МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

МАРШАВІН ОЛЕГ ЮРІЙОВИЧ

УДК 331.52:330.341.1:338.2(477)(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ ТА СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Спеціальність 051 – Економіка

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О.Ю. Маршавін

Науковий керівник: ПЕТРОВА Ірина Леонідівна, доктор економічних наук, професор

Київ - 2026

АНОТАЦІЯ

Маршавін О.Ю. **Розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» – Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, 2026.

Дисертацію виконано згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи кафедри соціоекономіки та управління персоналом Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана за темою «Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку» (державний обліковий номер 0225U005263, 01.2021 – 12.2025). У дисертаційній роботі вирішено наукове завдання з поглиблення теоретико-методичних засад розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні й розроблення науково-практичних рекомендацій, спрямованих на стимулювання креативної зайнятості в контексті структурної модернізації економіки та повоєнного соціально-економічного відновлення країни.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю системного розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості й реалізації його потенціалу для прискореного повоєнного відновлення, структурної модернізації економіки та забезпечення довгострокового економічного зростання України.

Критичне осмислення наукових підходів українських і зарубіжних учених дало змогу обґрунтувати роль креативності, знань, цифрових компетентностей і людського капіталу як ключових детермінант структурної трансформації ринку праці та сфери зайнятості в економіці знань. Обґрунтовано, що креативний людський капітал набуває стратегічного значення як чинник конкурентоспроможності, стійкості й адаптивності зайнятості та переходу до людиноцентричної моделі соціально-трудового розвитку в координатах «Індустрії 5.0» та «Праці 5.0».

Отримані результати охоплюють розвиток понятійно-категоріального апарату, розроблення авторського підходу до визначення меж креативного сектору на основі класифікації видів економічної діяльності, кількісне оцінювання його внеску в національну економіку, а також обґрунтування напрямів удосконалення державної політики зайнятості в частині посилення її інноваційної спрямованості, підтримки креативного підприємництва та розвитку креативного людського капіталу.

Набуло подальшого розвитку концептуальне обґрунтування понять «креативні індустрії», «креативна економіка», «креативні види діяльності», уточнено зміст наукових категорій «креативний людський потенціал» та «креативний людський капітал». Креативний людський потенціал розкрито як характеристику особистісного рівня, що охоплює творчі здібності, інноваційне мислення, здатність до саморозвитку, професійні навички та мотиваційні характеристики людини. Креативний людський капітал визначено як реалізований у процесі праці креативний потенціал, що набуває продуктивної форми в межах професійної діяльності та економічної взаємодії. Запропоновано авторські визначення понять «креативність», «креативні види діяльності» та «креативний сегмент ринку праці і сфери зайнятості», які використано як концептуальну основу для подальшої ідентифікації меж креативного сектору та його емпіричного вимірювання.

На основі поєднання теоретичного аналізу, результатів експертного оцінювання та компаративного зіставлення з міжнародними й національними класифікаційними підходами розроблено авторську класифікацію креативних видів діяльності за змістом і результатами праці. Запропонована класифікація адаптує міжнародні підходи до українських реалій і логіки сучасної економіки знань, а також розширює межі креативного сектору за рахунок подолання обмежень визначеного у нормативно-законодавчому полі та пануючого у вітчизняній практиці культурно-індустріального підходу. Обґрунтовано включення до класифікації видів діяльності з вираженою інтелектуально-творчою складовою, зокрема знаннємістких сфер освіти та досліджень і

розробок, які мають вирішальне значення у формуванні креативного людського потенціалу, його трансформації у креативний людський капітал і розвитку інноваційної зайнятості у різноманітних галузях економіки.

Оцінено сучасний стан і встановлено основні тенденції розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості України у контексті повоєнного відновлення. Виявлено структурні зрушення у сфері зайнятості, зумовлені поєднанням процесів цифровізації та глобалізації, поширенням нових форм зайнятості, міграційними процесами й релокацією бізнесу, втратами промислового потенціалу та вимушеною зміною професійних траєкторій частини працівників. Розкрито посилення ролі знань, цифрових компетентностей і креативності у структурі попиту на робочу силу. Окрему увагу приділено новим формам зайнятості, які систематизовано за критеріями просторової й часової організації праці, договірної моделі та статусу зайнятості, а також моделі координації та посередництва. Розкрито їхній інтеграційний і реінтеграційний потенціал для соціально вразливих груп населення, зокрема ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, молоді, людей з інвалідністю, а також осіб, які, перебуваючи за кордоном, зберігають трудовий і соціальний зв’язок з Україною.

Кількісне оцінювання внеску креативних видів діяльності у національну економіку здійснено за основними соціально-економічними показниками: обсягами і часткою у формуванні валової доданої вартості, капітальними інвестиціями підприємств, обсягами і складом експорту, чисельністю та питомою вагою зайнятих у загальній і підприємницькій зайнятості тощо. Установлено, що креативний сектор загалом демонструє високу адаптивність до кризових умов і здатність до прискореного відновлення завдяки домінуючій ролі людського капіталу, меншій залежності від матеріальної бази, вищому рівню цифровізації та ширшим можливостям гнучкої організації праці. Навіть в умовах російської військової агресії багато креативних сфер зберегли кадровий потенціал, адаптувалися до нових умов та забезпечили високі темпи відновлення діяльності.

Отримано нові кількісні дані про масштаби й динаміку креативного сектору економіки із застосуванням авторського мультистратегічного підходу до імпутації пропусків у даних державної статистики, що дало змогу побудувати повніші та внутрішньо узгоджені динамічні ряди показників для подальшого економічного й економетричного аналізу. Виявлено закономірності функціонування креативного сектору економіки: відсутність суттєвого лагу між інвестиціями та приростом доданої вартості; стійку висхідну динаміку індикатора співвідношення доданої вартості до капітальних інвестицій; високу чутливість внутрішньої структури сектору до процесів цифровізації; виразну реакцію показників діяльності підприємств на кризові шоки з подальшим відкладеним (починаючи з другого року) відновленням прискореними темпами, що значно перевищують загальноекономічні. Соціально-економічні прояви розвитку креативного сегменту розкрито відповідно до положень авторської гіпотези щодо перетворення знань, творчих компетентностей і креативного людського потенціалу у додану вартість, продуктивну та інклюзивну зайнятість. Їх конкретизовано через формування якісних робочих місць, забезпечення оплати праці, вищої за загальноекономічний рівень, залучення молоді й висококваліфікованих працівників, розвиток інноваційної активності та створення можливостей професійної самореалізації, зокрема для соціально вразливих груп населення. Окреслено ключові галузі-лідери креативного сектору, розвиток яких найбільш тісно пов’язаний із креативною працею і має стратегічне значення для повоєнного відновлення, зокрема IT, освіту, дослідження і розробки, архітектуру та окремі професійні, наукові й технічні види діяльності з високою креативною складовою.

Розроблено сценарно-прогнозний підхід на основі лог-лінійних регресійних моделей, що дало змогу оцінити зв’язок між креативною зайнятістю та валовою доданою вартістю, а також визначити кількісні параметри потенційних економічних ефектів структурного перерозподілу зайнятості на користь креативного сектору. Оцінювання моделі доданої вартості креативного сектору засвідчило, що приріст зайнятості у креативному

секторі на 1% асоціюється зі зростанням його валової доданої вартості на 1,14%. Проведені сценарно-прогнозні розрахунки структурного перерозподілу зайнятості на користь креативного сектору, зокрема за умови підвищення частки креативної зайнятості до близько 8% через перерозподіл 87 тис. осіб, показали приріст валової доданої вартості креативного сектору на 19,5%, некреативного сектору – на 3,3%, сукупної валової доданої вартості суб'єктів господарювання – на 3,91%. Такі результати підтверджують одне з ключових положень авторської гіпотези щодо позитивних міжсекторальних ефектів розширення креативної зайнятості, засвідчують взаємодоповнюваність креативного та некреативного секторів, а також слугують додатковим обґрунтуванням доцільності стимулювання креативної зайнятості як чинника підвищення результативності формального сектору економіки.

Обґрунтовано комплекс пріоритетних напрямів і механізмів державної політики підтримки розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості на основі поєднання інструментів економічної, інноваційної, освітньої та соціальної політики. Підготовлено рекомендації для центральних і місцевих органів влади щодо створення інституцій підтримки креативного сектору, запровадження фінансово-інвестиційних, податкових і регуляторних стимулів, реалізації програм розвитку креативного підприємництва, освіти й перепідготовки кадрів, підтримки стартапів та розбудови інфраструктури креативних хабів. Запропоновано чотирирівневу інституційну архітектуру координації та аналітичного супроводу державної політики, що включає національний координаційний центр як спеціалізовану інституцію з розвитку креативних видів діяльності, дорадчо-координаційний контур, органи регіонального рівня та аналітичний центр. Окремі пропозиції та аналітичні матеріали було направлено до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України. За результатами розгляду їх взято до відома та зазначено можливість використання у діяльності Міністерства, зокрема під час підготовки нормативно-правових актів, аналітичних матеріалів і пропозицій, а також у межах міжвідомчої взаємодії.

Обґрунтовано інституційне визнання сфер освіти та досліджень і розробок як складових креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, основи формування і розвитку креативного людського потенціалу й стимулювання розширення інноваційної зайнятості, включно креативне підприємництво. Розкрито значення формальної, неформальної та інформальної освіти, навчання впродовж життя, цифрових і креативних компетентностей, міждисциплінарності та проєктного навчання у підготовці працівників до умов «Індустрії 5.0» та «Праці 5.0». Визначено напрями та інструменти формування креативного людського потенціалу, що охоплюють усі рівні освіти – від дошкільної до післядипломної – і поєднують проєктність, міждисциплінарність, STEAM-орієнтацію, розвиток цифрових і креативних компетентностей, розбудову інноваційних освітніх просторів та формування механізмів визнання результатів навчання, здобутих поза межами формальної освіти.

Як імператив майбутньої конфігурації сфери зайнятості, розроблено багатокомпонентну модель інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, що охоплює просторово-матеріальну, цифрову, мережеву та фінансово-інституційну компоненти. Визначено базові функції цієї інфраструктури: створення умов для стійкої віддаленої та гібридної праці, розвитку креативних просторів, цифрових платформ, професійних спільнот, інноваційних кластерів і партнерств, комерціалізації результатів креативної праці та нематеріальних активів, масштабування креативного підприємництва та формування регіональних точок зростання.

Практична значущість одержаних результатів полягає в можливості їх використання органами державної влади та місцевого самоврядування при формуванні й реалізації політики у сферах зайнятості населення, економічного й інноваційного розвитку, підтримки підприємництва та повоєнного відновлення. Розроблені автором класифікація та теоретико-методичний підхід до ідентифікації креативних видів діяльності дають змогу чіткіше окреслити межі креативного сектору, вимірювати його ключові показники та забезпечувати їх порівнянність з міжнародними оцінками. Отримані кількісні

оцінки й аналітичні висновки можуть використовуватися як аналітична основа для стратегічного планування, моніторингу й оцінювання результативності програм підтримки креативних індустрій, програм зайнятості й інноваційного розвитку, а також інструментів підтримки молодіжної зайнятості та соціально-трудової реінтеграції соціально вразливих груп населення. Практичні рекомендації конкретизують інституційні, фінансово-інвестиційні, освітні, інфраструктурні, податкові та регуляторні інструменти розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості. Окремі результати дослідження впроваджено в освітній процес кафедри соціоекономіки та управління персоналом КНЕУ імені Вадима Гетьмана. Вони можуть застосовуватися у навчальних курсах із соціальної економіки, інноваційної економіки та менеджменту креативних індустрій. Одержані результати також можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях з проблем розвитку креативного сектору економіки, креативного людського капіталу та повоєнного соціально-економічного відновлення України на інноваційних засадах.

Ключові слова: креативна економіка, креативні види діяльності, ринок праці, креативна зайнятість, людський капітал, освіта, державна політика, людиноцентризм, креативність, цифровізація, нові форми зайнятості, Праця 5.0, повоєнне відновлення України, інноваційний розвиток.

SUMMARY

Marshavin O. **Development of the creative segment of the labor market and employment sphere in Ukraine. – Qualifying scientific work as a manuscript.**

Thesis for a Doctor of Philosophy degree on specialty 051 “Economics” – Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, 2026.

The dissertation was carried out in accordance with the thematic plan of research work of the Department of Socioeconomics and Personnel Management of Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman within the topic “The Social and Labor Sphere in the Coordinates of the New Economy and Global Socio-Economic Reality: Challenges and Development Paths” (state registration number 0225U005263, 01.2021 – 12.2025). The dissertation solves the scientific task of deepening the theoretical and methodological foundations for the development of the creative segment of the labor market and employment sphere in Ukraine and developing scientific and practical recommendations aimed at stimulating creative employment in the context of structural modernization of the economy and the country’s post-war socio-economic recovery.

The relevance of the study is determined by the need for the systemic development of the creative segment of the labor market and employment sphere and the realization of its potential for accelerated post-war recovery, structural modernization of the economy, and ensuring Ukraine’s long-term economic growth.

A critical reconsideration of the scientific approaches of Ukrainian and foreign scholars made it possible to substantiate the role of creativity, knowledge, digital competencies, and human capital as key determinants of the structural transformation of the labor market and employment sphere in the knowledge economy. It is substantiated that creative human capital acquires strategic importance as a factor of competitiveness, resilience, and adaptability of employment, as well as of the transition to a human-centered model of social and labor development within the coordinates of “Industry 5.0” and “Labor 5.0”.

The results obtained cover the development of the conceptual and categorical framework, the elaboration of the author's approach to defining the boundaries of the creative sector on the basis of the classification of types of economic activity, the quantitative assessment of its contribution to the national economy, and the substantiation of directions for improving state employment policy in terms of strengthening its innovative orientation, supporting creative entrepreneurship, and developing creative human capital.

The conceptual substantiation of the notions "creative industries", "creative economy", and "creative types of economic activity" has been further developed, and the content of the scientific categories "creative human potential" and "creative human capital" has been clarified. Creative human potential is revealed as a characteristic of the personal level that encompasses creative abilities, innovative thinking, the capacity for self-development, professional skills, and motivational characteristics of the individual. Creative human capital is defined as creative potential realized in the process of labor, which takes on a productive form within professional activity and economic interaction. The author's definitions of "creativity", "creative types of economic activity", and "the creative segment of the labor market and employment sphere" are proposed and used as the conceptual basis for further identifying the boundaries of the creative sector and its empirical measurement.

On the basis of combining theoretical analysis, expert assessment results, and comparative alignment with international and national classification approaches, the author's classification of creative types of economic activity according to the content and results of labor has been developed. The proposed classification adapts international approaches to Ukrainian realities and to the logic of the modern knowledge economy, and expands the boundaries of the creative sector by overcoming the limitations of the cultural-industrial approach defined in the regulatory and legislative framework and prevailing in domestic practice. The inclusion in the classification of types of economic activity with a pronounced intellectual and creative component is substantiated, in particular the knowledge-

intensive spheres of education and research and development, which are of decisive importance for the formation of creative human potential, its transformation into creative human capital, and the development of innovative employment across various branches of the economy.

The current state has been assessed and the main trends in the development of the creative segment of Ukraine's labor market and employment sphere have been identified in the context of post-war recovery. Structural shifts in the employment sphere have been revealed, caused by the combined influence of digitalization and globalization, the spread of new forms of employment, migration processes and business relocation, losses of industrial potential, and the forced change of professional trajectories among some workers. The growing role of knowledge, digital competencies, and creativity in the structure of labor demand is revealed. Particular attention is paid to new forms of employment, which are systematized according to the criteria of spatial and temporal organization of labor, contractual model and employment status, as well as the model of coordination and intermediation. Their integration and reintegration potential for socially vulnerable population groups is revealed, in particular for veterans, internally displaced persons, young people, persons with disabilities, as well as persons who, while staying abroad, maintain labor and social ties with Ukraine.

The quantitative assessment of the contribution of creative types of economic activity to the national economy has been carried out according to the main socio-economic indicators: volumes and shares in the formation of gross value added, capital investment of enterprises, export volumes and structure, the number and share of persons employed in total and entrepreneurial employment, and others. It is established that the creative sector generally demonstrates adaptability to crisis conditions and the capacity for accelerated recovery due to the high role of human capital, lower dependence on the material base, a higher level of digitalization, and broader opportunities for flexible organization of labor. Even under the conditions of Russian military aggression, many creative spheres preserved their workforce potential, adapted to new conditions, and ensured high rates of activity recovery.

New quantitative data on the scale and dynamics of the creative sector of the economy have been obtained through the application of the author's multi-strategy approach to imputing gaps in state statistics data, which made it possible to construct more complete and internally consistent dynamic series of indicators for further economic and econometric analysis. The patterns of functioning of the creative sector of the economy have been identified: the absence of a significant lag between investment and growth in value added; a stable upward trend in the ratio of value added to capital investment; high sensitivity of the sector's internal structure to digitalization processes; a pronounced response of enterprise performance indicators to crisis shocks followed by delayed recovery, beginning from the second year, at accelerated rates significantly exceeding economy-wide rates. The socio-economic manifestations of the development of the creative segment are revealed in accordance with the provisions of the author's hypothesis concerning the transformation of knowledge, creative competencies, and creative human potential into value added, productive and inclusive employment. They are specified through the formation of quality jobs, wage levels higher than the economy-wide average, the involvement of young people and highly qualified workers, the development of innovative activity, and the creation of opportunities for professional self-realization, including for socially vulnerable population groups. The key leading branches of the creative sector are outlined, whose development is most closely associated with creative labor and is of strategic importance for post-war recovery, including IT, education, research and development, architecture, and selected professional, scientific, and technical activities with a high creative component.

A scenario-forecasting approach based on log-linear regression models has been developed, which made it possible to assess the relationship between creative employment and gross value added, as well as to determine the quantitative parameters of the potential economic effects of the structural reallocation of employment in favor of the creative sector. The estimation of the creative sector value added model showed that a 1% increase in employment in the creative sector is associated with a 1.14% increase in its gross value added. The scenario-forecasting

calculations of the structural reallocation of employment in favor of the creative sector, in particular under the condition of increasing the share of creative employment to about 8% through the reallocation of 87 thousand persons, showed an increase in the gross value added of the creative sector by 19.5%, of the non-creative sector by 3.3%, and of the total gross value added of business entities by 3.91%. These results support one of the key propositions of the author's hypothesis regarding the positive intersectoral effects of expanding creative employment, demonstrate the complementarity of the creative and non-creative sectors, and provide additional justification for the expediency of stimulating creative employment as a factor in improving the performance of the formal sector of the economy.

A set of priority directions and mechanisms of state policy to support the development of the creative segment of the labor market and employment sphere has been substantiated on the basis of combining instruments of economic, innovation, educational, and social policy. Recommendations have been prepared for central and local authorities concerning the establishment of institutions to support the creative sector, the introduction of financial-investment, tax, and regulatory incentives, the implementation of programs for the development of creative entrepreneurship, education and retraining, support for start-ups, and the development of the infrastructure of creative hubs. A four-level institutional architecture for coordinating and analytically supporting state policy is proposed, which includes a national coordination center as a specialized institution for the development of creative types of economic activity, an advisory and coordination framework, regional-level bodies, and an analytical center. Separate proposals and analytical materials were submitted to the Ministry of Social Policy, Family and Unity of Ukraine. Following their consideration, they were taken into account, and the possibility of their use in the Ministry's activities was noted, in particular in the preparation of regulatory legal acts, analytical materials and proposals, as well as within the framework of interagency cooperation.

The institutional recognition of the spheres of education and research and development as components of the creative segment of the labor market and

employment sphere, as the basis for the formation and development of creative human potential, and as a means of stimulating the expansion of innovative employment, including creative entrepreneurship, is substantiated. The significance of formal, non-formal, and informal education, lifelong learning, digital and creative competencies, interdisciplinarity, and project-based learning in preparing workers for the conditions of “Industry 5.0” and “Labor 5.0” is revealed. The directions and instruments for forming creative human potential are defined, covering all levels of education, from preschool to postgraduate education, and combining project-based learning, interdisciplinarity, STEAM orientation, the development of digital and creative competencies, the establishment of innovative educational spaces, and the formation of mechanisms for recognizing learning outcomes acquired outside formal education.

As an imperative of the future configuration of the employment sphere, a multi-component model of the infrastructure of the creative segment of the labor market and employment sphere has been developed, encompassing spatial-material, digital, network, and financial-institutional components. The basic functions of this infrastructure are defined: creating conditions for sustainable remote and hybrid work; developing creative spaces, digital platforms, professional communities, innovation clusters, and partnerships; commercializing the results of creative labor and intangible assets; scaling creative entrepreneurship; and forming regional growth points.

The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their use by state authorities and local self-government bodies in shaping and implementing policy in the spheres of employment, economic and innovative development, entrepreneurship support, and post-war recovery. The classification and theoretical and methodological approach to identifying creative types of economic activity developed by the author make it possible to more clearly delineate the boundaries of the creative sector, measure its key indicators, and ensure their comparability with international estimates. The quantitative estimates and analytical conclusions obtained may be used as an analytical basis for strategic planning,

monitoring and evaluating the effectiveness of programs supporting creative industries, employment and innovation development programs, as well as instruments for supporting youth employment and the social and labor reintegration of socially vulnerable population groups. The practical recommendations specify institutional, financial-investment, educational, infrastructural, tax, and regulatory instruments for developing the creative segment of the labor market and employment sphere. Separate results of the study have been implemented in the educational process of the Department of Socioeconomics and Personnel Management of Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman. They may be used in courses on social economics, innovation economics, and creative industries management. The results obtained may also be used in further scientific research on the development of the creative sector of the economy, creative human capital, and Ukraine's post-war socio-economic recovery on an innovation-driven basis.

Keywords: creative economy, creative types of economic activity, labor market, creative employment, human capital, education, public policy, human-centeredness, creativity, digitalization, new forms of employment, Labor 5.0, post-war recovery of Ukraine, innovative development.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У міжнародних наукових виданнях:

1. Marshavin, Y., Petrova, I., Kytsak, T., Marshavin, O., & Atamaniuk, R. Structural and functional concept of the labor market ecosystem. *The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences (EPESS).* №44. С. 10-21. DOI: https://doi.org/10.55549/epess.933 (1,3 д.а., особисто автору належить 0,25 д.а.: *здійснено аналіз ролі людського потенціалу та напрямів регуляторного впливу публічної влади на розвиток екосистеми ринку праці в умовах повоєнного відновлення України*)

У наукових фахових виданнях України:

2. Кицак Т.Г., Маршавін Ю.М., Василенко А.О., Маршавін О.Ю., Гутніцький В.В. Капіталізм стейкхолдерів як сучасна модель соціальної відповідальності бізнесу. *Social and labour relations: theory and practice.* 2023. №13(1). С. 31-39. DOI: http://dx.doi.org/10.21511/slrtp.13(1).2023.03 (0,4 д.а., особисто автору належить 0,08 д.а.: *здійснено систематизацію та візуалізацію даних щодо можливих сфер і напрямів взаємодії бізнес-організацій з ключовими стейкхолдерами на засадах соціальної відповідальності в умовах нової економіки*)

3. Маршавін О.Ю. Креативна зайнятість як модерновий ресурс соціально-економічного відновлення України. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика.* 2023. №13(2). С. 11-19. DOI: http://dx.doi.org/10.21511/slrtp.13(2).2023.02 (0,75 д.а.)

4. Маршавін О.Ю., Атаманюк Р.Ф. Екосистемна парадигма соціальної трансформації ринку праці в умовах повоєнного відродження України. *Трансформаційна економіка.* 2024. №3(08). С. 5-12. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-8-1 (0,9 д.а., особисто автору належить 0,45 д.а.: *здійснено аналіз причин і факторів структурно-функціонального*

дисбалансу і деформацій ринку праці, виокремлено значення людиноцентризму та розвитку креативної зайнятості в екосистемному підході до повоєнного відродження України)

5. Маршавін О.Ю. Український ринок праці в умовах глобальних зовнішньоекономічних зрушень. *Економіка та суспільство*. №77/2025. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-65 (0,9 д.а.)

6. Маршавін Ю.М., Кицак Т.Г., Маршавін О.Ю. Український ринок праці в умовах глобальних зовнішньоекономічних зрушень: уроки та адаптаційні пріоритети. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2025. № 21. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-21-07-01 (0,9 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а.: *здійснено аналіз впливу зовнішньоекономічних чинників і структури експорту на зайнятість населення, окреслено адаптаційні пріоритети модернізації ринку праці України на інноваційних засадах шляхом підтримки наукоємних виробництв, розвитку людського капіталу та стимулювання цифрової трансформації*)

7. Маршавін О.Ю. Домінанти розвитку людського креативного капіталу у контексті повоєнного відродження України. *Економіка та суспільство*. 2026. № 83. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-109 (0,95 д.а.)

В інших виданнях:

8. Маршавін Ю.М., Кицак Т.Г., Маршавін О.Ю. Ринок праці України в нових соціально економічних реаліях: проблеми трансформації публічної політики. *International Partnership and Cooperation of Ukraine in Wartime (Міжнародне партнерство та співпраця України в умовах війни):* Collective monograph / edited by D. Nascimento, G. Starchenko. University of Coimbra, Portugal - Chernihiv: REICST, 2022. С. 175-190. DOI: https://doi.org/10.54929/monograph-02-2022-01-13 (1,1 д.а., особисто автору належить 0,35 д.а.: *здійснено аналіз причин і факторів тривалого турбулентно-кризового стану національного ринку праці, окреслено напрями та*

інструменти модернізації державної політики зайнятості у воєнний і повоєнний періоди)

9. Маршавін О.Ю. Креативна економіка в Україні: значення у післявоєнній відбудові. *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами*: зб. матеріалів XIV Міжнар. наук.-практ. конф., 13-14 квітня 2023 р. Київ: НАУ, 2023. С. 131-134 (0,21 д.а.)

10. Маршавін О.Ю. Пропозиції щодо детінізації доходів фізичних осіб: збільшення видатків та трансформація ринку праці. *Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку, менеджменту і права: теорія і практика*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 04 серпня 2023 р. Житомир: ЦФЕНД, 2023. С. 12-14 (0,26 д.а.)

11. Маршавін О.Ю. Креативна зайнятість як засіб професійної ресоціалізації. *Професійна ресоціалізація безробітного населення у соціологічному вимірі* : колективна монографія / за заг. ред. М. В. Туленкова, В. В. Чепак. Київ : Каравела, 2024. С. 347-354. (0,4 д.а.)

12. Маршавін О.Ю. Формування і розвиток креативної зайнятості у повоєнній Україні. *Проблеми і перспективи пост воєнної розбудови України*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 07-08 грудня 2023 р. Київ: МДУ, 2023. С. 378-380 (0,23 д.а.)

13. Маршавін О.Ю. Перспективи розвитку креативних індустрій в умовах повоєнного відродження України. *Теорія і практика розбудови екосистеми соціальної сфери в умовах повоєнного відродження України*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 квітня 2024 р. Київ: КНЕУ, 2024. С. 230-235 (0,28 д.а.)

14. Маршавін О.Ю. Розвиток креативних видів зайнятості та трансформаційні процеси на ринку праці. *Нова парадигма економічної освіти у контексті інноваційної моделі розвитку вітчизняної освіти*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листопада 2024 р. Київ: УДУ, 2024. С. 135-141 (0,12 д.а.)

15. Маршавін Ю.М., Маршавін О.Ю. Структурні детемінанти повоєнного розвитку екосистеми ринку праці України. *1 International Scientific and Practical Conference «Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry»*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 15-17 січня 2025 р. Торонто: ISU, 2025. С. 76-81 (0,35 д.а., особисто автору належить 0,15 д.а.: *здійснено аналіз ключових елементів екосистеми ринку праці та їх впливу на повоєнний розвиток України, виокремлено значення інвестиційно-інноваційної складової, розвитку людського капіталу та інноваційно-креативної зайнятості в повоєнній реконструкції економіки*)

16. Маршавін О.Ю. Креативний сегмент ринку праці: ідентифікація та класифікація креативних видів діяльності. *Праця в XXI столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 жовтня 2025 р. Київ: КНЕУ, 2025. С. 176-180 (0,24 д.а.)

17. Маршавін О.Ю., Маршавін Ю.М. Креативна зайнятість як пріоритет людського розвитку і модернізації економіки у повоєнній Україні. *Економічні кризи та механізми їх подолання*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 3 квітня 2026 р., м. Одеса. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2026. С. 44-48 (0,22 д.а., особисто автору належить 0,11 д.а.: *здійснено концептуальне розмежування понять «креативний людський потенціал» та «креативний людський капітал», виокремлено роль креативної зайнятості як чинника людського розвитку та повоєнної модернізації економіки України*).

18. Маршавін Ю.М., Кицак Т.Г., Маршавін О.Ю. Креативна конфігурація сфери зайнятості як чинник інноваційної модернізації України. *Розвиток ринку праці в умовах глобалізаційних зрушень: виклики для України*: зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф., 23 квітня 2026 р. Київ: МДУ, 2026. С. 166-168 (0,16 д.а., особисто автору належить 0,05 д.а.: *обґрунтовано роль креативної зайнятості та людського креативного капіталу як чинників інноваційної модернізації сфери зайнятості України у повоєнний період*).

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ 22

ВСТУП 24

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ ТА СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ 37

1.1. Генезис та концептуалізація креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості 37

1.2. Розвиток креативного людського потенціалу в парадигмі людиноцентризму та глобальних трансформацій ринку праці і сфери зайнятості 58

1.3. Критерії та методичні засади класифікації креативних видів діяльності 79

Висновки до розділу 1 104

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ ТА СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ 109

2.1. Аналіз напрямів розвитку та потенціалу креативних видів діяльності в контексті повоєнного відновлення України 109

2.2. Оцінювання внеску креативних видів діяльності в національну економіку 129

2.3. Оцінка внеску креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості у соціально-економічний потенціал України. 149

Висновки до розділу 2 169

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ ТА СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ 174

3.1. Підтримка розвитку креативної зайнятості засобами державної політики 174

3.2. Освітні траєкторії та соціальні стратегії розвитку креативності людського капіталу 196

3.3. Розвиток інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні 214

Висновки до розділу 3 234

ВИСНОВКИ 238

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 244

ДОДАТКИ 281

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ВВП – валовий внутрішній продукт

ВДВ – валова додана вартість

ВЕД – види економічної діяльності

ВО – вища освіта

ВПО – внутрішньо переміщені особи

ДВ – додана вартість

ДіР – дослідження і розробки

ДССУ – Державна служба статистики України

ЗВО – заклади вищої освіти

ЗСГ – зайнятість суб'єктів господарювання

ЗФПО – заклади фахової передвищої освіти

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІТ – інформаційні технології

КВД – креативні види діяльності

$КВД_А$ – група видів економічної діяльності, віднесених до креативних згідно з авторською класифікацією

КВЕД – класифікація видів економічної діяльності

КЕ – креативна економіка

КІ – креативні індустрії

$КІ_{КМУ}$ – креативні індустрії відповідно до переліку, затвердженого Кабінетом Міністрів України

$КІ_{DCMS}$ – сукупність видів діяльності, що відповідають класифікації креативних індустрій, запропонованій Департаментом цифрових, культурних, медіа та спортивних справ Великої Британії (DCMS)

ККІ – культурні і креативні індустрії

КМУ – Кабінет Міністрів України

КТП – креативні товари та послуги

$КТП_{UNCTAD}$ – сукупність видів економічної діяльності, що охоплюють креативні товари та послуги відповідно до класифікації UNCTAD

МОМ – Міжнародної організації з міграції

МОП – Міжнародна організація праці

МСП – малі та середні підприємства

ПДВ – податок на додану вартість

СВОПНП – середні витрати суб'єктів господарювання на оплату праці одного найманого працівника

СГ – суб'єкти господарювання

СЗ – сукупна зайнятість

ШІ – штучний інтелект

DCMS – Департамент культури, медіа та спорту Великої Британії

KPI - ключові показники ефективності

OECD – Організація економічного співробітництва та розвитку

UNCTAD – Конференція ООН з торгівлі та розвитку

WIPO – Всесвітня організація інтелектуальної власності

ВСТУП

З кінця XX ст. глобалізація та цифрова революція радикально трансформували ландшафт ринку праці і сфери зайнятості, заклавши підґрунтя для розвитку економіки знань. Домінування сфери послуг (у широкому сенсі), зростання частки інтелектуальних і творчих професій, підвищення освітнього рівня працівників – все це є проявами переходу до нової моделі зайнятості, де знання і креативність стають ключовими ресурсами. Глобалізаційні процеси мають амбівалентний вплив: з одного боку, глобалізація сприяє розвитку секторів, орієнтованих на виробництво та монетизацію цифрового контенту (IT, геймдев, дизайн, медіа), відкриваючи для креативних працівників доступ до світових ринків. З іншого боку, зростає глобальна конкуренція і концентрація інтелектуального ресурсу у розвинених країнах, що посилює загрозу «відтоку мізків» із країн із нижчим рівнем інноваційності економіки, у тому числі з України. Усе більшого значення набувають нові форми зайнятості, зокрема дистанційна, платформна і проєктна зайнятість, а також фриланс, що особливо поширені в креативних індустріях.

Для України роль креативності набуває стратегічного значення: в умовах повоєнного відновлення, коли бракуватиме матеріальних ресурсів, саме людський капітал, знання та інформація стануть вирішальними факторами соціально-економічного розвитку. Повномасштабна російсько-українська війна спричинила значні втрати промислового потенціалу та робочих місць у всіх галузях економіки, проте креативні види діяльності виявили відносну стійкість завдяки певній незалежності від матеріальної бази, переважанню у продуктивних силах людського капіталу та здатності швидко адаптуватися до змін. Багато креативних сфер продовжували динамічно функціонувати, продемонструвавши високі темпи відновлення після перших двох років повномасштабної війни. На тлі дефіциту кадрів та підвищених вимог працівників до умов та оплати праці, що спостерігаються нині, креативний сегмент сфери зайнятості стає «точкою тяжіння» для талановитих і амбітних

спеціалістів. Важливо, що праця в креативних індустріях переважно характеризується гнучкістю, змістовністю та можливостями самореалізації для працівників, а в ряді галузей (IT, інженерні розробки, архітектура, медіа, дизайн тощо) зберігається висока прибутковість, що робить ці сфери привабливими з погляду матеріальної винагороди. На рівні бізнес-практик зростає попит на креативних працівників, здатних нестандартно вирішувати проблеми, переосмислювати усталені підходи і впроваджувати інновації.

Актуальність дослідження визначається зростанням ролі креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості як одного з ключових чинників структурної модернізації економіки, підвищення її стійкості, забезпечення довгострокового економічного зростання та прискореного повоєнного соціально-економічного відновлення України, що набуває особливої ваги за умов обмеженості інвестиційних ресурсів, необхідних для відтворення основного капіталу в капіталомістких секторах економіки.

Американський економіст Р. Флоріда розглядає креативність як здатність створювати змістовно нові форми та генерувати оригінальні ідеї на основі знань, що у сучасній економіці виступає визначальним чинником конкурентної переваги, інноваційного поступу й економічного зростання [1, с. 29-33]. Британський експерт Ч. Лендрі, автор концепції «креативного міста», одним із перших використовував термін «креативна економіка», підкреслюючи поступовий перехід від традиційних культурних індустрій (театр, музика, видавнича справа) до широкого спектру інноваційних і цифрових видів діяльності. Ідеї Р. Флоріди та Ч. Лендрі заклали основу для численних досліджень феномену креативності в економіці. Дж. Гоукінз у 2001 р. описав креативну економіку як систему, де основна цінність базується на творчих ідеях та інтелектуальній власності [2], а аналітики UNCTAD і ЮНЕСКО в середині першого десятиліття 2000-х рр. почали кількісно вимірювати внесок креативних індустрій у ВВП та сферу зайнятості.

Українські науковці зробили вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічних засад дослідження трансформацій ринку праці та сфери

зайнятості в умовах цифровізації, глобалізації та становлення економіки знань. Зокрема, А. М. Колот і О. О. Герасименко [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10] розвинули людиноцентричну парадигму соціально-трудового розвитку, обґрунтували концепти «Праці 4.0» і «Праці 5.0», а також показали роль цифрової трансформації, нових бізнес-моделей і нестандартної зайнятості у зміні сучасної сфери праці. В. М. Геєць [11], І. Л. Петрова [12; 13], Ю. М. Маршавін [14; 15], Т. Г. Кицак [14], С. П. Калініна [16], В. В. Близнюк [17; 11], Л. В. Шаульська [18], Л. В. Щетініна [19; 13], Г. С. Лопушняк, Н. С. Данилевич [19; 20], О. А. Дороніна [21; 22] та О. Ф. Новікова [23] збагатили наукові підходи до аналізу ринку праці, людського капіталу, соціально-трудової сфери, соціальної якості, гнучкості, цифровізації та модернізації зайнятості в умовах структурних і технологічних зрушень. Н. А. Азьмук [24; 25; 26; 27] та О. І. Кравчук [8] розвинули теоретичні підходи до дослідження взаємодії людини і нової економіки, креативної зайнятості та цифрової трансформації ринку праці, окреслили нові вимоги до якості робочої сили, обґрунтували значення людського капіталу, зокрема його креативної складової, як важливого ресурсу розвитку в умовах цифровізації та глобальних трансформацій. У працях І. Л. Петрової [28], О. Д. Прогнімак [29], О. О. Бутник [30], Ю. С. Гринчук [31], В. В. Галасюка [32] та інших вітчизняних дослідників розкрито сутність креативної економіки й креативних індустрій, їхній зв’язок із людським капіталом, інноваційністю, інклюзивністю та структурною модернізацією економіки, а також окреслено підходи до оцінювання креативного потенціалу України.

Водночас множинність трактувань ключових категорій дослідження та відсутність уніфікованих методичних підходів ускладнює ідентифікацію меж креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, тоді як питання адаптації міжнародних класифікацій до сучасних українських реалій, комплексного оцінювання внеску креативного сектору в національну економіку, а також обґрунтування інструментів державного стимулювання й

інфраструктурного забезпечення його розвитку залишаються недостатньо розробленими і потребують подальшого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри соціоекономіки та управління персоналом Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана за темою «Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку» (державний обліковий номер 0225U005263, 01.2021 – 12.2025). Особистий внесок автора полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, узагальненні та систематизації наукових підходів до визначення сутності креативної зайнятості, розкритті значення креативного людського капіталу та екосистеми ринку праці і сфери зайнятості як чинників модернізації економіки та повоєнного відновлення України, а також у розробленні аналітичних і практичних рекомендацій щодо трансформації державної політики зайнятості.

Мета дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних засад розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості України, розробленні на основі результатів аналізу науково-практичних рекомендацій, спрямованих на стимулювання розвитку креативної зайнятості в контексті структурної перебудови економіки та повоєнного соціально-економічного відновлення країни.

Для досягнення поставленої мети визначені такі основні завдання:

- узагальнити та критично зіставити теоретико-методичні підходи до визначення сутності і змісту креативного сегменту ринку праці і сфери зайнятості та пов'язаних з ним понять; впорядкувати категоріальний апарат дослідження; визначити дефініції та характеристики креативних видів діяльності як базової одиниці класифікації, ідентифікації та емпіричного вимірювання креативного сегменту;

- обґрунтувати теоретико-методичні положення розвитку креативного людського потенціалу та креативної зайнятості на засадах людиноцентризму в координатах «Індустрії 5.0» та «Праці 5.0», визначивши їх роль у розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості;

- обґрунтувати критерії, розробити методичні засади відбору й верифікації та сформувати на їх основі авторську класифікацію креативних видів діяльності шляхом поєднання теоретичного аналізу, результатів експертного оцінювання і порівняння з міжнародними й національними класифікаційними підходами;

- оцінити потенціал і напрями розвитку креативних видів діяльності як чинника прискореної, ефективної та інклюзивної модернізації повоєнних ринку праці і сфери зайнятості України на підставі узагальнення міжнародного досвіду та систематизувати нові форми зайнятості із визначенням їхніх реінтеграційних можливостей щодо соціально вразливих груп населення;

- здійснити оцінювання внеску креативних видів діяльності у національну економіку за ключовими соціально-економічними індикаторами;

- оцінити соціально-економічний потенціал креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості на основі поєднання структурно-динамічного аналізу та економетричного моделювання, кількісно визначивши економічні й міжсекторальні ефекти розширення креативної зайнятості для національної економіки;

- запропонувати напрями вдосконалення державної політики щодо стимулювання розвитку креативної зайнятості, зокрема в частині підтримки креативних видів діяльності та розвитку креативності людського капіталу;

- обґрунтувати систему освітніх траєкторій (формальних і неформальних) та соціальних стратегій розвитку креативності людського потенціалу і людського капіталу на засадах інституційного визнання галузей освіти та досліджень і розробок як складових креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, а також як основи безперервного оновлення компетентностей і розвитку інноваційної зайнятості;

- розробити рекомендації щодо розвитку багатокомпонентної інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, зокрема її просторової, цифрової, мережевої та фінансово-інституційної складових.

Об’єктом дослідження є процес розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в умовах соціально-економічного відновлення України.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних засад формування та функціонування креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, розроблення концептуальних положень та практичних рекомендацій щодо стимулювання їх розвитку.

Методи дослідження. У процесі виконання дисертаційної роботи використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, що сформували методологічний інструментарій дослідження: системний підхід, методи аналізу і синтезу, індукції і дедукції, порівняння й узагальнення – для формування логіки дослідження, уточнення понятійно-категоріального апарату та теоретичного обґрунтування предмета дослідження; монографічний і критичний аналіз – для вивчення, систематизації та узагальнення наукових підходів і джерел; компаративний аналіз – для зіставлення міжнародних і національних класифікаційних підходів та верифікації методичних рішень; емпіричні методи (експертне опитування) – для обґрунтування і перевірки елементів авторського методичного підходу та класифікації; статистичні методи (аналіз динаміки, трендовий, структурний і порівняльний аналіз, розрахунок темпів зростання) – для оцінювання масштабів, динаміки, структури та внеску креативного сегменту в національну економіку, а також впливу екзогенних факторів (економічні кризи, пандемія, російська військова агресія) на динаміку ключових показників; авторська мультистратегічна методика імпутації пропусків у річних часових рядах показників – для відновлення відсутніх значень, формування повних і внутрішньо узгоджених динамічних рядів та підвищення достовірності даних для об’єктивного аналізу; економетричне моделювання (лог-лінійні регресійні моделі) – для оцінювання

залежності валової доданої вартості креативного сектору від зайнятості та розрахунку відповідної еластичності, а також для побудови моделі валової доданої вартості некреативного сектору як функції зайнятості в креативному й некреативному секторах з метою виявлення міжсекторальних ефектів; сценарно-прогнозний підхід – для кількісної оцінки економічних ефектів підвищення частки креативної зайнятості за умов фіксованої загальної зайнятості та сценарних розрахунків змін доданої вартості креативного і некреативного секторів. Графічний метод застосовано для візуалізації результатів, розрахунки та обробку даних виконано у Microsoft Excel. На всіх етапах дослідження забезпечувався взаємозв'язок теоретичних та емпіричних методів: висновки теоретичного аналізу перевірялися на емпіричних даних, а статистичні результати інтерпретувалися на засадах економічної теорії.

Інформаційну базу дослідження склали дані Державної служби статистики України, Національного банку України, Міністерства фінансів, Пенсійного фонду України та інших державних установ, міжнародних організацій (UNCTAD, ЮНЕСКО, Світового банку тощо), аналітичні звіти та результати власних розрахунків автора. Основний часовий горизонт аналізу охоплює дванадцятирічний період – з 2013 по 2024 рр., що дозволяє простежити середньострокові тенденції. З метою забезпечення методичної зіставності розрахунків вартісні показники, використані у дослідженні, приведено до порівнянного виміру з урахуванням інфляційних процесів. 2013 рік обрано як базовий, оскільки саме з цього періоду для ключових показників стає доступною деталізована статистика у розрізі видів економічної діяльності, що уможливлює коректне виокремлення креативного сектору та його подальший аналіз у докризовий, кризовий і адаптаційний періоди.

Гіпотеза дисертаційного дослідження полягає у припущенні, що креативний сегмент ринку праці та сфери зайнятості, за умови цілеспрямованої державної підтримки та належного інституційного забезпечення, здатний стати одним із ключових чинників інноваційного розвитку, структурної перебудови та підвищення стійкості національної економіки України. Передбачається, що

креативні види діяльності забезпечують ефективне перетворення знань, творчих компетентностей і креативного людського капіталу у додану вартість, продуктивну та інклюзивну зайнятість, що створює передумови для зростання трудових доходів, розвитку підприємництва і ширших можливостей професійної реалізації працівників в умовах економіки знань, цифровізації та поширення нових форм зайнятості. Припускається, що розширення креативної зайнятості супроводжується позитивними міжсекторальними ефектами, зокрема зростанням доданої вартості як креативного, так і некреативного секторів економіки, а сам креативний сектор здатний демонструвати випереджальні темпи зростання порівняно із загальноекономічною динамікою. Відповідно, підтримка розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості розглядається як пріоритет державної політики, спрямованої на структурну модернізацію економіки та прискорене соціально-економічне відновлення України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад дослідження креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, науковому обґрунтуванні методичного інструментарію його ідентифікації, вимірювання та оцінювання, а також у розробленні науково-практичних підходів до стимулювання його розвитку в умовах цифровізації, поширення штучного інтелекту, нових форм і видів зайнятості, повоєнного відновлення та структурної перебудови економіки України на засадах людиноцентричності. Зокрема,

вперше:

розроблено та апробовано сценарно-прогнозний підхід на основі лог-лінійних регресійних моделей, який дозволив провести кількісне оцінювання еластичності валової доданої вартості креативного сектору за зайнятістю, а також емпірично підтвердити комплементарність креативного і некреативного секторів та наявність позитивних міжсекторальних ефектів структурного перерозподілу зайнятості на користь креативних видів діяльності.

Удосконалено:

класифікацію креативних видів діяльності, сформовану та верифіковану шляхом поєднання теоретичного аналізу (за критеріями змісту та результату праці), емпіричного аналізу (за результатами експертного опитування) і компаративного аналізу (через порівняння з провідними міжнародними й національними класифікаційними підходами), що дало змогу адаптувати її до українських реалій і логіки сучасної економіки, подолавши обмеження культурно-індустріального підходу;

людиноцентричний підхід до формування, розвитку та реалізації креативного людського потенціалу як основи піднесення креативного сегменту ринку праці та забезпечення продуктивної, інклюзивної і конкурентоспроможної зайнятості в концептуальних рамках «Індустрії 5.0» та «Праці 5.0»;

методичне забезпечення формування статистичної бази дослідження для комплексного оцінювання внеску та динаміки розвитку креативних видів діяльності в економіці України шляхом застосування до національної статистики мультистратегічного підходу до імпутації пропусків у річних часових рядах показників, що дало змогу сформувати повніші та внутрішньо узгоджені динамічні ряди даних, підвищити надійність емпіричної бази для подальшого аналізу й моделювання розвитку креативного сектору економіки;

науковий підхід до класифікації нових форм зайнятості шляхом їх систематизації за критеріями просторової й часової організації праці, договірної моделі та статусу зайнятості, а також моделі координації та посередництва, що дало змогу визначити їхню функціональну роль у розвитку креативної зайнятості та розкрити реінтеграційний потенціал для соціально вразливих груп повоєнного ринку праці через подолання бар’єрів залучення до креативної праці;

комплекс пріоритетних напрямів і механізмів державної політики підтримки розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості на основі поєднання інструментів економічної, інноваційної, освітньої та соціальної політики, формування інституційної архітектури її координації й

аналітичного супроводу (національний координаційний центр, дорадчо-координаційний контур, органи регіонального рівня, аналітичний центр), застосування фінансово-інвестиційних і податково-регуляторних важелів стимулювання креативної зайнятості та креативного підприємництва;

Набуло подальшого розвитку:

концептуальне обґрунтування понятійно-категоріального апарату досліджуваних проблем через розмежування наукових категорій «креативний людський капітал» і «креативний людський потенціал», уточнення сутності понять «креативність», «креативний сегмент ринку праці та сфери зайнятості», «креативна зайнятість», «креативний сектор економіки» і «креативні види діяльності» та визначення логіки їх операціоналізації для ідентифікації й емпіричного вимірювання креативного сектору;

методичний підхід до аналізу динамічної взаємодії доданої вартості та капітальних інвестицій у креативному секторі, застосування якого дало змогу виявити: повторюваний кризовий патерн динаміки креативного сектору (глибше падіння у фазі шоку та подальше прискорене відновлення); відсутність стійкого річного лаг-ефекту між капітальними інвестиціями та приростом доданої вартості у креативному секторі; стійку динаміку індикатора співвідношення доданої вартості до капітальних інвестицій у креативних видах діяльності, що засвідчує висхідну тенденцію до зростання ролі людського капіталу та цифрових ефектів масштабування в креативних видах діяльності;

обґрунтування інституційного визнання сфер освіти та досліджень і розробок як складових креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, а також як базису компетентнісної модернізації, формування креативного людського капіталу, розвитку інноваційної зайнятості та конверсії знань у креативні результати;

концептуально-методичні засади інфраструктурного забезпечення креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, які конкретизовано через багатокомпонентну модель, що охоплює просторово-матеріальну, цифрову, мережеву та фінансово-інституційну компоненти й дає змогу цілісно описати передумови та функціональну логіку підтримки креативної зайнятості,

комерціалізації результатів креативної діяльності та креативного підприємництва.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, що формують і реалізують політику у сфері ринку праці й зайнятості, інноваційного розвитку та підтримки креативного підприємництва. Авторська класифікація креативних видів діяльності та запропонований теоретико-методичний підхід до їх ідентифікації формують аналітичну основу для моніторингу та оцінювання ефективності державної економічної політики, дають змогу точніше вимірювати ключові макроекономічні та секторальні показники розвитку креативного сектору, а також об’єктивніше оцінювати його внесок у національну економіку, забезпечуючи зіставність відповідних оцінок із міжнародними підходами. Отримані кількісні оцінки й аналітичні висновки можуть бути використані для стратегічного планування, оцінювання результативності програм підтримки креативних індустрій і враховуватися при розробці національних і регіональних стратегій розвитку, а також програм зайнятості, інноваційного розвитку, молодіжної політики та реінтеграції соціально вразливих груп населення. Розроблені в дисертації рекомендації щодо інституційного, фінансового, освітнього та інфраструктурного забезпечення розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості можуть бути використані у практиці державного управління та діяльності місцевих громад.

Розроблені пропозиції та аналітичні матеріали, підготовлені за результатами дослідження, було направлено до Міністерства соціальної політики, сім’ї та єдності України. За результатами розгляду листом Мінсоцполітики від 09.04.2026 № 1411-14393/03-26 їх взято до відома та зазначено можливість використання у діяльності Міністерства.

Окремі результати, положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження використано при виконанні науково-дослідної роботи кафедри соціоекономіки та управління персоналом КНЕУ імені Вадима Гетьмана за темою «Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної

соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку» (державний обліковий номер 0225U005263) та впроваджено в освітній процес кафедри (протокол №3 від 17.10.2025). Одержані результати доцільно використовувати у подальших наукових дослідженнях з проблем розвитку людського капіталу, креативної зайнятості та повоєнного соціально-економічного відновлення України.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладений авторський підхід до процесу розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні. Наукові положення, результати, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, отримані автором особисто та викладені в опублікованих працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертаційній роботі використано лише ті положення, які є результатом особистої праці дисертанта.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи доповідалися, обговорювалися та отримали схвалення на семи міжнародних і двох всеукраїнських науково-практичних конференціях: XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (13 – 14 квітня 2023 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку, менеджменту і права: теорія і практика» (04 серпня 2023 р., м. Житомир); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи поствоєнної розбудови України» (07 – 08 грудня 2023 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика розбудови екосистеми соціальної сфери в умовах повоєнного відродження України» (17 – 18 квітня 2024 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Нова парадигма економічної освіти у контексті інноваційної моделі розвитку вітчизняної освіти» (27 листопада 2024 р., м. Київ); 1 International Scientific and Practical Conference «Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry» (15 – 17 січня 2025 р., м. Торонто); Міжнародній науково-практичній конференції «Праця в XXI столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток» (23 – 24 жовтня 2025 р., м. Київ); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічні

кризи та механізми їх подолання» (3 квітня 2026 р., м. Одеса); IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Розвиток ринку праці в умовах глобалізаційних зрушень: виклики для України» (23 квітня 2026 р., м. Київ).

Публікації на тему дисертації. Основні положення та найважливіші результати дисертаційної роботи опубліковано самостійно та у співавторстві у 18 наукових працях загальним обсягом 9,67 д.а., особисто автору належить 6,08 д.а., зокрема: 1 стаття у міжнародному науковому виданні, 6 статей у наукових фахових виданнях України, 11 праць в інших виданнях.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного тексту становить 204 сторінки. Дисертація містить 16 рисунків на 11 сторінках, 13 таблиць на 19 сторінках, 21 додаток. Список використаних джерел налічує 264 найменування.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ ТА СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ

1.1. Генезис та концептуалізація креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості

В економічній літературі встановлено, що розвиток ринку праці та сфери зайнятості відбувається паралельно з удосконаленням засобів виробництва і технологій, науково-технічним прогресом, становленням ринкових інститутів, інфраструктурою, розвитком людського потенціалу та ін. [33] На наше переконання, проблеми становлення і розвитку креативного сектору економіки та креативної зайнятості доцільно розглядати у контексті взаємозв'язку між потребами економіки і професійними та соціально-гуманітарними компетентностями робочої сили, їх відповідності основним трендам соціально-економічного прогресу. У цьому зв'язку ринок праці та сферу зайнятості слід розглядати як взаємопов'язані складові соціально-економічної системи, ефективність функціонування якої залежить від якості робочої сили, рівня розвитку людського потенціалу, інституційного середовища, характеру технологічного розвитку та здатності державної політики своєчасно реагувати на структурні зміни в економіці. У науковій літературі ринок праці та сфера зайнятості традиційно інтерпретуються як важливі елементи системного соціально-економічного регулювання, у межах якого узгоджуються інтереси держави, роботодавців і працівників, а також забезпечуються умови для розвитку людського потенціалу та його ефективної реалізації в трудовій діяльності [15; 16].

Ринки праці у країнах Західної Європи отримали динамічний розвиток у період першої промислової революції, який характеризувався масовим застосуванням машинного виробництва, що спричинило кількісне переважання промислових працівників, трансформацію аграрного суспільства в

індустріальне, урбанізацію. Наступна доба індустріального суспільства зумовила істотні зрушення в кількісній структурі найманих працівників, зокрема появу прошарку інженерно-технічних працівників, потребу у креативних працівниках. Починаючи з кінця XX століття ринок праці та його якісні характеристики формувалися під впливом двох визначальних трендів – глобалізації та цифровізації. Інтеграція світової економіки, особливо останніми десятиліттями, призвела до значного росту кількості робочої сили на планеті за відносно невеликий час. Так, за оцінками McKinsey Global Institute, у період з 1980 до 2010 років чисельність робочої сили у світі зросла приблизно на 1,2 млрд. – з близько 1,7 млрд. до близько 2,9 млрд. осіб [34]. Водночас частка працівників із вищою освітою у складі робочої сили збільшилася протягом цього періоду приблизно на 50%.

Цифрова революція – епоха комп'ютерних технологій, Інтернету, автоматизації і робототехніки – сформувала нові умови функціонування світу праці. Ця технологічна хвиля призвела до різкого підвищення попиту на освічених і висококваліфікованих працівників, набула практичного застосування концепція освіти впродовж життя. Отже, період кінця XX – початку XXI століття позначився докорінною трансформацією ринку праці і сфери зайнятості, що виявилося у зростанні частки освічених працівників та посиленні їхньої ролі у створенні доданої вартості на тлі еволюції глобальних і технологічних чинників, які зумовили формування економіки, орієнтованої на знання. У цій логіці В. В. Близнюк та Л. Д. Яценко підкреслюють, що гнучкість ринку праці є важливим чинником ефективного використання та розвитку людського капіталу, особливо в умовах структурних зрушень, технологічних змін і зростання вимог до адаптивності працівників [17].

Ретроспективний аналіз основних етапів еволюції ринку праці та сфери зайнятості переконливо засвідчує поступовий, але невпинний зсув від домінування фізичної праці й матеріального виробництва до переважання інтелектуально-творчої діяльності. На зміну аграрним і промисловим моделям господарювання прийшли знаннєво-орієнтовані економічні структури, де

людський капітал із розвиненими когнітивними, комунікативними та креативними навичками став основним джерелом доданої вартості, наукового прогресу та соціального розвитку. У сукупному людському потенціалі, що формується протягом усієї історії цивілізації, постійно присутня креативна складова, втілена у знаннях, навичках, талантах та інтелектуальних здібностях людства. Власне, здатність до творчості завжди визначала якісні характеристики робочої сили та слугувала джерелом людського капіталу, що зумовлює культурний, технологічний і технічний прогрес.

Втім, звичайні розумові та аналітичні здібності, які зробили робочу силу незамінною в економіці знань, не завжди дають їм вирішальної переваги перед дедалі інтелектуальнішими, в широкому розумінні, машинами. Ми підтримуємо думку Д. Сейдмана, оприлюднену у Harvard Business Review, що наразі формується потреба у робочій силі із важливими рисами та навичками, які не можуть бути і у ближній перспективі не будуть закладені в програмному забезпеченні та інформаційно-комунікаційних технологіях (далі – ІКТ), як-от креативність, залученість та лояльність, характер і дух співпраці [37].

В аналітичній доповіді Всесвітнього економічного форуму за 2025 рік наголошується, що технології штучного інтелекту (далі – ШІ) та оброблення інформації належать до ключових чинників трансформації сучасного бізнесу і зайнятості. Водночас поряд із технологічними компетентностями дедалі більшого значення набувають креативне мислення, стійкість, гнучкість, адаптивність і здатність до навчання впродовж життя. Дослідники прогнозують, що до 2030 року 59 зі 100 працівників потребуватимуть перепідготовки, підвищення кваліфікації або оновлення компетентностей [38]. Поточний розвиток ІКТ, роботизація та впровадження штучного інтелекту ставлять принципово нові вимоги до працівників. Разом з тим, за оцінками Міжнародної організації праці, найімовірнішим наслідком поширення, передусім, генеративного ШІ є не тотальне заміщення працівників чи робочих місць, а трансформація трудових функцій, окремих завдань і професійної структури зайнятості [39]. У цьому контексті поширення інструментів ШІ не

зменшує значення креативності, а видозмінює її роль у сучасній зайнятості: конкурентною перевагою стає не стільки сам доступ до інформації, скільки здатність формулювати нетривіальні завдання, критично інтерпретувати дані та результати їх машинної обробки, поєднувати людське мислення, уяву й досвід із технологічним інструментарієм. Таким чином, автоматизація рутинних операцій завдяки ІКТ і поширення ШІ не усувають потреби в інтелектуально-творчій праці, а навпаки, підвищують значущість креативності, новаторства, адаптивності й безперервного оновлення компетентностей, що для креативного сегменту означає новий етап еволюції інтелектуально-творчої праці.

Отже, на різних етапах суспільного розвитку саме люди наділені креативними здібностями генерували інновації, формували культурний ландшафт і водночас сприяли економічному піднесенню країн та регіонів. При цьому творчий компонент людського капіталу є не новим явищем, а універсальним чинником, що визначає динаміку соціально-економічного розвитку та формує зміст нової економіки, яку в науковій літературі описують крізь взаємопов’язані концепти економіки знань, цифрової та мережевої економіки. Такий трансформаційний вектор не лише сформував передумови для становлення якісно нового – креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, а й сприяв загальній актуалізації креативних видів діяльності як важливого чинника людського розвитку та економічного зростання на інноваційній основі. Саме креативність, знання, інформація й здатність суб’єктів праці до продукування нових ідей поступово трансформувалися на системному рівні у стратегічний ресурс сучасної економіки і ключовий чинник формування людського капіталу. У сучасних умовах значення креативної складової набуває нових проявів: якщо раніше креативність окремих особистостей визначала здебільшого культурний і технологічний поступ, то нині вона трансформувалася у системний чинник сталого економічного розвитку, функціонування ринку праці та сфери зайнятості. У цьому контексті нова економіка виконує роль інституційного середовища, що забезпечує перетворення творчих здібностей індивідів на соціально-економічний ресурс

економіки, а ринок праці й сфера зайнятості виступають ключовими підсистемами, у межах яких відбуваються відбір, накопичення та реалізація креативного людського капіталу.

Відтак, щоб коректно інтерпретувати процеси формування та реалізації креативного людського капіталу, доцільно спершу розглянути концепт креативності як його визначальну якісну ознаку. Розроблення теоретико-концептуальних підходів до осмислення креативності в міждисциплінарному полі пов’язане з працями низки зарубіжних авторів, зокрема Дж. П. Гілфорда [40], А. Маслоу [41], П. Друкера [42], Р. Флоріди [1], Д. К. Саймонтона [43], Ч. Лендрі [44], Дж. Гоукінза [2], К. Шваба, А. Росса, Ю. Н. Харарі та ін., а також із міжнародними підходами [45; 46; 47; 48] і сучасними емпіричними дослідженнями [49; 50].

Один із засновників концепції креативної економіки, американський учений Р. Флоріда визначає, що під креативністю слід розуміти уміння створювати змістовні нові форми, що стає вирішальним чинником формування конкурентної переваги [1, с. 29]. Д. К. Саймонтон, провідний дослідник цього феномену, описує креативність як факт привнесення у світ чогось корисного, що працює і не є самоочевидним, або, як він правильно зауважує, «поєднання новизни, корисності та несподіванки» [43]. На думку Р. Флоріди, у сучасних умовах креативність постає як особливий тип товару, що характеризується значною цінністю. Водночас її не можна розглядати як товар у традиційному сенсі, адже це радше специфічна здібність людини до створення унікальних ідей, нових образів та інноваційних підходів [1, с. 29]. Отже, саме людський капітал виступає визначальним ресурсом нової економічної епохи, де креативність відіграє ключову роль. Люди, завдяки своїм інтелектуальним здібностям, творчому потенціалу та вмінню генерувати інноваційні ідеї, стають вирішальною силою розвитку сучасного суспільства та нової економіки.

Сучасні наукові дослідження демонструють різноманітні підходи до визначення сутності креативності та механізмів її прояву в професійній діяльності людини. Так, у психологічному підході, який набув широкого

визнання, її розглядають як комплексну здатність особистості продукувати нові, оригінальні ідеї та вирішувати завдання нестандартним шляхом. Відомий психолог Джой Пол Гілфорд запропонував розглядати креативність через такі складові, як продуктивність (здатність до продукування великої кількості релевантних ідей), оригінальність, гнучкість мислення та винахідливість [40], які в науковій літературі часто відносять до показників дивергентного мислення. У філософському дискурсі креативність часто трактується як фундаментальна властивість людського буття, тісно пов'язана із самореалізацією та самоактуалізацією особистості, на що, зокрема, вказував Абрахам Маслоу [41, с. 135-145]. В освітній сфері креативність визначають як важливу компетентність, необхідну для інноваційного вирішення задач та ефективної адаптації людини в умовах сучасного суспільства. На міжнародному рівні поняття креативності також визначено ЮНЕСКО як здатність людини створювати інноваційні рішення, що слугують рушійною силою соціального, культурного та економічного розвитку суспільства, сприяють культурному різноманіттю та становлять основу креативної економіки [46]. У березні 2023 р. Б. Холл із Університету Ессекса провів психологічне дослідження, у результаті якого визначено, що креативність – це не навичка, якої потрібно спочатку навчитися, а передусім результат ситуаційної відповідності між когнітивним мисленням і творчим завданням [49]. Такий підхід передбачає здатність людини адаптувати своє мислення для знаходження оригінальних і ефективних рішень у певному контексті.

Дослідники Університету Тулейн наголошують, що креативність є однією з ключових якостей, на яку орієнтуються сучасні компанії під час добору персоналу, визначаючи її як здатність до оригінального вирішення проблемних ситуацій. Таке розуміння пояснює зростання попиту на креативних працівників у різних секторах, зокрема у високотехнологічних компаніях, які очікують від співробітників уміння переосмислювати усталені підходи у виробництві, управлінні та маркетингу. Зростаюча увага до цієї якості відображає вплив технологічних змін на трансформацію характеру праці [50].

Формуючи дефініцію креативності, ми врахували, що будь-яке поняття, залежно від контексту, може мати різну функціональну навантаженість і відображати певну парадигму. Такі трактування можуть бути філософськими, психологічними, соціальними або прикладними за своєю природою, і відповідно, слугувати різним цілям – від абстрактного осмислення феномену до його практичного застосування. У нашому дослідженні креативність розглядається не як універсальна властивість людської психіки чи метафізичне явище, а як прикладна характеристика професійної діяльності. Відповідно, запропоноване далі визначення креативності розроблено з урахуванням потреб подальшого аналізу економічних і трудових процесів, що ґрунтуються на творчій праці, інноваційності та здатності до нестандартного розв’язання практичних задач. Такий підхід дозволяє чіткіше окреслити межі поняття в прикладному вимірі, забезпечуючи його наукову операціоналізацію у сфері вивчення креативних видів зайнятості та креативного сектору економіки.

Надамо наступне визначення: *креативність* – це здатність людини генерувати нові та оригінальні ідеї, застосовувати нестандартні та варіативні підходи до вирішення практичних і професійних завдань, розв’язання проблемних ситуацій, у результаті чого створюється новий, оригінальний або суттєво вдосконалений продукт, рішення чи процес. Вирішальну роль у цьому відіграє саме людський фактор, оскільки креативність тісно пов'язана з особистісними характеристиками, здатністю до творчого осмислення, досвідом та індивідуальним баченням людини.

З урахуванням запропонованого визначення та фокусу дослідження на трудовій і професійній діяльності людини зміст креативності доцільно розкривати через сукупність взаємопов’язаних характеристик: ініціативність і проактивність, нестандартне мислення та когнітивний пошук, гнучкість, адаптивність і відкритість до нового досвіду, здатність до співпраці, комунікації та міждисциплінарної взаємодії, а також інноваційну результативність (рис. 1.1). У такому розумінні креативність постає не лише як здатність генерувати нові ідеї, а як готовність аналізувати ситуації, поєднувати

різні підходи, апробувати нестандартні рішення та доводити їх до практично значущого результату. Такий підхід узгоджується з людиноцентричною логікою сучасного соціально-трудового розвитку, оскільки акцентує увагу на людині як активному суб'єкті праці, носієві знань, творчих здібностей, цінностей і здатності до самореалізації.

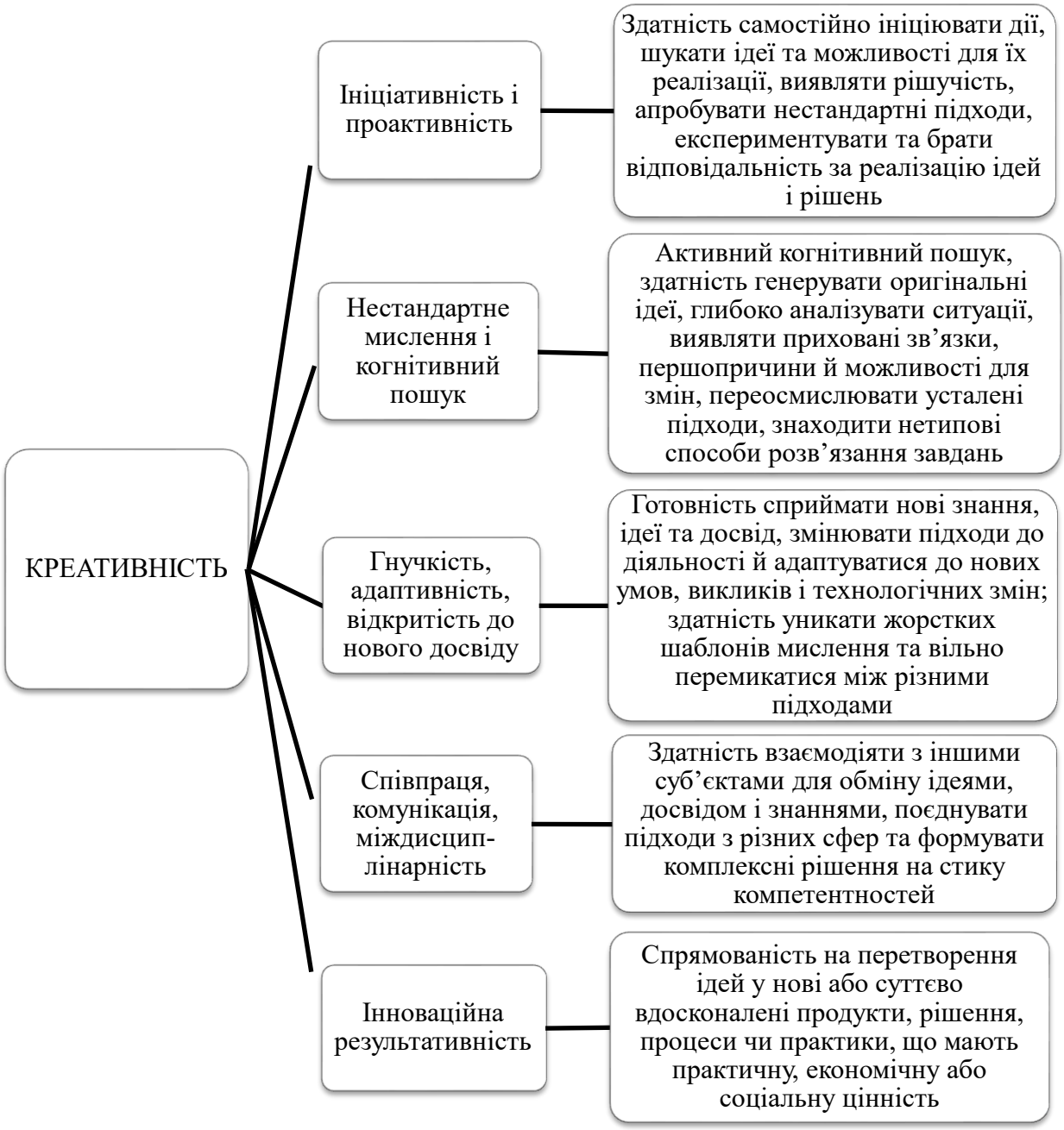

Рисунок 1.1. Змістовні характеристики креативності у професійній діяльності людини

Джерело: авторська розробка.

Пітер Друкер, який одним із перших окреслив появу так званої економіки знань, був одним із видатних прибічників думки, що «базовий економічний ресурс – засіб виробництва – якщо казати економічною мовою, більше не є ані капіталом, ані природним ресурсом, ані «працею». На думку П. Друкера, засобом виробництва стають знання [42, с. 8]. В свою чергу, Р. Флоріда вважає ключовим рушієм нинішньої економіки не знання, а креативність як спроможність створювати за допомогою знання нові корисні форми. І, відповідно до цього концепту, знання та інформація є лише інструментами і матеріалами для креативності, тоді як інновації є її продуктами [1, с.48].

Вибудовуючи концепцію креативної економіки, Р. Флоріда вводить поняття «креативного класу», основу якого складає так зване «суперкреативне ядро»: науковці, інженери, письменники, професори університетів, митці, дизайнери, архітектори, працівники розважальних індустрій та лідери думок, основною економічною функцією яких є створення нових ідей, технологій та креативного контенту. Такі спеціалісти регулярно займаються роботою, яка вимагає інтелектуальних та творчих зусиль, передбачає пошук завдань та проблем. Навколо цього ядра формується ширша група креативних професіоналів, зайнятих у знаннєємних секторах (високі технології, бізнес, фінанси, право, охорона здоров’я, управління тощо), чия діяльність пов’язана з вирішенням складних завдань, що потребують значного самостійного аналізу, високого рівня освіти, експертного знання та значного людського капіталу. На думку Р. Флоріди, представників креативного класу об’єднують спільні цінності – творчість, індивідуальність, досягнення на засадах особистих заслуг, а їхня принципова відмінність від робітничого класу та працівників сфери послуг полягає в тому, що вони отримують винагороду передусім за інтелектуальну працю, а не за виконання рутинних фізичних операцій [1].

Зазначимо, що застосування самого терміну «клас» щодо означеної групи працівників є предметом ґрунтовної наукової критики. Передусім, поняття «клас» у соціально-економічному контексті традиційно означає великі групи людей, що характеризуються спільністю економічних інтересів, умов праці, рівня доходів та місця у виробничих відносинах. Класичний підхід до поняття

класу ґрунтується на спільності відношення до засобів виробництва, способах отримання доходу або соціальному статусі. Водночас група людей, визначена Р. Флорідою як «креативний клас», не відповідає повною мірою цим фундаментальним критеріям, адже вона є надто неоднорідною за всіма окресленими ознаками. Це робить поняття внутрішньо суперечливим, оскільки включає працівників як з високим, так і з середнім (а в українських реаліях – навіть нижче середнього) рівнем доходів, із різним доступом до ресурсів, місцем у суспільних та економічних відносинах та суттєво різними умовами праці. Отже, на наше переконання, «креативний клас» Р. Флоріди є радше метафоричним узагальненням, що характеризує тип діяльності або професійних компетенцій, але не є повноцінним соціальним класом у загальноприйнятому в науці значенні. Отже, надалі ми прийняли за доцільне уникати терміну «креативний клас», натомість фокусуючи увагу на понятті «креативні види діяльності», що стане ключовим у даному дослідженні. Це дало змогу уникнути концептуальних суперечностей та забезпечити більш точне й науково обґрунтоване розуміння сутності і структури креативних видів діяльності та їх ролі в сфері зайнятості та інноваційній економіці.

На глобальному рівні поняття «креативні види діяльності», «креативні індустрії» та «креативна економіка» не мають єдиного усталеного визначення, що зумовлює різноманіття підходів до окреслення меж креативного сектору економіки. Для цілей порівняльного аналізу доцільно виокремити підходи DCMS, WIPO, ЮНЕСКО, KEA European Affairs та UNCTAD, які відрізняються не лише переліком охоплюваних видів діяльності, а й базовою логікою їх віднесення до креативних. Кожен із них репрезентує різний ступінь деталізації, зосереджуючись на окремих аспектах економічної, культурної чи інноваційної діяльності. Так, підхід DCMS акцентується на творчості, навичках, таланті та можливості комерціалізації результатів через інтелектуальну власність, WIPO – на ролі об’єктів авторського права, ЮНЕСКО – на галузях культури, мистецтва та освіти, KEA – на поєднанні культурного й економічного вимірів, UNCTAD – на зв’язку креативності з торгівлею, зайнятістю, інноваціями та розвитком.

Порівняльну характеристику зазначених підходів наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика міжнародних підходів до визначення меж креативного сектору економіки

Міжнародний підхід / інституція	Базовий документ, рік	Концептуальна основа та критерії віднесення	Переваги підходу	Обмеження підходу
1	2	3	4	5
DCMS (Департамент культури, медіа та спорту Великої Британії)	Creative Industries Mapping Document, 2001; подальше статистичне оновлення підходу: 2014-2015 рр. [51; 48]	Створення економічної цінності через індивідуальну творчість, навички та талант [48]; розвиток та використання інтелектуальної власності [51]; креативні індустрії як двигун економічного зростання та центр цифрового світу.	Чіткий і прикладний; зручний для статистичного аналізу; найбільш близький до логіки формування офіційного переліку креативних індустрій КМУ.	Спирається переважно на статистично-прикладну, а не сутнісну логіку віднесення; поряд із окремими видами дистрибуції та посередництва, не охоплює освіту та ДіР як самостійні складові креативного сектору.
WIPO (Всесвітня організація інтелектуальної власності)	Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright Industries, 2003; переглянуте видання – 2015 р. [52]	Основою є належність до галузей, пов'язаних зі створенням, виробництвом, поширенням або забезпеченням обігу об'єктів авторського права; розмежовує ядро, взаємозалежні, часткові та допоміжні креативні галузі [52].	Чітка правова й економічна логіка; докладно структурує галузі, пов'язані зі створенням, використанням і обігом об'єктів авторського права.	Зосереджується на видах діяльності, де творчий результат формалізується як об'єкт авторського права; менш повно охоплює форми креативної діяльності, у яких ключовим є творчий процес, а не правова фіксація результату.
ЮНЕСКО (спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури)	UNESCO Framework for Cultural Statistics, 2009 [53]; оновлено у 2025 р. [54]	Культурно-орієнтована типологія; охоплює культурні домени, пов'язані з мистецтвом, спадщиною, книговиданням, аудіовізуальною сферою, дизайном, освітою [53].	Добре відображає культурний і соціальний вимір; охоплює культурну спадщину, нематеріальну культуру, архівування та культурну освіту.	Є радше рамкою культурної статистики, ніж чіткою секторальною класифікацією; має переважно гуманітарний фокус.

Продовження табл. 1.1

1	2	3	4	5
KEA European Affairs (підхід, розроблений для Європейської Комісії)	The Economy of Culture in Europe, 2006 [45]	Поєднує культурний і економічний підходи; виходить за межі традиційних культурних індустрій, охоплюючи також медіа, дизайн і пов'язані з інноваціями сфери [45].	Дає комплексне бачення взаємозв'язку культури, творчості, інновацій та цифрових технологій; виявляє міжсекторальні ефекти.	Має складну багаторівневу структуру та розмиті межі між культурними, креативними й пов'язаними видами діяльності; потребує суттєвої адаптації для прямого зіставлення з національними класифікаторами.
UNCTAD (Конференція ООН з торгівлі та розвитку)	Creative Economy Report, 2008; подальший розвиток підходу у звітах і статистичних матеріалах UNCTAD [55; 56; 47; 57]	Розглядає креативну економіку як сукупність видів діяльності, заснованих на творчості, знаннях, технологіях та інтелектуальному капіталі як первинних факторах виробництва, здатних створювати економічну цінність, зайнятість, експортні можливості й соціальну інклюзію [55; 56; 47; 57].	Найбільш широкий підхід; поєднує економічний, культурний, торговельний і соціальний виміри; має прикладну орієнтацію і ґрунтується на комбінації культурних, функціональних і економічних критеріїв.	Через широту охоплення межі креативного сектору є менш чіткими; піддається критиці за надмірну широту охоплення, що веде до включення галузей, де творчість не є домінантним чинником.

Джерело: складено автором на основі [45; 47; 48; 51; 52; 53; 55; 56; 57]

Як показує порівняльний аналіз, міжнародні підходи до визначення меж креативного сектору економіки істотно різняться як за концептуальною логікою, так і за прикладними критеріями віднесення до нього окремих галузей. Разом із тим, жоден із них не може бути механічно перенесений у вітчизняний дослідницький контекст без адаптації, оскільки кожен фіксує лише окремий зріз креативного сектору і не забезпечує універсального критерію для його однозначної ідентифікації. Водночас міжнародні підходи не є статичними. Вони переглядаються під впливом цифровізації, появи нових форм зайнятості та засобів виробництва, потреби в точнішому вимірюванні креативного

сектору. Це, зокрема, підтверджується новими методичними оновленнями UNCTAD 2024 р. [55] та UNESCO 2025 р. [54].

Спільною проблемою розглянутих підходів є термінологічна варіативність. У науковому та нормативному вжитку паралельно функціонують такі поняття, як «творча діяльність», «креативні індустрії», «культурні індустрії», «креативна економіка», «креативні товари та послуги» та інші. Зокрема, у звітах UNCTAD використовуються терміни «creative economy» і «creative goods and services», тоді як у документах ЮНЕСКО домінує поняття «cultural and creative industries». Це породжує концептуальну плутанину, яка ускладнює порівняльний аналіз, статистичний облік та кількісне оцінювання внеску креативного сектору в економіку, що, своєю чергою, обмежує можливості формування державної політики його розвитку. В українському науковому дискурсі ця проблема також зберігається через відсутність чіткого термінологічного консенсусу, дублювання понять і розмитість меж між ними.

Для подальшого дослідження важливою є ідентифікація креативних видів зайнятості, креативних індустрій та їх диференціація від творчих та культурних індустрій. Поняття креативні, творчі та культурні індустрії можуть застосовуватися як синоніми, що досить часто можна зустріти в іноземних джерелах, втім, ми вважаємо, що із наукової точки зору вони не тотожні, адже мають різні концептуальні значення. У дослідженні В. В. Юденко та В. А. Юденко щодо еволюції термінології з «культурні індустрії» на «креативні індустрії» справедливо зазначено, що ця трансформація по суті і стала важливим кроком у процесі категоріального оформлення поняття «креативної економіки». Така точка зору є цінною, адже завдяки цій концептуальній зміні стало можливим виокремити ті види економічної діяльності, які базуються на креативній праці, належать до матеріального чи нематеріального виробництва та виробляють блага, що мають реальну чи символічну цінність [58].

На нашу думку, творчими є види діяльності, які передусім пов’язані із художнім самовираженням та/або культурним виробництвом, охоплюють класичні види творчості (як-от музика, театр, література, живопис, кіно тощо) і

створюють мистецькі продукти, які мають переважно естетичну, гуманітарну та/або емоційну цінність. Натомість, креативні індустрії за своїм змістом охоплюють ширший спектр діяльності, адже передбачають створення не лише культурних продуктів, а й економічних, інтелектуальних, програмних, наукових, освітніх тощо. Основою креативних індустрій є генерація нових ідей, створення інноваційних та інтелектуальних продуктів, що веде до формування інтелектуального капіталу, інтеграції креативності в різні галузі економіки, продукування товарів і послуг із високою доданою вартістю.

Важливим етапом формування цілісного понятійного апарату є простеження еволюції категорій «креативна економіка» і «креативні індустрії» та особливостей їх використання в економічній літературі. Це дає змогу уточнити термінологічні межі дослідження й сформувати підґрунтя для подальшого авторського визначення відповідних понять. У табл. 1.2 представлено огляд підходів до визначення і трактування цих категорій у міжнародному інституційному дискурсі та прикладних публікаціях.

Таблиця 1.2

Еволюція підходів до визначення категорій «креативні індустрії» та «креативна економіка»

Автор/інституція Період/рік	Ключова категорія	Основні положення та характеристика підходу
1	2	3
Уряд Великої Британії, Департамент культури, медіа та спорту (DCMS). 1998.	Креативні індустрії	В рамках політики розвитку культури та медіа запроваджується термін «креативні індустрії» для позначення галузей, що «мають своїм походженням індивідуальну креативність, навички та талант і мають потенціал генерувати дохід і нові робочі місця через генерування, розвиток та комерціалізацію інтелектуальної власності» [59]. У документі «Картографування креативних галузей» (2001 р.) окреслено перелік таких секторів: реклама, архітектура, дизайн, мода, музика, кіно, видавнича справа тощо [51].

Продовження табл. 1.2

1	2	3
Видання «Business Week». 2000.	Креативна економіка	Термін «креативна економіка» використано для характеристики переходу від індустріальної моделі до економіки, у якій головним джерелом конкурентних переваг стає «зростаюча сила ідей» [60]. Акцент зроблено на компаніях, що вибудовують бізнес навколо нематеріальних, ідейно-креативних активів.
Дж. Гоукінз. 2001.	Креативна економіка	Креативна економіка трактується як економічна система, у якій основна цінність ґрунтується на творчих ідеях та інтелектуальній власності, яка охоплює різні сектори, включаючи рекламу, архітектуру, мистецтво, ремесла, дизайн, моду, кіно, музику, виконавські мистецтва, видавничу справу, ДіР, програмне забезпечення, іграшки та ігри, телебачення і радіо, а також відеоігри [2].
Ч. Лендрі. Початок 2000-х рр.	Креативна економіка	У концепції «креативного міста» та в подальших роботах, зокрема в розділі «Від культурних індустрій до креативних індустрій та до креативної економіки» дослідження 2005 р. Лендрі показує поступовий перехід від вузько окреслених культурних індустрій (театр, музика, видавнича справа) до ширшого спектра креативних, дизайнерських, цифрових практик, що формують окремий сектор – креативну економіку [44]. Креативність розглядається як ресурс міського розвитку, інтегрований у всі сфери урбаністичного життя [61].
Конференція ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD); Британська Рада. 2005-2008 рр.	Креативна економіка	У 2005-2007 рр. термін «креативна економіка» закріплюється в аналітичних документах UNCTAD та програмних матеріалах Британської ради [62] як поле політики та розвитку, що базується на індивідуальній творчості й інтелектуальній власності. Термін «зростаюча креативна економіка» визначає здатність секторів створювати та поширювати інтелектуальний капітал, який має потенціал генерувати економічне зростання та розвиток, сприяти створенню доходів, робочих місць і експортних надходжень, одночасно посилюючи соціальну інтеграцію, культурне різноманіття та людський розвиток [57]. Креативні види діяльності визначаються UNCTAD як процеси, що засновані на творчості, знаннях і технологіях, здатні генерувати економічну цінність, експортні можливості та соціальну інклюзію [57].

Закінчення табл. 1.2

1	2	3
ООН, UNCTAD, UNESCO та пов'язані ініціативи. 2010 – 2020-ті рр.	Креативна економіка	У документах ООН креативна економіка дедалі частіше асоціюється з «помаранчевою економікою» (тобто, охоплює ті економічні сектори, що пов'язані з культурою, креативністю та інноваціями) та визначається як еволюційне поняття, засноване на внеску й потенціалі креативних активів генерувати економічне зростання та розвиток, яке поєднує економічні, соціальні й культурні виміри, сприяє досягненню цілей сталого розвитку [63].
Deloitte. 2010 – 2020-ті рр.	Креативна економіка	Креативна економіка визначається як екосистема, що охоплює широкий спектр видів діяльності та професій, відмінною рисою яких є створення багатства та робочих місць завдяки індивідуальній творчості, що сприяє створенню та використанню інтелектуальної власності; при цьому до класифікації включаються як творчі індустрії, так і креативні професії за їх межами [64].

Джерело: складено автором на основі [2; 44; 51; 57; 59; 60; 61; 62; 63; 64]

В українському науковому полі наразі також відсутній єдиний уніфікований підхід до ідентифікації креативних видів діяльності, що спричинено різноманітністю термінології, відсутністю чітких критеріїв та недостатньою адаптацією міжнародних класифікацій до національних реалій. Водночас протягом останніх років спостерігається активізація зусиль державних органів та наукової спільноти щодо систематизації та адаптації міжнародних методик до національного контексту. Закон України «Про культуру» містить таке визначення креативних індустрій: «креативні індустрії – види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження». Водночас креативний продукт визначено як «товари та послуги, що створені/надані за результатами культурного (мистецького) та/або креативного вираження і мають високу додану вартість» [65]. У 2019 році Кабінет Міністрів України затвердив перелік видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій, згідно з класифікатором КВЕД-2010. Цей перелік охоплює 34 види діяльності, визначені у Розпорядженні КМУ від 24 квітня

2019 р. № 265-р «Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій» (табл. А.1). Наведені документи заклали базис формалізації креативного сектору економіки в Україні. Однак вони не містять комплексного підходу до окреслення його меж, а перелік креативних індустрій, на нашу думку, неповною мірою відповідає сучасним тенденціям економіки знань.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методологічного підґрунтя креативної економіки та дослідження феномену креативної зайнятості зроблено рядом вітчизняних науковців, серед яких: Н. А. Азьмук [24]; О. О. Бутник [30]; В. В. Галасюк [32]; Ю. С. Гринчук [31]; О. В. Гуменна [66]; С. А. Давимука, Л. І. Федулова [67]; Т. О. Кізима [68]; Л. Н. Лавриненко [69]; О. Ф. Новікова, А. Д. Шастун [70], І. Л. Петрова [28]; О. Д. Прогнімак [29]; Н. С. Данилевич та А. О. Василенко [71].

Зокрема, І. Л. Петрова розглядає креативну зайнятість через економічну активність, що передбачає індивідуальну або колективну творчу працю, результатом якої є створення нематеріальних активів, продуктів інтелектуальної праці, культурного чи інноваційного контенту [28]. Авторка акцентує увагу на необхідності формування національної моделі креативної економіки, яка б враховувала специфіку українського ринку праці, рівень розвитку інновацій та культурної інфраструктури.

У публікації О. О. Бутник наголошується, що креативні індустрії охоплюють певну сукупність видів економічної діяльності, які виробляють креативні товари та послуги, і є частиною нової економіки, яка базується на застосуванні людської творчості та активізації творчого потенціалу людини [30]. Широкий методологічний контекст, у межах якого здійснюється осмислення феномену креативної економіки, простежується у наукових напрацюваннях О. В. Гуменної. У своїх роботах дослідниця трактує креативну економіку «як тип економіки, що являє собою сукупність соціально-економічних відносин, які виникають з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання благ, створених на основі талантів людини,

нестандартних, нетрадиційних ідей, стратегій, заходів, які забезпечать ефективне розв'язання соціально-економічних проблем на основі нових знань та якісно нових рішень». Таке розуміння дозволяє не лише окреслити концептуальні межі креативної економіки, а й підкреслює її соціальну спрямованість та зв'язок з інноваційними механізмами подолання сучасних викликів [66]. Н. А. Азьмук зосереджується на необхідності розвитку креативної зайнятості, яка визначена як професійна діяльність носіїв креативного людського капіталу, у процесі якої створюється креативний продукт або послуга з домінуючою нематеріальною складовою, а сама діяльність пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб через матеріальну та нематеріальну винагороду (самореалізація, визнання, успіх) [24].

У процесі дослідження сутності, структури та особливостей формування креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості у наших попередніх публікаціях було встановлено, що в науці та практиці виокремлюються два принципово відмінні підходи до визначення креативності в економіці – «вузький» (традиційний, або галузево-класифікаційний) та «широкий» (інтегративний) [72]. Їх відмінність полягає у різному окресленні меж прояву креативності в економіці. «Вузький» підхід, що є домінуючим як у міжнародній, так і у вітчизняній практиці, передбачає визначення чітко окресленого кола видів діяльності, які визнаються креативними за своєю сутністю, інструментарієм, характером чи результатом праці. Така класифікація є зручною для статистичного обліку і регулювання державної політики, проте має свої обмеження, адже дещо звужує емпіричне поле дослідження.

На противагу «вузькому», «широкий» підхід поширюється на будь-які сфери економічної діяльності, де креативність, як важлива системна характеристика діяльності, стає невід'ємним елементом виробничих процесів. За такого трактування, креативність визнається не вузькоспеціалізованою характеристикою окремих індустрій, а загальною економічною категорією, що присутня в усіх сферах економічної діяльності, хоча її концентрація та глибина інтеграції істотно різняться. Послідовно розвиваючи «широкий» підхід,

І. Л. Петрова підкреслює, що креативна економіка охоплює не лише традиційні креативні індустрії, а й усі види діяльності, які продукують творчі ідеї, створюють нові продукти, послуги і технології, спираються на інновації та мають високий потенціал економічного й соціального зростання [28]. Креативна зайнятість, таким чином, активно проникає в усі сектори економіки та соціально-гуманітарної сфери. Водночас, як влучно зазначає науковиця, сутність креативності в економіці полягає не просто у будь-якій творчості, а саме у створенні нових ідей, які комерціалізуються через конкретні бізнес-процеси [28]. Отже, «широкий» підхід не заперечує існування традиційно виділених креативних галузей, а розглядає креативність як універсальну характеристику сучасної економіки. Водночас через розмитість меж цей підхід ускладнює кількісне вимірювання та статистичну ідентифікацію креативного сегменту економіки, а відтак – розроблення обґрунтованих регуляторних рішень і державних стратегій його розвитку.

Поділяючи логіку «широкого» підходу й визнаючи, що елементи креативної діяльності присутні в усіх секторах економіки, у межах даного дослідження ми надалі дотримуємося більш традиційного, «вузького» підходу до визначення креативних видів діяльності й креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості. Це зумовлено необхідністю чітко окреслити межі дослідження, забезпечити можливість об’єктивних кількісних оцінок креативного сектору (за показниками зайнятості, валової доданої вартості, капітальних інвестицій тощо) з урахуванням наявних методологічних інструментів та офіційних класифікацій. Обраний підхід має прикладний характер і не заперечує загальної значущості креативності як універсального феномена, притаманного всім секторам економіки, але слугує методологічною передумовою для розв’язання завдань, поставлених у дослідженні.

Оскільки одним із завдань даного дослідження є систематизація існуючих підходів та впорядкування понятійно-категоріального апарату, виникає потреба у виокремленні економічної категорії, яка могла б слугувати методологічною основою для побудови цілісної системи взаємопов’язаних понять. Проведений

аналіз національного законодавства, підходів вітчизняних науковців, а також стратегічних і міжнародних документів засвідчив, що понятійно-категоріальний апарат у сфері креативної економіки та креативної зайнятості залишається неоднорідним і неуніфікованим. У вітчизняному нормативному полі формалізовано насамперед поняття «креативні індустрії» та затверджено перелік відповідних видів економічної діяльності; водночас наявні підходи переважно зосереджуються на культурно-мистецькому вимірі та лише частково охоплюють знаннємісткі та інноваційно-орієнтовані види діяльності, що відіграють важливу роль у формуванні креативного людського потенціалу та його перетворенні на креативний людський капітал. За таких умов наявний категоріальний апарат є недостатнім для цілей дослідження: поняття «креативна економіка» відображає переважно агрегований, макроекономічний рівень аналізу, тоді як категорія «креативні індустрії» не охоплює повною мірою знаннємісткі та інноваційно орієнтовані види діяльності. Саме тому в межах дослідження доцільним є запровадження категорії «креативні види діяльності» (далі – КВД) як базової одиниці класифікації, ідентифікації та емпіричного вимірювання креативного сектору, що ґрунтується на характеристиках змісту процесу праці та характеру кінцевого продукту і дає змогу здійснювати порівняння й подальше статистичне вимірювання внеску креативного сектору в національну економіку. Запропоноване авторське бачення є результатом концептуального узагальнення та критичного зіставлення вітчизняних і міжнародних підходів до інтерпретації суміжних категорій та спрямоване не на дублювання наявних термінів, а на подолання концептуальної фрагментарності, уточнення меж досліджуваного явища і формування прикладної методичної основи його емпіричного аналізу.

Креативні види діяльності визначимо як сукупність видів економічної діяльності, у яких домінує інтелектуально-творча складова праці, а результатом є створення культурного, художнього, інтелектуального або інноваційного продукту, що базується на творчості, знаннях, таланті й індивідуальному або колективному вираженні, та може бути формалізована за допомогою офіційних

класифікаторів видів економічної діяльності. Такий продукт може мати економічну, соціальну, символічну або інноваційну цінність. Поняття «продукт» в даному випадку має широке трактування – як результат, що може бути не лише матеріальним, а й нематеріальним (наприклад, послуга, стратегія, знання, концепція тощо).

Своєю чергою, *креативні індустрії*, на нашу думку, є сукупністю інституційно організованих сфер економічної діяльності, що об'єднують креативні види діяльності на основі спільної інституційної, функціональної або галузевої логіки. Ці індустрії охоплюють як традиційні сфери культурного виробництва, так і сучасні технологічні та комунікаційні галузі. На вищому рівні економічного агрегування – національної економіки, ми розглядатимемо *креативний сектор* як агреговане структурне утворення в межах економіки, що об'єднує креативні індустрії та креативні види діяльності.

Виходячи з цього, в контексті означеного підходу, *креативний сегмент ринку праці та сфери зайнятості* ми визначаємо як структурну складову національного ринку праці та сфери зайнятості, що охоплює сукупність економічно активного населення, яке здійснює або має потенціал до здійснення трудової діяльності у сферах, віднесених до креативних видів економічної діяльності.

Запропоновані визначення мають не лише теоретико-понятійне, а й прикладне класифікаційне значення, оскільки формують основу для віднесення видів економічної діяльності до переліку креативних. Такий підхід дає змогу охопити традиційні культурні й мистецькі сфери, а також знаннємісткі та інноваційно орієнтовані види діяльності, пов'язані з освітою, дослідженнями і розробками, цифровими технологіями, дизайном, архітектурою, медіа та іншими галузями, у яких творча й інтелектуальна складова праці є визначальною. Водночас він дозволяє відмежувати від креативного сегменту види діяльності, у яких така складова не є домінантною. Конкретизацію підходу через систему критеріїв, експертне оцінювання та зіставлення з міжнародними й національними класифікаціями подано у підрозділі 1.3.

Проведене дослідження засвідчило, що формування креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості є результатом тривалих структурних зрушень в економіці та організації праці, у межах яких креативність посилює свою роль як чинник інноваційного оновлення, зростання продуктивності й доданої вартості, а також підвищення якості зайнятості та розширення можливостей професійної самореалізації. Аналіз еволюції наукових підходів до трактування ключових категорій креативності та креативного сектору дозволив концептуально узгодити термінологічне поле дослідження та обґрунтувати авторську систему базових визначень у межах обраної дослідницької логіки. Сформована понятійно-методологічна рамка забезпечує теоретичну цілісність і методичну співмірність подальшого аналізу, водночас акцентуючи людиноцентричний вимір сучасних трансформацій ринку праці та сфери зайнятості через процеси накопичення, розвитку й реалізації креативного людського капіталу.

1.2. Розвиток креативного людського потенціалу в парадигмі людиноцентризму та глобальних трансформацій ринку праці і сфери зайнятості

Початковий етап ринкової еволюції України характеризувався недосконалим змістом державної політики у сфері зайнятості, слабкістю інституційних механізмів, неспроможністю системи освіти й професійного навчання забезпечити випереджальну підготовку висококомпетентної робочої сили, яка б відповідала вимогам глобальної інноваційної динаміки і перспективним потребам економічного зростання. У результаті сформувалися значні протиріччя між потребами нової економіки і професійними та соціально-гуманітарними компетентностями робочої сили, наявний рівень і структура компетентностей не відповідали стратегічним цілям сталого розвитку. Як справедливо зауважує ряд вітчизняних науковців, зокрема Е. М. Лібанова [73] та автори національної доповіді «Інноваційна Україна 2020» [74], це зумовило

низьку конкурентоспроможність національної економіки, посилення структурного безробіття, тінізацію зайнятості, а також втрату значної частки людського капіталу внаслідок посилення еміграційних процесів серед науковців, інженерних кадрів, ІТ-спеціалістів, висококваліфікованих фахівців різних спеціальностей, талановитої молоді. У цьому контексті розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості виступає не лише як один із напрямів удосконалення їх структури, а й як важливий інституційний чинник сталого розвитку, посилення інноваційного капіталу робочої сили та ефективного використання молодіжного і підприємницького ресурсу.

Останніми передвоєнними роками на ринку праці та в сфері зайнятості сформувалися нові виклики, загрози та тенденції. Узагальнено, як справедливо вважають окремі українські дослідники, їх можна охарактеризувати як результат взаємодії і перетинання новітніх процесів цифровізації з тенденціями та явищами минулої епохи [6; 36]. У цих умовах особливого значення набуває поширення креативних видів діяльності в національній економіці. На відміну від індустріальної, нова економіка та її креативний сектор не мають жорсткої прив’язки до природних ресурсів, транспортних комунікацій або дешевої робочої сили. На зміну сировинній економіці з її експортною орієнтацією приходить економіка знань, у якій людський капітал стає визначальним національним ресурсом, основою для ефективного відновлення та модернізації національної економіки. При цьому зовнішньоекономічна діяльність і, передусім, структура експорту безпосередньо впливають на характер та якість зайнятості: домінування сировинної і низькопереробної спеціалізації стримує розвиток високотехнологічної праці, тоді як перехід до інноваційно орієнтованої моделі зовнішньоекономічного розвитку створює передумови для модернізації виробництва, підтримки наукоємних видів діяльності, стимулювання цифрової трансформації та розвитку людського капіталу [75].

Прискорене подолання руйнівних наслідків російської воєнної агресії та соціально-економічне відновлення України пов’язане не лише з відбудовою промисловості, модернізацією основного капіталу і впровадженням новітніх

техніки й технологій, а насамперед із розвитком креативного людського потенціалу. В умовах цифрової економіки та нових реалій суспільного життя креативність робочої сили у глобальному світі перетворюється на основний імператив конкурентоспроможності та важливий чинник сталого розвитку. За цих умов, як було обґрунтовано нами раніше [76], подолання нагромаджених структурно-функціональних дисбалансів і деформацій ринку праці та сфери зайнятості України потребує його соціальної трансформації на засадах екосистемного підходу, в якому людиноцентризм і розвиток креативної зайнятості постають важливими передумовами повоєнного відродження. Отже, є всі підстави для визнання розвитку людського потенціалу та створення належних соціально-економічних умов для вільної самореалізації людиною своїх здібностей, талантів і бажань одним із пріоритетних стратегічних напрямів модернізації ринку праці та сфери зайнятості України.

Досвід та аналітичні дослідження закордонних і українських авторів, включно проведені у цій дисертації, свідчать, що креативний сектор економіки має високий потенціал прибутковості, збереження існуючих та генерування нових робочих місць, демонструє інвестиційну привабливість і прискорене відновлення після економічних та інших криз. Утім, реалізація цього потенціалу істотно залежить від глобального економічного середовища, передусім від характеру міжнародного поділу праці та його впливу на розвиток і трансформацію ринків праці. Масштабне перенесення промислових виробництв із розвинених країн до країн із нижчою оплатою праці сформувало асиметричну модель глобального виробництва та поглибило економічну поляризацію. Узагальнення міжнародних звітів у сфері торгівлі та інтелектуальної власності доводить, що глобалізація та міжнародний поділ праці сприяють концентрації високотехнологічних, креативних і управлінських функцій у провідних країнах, тоді як менш розвинені економіки спеціалізуються на виробництві продукції з нижчою доданою вартістю, що відтворює наздоганяючу модель розвитку та звужує можливості креативного прориву [56; 77; 78]. Водночас вплив глобалізації на креативний сегмент ринку

праці та сфери зайнятості є амбівалентним: з одного боку, цифрові платформи і сервіси розширюють доступ до глобальних ринків, створюючи нові можливості для IT, геймдеву, дизайну, медіа, виробництва цифрового контенту, а також для експорту інтелектуального продукту; з іншого боку, глобалізація посилює конкуренцію, ціновий тиск на локальних виробників і концентрацію інтелектуального ресурсу в центрах глобального впливу. За таких умов, на наше переконання, державна політика має бути спрямована на підтримку знаннємістких та інноваційних виробництв, а також на розвиток креативного людського потенціалу як передумови конкурентоспроможності економіки у глобальному середовищі.

Важливим наслідком поєднаної дії глобалізаційних, демографічних, політико-економічних і техніко-технологічних зрушень, на думку А. М. Колота та прихильників його наукової школи, став розвиток платформи «Праця 5.0», яка відображає еволюцію соціально-трудової реальності у координатах нової економіки. Якщо «Праця 4.0» описує трансформації зайнятості й праці на технологічному базисі «Індустрії 4.0», то «Праця 5.0» постає як теоретико-прикладний конструкт новітньої платформи соціально-трудового розвитку, що формується в умовах розгортання «Індустрії 5.0» та домінування інтелектуальної автоматизації. У цій логіці, з якою ми погоджуємося, «Праця 5.0» не є простим продовженням технологічного дискурсу, а радше виступає соціально-трудовою надбудовою над технологічною платформою «Індустрії 5.0» [3], з виразним зміщенням акценту з машинних технологій на людину, творчий характер праці і зайнятості. Ключовими характеристиками платформи «Праця 5.0» у зазначеному підході фактично стає домінування інтелектуальної автоматизації як синтезу проривних цифрових технологій, зменшення ролі стандартної найманої праці в класичному індустріальному сенсі та зростання значення мережевої, розподіленої, проєктної, гібридної зайнятості. Соціально-трудові відносини стають дедалі більш невизначеними, нерегламентованими й фрагментованими, відбувається розмивання меж між роботою, навчанням та дозвіллям, а життєвий і професійний шляхи людини вибудовуються як

послідовність гнучких, часто паралельних траєкторій [4]. Зайнятість та соціально-трудова сфера в цілому розглядаються як частина ширшої людиноорієнтованої соціально-економічної екосистеми, у якій стійкість і резильєнтність досягаються не лише завдяки технологіям, а насамперед завдяки якості людського капіталу, інклюзивності інститутів і можливостям для самореалізації особистості [36; 79]. У близькій логіці О. Ф. Новікова розглядає цифровізацію як чинник системної трансформації соціально-трудової сфери, що змінює вимоги до інститутів зайнятості, відтворення людського капіталу та механізмів адаптації працівників до нових форматів праці [23].

У центрі концепції «Праця 5.0» знаходиться нова, інноваційна модель людини. Якщо традиційна економічна теорія оперувала образом «homo economicus», орієнтованого переважно на раціональне максимізування корисності, то в концептології А. М. Колота, яку ми підтримуємо, йдеться про перехід до «людини інноваційної» – індивіда, для якого визначальними є інноваційність, креативність, соціальна відповідальність та здатність мислити в координатах довгострокового розвитку [80, с. 24]. До ключових рис працівника «Праці 5.0» належать: висока інтелектуалізація праці та здатність ефективно діяти в середовищі інтелектуальної автоматизації; креативність і дивергентне мислення; уміння поєднувати сильні сторони людини й машини; соціальна відповідальність та етичність, усвідомлення суспільних наслідків технологічних рішень; міждисциплінарність як здатність працювати на перетині галузей знань; готовність до перманентного навчання, перекваліфікації в режимі «освіта впродовж життя»; здатність бачити неочевидні зв’язки між явищами та сферами діяльності, а також працювати з прихованими ризиками й можливостями [4].

Водночас перехід до нової соціально-економічної та технологічної реальності, пов’язаної з розгортанням «Індустрії 5.0» та формуванням контурів платформи «Праця 5.0» на тлі прискореної цифровізації й інтелектуальної автоматизації, відбувається не без суперечностей, оскільки технологічні зрушення створюють не лише нові можливості, а й ризики для структури

зайнятості та темпів адаптації робочої сили. Так, низка дослідників в Україні та за кордоном акцентує увагу на ризиках, пов’язаних із поширенням автоматизації, робототехніки та систем штучного інтелекту, які завдяки високопродуктивним кіберфізичним системам здатні підривати традиційні моделі зайнятості та породжувати загрозу технологічного безробіття [81]. Йдеться про потенційний дисбаланс між темпами скорочення традиційних робочих місць і створенням нових, інноваційних позицій, що відповідають вимогам «Індустрії 4.0» та «Індустрії 5.0». Ми частково погоджуємося з цією точкою зору, оскільки незважаючи на безперечний позитивний вплив нових технологій на економічне зростання, ринок праці та сфера зайнятості мають певний лаг інерційності і у короткостроковій перспективі працівники, особливо старшого віку, не зможуть адаптуватися до нових вимог. Зауважимо, що за останні роки, на тлі стрімкої роботизації та розвитку ШІ насправді спостерігається витіснення низки професій (зокрема, операторів підтримки, касирів, контентмейкерів, перекладачів, логістів) цифровими технологіями. Як слушно відзначає К. Шваб, причини потенційно глибших потрясінь нинішньої технологічної революції порівняно з попередніми пов’язані зі швидкістю змін, їх масштабом та глибиною, а також із трансформацією цілих систем, що зумовлює радикальну зміну характеру праці в більшості галузей і професій [82, с. 37]. Згідно з оцінками багатьох дослідників, найбільший удар від автоматизації припадає на низькокваліфіковану робочу силу, яка першою потрапляє у зону ризику [83]. Водночас висококваліфіковані працівники, особливо ті, чия діяльність має рутинний або стандартизований характер, також не застраховані від впливу цих процесів [84].

Однак ми переконані, що такі прогнозовані виклики та загрози не варто розглядати як неминучі. Пристосування людства до революційних змін у засобах виробництва і сфері зайнятості мало місце й у попередніх епохах, особливо під час промислових революцій. При цьому у переважної більшості працівників спрацьовували адаптаційні механізми, пов’язані із самозбереженням і прагненням до кращого життя, тож вони пристосовувалися

до нових умов. Природно, що працівники обґрунтовано покладають багато сподівань на державні інститути, соціальні інструменти, зокрема соціальне партнерство, які накопичили значний арсенал методів сприяння розвитку професійних компетентностей і соціальних якостей працівників. Водночас ми переконані, що людиноцентричний підхід, поєднаний зі зміною технологічного ландшафту, зумовлює необхідність перегляду усталених економічних моделей та інститутів соціально-трудових відносин.

Для України подібні побоювання щодо викликів і загроз, пов'язаних із технологічним безробіттям, на нашу думку, є перебільшеними, оскільки наша країна володіє низкою суттєвих переваг, які можна і необхідно перетворити у фундамент розвитку національного ринку праці на основі повного використання креативного людського потенціалу. Перш за все мова йде про високий рівень загальної та вищої освіти, що закладає міцну когнітивну основу для інноваційної діяльності. По-друге, економіка України демонструє значну концентрацію IT- та інженерних компетентностей: протягом 2021-2024 рр. внесок IT-галузі у ВВП України варіювався в рамці від 3,4% до 4,5%, входячи в ТОП-5 експортних галузей країни та лідируючі серед експортерів послуг [85]. Крім експортної спроможності, IT-галузь має і визначальне внутрішньоекономічне значення: саме вона формує найбільші обсяги доданої вартості серед видів діяльності креативного сектору (рис. І.2), а також є його лідером за кількістю зайнятих осіб (табл. Л.5; рис. Л.2). По-третє, наші працівники набули за історично невеликий час значний досвід подолання життєвих складностей і негараздів, у тому числі у сфері праці, зокрема під час гострої соціально-економічної кризи 1990-х рр., світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр., пандемії COVID-19 і особливо в роки тривалої російсько-української війни. По-четверте, сформовані підприємницькі спільноти і гнучкі малі та середні підприємства (далі – МСП) демонструють стійкість навіть у кризових умовах, що підтверджує зростаюча кількість технологічних стартапів [86]. Зокрема, під час повномасштабної війни в Україні додаткового імпульсу набули високотехнологічні напрями, пов'язані з виробництвом дронів,

військовими технологіями (мілітек), біоінженерією, протезуванням. Також важливим є зростання інтересу у світі до української ідентичності, що втілюється в культурних практиках, авторському мистецтві, арт-ремеслах, дизайнерських виробах, текстилі й посуді, які мають потенціал інтегруватися у глобальні ніші креативного споживання. На нашу думку, останнім часом проявився й п’ятий фактор – це накопичений досвід дистанційної та проєктної зайнятості, що вже посприяв адаптації працівників до умов війни й цифровізації. І, нарешті, Україна має чітко виражений потенціал крос-галузевої інтеграції: креативні підходи дедалі частіше впроваджуються в промисловість, аграрний комплекс, оборонні технології та інші сфери.

Як справедливо зазначають Н. М. Внукова та С. В. Глібко, в умовах повоєнного відновлення й інтеграції України у глобальний економічний простір критично важливо не лише «наздогнати» попередні тренди «Індустрії 4.0», а здійснити якісний стрибок, орієнтуючись на вимоги нової економіки та підходи «Індустрії 5.0» [87]. За таких умов зростання креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості покликане розв’язувати два взаємопов’язані завдання: з одного боку, забезпечувати реалізацію людиною власного творчого потенціалу, здібностей і талантів у професійній діяльності, з іншого – сприяти створенню нових робочих місць, адекватних вимогам цифрової економіки. У цьому контексті доцільно враховувати положення звіту МОП 2014 р. «Трансформація економіки. Як змусити промислову політику працювати на зростання, створення робочих місць та розвиток», згідно з яким державна політика має сприяти структурним перетворенням і технологічним змінам, забезпечуючи баланс між двома фундаментальними цілями: зростанням продуктивності та збільшенням кількості і підвищенням якості робочих місць [92].

Сучасна концепція «Індустрія 5.0» у науковому дискурсі інтерпретується як наступний етап розвитку виробництва, який спирається на технологічний базис «Індустрії 4.0» (кіберфізичні системи, автоматизація, цифровізація), але акцентує людиноцентричність, сталість і стійкість (резильєнтність) виробничих систем. Як слушно зазначає Л. Калініченко, на сучасному етапі розвитку

виробничих систем запроваджується новий підхід, що фокусується на гармонійних стосунках між людьми та технологіями, враховує соціальні аспекти виробничих і операційних процесів. Основними цінностями «Індустрії 5.0» в межах людиноцентричного підходу є гуманізація виробництва, співпраця між людьми та технологіями, сталий розвиток, рівність та інклюзивність, а також екологічна стійкість. Виробництво, орієнтоване на людину, має поєднувати гнучкість й інтуїцію людини з точністю та продуктивністю технологій нового покоління для формування інтелектуальних виробничих рішень [35]. Попри відсутність в Україні підстав говорити про реальний перехід до «Індустрії 5.0» та «Праці 5.0», саме ця концептуальна рамка задає стратегічні орієнтири, до яких у середньо- та довгостроковій перспективі мають адаптуватися національна економіка, ринок праці та сфера зайнятості. На цій основі нами розширено схему, що концептуалізує людиноцентричність у координатах платформи «Праця 5.0» та систематизує її ключові виміри, цінності й принципи (рис. 1.2).

Зазначені на рисунку 1.2 якості та характеристики людини, притаманні платформі «Праця 5.0», уже сьогодні визначають професійну успішність працівників, зайнятих у креативних видах діяльності. Творчі підходи до розв’язання професійних завдань, здатність генерувати й реалізовувати нові ідеї, мобільність, проєктний характер зайнятості, гнучке поєднання різних професійних ролей, міждисциплінарність та орієнтація на постійне навчання – усе це є фактично «щоденною реальністю» працівників креативного сектору. З огляду на це, за нашим переконанням, розвиток креативного людського потенціалу слід розглядати не лише як один із напрямів модернізації ринку праці та сфери зайнятості України, а й як передумову поступового переходу до платформи «Праця 5.0». Саме креативні індустрії наразі виступають своєрідними «лабораторіями майбутнього», де вже сьогодні апробуються моделі зайнятості, форми організації праці та типи компетентностей, притаманні соціально-трудовій реальності недалекого майбутнього.

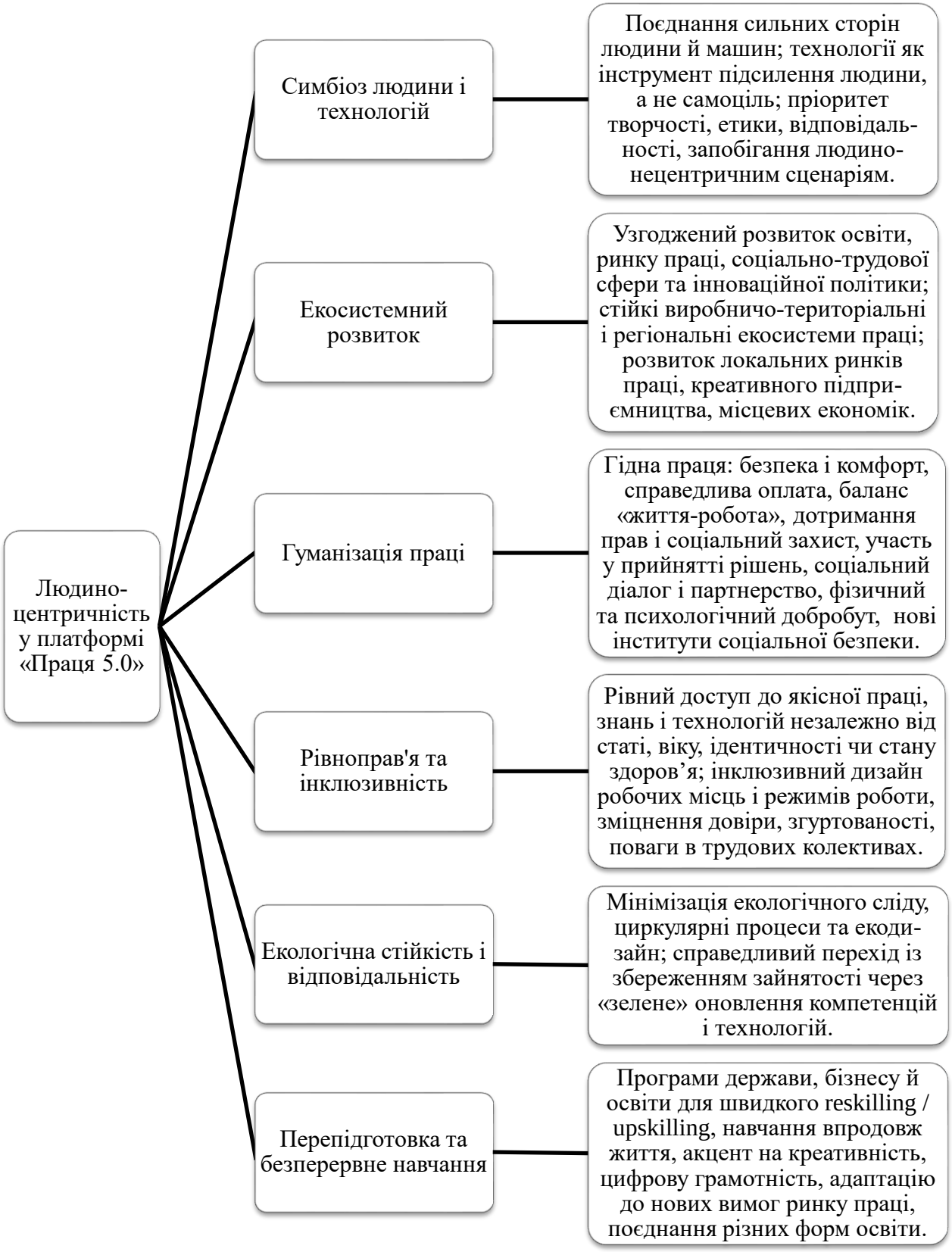

Рисунок 1.2. Складові людиноцентричності платформи «Праця 5.0»

Джерело: розширено автором на основі [5; 7; 35; 80].

Розвиток штучного інтелекту, який дедалі відчутніше формує трансформаційні зрушення у сфері зайнятості, у логіці платформи «Праця 5.0», на наше переконання, доцільно розглядати не лише як технологічний виклик, а й як чинник глибокої перебудови змісту праці. За оцінками Всесвітнього економічного форуму, серед навичок, значущість яких найшвидше зростає, поряд із компетентностями у сферах штучного інтелекту та великих даних, важливе місце займають креативне мислення, гнучкість, адаптивність і здатність до навчання впродовж життя [38]. Водночас дослідження Міжнародної організації праці показує, що ШІ найчастіше не усуває потреби у працівникові як такому, а трансформує зміст праці та структуру робочих місць, змінюючи співвідношення між окремими трудовими функціями: частина рутинних, шаблонних і технічно відтворюваних операцій автоматизується, тоді як завдання, пов’язані з постановкою проблеми, творчим задумом, інтерпретацією результатів, міждисциплінарним баченням, етичним судженням, комунікацією та відповідальністю за прийняті рішення, навпаки, набувають більшої значущості [39]. За таких умов конкурентною перевагою стає не стільки володіння інформацією або доступ до цифрових інструментів, скільки здатність осмислено поєднувати людське мислення, уяву, креативні навички, досвід і ціннісні орієнтири з новітнім технологічним інструментарієм.

Для креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості це має особливе значення, оскільки тут штучний інтелект дедалі частіше виступає не стільки як замінник людини, скільки як інструмент підсилення, прискорення та масштабування інтелектуально-креативного процесу. За висновками ЮНЕСКО, ШІ може розширювати можливості для творчості й доступу до неї, знижувати бар’єри входу, формувати нові формати створення та поширення креативного продукту, а також посилювати культурні і креативні індустрії, зокрема завдяки автоматизації рутинних завдань і зниженню витрат. Водночас наголошується і на суттєвих ризиках: алгоритмічній уніфікації культурного продукту, посиленні упереджень, ерозії творчих і когнітивних навичок, а також загрозах культурному різноманіттю та авторським правам [88]. Саме тому для

креативних працівників стратегічного значення набуває не лише доступ до новітніх інструментів, а й уміння критично, свідомо та з дотриманням етичних норм інтегрувати їх у власну професійну практику, поєднуючи зростання продуктивності й швидкості втілення ідей зі збереженням авторської унікальності, культурної чутливості та відповідальності за кінцевий результат. Отже, інтеграція штучного інтелекту у креативну працю актуалізує потребу в поєднанні технологічної спроможності з авторською унікальністю, етичним контролем і безперервним оновленням компетентностей, водночас підвищуючи затребуваність креативних працівників на ринку.

Важливо підкреслити, що реалізація концепції «Праця 5.0» створює додаткові переваги не лише для вітчизняної економіки, а й для працівників, оскільки відкриває нові можливості для розвитку творчих та ініціативних людей через дію низки факторів. По-перше, у ряді галузей креативного сегменту (насамперед у сферах IT, інженерних розробок, телекомунікацій, архітектури, медіа та дизайну) має місце відносно висока прибутковість, що перетворює ці напрями на більш привабливі з погляду матеріальної винагороди. Прогнозоване пожвавлення попиту на фахівців у цих галузях у рамках повоєнного відновлення економіки України лише посилює їхню значущість. По-друге, праця у багатьох креативних індустріях за своєю суттю є більш змістовною, гнучкою, цікавою, створює більші можливості для самореалізації, що особливо важливо для сучасної молоді. По-третє, в окремих видах креативної діяльності набули широкого розповсюдження нові, нестандартні форми зайнятості, що відповідають очікуванням сучасного працівника, зокрема можливість дистанційної або часткової зайнятості, гнучких графіків, автономності у прийнятті рішень тощо. Такі підходи підсилюють тренд людиноцентричної організації праці, в межах якої особистісні цінності, комфорт і творчий розвиток посилюють конкурентні переваги. В умовах дефіциту робочої сили, що вже сформувався в Україні під час війни і, ймовірно, зберігатиметься у повоєнні роки, саме креативні робочі місця, на нашу думку, мають значний потенціал вийти переможцями в конкурентній боротьбі за

працівників, залучаючи найбільш талановитих, амбітних та ціннісно орієнтованих фахівців, які шукають не лише роботу, а й простір для самореалізації та змістовної зайнятості.

У контексті нашого дослідження доцільно розмежовувати два взаємопов'язані, проте змістовно різні поняття – «креативний людський капітал» та «креативний людський потенціал». Змістовні ознаки креативності, окреслені вище (рис. 1.1), дають змогу уточнити відмінність між цими поняттями. На рівні потенціалу вони відображають наявні або такі, що можуть бути сформовані, творчі, когнітивні, мотиваційні та інноваційні здатності людини. На рівні капіталу ці здатності набувають економічного змісту, оскільки реалізуються у професійній діяльності, створенні нових продуктів, рішень, процесів або інших результатів, що мають цінність для організації, ринку чи суспільства. Виходячи з цього, креативний людський потенціал ми розуміємо як індивідуальний потенціал працівника, що виявляється у його творчих здібностях, інноваційному мисленні, здатності до саморозвитку, вмінні вірно обрати стратегічну лінію діяльності в умовах непередбачених відносно нього змін зовнішнього середовища. Це характеристика особистісного рівня, яка охоплює освітню підготовку, формування когнітивних можливостей, професійних навичок та систему мотивацій, що проявляється у здатності індивіда до створення нових ідей і ефективних, часто нестандартних, рішень. Водночас креативний людський капітал доцільно розглядати як економічну категорію, що відображає реалізовану сукупність творчих можливостей працівників, перетворених на матеріальний або інтелектуальний продукт і рішення, що приносять комерційний дохід. Він функціонує на рівні корпорацій, галузей та економіки в цілому, формуючи їхню інноваційність, визначаючи конкурентоспроможність і стійкість на національному та глобальному рівнях. Отже, у межах розвитку креативного сегменту ринку праці і сфери зайнятості України державна політика має спрямовуватися не лише на розвиток креативного потенціалу окремих працівників (через освіту, доступ до знань, стимулювання саморозвитку), а й на створення умов для ефективної реалізації

цього потенціалу (зокрема через розбудову інноваційної інфраструктури, підтримку інноваційного підприємництва і стартапів), що у результаті призводить до створення для ринку унікального продукту, рішення або процесу. При цьому, як було обґрунтовано нами раніше [89], людський потенціал доцільно розглядати не ізольовано, а в ширшому контексті екосистеми ринку праці та сфери зайнятості, де його формування, розвиток і реалізація залежать від узгодженої взаємодії інституційних, інвестиційних, освітніх та регуляторних компонентів.

Для нашої країни важливим також є те, що в умовах соціально-економічного відновлення з нестачею сучасного основного капіталу такі модернові ресурси як знання та інформація, «не убувають у міру їх використання і можуть використовуватися багаторазово» [6]. У цьому контексті перевагою для України стає піднесення економіки на засадах розвитку креативного людського капіталу, що залежить не стільки від потужних капітальних інвестицій, які у повоєнних умовах зможуть забезпечити переважно іноземні інвестори та партнери, скільки від створення умов для залучення внутрішніх інтелектуальних, освітніх і креативних ресурсів.

Важливим чинником у майбутньому повоєнному відновленні стане синергія зростання освітнього й інноваційного потенціалу населення та стрімкого поширення цифрових технологій, що сформує підґрунтя для появи нових професій, розвитку нових форм зайнятості й альтернативної фізичній мобільності, зокрема так званого альтернативного переміщення працівників через кордони без фактичного переміщення тіла в просторі. На думку авторитетних дослідників, найближчим часом ці процеси прискорюватимуться завдяки технологіям дистанційної присутності та дистанційної робототехніки, які забезпечують виконання трудових функцій і керування складними виробничими системами у віддаленому режимі [6]. Приклади діяльності таких компаній, як Neuralink, Open Bionics, Meta Platforms Inc., Virtuleap, Spatial, Somnium Space, Eight360 та ін., демонструють, що технології телеприсутності, VR/AR та нейроінтерфейсів уже застосовуються для створення адаптивних,

інклюзивних і надперсоналізованих робочих середовищ, у яких ключову роль відіграє не фізична доступність, а когнітивні й комунікативні здібності працівника. Для України це відкриває додаткові можливості залучення до інтелектуально орієнтованої зайнятості поранених військовослужбовців, осіб з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб та людей з обмеженою мобільністю, що є критичним для інклюзивного відновлення ринку праці на тлі демографічних і соціальних втрат. Варто підкреслити, що швидкий розвиток цифрових, когнітивних і біотехнологічних рішень (метавсесвітів, децентралізованих платформ, токенізації активів, цифровізації культурних надбань, нейро- та біоінженерії, нейроінтерфейсів тощо) формує контури постцифрової фази трансформації ринку праці, яка вимагатиме нових підходів до адаптації, регулювання та розвитку креативного людського потенціалу як ключового ресурсу майбутнього економічного прориву.

Розвиваючи людиноцентричну парадигму розвитку ринку праці та сфери зайнятості, українські дослідники обґрунтовано акцентують увагу на гідній праці, цифровій трансформації та соціальній стійкості. Ми погоджуємося з твердженням, що ключем до стійкого відновлення є інвестиції у людський капітал, зростання продуктивності та узгодження політик ринку праці з технологічними змінами. У працях прихильників подібних поглядів підкреслюється, що в епіцентрі економічних, соціальних, суспільних перетворень перебуває людина як носій трудового потенціалу, культури, духовності, як основна суспільна цінність і мета суспільного розвитку [80].

Водночас у вітчизняній науковій літературі справедливо акцентується, що очевидний людський потенціал українців не завжди використовується повною мірою. У публікаціях вітчизняних науковців також підкреслюється наявність низки стримуючих чинників. Так, Ю. С. Гринчук слушно звертає увагу на відсутність у влади стратегічного бачення ролі креативної зайнятості та шляхів її піднесення. Для розвитку креативної зайнятості авторка пропонує перш за все збільшити фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та освіти [31]. Насправді, за даними European Innovation Scoreboard-2024,

фінансування досліджень і розробок (далі – ДіР) в Україні з боку держави складає лише 4,9% від середнього рівня ЄС, а з боку приватного сектору – лише 9,7% [90]. У цьому зв'язку актуальним завданням української влади, її інститутів, соціальних партнерів, громадянського суспільства є розроблення і реалізація стратегії та інструментів розвитку креативного потенціалу робочої сили у парадигмі людиноцентризму відповідно до потреб сталого розвитку та відродження України. Погоджуюся з точкою зору про надзвичайну роль держави на ринку праці і в сфері зайнятості, ступенем її соціальної орієнтації, акцентуємо значення рівня соціальної відповідальності кожного індивіда, його професійної компетентності й готовності генерувати інноваційні зміни. У близькій логіці В. М. Геєць, В. В. Близнюк та О. І. Никифорук наголошують, що в умовах постконфліктної економіки пріоритетного значення набуває політика соціальної якості, яка поєднує завдання економічного відновлення з вимогами людського розвитку, соціальної стійкості та збереження трудового потенціалу [11].

Безперечно, на сучасному етапі основним гальмуючим чинником розвитку національного ринку праці і сфери зайнятості стала російсько-українська війна, наслідки якої українське суспільство буде долати не один рік. На рівень економічного розвитку надзвичайно негативно вплинули руйнація багатьох промислових підприємств, значні втрати в аграрному секторі, знищення і пошкодження житла мільйонів українців, а також багатьох об'єктів міської і транспортної інфраструктури, комунального господарства, закладів культури тощо. Масштабних руйнувань зазнала також освітньо-наукова інфраструктура, на відновлення якої потрібні значні ресурси. Так, за оцінкою ЮНЕСКО, станом на березень 2024 року, витрати на відновлення зруйнованої наукової інфраструктури оцінювалися у понад 1,21 млрд дол. США. Зокрема, зазнали пошкодження щонайменше 1443 наукові будівлі, включно з університетами, та 750 одиниць дороговартісного обладнання [91]. За час російсько-української війни тисячі наших співвітчизників загинули, небачених масштабів досягла зовнішня міграція працездатного населення. Втрати робочої

сили і основного капіталу значно посилюють негативні процеси у сфері зайнятості, які скоріш за все, загостряться і в подальшому. Як нами зазначалося у попередніх публікаціях, проблеми з житлом і підбором підходящої роботи, побутовий дискомфорт та інші соціально-економічні негаразди гальмуватимуть повернення в Україну зовнішніх мігрантів після закінчення війни, а за відсутності комплексного підходу у державній соціальній політиці – можуть і в майбутньому спричиняти чергові хвилі трудової еміграції [72]. Головним засобом скорочення зовнішньої міграції працівників та активізації повернення мігрантів із країн ЄС мають стати створення робочих місць, що відповідатимуть технологіям «Індустрії 4.0» та «Індустрії 5.0», посилення інвестиційно-інноваційної складової розвитку економіки, залучення інвестицій у людський капітал, передусім у розвиток професійної, передвищої і вищої освіти та системи навчання протягом життя, за одночасного збереження попередніх здобутків у соціально-гуманітарній сфері [93]. Нова економіка вимагає, щоб освіта стала не просто «галуззю соціальної сфери», а базовим інститутом відтворення людського потенціалу, без якого неможливі ні креативна зайнятість, ні інноваційна динаміка, ні стійке суспільство.

Теоретичні підходи щодо дослідження ролі освіти на ринку праці і у сфері зайнятості заклали видатні зарубіжні вчені при розробленні теорії людського капіталу (Т. Шульц, Г. Беккер); інституційної теорії (Д. Норт); теорії інноваційних систем (К. Фрімен, Б.-О. Лундвалль); моделі інституційної взаємодії акторів інноваційної екосистеми – Triple Helix (Г. Ецковіц, Л. Лейдесдорф), Quadruple Helix (Е. Ґ. Караяніс, Д. Ф. Дж. Кемпбелл). Українські дослідники В. Г. Кремень, А. М. Колот, Е. М. Лібанова, Г. С. Лопушняк, О. А. Дороніна, І. І. Драч відводять визначальну роль формуванню у здобувачів освіти таких якостей, як інноваційність, підприємливість, креативність, здатність до міждисциплінарної взаємодії, навички критичного мислення. Взаємодія освіти і соціально-трудової сфери в парадигмі людиноцентризму відбувається на засадах коеволюції та забезпечення одновекторного розвитку цих інститутів, замість традиційного

ізольованого аналізу освіти та сфери зайнятості, які перебувають на різних етапах формування людського потенціалу та його використання. У людиноцентричному вимірі освіта, особливо вища, розглядається як передвиробнича (дотрудова) стадія формування якостей і компетентностей людини [80, с. 14, 17], а сфера зайнятості – як стадія практичного використання та капіталізації сформованого потенціалу. Звідси – оцінювати роль освіти необхідно не лише через показники власне системи освіти, а через її вплив на людський розвиток, технологічні інновації та рівень професійної самореалізації людини. У контексті переходу до платформи «Праця 5.0» та посилення людиноцентричних орієнтирів зміст вищої освіти має відійти від моделі «відповідності стандартам» і переорієнтуватися на модель «випереджувальної спроможності», за якої заклади вищої освіти виступають центрами інноваційного, кадрового й компетентнісного розвитку, формуючи у майбутніх фахівців випереджувальні знання, креативні та соціально-гуманітарні компетентності, навички самоорганізації, командної роботи й готовність до безперервного навчання впродовж життя.

Слід зауважити, що чимало науковців визначають «розрив освіта – ринок праці» суттєвою проблемою формування креативного потенціалу ринку праці та сфери зайнятості, підкреслюючи, що компетентності випускників ЗВО часто не відповідають запитам роботодавців і структурним потребам економіки [94; 95]. У науковій літературі та підприємницькому середовищі досить поширеною є точка зору, згідно з якою причиною «кваліфікаційного розриву» між потребами роботодавців і професійними кваліфікаціями працівників є «розрив» між системою освіти, перш за все вищої, і динамікою попиту на ринку праці. Подібна ідея міститься навіть у державній Стратегії розвитку вищої освіти на 2022-2032 роки, у якій визначено причиною дисбалансу попиту і пропонування інноваційних спеціальностей проблему «розриву між системою вищої освіти та ринком праці, відсутність механізмів зворотного зв’язку між роботодавцями і закладами вищої освіти» [96]. На підтвердження цього твердження наводяться результати опитування роботодавців України: частка випускників ЗВО,

зайнятих видами діяльності, що не потребують вищої освіти, становить 34,3%, а у понад 45% випускників не сформовано кваліфікаційних навичок відповідного рівня [97]. При цьому розрив очікувань роботодавців щодо «м'яких» навичок випускників ЗВО, за результатами узагальнення, становить: щодо стійкості – 29%, комунікаційних навичок – 24%, адаптивності – 20%, аналізу даних – 20%, лідерських якостей – 19%, а також загалом щодо «soft skills» – 29% [96]. Це дало підстави для того, щоб рекомендувати ЗВО впровадження таких механізмів, як систематичне оновлення освітніх програм з урахуванням поточних тенденцій та потреб ринку праці, залучення роботодавців до формулювання вимог до результатів навчання випускників, використання практичного досвіду в освітньому процесі, регулярний аналіз вакансій і даних сайтів із пошуку роботи для визначення актуальних потреб ринку, моніторинг працевлаштування випускників, проведення опитувань роботодавців щодо якості підготовки фахівців і напрямів оновлення освітнього контенту та ін [94].

Погоджуючись частково з цими думками, ми вважаємо, що проблема міститься в дещо іншій площині. Невідповідність очікувань роботодавців і результатів підготовки випускників часто пов'язана не лише і не стільки з браком окремих прикладних знань, скільки з недостатньою сформованістю випереджувальної спроможності, про яку йшлося вище, та пов'язаних із нею компетентностей. Саме ці наскрізні компетентності визначають швидкість професійної адаптації випускника та його потенціал поступово переходити від ролі виконавця до ролі учасника змін і, з накопиченням досвіду, – ініціатора інноваційних рішень, рушія соціально-економічного розвитку. Очікування «повної професійної готовності» випускника до виконання всього спектра функцій конкретного робочого місця є не зовсім обгрунтованими, адже значна частина професійної майстерності та організаційно-специфічних навичок закономірно формується в процесі трудової діяльності через наставництво, стажування, участь у проєктних командах та вирішення реальних виробничих завдань [95]. У такій логіці післядипломна освіта, мікрокваліфікації та інші

форми навчання впродовж життя виступають не «компенсацією недоліків освіти», а інституційним механізмом неперервного розвитку компетентностей, що поєднує оновлення знань із негайною апробацією на робочому місці.

Водночас важливим аспектом формування креативного потенціалу є забезпечення тіснішого зв'язку освітнього процесу зі стратегією сталого розвитку, інтеграція відповідних підходів у навчальні плани й дослідницько-проєктну діяльність здобувачів вищої освіти, що сприятиме формуванню у них не лише академічних знань, але й компетентностей, що відповідають логіці розвитку технологій «Індустрія 5.0» та змісту платформи «Праця 5.0». У цьому контексті впровадження технологій «Індустрії 5.0» доцільно розглядати як одну з домінант розвитку креативного людського потенціалу поряд із цифровізацією, підтримкою нових форм зайнятості, розвитком підприємницьких ініціатив та навчанням впродовж життя [98]. Окреслений підхід узгоджується із міжнародними орієнтирами освіти для сталого розвитку. Зокрема, ЮНЕСКО виокремлює наскрізні ключові компетентності для сталості, такі як критичне мислення, уміння співпрацювати, інтегроване розв'язання складних проблем, а також глобальну громадянську ідентичність, здатність до глибокого рефлексивного мислення [99]. Ці компетентності змістовно перетинаються з найбільш затребуваними роботодавцями «м'якими навичками» і водночас відповідають логіці людиноцентризму.

Ми підтримуємо позицію, що сучасна вища освіта повинна готувати здобувача не лише до існуючого конкретного робочого місця, але й до динамічних змін ринку праці та сфери зайнятості. Вагома роль університетів полягає також у формуванні здатності суспільства утверджуватися у цінностях демократії й гуманізму, осмислювати суспільні процеси та визначати етичні орієнтири, новий образ мислення, займати активну громадянську позицію в умовах глобальних та національних загроз і викликів. Для університетів важливо впроваджувати компоненти стратегії сталого розвитку в освітні програми, включаючи спеціалізовані курси та міждисциплінарні програми, що зосереджуються на принципах сталого розвитку, екологічності та соціальної

справедливості, корпоративної соціальної відповідальності, а також залучення здобувачів вищої освіти до наукових досліджень і практичних проєктів з акцентом на інноваційні рішення [34; 92].

Узагальнюючи наведені ідеї, освіта разом із наукою виступають інституційним ядром екосистеми формування й розвитку людського потенціалу, забезпечуючи набуття та розвиток базових і надпрофесійних компетентностей, а також таких якостей, як критичне мислення, інноваційність, підприємливість і здатність до міждисциплінарної взаємодії, необхідних для продуктивної зайнятості й економічного оновлення. Інтеграція стратегій сталого розвитку в університетські програми вимагає врахування комплексного підходу, що включає розроблення міждисциплінарних курсів для глибокого розуміння здобувачами освіти принципів сталості, їх залучення до креативних та інженерних команд, які вирішують реальні проблеми і розробляють прикладні проекти, розширення співпраці з громадськістю та бізнесом. Згідно з авторським підходом, у цьому контексті особливої ваги набуває формування таких освітніх і соціальних стратегій, які не лише передають знання, а цілеспрямовано стимулюють і розвивають прояви творчості, креативного мислення, гнучкості та здатності до самостійного продукування цінностей у відповідь на перспективні виклики глобального світу. Ми вважаємо, що ця продуктивна сила за певних умов має виконати роль ядра, навколо якого сформуються інші рушії економіки. Це прискорить перехід від застарілої моделі розвитку економіки до економіки нового типу, у якій визначальними стають знання та інновації, трансформацію й нині досить розвиненого інтелектуального потенціалу в креативний людський капітал.

Відзначимо, що низка українських та закордонних авторів підкреслюють: перехід до людиноцентричної моделі розвитку в логіці «Індустрії 5.0» та платформи «Праця 5.0» є неможливим без цілеспрямованої участі ключових акторів – держави, бізнесу, науково-освітніх інституцій, громадянського суспільства та територіальних громад – у формуванні інституційних умов для розкриття креативного потенціалу людини [4; 100; 101; 102]. В. В. Галасюк,

справедливо визначаючи ключові глобальні тренди розвитку креативного сектору економіки нашої країни, підкреслює необхідність впровадження моделі державно-приватного партнерства та підтримки талантів, особливо серед молоді [32]. Ми переконані: саме реалізований креативний людський потенціал стане драйвером майбутнього економічного розвитку України та її повоєнного соціально-економічного відновлення. У подальших розділах роботи обґрунтовується, як державна підтримка креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, розвиток освітніх і соціальних траєкторій формування креативного людського потенціалу та його конверсії у креативний людський капітал, а також інфраструктурне забезпечення креативних видів діяльності сприятимуть сталому розвитку України й наближенню до людиноцентричної, інноваційної моделі розвитку, узгодженої з логікою платформи «Праця 5.0».

1.3. Критерії та методичні засади класифікації креативних видів діяльності

У межах дисертаційного дослідження постає завдання побудови цілісної методології для визначення видів економічної діяльності, які можуть бути віднесені до креативних згідно з авторським підходом. З огляду на це, як обґрунтовано нами раніше [103], ідентифікація креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості потребує поєднання трьох взаємодоповнюючих підходів: теоретичного обґрунтування на основі аналізу змісту праці та характеру створюваного продукту, експертного оцінювання та зіставлення з міжнародними й національними класифікаційними підходами.

Одним з ключових елементів методології виступає введене у підрозділі 1.1 авторське визначення креативних видів діяльності, відповідно до якого до таких відносяться види економічної діяльності, у яких домінує інтелектуально-творча складова праці, а результатом є створення культурного, художнього, інтелектуального або інноваційного продукту, що базується на творчості, знаннях, таланті й індивідуальному або колективному вираженні. Цей продукт

може бути як матеріальним, так і нематеріальним (стратегія, концепція, знання, послуга тощо), і мати економічну, соціальну, символічну або інноваційну цінність.

Другим рівнем методичної верифікації є результати експертного опитування «Ідентифікація креативних видів діяльності: експертне дослідження», проведеного автором у період з травня по липень 2025 року. Основною метою опитування стало визначення тих видів економічної діяльності, які мають найбільш суттєву креативну складову і можуть бути включені до авторської класифікації.

Третім рівнем методологічної перевірки виступає зіставлення отриманих на попередніх етапах результатів із вже існуючими класифікаційними системами, зокрема переліком креативних індустрій, затвердженим Постановою КМУ [104]; переліком креативних товарів і послуг відповідно до класифікації UNCTAD [55; 56]; переліком та визначенням креативних індустрій згідно з підходом DCMS (Великобританія) [48; 51; 105]; переліком видів діяльності, що віднесені до креативних індустрій та креативної економіки згідно звіту дослідження «Креативна економіка – нова економічна епоха XXI ст.» (далі – дослідження «КЕ XXI», а наведена в ньому класифікація КІ та КЕ – класифікація «КЕ XXI»), виконаного консорціумом GoLocal, «Центр розвитку креативної економіки» та CMD-Ukraine [32].

Ці джерела не розглядаються як нормативні, однак служать допоміжними орієнтирами, особливо у випадках спірних або гібридних видів діяльності, які не мають однозначного трактування. Такий підхід дозволяє уникнути надмірної суб’єктивізації та підвищити порівняльну валідність авторської класифікації.

Розпорядженням КМУ від 24 квітня 2019 р. № 265-р «Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій» [104], визначено офіційний перелік креативних індустрій України (додаток А). Порівнюючи класифікацію КМУ, підхід до визначення креативних індустрій, описаний у дослідженні «КЕ XXI» [32], та відповідний перелік від DCMS [48], відзначимо, що ці три класифікації є надзвичайно близькими. В той же час,

перелік креативних товарів та послуг, відповідно до класифікації UNCTAD [55] значно ширший, адже включає також деякі виробничі сектори, ремесла, роздрібну торгівлю книжками, розширений перелік діяльності в сферах ІТ, інформаційних послуг, досліджень і розробок, а також надання у користування інтелектуальної власності та подібних продуктів, крім робіт, захищених авторським правом. Порівняння окреслених підходів до визначення меж креативного сектору представлено у додатку В.

Як було обґрунтовано у підрозділі 1.1, наявність інституційно закріпленого переліку креативних індустрій України не усуває потреби його критичного перегляду та методичного уточнення в межах даного дослідження. По-перше, аналіз національної класифікації вказує на домінування культурно-індустріальної логіки відбору видів діяльності [32]. За таких умов до переліку потрапляють окремі види діяльності виробничого та посередницького характеру, у яких креативна складова в процесі праці або її результаті є недостатньо вираженою, що розмиває межі креативного сектору та ускладнює його коректну статистичну інтерпретацію. По-друге, чинний перелік не охоплює повною мірою ті галузі, які є визначальними для формування креативного людського потенціалу та створення інтелектуально-інноваційного результату, насамперед сфери освіти та досліджень і розробок [24; 32; 70]. Зокрема, у дослідженні «КЕ XXI» освіта розглядається як базова інфраструктурна сфера креативної економіки, що формує людський, інтелектуальний і креативний капітал [32], а вітчизняні науковці за результатами експертного опитування обґрунтовують необхідність включення ширшого переліку освітніх підкласів до складу креативних індустрій [70, с. 85], що підтримується також у працях Н. А. Азьмук [24, с. 33]. Дослідження і розробки у природничих і технічних науках, які не віднесено до креативних індустрій згідно з чинним переліком КМУ, також підтримуються вітчизняними науковцями як такі, що мають переважну креативну складову, оскільки вони генерують високий інтелектуальний та інноваційний продукт [24, с. 33; 70, с. 85]. Як зазначалося у підрозділі 1.2, посилення ролі освіти та ДіР є принципово

важливим у контексті людиноцентричної трансформації праці, узгодженої з підходами «Індустрії 5.0» та концептуальними положеннями платформи «Праця 5.0» [4; 6]. Окреслені недоліки чинного переліку креативних індустрій зумовлюють необхідність його подальшого уточнення та розширення у межах даного дослідження.

Аналіз наведених вище класифікацій і підходів до ідентифікації понять «креативні індустрії» (КМУ, DCMS), «креативні товари та послуги» (UNCTAD), «креативна економіка» («КЕ XXI») у розрізі видів економічної діяльності дає змогу виокремити перелік таких видів діяльності, які є спільними для всіх зазначених класифікацій і беззаперечно належать до креативного сектору. До нього належать: виробництво ювелірних і подібних виробів (КВЕД 32.12); видання книг, газет, журналів, періодичних видань та інші види видавничої діяльності (58.11, 58.13, 58.14, 58.19); видання комп'ютерних ігор (58.21); видання іншого програмного забезпечення (58.29); виробництво та компонування кіно- та відеофільмів, телевізійних програм (59.11, 59.12); видання звукозаписів (59.2); діяльність у сферах радіо- та телевізійного мовлення (60.1, 60.2); комп'ютерне програмування (62.01); консультування з питань інформатизації (62.02); діяльність у сфері архітектури (71.11); рекламні агентства (73.11); спеціалізована діяльність із дизайну (74.1); сфера фотографії (74.2); театральна та концертна діяльність (90.01, 90.02, 90.04); індивідуальна мистецька діяльність (90.03); функціювання бібліотек, архівів та музеїв (91.01, 91.02). Ця група формує ядро авторської класифікації креативних видів діяльності. Водночас цей перелік є вихідною базою для подальшого методичного уточнення і буде розширений за результатами поглибленого аналізу наявних класифікацій, узгодження з авторським визначенням та з урахуванням результатів експертного опитування.

У межах експертного опитування «Ідентифікація креативних видів діяльності: експертне дослідження» (додатки З-И), проведеного автором у період з травня по липень 2025 року, було зібрано 109 анкет, з яких 7 було відхилено у зв'язку з невідповідністю респондентів критеріям включення до

цільової групи. Узагальнення результатів опитування ґрунтується на відповідях 102 респондентів віком від 25 років, які працюють чи мають експертизу в наступних сферах діяльності:

- керівники, менеджери проєктів, керівники творчих об'єднань, експерти підприємств, що працюють у галузях, які потенційно мають креативну складову (IT, дизайн, маркетинг, архітектура, медіа, мистецтво, реклама, видавнича діяльність, освіта, наукові дослідження тощо);
- науково-педагогічні працівники (викладачі, професори), що досліджують креативну економіку, трудові ресурси, економіку знань або інноваційну діяльність;
- представники профільних державних органів, які відповідають за розвиток культури, інновацій або підприємництва.

Соціально-демографічні та професійні характеристики експертної виборки дослідження (розподіл респондентів за віком, рівнем освіти, сферами професійної діяльності та професійним статусом) наведено у додатку И.

До анкети (додаток З) включено позиції з національної класифікації креативних індустрій, а також види діяльності, що відповідають міжнародним класифікаціям UNCTAD, DCMS, WIPO, KEA щодо визначення креативних індустрій, креативної економіки, креативних товарів та послуг, а також ті, що відповідають авторському баченню та найбільш широким наявним підходам до ідентифікації креативного сектору. Опитування ґрунтується на шкальному оцінюванні рівня креативної складової в окремих видах економічної діяльності.

Відзначимо, що отримані результати експертного опитування є додатковим критерієм при прийнятті рішення щодо віднесення того чи іншого виду діяльності до переліку креативних. Водночас автор критично осмислює ці оцінки, не сприймаючи їх як єдино вирішальні, особливо у випадках суперечливих результатів. Основними причинами такої обережності є:

- потенційне нерозуміння респондентами сутнісного змісту деяких КВЕДів;

- неврахування розширеного авторського тлумачення креативності, яке включає інтелектуальні й інноваційні компоненти;
- наявність стереотипів або асоціативного мислення при виборі респондентом оцінки без глибокого аналізу;
- відсутність експертизи у видах діяльності, що не належать до професійної компетенції респондента;
- орієнтація на застарілі національні та міжнародні класифікації, що не повною мірою відповідають вимогам часу.

Для аналітичної інтерпретації результатів опитування автор використовує такі статистичних індикатори:

1) Модальне значення (мода), тобто значення шкали, яке найчастіше обиралося респондентами. Цей показник дозволяє зафіксувати переважне (домінантне) сприйняття виду діяльності з точки зору його креативної природи.

2) Середнє арифметичне оцінок, яке обчислюється за формулою:

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^{k} f_i * x_i}{\sum_{i=1}^{k} f_i} \quad (1.1)$$

де x_i – значення шкали оцінювання (від 1 до 5), f_I –частота, з якою було обране це значення, k – кількість категорій.

Цей показник дає змогу отримати усереднену оцінку рівня креативності кожного виду діяльності, що враховує розподіл думок серед експертів.

3) Коефіцієнт варіації (або індекс розсіювання), який вимірює ступінь узгодженості відповідей. Формула для його обчислення:

$$CV = \frac{\sigma}{\bar{x}} * 100\% \quad (1.2)$$

де σ – стандартне відхилення.

Низький CV свідчить про високий рівень консенсусу серед експертів, тоді як високий – про значну розбіжність у сприйнятті виду діяльності.

Сформована вибірка респондентів є репрезентативною та високоякісною з огляду на її відповідність критеріям цільової групи та фахову релевантність до тематики дослідження. Із 102 експертів, які увійшли до остаточної вибірки,

79% мають вік від 31 до 50 років, що забезпечує поєднання професійного досвіду та активної залученості в сучасні процеси розвитку креативної економіки. За рівнем освіти респондентів 98% мають вищу освіту, з яких 24% – науковий ступінь (кандидата або доктора наук), 3% – ступінь MBA.

Професійна приналежність респондентів охоплює широкий спектр сфер креативного сектору, включаючи архітектуру, дизайн, IT, маркетинг, медіа, культуру, освіту та науку, а також державне управління у сфері культури, інновацій та підприємництва. Значна частка респондентів займає керівні посади (63%), що свідчить про їхню залученість у прийняття стратегічних рішень.

Оцінка рівня креативності установ, у яких працюють респонденти, засвідчує релевантність вибірки до тематики дослідження: модальне значення становить 5 балів за п’ятибальною шкалою, середнє арифметичне – 4,4. Це свідчить про належність більшості респондентів до організацій із вираженою креативною складовою, що, в сукупності з високим освітнім і професійним рівнем, підтверджує якість та валідність отриманих результатів.

Модальне значення оцінки респондентами експертного опитування авторського визначення креативних видів діяльності становить 9, середнє арифметичне – 8,7. Це свідчить про високу загальну підтримку запропонованого авторського підходу, його концептуальну зрозумілість та релевантність очікуванням професійної спільноти.

У табл. 1.3 представлено підсумкові дані експертного оцінювання рівня вираженості креативної складової для окремих видів економічної діяльності, що мають методичне значення для формування авторської класифікації; повні результати оцінювання наведено у додатку И. Оцінювання здійснювалося на основі запитання анкети: «Оцініть, наскільки вираженою, на Вашу думку, є креативна складова кожного з наведених нижче видів економічної діяльності», за шкалою від 1 (креативна складова мінімальна або повністю відсутня; діяльність носить технічний, адміністративний або рутинний характер) до 5 (дуже висока, визначальна креативність; творчість, креативність, інноваційна чи інтелектуальна складова – центральні і визначальні ознаки діяльності).

Таблиця 1.3

Експертне оцінювання креативної складової окремих видів економічної діяльності у контексті формування авторської класифікації

Код КВЕД	Стислий опис виду діяльності	Мода	Середнє арифм.	Коеф. варіації	Включено до авт. переліку КВД
1	2	3	4	5	6
20.42	Виробництво парфумів і косметики	3	2,8	28%	ні
32.12	Виробництво ювелірних виробів	4	3,8	17%	так
32.13	Виробництво біжутерії	3	3,2	27%	ні
32.2	Виробництво музичних інструментів	3	3,0	24%	ні
32.4	Виробництво ігор та іграшок	3	3,1	32%	ні
58.11	Видання книг	4	4,0	19%	так
58.13	Видання газет	4	3,5	22%	так
58.14	Видання періодичних видань	4	3,9	21%	так
58.19	Інша видавнича діяльність	4	3,5	23%	так
58.21	Видання комп’ютерних ігор	5	4,7	13%	так
58.29	Видання іншого програмного забезпечення	4	4,1	20%	так
59.11	Виробництво кіно- та відеофільмів, телепрограм	5	4,7	11%	так
59.12	Компонування кіно- та відеофільмів, телепрограм	4	3,9	18%	так
59.13	Розповсюдження кіно- та відеофільмів, телепрограм	3	2,8	28%	ні
59.14	Демонстрація кінофільмів	3	2,7	28%	ні
59.2	Видання звукозаписів	4	3,7	21%	так
60.1	Радіомовлення	4	4,0	19%	так
60.2	Телевізійне мовлення	4	4,2	19%	так
61	Телекомунікації	2	2,5	32%	ні
62.01	Комп’ютерне програмування	4	4,0	23%	так
62.02	Консультування з інформатизації	4	3,7	28%	так
62.03	Керування комп'ютерним устаткованням	3	2,7	27%	ні
62.09	Інша діяльність у сфері ІТ і комп'ютерних систем	3	2,9	24%	ні
63.91	Інформаційні агентства	4	3,8	24%	так
70	Діяльність хед-офісів; консультування з керування	3	3,2	26%	ні
70.21	Зв’язки з громадськістю	4	3,8	24%	так
70.22	Консалтинг з комерційної діяльності й керування	4	3,6	28%	так

Продовження таблиці 1.3

1	2	3	4	5	6
71.11	Архітектурна діяльність	5	4,3	20%	так
72.1	ДіР у природничих і технічних науках	4	3,9	25%	так
72.2	ДіР у суспільних і гуманітарних науках	4	4,0	25%	так
73.11	Рекламні агентства	5	4,4	13%	так
73.12	Посередництво в рекламі	3	2,8	30%	ні
74.1	Дизайнерська діяльність	5	4,6	14%	так
74.2	Послуги у сфері фотографії	4	4,1	16%	так
74.3	Послуги з перекладу	3	2,4	30%	ні
85	Освіта	4	3,9	20%	так
90.01	Театральна та концертна діяльність	5	4,6	11%	так
90.02	Підтримання театральних і концертних заходів	4	3,9	21%	так
90.03	Індивідуальна мистецька діяльність	5	4,8	8%	так
90.04	Функціювання театральних і концертних залів	4	3,7	24%	так
91.01	Бібліотеки і архіви	3	2,9	27%	так
91.02	Функціювання музеїв	4	3,7	25%	так
93.2	Організування відпочинку та розваг	4	3,2	31%	ні

Джерело: складено за результатами проведеного дослідження.

Як зазначалося вище, види економічної діяльності, спільні для провідних класифікацій, формують ядро авторської класифікації КВД. Водночас уточнення її меж передбачає розгляд тих видів діяльності, належність яких до креативного сектору потребує додаткового методичного обґрунтування з урахуванням результатів класифікаційного зіставлення, експертного оцінювання, а також аналізу змісту праці та характеру створюваного продукту.

Виробництво біжутерії та подібних виробів (КВЕД 32.13) і виробництво музичних інструментів (КВЕД 32.2), попри наявність у низці міжнародних і національних класифікацій креативних індустрій, не включено до авторської класифікації КВД. У першому випадку це зумовлено тим, що сучасне виробництво біжутерії переважно має фабрично-автоматизований характер, орієнтоване на масовий стандартизований попит і здебільшого відтворює типові стилістичні рішення сегмента «швидкої моди», на відміну від

ювелірного виробництва (КВЕД 32.12), яке більшою мірою пов’язане з індивідуалізованою (у т.ч. ручною) працею, унікальністю продукту та відображенням культурних цінностей. У другому випадку, хоча створення окремих музичних інструментів може передбачати крафтовий підхід, творчу працю та національну вираженість, загальна структура цієї діяльності тяжіє до промислового виробництва з типовими конструктивними рішеннями, низькою часткою ручної праці й обмеженим простором для індивідуального художнього вираження. Отже, в обох випадках креативна складова можлива на рівні окремих виробників або продуктів, але не є системною характеристикою відповідних видів економічної діяльності загалом, що додатково підтверджується результатами експертного оцінювання (табл. 1.3).

Розповсюдження кіно- та відеофільмів, телевізійних програм (КВЕД 59.13) і демонстрація кінофільмів (КВЕД 59.14), попри наявність у переліках креативних індустрій за класифікаціями КМУ, UNCTAD, DCMS та «КЕ XXI», не віднесено до авторської класифікації. На відміну від виробництва кіно- та відеофільмів і телепрограм (КВЕД 59.11) та їх компонування (КВЕД 59.12), де творчий компонент є визначальним, функціональне ядро КВЕД 59.13 і 59.14 пов’язане переважно з дистрибуцією, ліцензуванням, організацією поширення та показу вже створеного аудіовізуального продукту. На наше переконання, використання культурного чи художнього продукту в межах цих видів діяльності не є достатньою підставою для їх віднесення до креативних, оскільки сама діяльність має переважно організаційно-комерційний, юридичний та сервісний характер. Окремі фестивальні, артхаусні, тематичні або авторські заходи можуть містити виражений креативний компонент, пов’язаний із добором програми, концепцією події чи способом презентації аудіовізуального продукту, однак такі формати не є типовими для відповідних видів економічної діяльності загалом. Результати експертного опитування, наведені у табл. 1.3, додатково підтверджують такий висновок.

У контексті визначення видів економічної діяльності, що входять до переліку креативних, особливо дискусійним є КВЕД 70.1 «Діяльність головних

управлінь (хед-офісів)». За змістом ця діяльність відповідає авторському визначенню КВД, оскільки пов'язана з формуванням стратегій розвитку та конкурентного позиціонування, моделюванням організаційних трансформацій, ухваленням управлінських рішень та іншими високорівневими когнітивними функціями. Результати оцінювання за узагальненим КВЕД 70 «Діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування» засвідчили його неоднорідне експертне сприйняття: мода 3, середнє арифметичне 3,2, коефіцієнт варіації 26%, при цьому оцінки 3 і 4 розподілилися майже порівну – 48 і 40 відповідно. Частина експертів розглядає цю діяльність як інтелектуально-аналітичну, інша – як переважно управлінську. Окремі вітчизняні дослідники, зокрема, О. Ф. Новікова, Н. А. Азьмук, А. Д. Шастун, також відстоюють включення розділу 70 до переліку креативних індустрій [70], що зумовило необхідність емпіричної перевірки його внеску в креативний сектор економіки. Водночас оцінювання соціально-економічного внеску КВЕД 70.1 у національну економіку та зайнятість ускладнене обмеженістю статистичних даних: офіційна інформація Держстату за цим видом діяльності наявна лише до 2018 р., що зумовило застосування непрямих методів, зокрема, побудову моделей екстраполяції. Для розрахунку валової доданої вартості (далі – ВДВ) використовувався галузевий коефіцієнт доданої вартості, визначений як частка ВДВ у загальному доході на основі даних Євростату по секції M70 «Activities of head offices; management consultancy activities» за 2011-2020 рр. [106] (додатки Г, Д): середньозважені значення коливалися від 29% до 57%, середнє по ЄС становило 43%. За агрегованими даними по секції M в Україні за 2013-2023 рр. відповідний коефіцієнт становив 24-52%, у середньому 37% (додаток Е), тому для подальших орієнтовних розрахунків було прийнято значення 40%, наближене до середньозваженого показника по ЄС.

Доходи підприємств з основним КВЕД 70.1 оцінювалися на основі даних ресурсу Опендатабот за 2020-2024 рр. щодо 100 найбільших із 322 зареєстрованих компаній [107]. Ця вибірка, однак, не є репрезентативною для довоєнного періоду, адже значна частина великих підприємств припинила

діяльність унаслідок війни. Вибірка виявила крайню концентрацію: понад 90% сукупного доходу за КВЕД 70.1 у 2022-2024 рр. припадає на НАК «Нафтогаз України» (додаток Ж). Формально класифікована за КВЕД 70.1, компанія виконує функції материнського холдингу паливно-енергетичного комплексу та складає консолідовану звітність, у якій основна частина доходів формується видобутком, транспортуванням та реалізацією енергоносіїв, а також дивідендами й результатами участі в капіталі дочірніх структур. Це істотно спотворює статистичну картину діяльності хед-офісів і не дозволяє достовірно змоделювати їх соціально-економічні характеристики у 2019-2024 рр. Таким чином, попри концептуальну відповідність КВЕД 70.1 авторському підходу до креативних видів діяльності та наявну наукову аргументацію на користь включення цього розділу до креативного сектору, емпірична оцінка його внеску в креативний сектор України за наявних статистичних обмежень і внутрішньої структури галузі не може вважатися репрезентативною. З огляду на це КВЕД 70.1 не включений до авторської класифікації.

КВЕД 70.22 «Консультування з питань комерційної діяльності й керування», попри відсутність у більшості міжнародних класифікацій креативних індустрій, за своїм змістом відповідає авторському визначенню креативних видів діяльності. Його основою є створення складних нематеріальних продуктів – стратегій, моделей, бізнес-процесів, систем ключових показників ефективності, рішень із реінжинірингу та трансформації управління, інших інтелектуальних продуктів, які мають високу інноваційну, інтелектуальну та економічну цінність і потребують розвинених аналітичних здібностей, критичного мислення та творчого підходу. На відміну від КВЕД 70.1, креативна складова тут безпосередньо пов’язана зі змістом консалтингової діяльності, що охоплює виявлення проблем, аналітичну діагностику, розроблення управлінських рішень і супровід їх впровадження. Результати експертного опитування (мода 4, середнє арифметичне 3,6, коефіцієнт варіації 28%) свідчать про загалом позитивну оцінку креативної складової цього виду діяльності, тому КВЕД 70.22 включається до авторського переліку КВД.

КВЕД 72.1 «Дослідження й експериментальні розробки у сфері природничих і технічних наук», хоча й не включений до переліку креативних індустрій за класифікаціями КМУ, UNCTAD та DCMS, відповідає критеріям авторського визначення креативних видів діяльності, оскільки в ньому домінує творчо-інтелектуальна складова праці, результатом якої є створення інтелектуального та/або інноваційного продукту. Його зміст охоплює як фундаментальні, так і прикладні дослідження у природничих, технічних, інженерних та біотехнологічних галузях, що зумовлює високий рівень інтелектуальної новизни як у процесі праці, так і в її результатах. Постановка нових проблем, формування гіпотез, пошук нестандартних рішень, розроблення методів дослідження, інтерпретація результатів і створення нових знань дозволяють розглядати ДіР у сфері природничих і технічних наук як повноцінний креативний вид діяльності у межах запропонованої критеріальної рамки, що вимагає не лише знань, а й нестандартного мислення, винахідницьких підходів, гіпотезотворення та аналітичної уяви. Результати експертного опитування (мода 4, середнє арифметичне 3,9, коефіцієнт варіації 25%) підтверджують стале сприйняття цього виду діяльності як такого, що має значну креативну складову. Отримані результати не є критично чутливими до галузевої структури вибірки: навіть після виключення профільної групи з 20 респондентів зі сфери «Освіта, наука та дослідження», середня оцінка креативної складової КВЕД 72.1 становить 3,87, тоді як медіана і мода залишаються незмінними й дорівнюють 4, що свідчить про відносну стійкість результатів.

Такий підхід узгоджується з логікою міжнародних класифікацій ISIC Rev.4 та Rev.5 (код 7210), NACE Rev.2 (код 72.1), які відносять ДіР у природничих і технічних науках до дослідницько-інноваційної сфери, що у ширших концепціях економіки знань і креативної економіки визнається як одна з їх ключових підсистем. У визначенні ISIC Rev.4 підкреслюється, що дослідження та експериментальні розробки включають творчу роботу, що здійснюється на систематичній основі з метою збільшення обсягу знань (у т.ч.

про людину, культуру та суспільство) та використання цих знань для розробки нових застосувань [108]. Українська дослідниця Н. А. Азьмук також наполягає на включенні до переліку креативних видів діяльності щонайменше підкласів 72.11 (біотехнології) та 72.19 (інші природничі й технічні науки) як таких, що генерують високий креативний та інноваційний продукт [24, с.33]. За результатами експертного опитування, яке проводилось в Інституті економіки промисловості НАН України з листопада 2019 р. по березень 2020 р., 71,7% опитаних експертів підтримали включення досліджень та експериментальних розробок у різних галузях до переліку креативних видів діяльності [70, с.85]. Порівняння з КВЕД 72.2, який традиційно визнається креативним, свідчить, що різниця між ними відображає радше галузеву спеціалізацію, а не наявність чи відсутність креативного компонента. Отже, з огляду на відповідність авторському визначенню КВД, сутнісні характеристики процесу праці, створення нових знань, технологічних рішень та інноваційних розробок, а також результати експертного оцінювання, КВЕД 72.1 включається до авторського переліку КВД. Таке рішення також узгоджується з логікою «Індустрії 5.0» та «Праці 5.0», у межах якої науково-дослідна діяльність розглядається як важливий елемент формування креативного людського капіталу, компетентнісної модернізації та конверсії знань у креативні результати.

КВЕД 74.3 «Надання послуг з перекладу» традиційно відноситься до креативних індустрій у класифікаціях КМУ, UNCTAD та DCMS, однак результати експертного опитування (мода 3, середнє арифметичне 2,4, коефіцієнт варіації 30%) свідчать про доволі низьке та неоднорідне визнання його креативної складової. Причини такої невідповідності класифікаційного статусу й експертної оцінки, на думку автора, криються у стрімкій трансформації самої сфери перекладацьких послуг, що відбувається під впливом технологічних змін. За останнє десятиріччя автоматизовані та нейромережеві перекладацькі системи досягли рівня, що забезпечує високоякісний переклад текстів, відео- та аудіоконтенту у режимі,

наближеному до реального часу. Вони стали не лише масово доступними, але й інтегрованими в повсякденне користування – від смартфонів до професійного програмного забезпечення, що значно знижує поріг входу до професії та нівелює частину експертного компонента, який раніше був визначальним. Отже, хоча переклад і має певну креативну складову (особливо в художньому, літературному, культурно-адаптаційному та редакторсько-інтерпретаційному контексті), сучасна перекладацька практика значною мірою зміщується в бік алгоритмізованих процедур, що позначається не лише на характері праці, а й на суспільному та професійному сприйнятті перекладацької діяльності. З огляду на описані тенденції та враховуючи результати експертного опитування, КВЕД 74.3 не включено до авторської класифікації КВД.

КВЕД 85 «Освіта», попри відсутність у більшості міжнародних класифікацій креативних індустрій (DCMS, UNCTAD, OECD, постанова КМУ, за винятком підкласу 85.52), на переконання автора, має підстави бути віднесеним до креативних видів діяльності, оскільки в освітній діяльності домінує творчо-інтелектуальна складова праці, а її результатом є створення інтелектуального продукту, що виявляється у формуванні, оновленні та передачі знань, навичок, компетентностей і здатності до подальшого навчання та творчої самореалізації. Цей результат має високу соціальну й економічну цінність, а сам процес його створення базується на знаннях, творчості, таланті та індивідуалізованому підході до здобувачів освіти. У дослідженні «КЕ XXI» освіта визначається як базова інфраструктурна сфера креативної економіки, що формує людський, інтелектуальний і креативний капітал, який є основою інноваційного зростання [32]. Вітчизняні науковці О. Ф. Новікова, Н. А. Азьмук, А. Д. Шастун, аналізуючи результати власного експертного опитування 2019-2020 рр., наполягають на включенні в перелік креативних індустрій КВЕДів 85.42 «Вища освіта», 85.41 «Фахова передвища освіта», 85.51 «Освіта у сфері спорту та відпочинку» [70, с.85]. Водночас у власній статті Н. А. Азьмук розширює цей перелік до КВЕДів 85.10, 85.20, 85.31, 85.32, 85.41, 85.42, 85.51 освітньої сфери, як носіїв креативного людського капіталу [24,

с.33]. Результати авторського експертного опитування підтверджують креативний потенціал освітньої сфери: для секції 85 зафіксовано моду 4, середнє арифметичне 3,9 при коефіцієнті варіації 20%. Отримані в рамках опитування результати демонструють стійкість до зміни професійного складу вибірки: навіть після виключення з неї представників науково-педагогічного складу, середня оцінка креативної складової КВЕД 85 становить 3,86, тоді як медіана і мода залишаються незмінними й дорівнюють 4, що свідчить про відносно високий і сталий рівень визнання креативної складової сфери освіти. Найвищі показники отримала підгрупа 85.52 «Освіта у сфері культури» (мода 5, середнє 4,4, коефіцієнт варіації 17%), що закономірно з огляду на безпосередній зв'язок із передачею культурних і мистецьких знань, використанням творчих методик та орієнтацію на розвиток індивідуальних креативних здібностей.

Важливо відзначити, що на рівні окремих педагогічних практик, формального дотримання освітніх програм або адміністративно-організаційних функцій освітня діяльність може набувати стандартизованого характеру, однак її сутність не зводиться до механічної передачі знань. Сучасна освітня практика охоплює інтерактивність, проєктну роботу, авторські курси, цифрові рішення, гейміфікацію, дизайн-мислення, а також постійну адаптацію змісту, методів і форм навчання до технологічних змін, суспільних викликів і індивідуальних потреб здобувачів освіти, що зумовлює безперервний інтелектуальний пошук як невід'ємну складову процесу діяльності. У контексті трансформації економіки знань освіта виконує функції розвитку інтелектуального потенціалу, креативного мислення, соціально-комунікативних навичок, адаптивності та здатності до міждисциплінарної взаємодії – компетентностей, що становлять важливу передумову професійної реалізації людини в умовах зростання ролі знань, інновацій і креативної складової праці. Як було показано у підрозділах 1.1-1.2, саме освіта є однією з ключових передумов формування креативного людського потенціалу, який у подальшому в процесі праці трансформується у креативний людський капітал. Невключення сфери освіти до складу креативних

видів діяльності штучно розриває логічний зв’язок між формуванням креативних компетентностей, розвитком людського потенціалу та його подальшою реалізацією.

Становлення нових підходів до освіти є відповіддю на технологічну революцію, автоматизацію, розвиток ШІ, зміну форматів комунікації та скорочення життєвого циклу знань. За цих умов сучасна освіта має цілеспрямовано формувати критичне мислення, креативність, здатність до безперервного навчання й адаптації. Значущість такого зсуву підтверджується результатами досліджень: за даними опитування ETS 2025 р., понад 90% HR-директорів віддають перевагу кандидатам із практичними навичками перед тими, хто має лише формальний чотирирічний ступінь [109]. Опитування Торгової палати США 2023 р. показало, що 95% роботодавців вважають «нетрадиційних кандидатів» не менш, а подекуди більш підготовленими до роботи, ніж випускників класичних університетів. Водночас бізнес-лідери, зокрема CEO Microsoft Сатья Наделла та CEO LinkedIn Раян Росланскі, пов’язують майбутнє найму саме з навичками, а не лише з класичною освітою [110]. Це свідчить не про занепад класичної освіти, а про потребу її глибокого реформування в напрямі формування креативної, адаптивної особистості з актуальними практичними навичками. У такій логіці віднесення КВЕД 85 «Освіта» до авторської класифікації КВД має не лише концептуальне, а й практичне значення, оскільки підкреслює стратегічну роль освіти у розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, необхідність її системної підтримки через державні програми, грантові механізми й міжнародні проєкти, особливо в умовах тривалого реформування, наслідків пандемії COVID-19 і повномасштабної війни.

КВЕД 91.01 «Функціювання бібліотек і архівів» традиційно включений до переліків креативних індустрій у класифікаціях КМУ, DCMS та «КЕ XXI», а також до класифікації креативних товарів і послуг UNCTAD у форматі розділу 91. Водночас результати експертного опитування (мода 3, середнє арифметичне 2,9, коефіцієнт варіації 27%) засвідчують відносно низьку й неоднорідну оцінку

його креативної складової, що вказує на концептуальний розрив між міжнародними підходами та національним сприйняттям. Ми переконані, що причини цього розриву пов'язані насамперед з українським інституційним контекстом: діяльність бібліотек і архівів часто асоціюється з каталогізацією, обліком, збереженням фондів, обмеженим доступом через читальні зали, застарілими моделями управління, недостатньою цифровізацією та хронічним недофінансуванням. Натомість у країнах ЄС бібліотеки й архіви трансформуються в культурні, соціальні та освітні хаби, що відповідають концепції «третього простору»: вони інтегровані в повсякденне життя громад, виконують функції майданчиків для навчання, комунікації та культурної участі, організовують лекції, воркшопи, читацькі клуби, програми навчання впродовж життя. Архіви відіграють роль центрів цифрової культурної спадщини, інтегрованих у загальноєвропейські мережі, як-от Europeana. Цьому сприяють автономний статус, гнучке управління та багатоканальне фінансування, включаючи муніципальні програми, гранти, публічно-приватні партнерства. В Україні ж більшість таких установ підпорядковані органам місцевого самоврядування чи закладам освіти, мають обмежену автономію, зберігають рутинно-адміністративний характер діяльності.

Попри нинішні обмеження, потенціал бібліотек і архівів як інституцій розвитку людини, накопичення знань, культурної залученості та формування креативного потенціалу в Україні залишається значним. За умови модернізації управління, цифровізації, розширення спектру послуг, залучення багатоканального фінансування та переосмислення їхньої функціональної ролі ці заклади можуть стати важливими елементами культурної, освітньої та креативної інфраструктури. З огляду на це КВЕД 91.01 включено до авторської класифікації КВД як діяльність стратегічного значення з «авансованим» креативним статусом, орієнтованим на майбутню модернізацію та імплементацію найкращих світових практик.

Підсумкова авторська позиція, включно перелік видів діяльності, що відносяться до креативних, наведено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Перелік видів економічної діяльності, що віднесені до авторської класифікації креативних видів діяльності

Види економічної діяльності	Код згідно ДК 009:2010
Виробництво ювелірних і подібних виробів	32.12
Видання книг	58.11
Видання газет	58.13
Видання журналів і періодичних видань	58.14
Інші види видавничої діяльності	58.19
Видання комп'ютерних ігор	58.21
Видання іншого програмного забезпечення	58.29
Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм	59.11
Компонування кіно- та відеофільмів, телевізійних програм	59.12
Видання звукозаписів	59.2
Діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення	60
Комп'ютерне програмування	62.01
Консультування з питань інформатизації	62.02
Діяльність інформаційних агентств	63.91
Діяльність у сфері зв'язків із громадськістю	70.21
Консультування з питань комерційної діяльності й керування	70.22
Діяльність у сфері архітектури	71.11
Наукові дослідження та розробки	72
Рекламні агентства	73.11
Спеціалізована діяльність із дизайну	74.1
Діяльність у сфері фотографії	74.2
Освіта	85
Діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг	90
Функціювання бібліотек і архівів	91.01
Функціювання музеїв	91.02

Джерело: авторська розробка.

Визначення переліку креативних видів діяльності за авторською класифікацією створює підґрунтя для подальшого аналізу та кількісних оцінок соціально-економічного внеску креативного сектору. Такий аналіз має значною мірою спиратися на наявні статистичні дані та побудовані на їх основі економіко-математичні моделі. З цією метою у розділі 2 дослідження застосовано комплексний статистико-математичний інструментарій, що забезпечує оцінювання тенденцій розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні. Статистико-інформаційною базою дослідження слугують офіційні дані Держстату України, аналітичні звіти Національного банку України, Пенсійного фонду України, Міністерства фінансів України та інших уповноважених органів. Для забезпечення системності аналізу використовується комплекс ключових статистичних показників, що характеризують масштаби та динаміку економічної активності за видами діяльності: чисельність зайнятих працівників, частка креативного сектору в загальній та галузевій зайнятості; обсяги валової доданої вартості; капітальні інвестиції підприємств; середня заробітна плата штатних працівників, а також витрати на персонал і витрати на оплату праці. Основним часовим інтервалом дослідження обрано період 2013-2024 рр., водночас для окремих показників аналіз розширено до 2010-2024 рр. у зв’язку з наявністю зіставних статистичних даних за попередні роки.

Ключовою методологічною проблемою аналізу стала наявність пропусків у динамічних рядах даних за окремими роками та видами економічної діяльності. Такі прогалини загрожують порушенням послідовності й логічності статистичного аналізу, а також унеможливлюють безпосереднє застосування стандартних економетричних інструментів для оцінки трендів і побудови прогнозів. З огляду на зазначене, було розроблено та реалізовано комбіновану стратегію імпутації (відновлення) відсутніх даних, що спирається на поєднання декількох методів статистичного й аналітичного моделювання. Такий підхід відповідає методичним рекомендаціям Євростату щодо оцінки даних [111], а

також принципам гнучкого мультистратегічного (комбінованого) підходу до обробки неповних даних [112; 113; 114].

Для забезпечення цілісності динамічних рядів та достовірності наступного моделювання використовувався набір методів відновлення даних залежно від обсягу доступної інформації (зокрема, наявності даних в розрізі регіонів або організаційно-правових форм господарювання), надійності результатів апроксимації (визначеної, зокрема, через коефіцієнт детермінації R^2), наявності у відкритому доступі дотичних статистичних даних, що давали змогу здійснити наближену оцінку, а також узгодженості із загальною галузевою та макроекономічною динамікою. До основних методів, що використовувалися нами для імпутації відсутніх даних, належать:

1. Оцінювання на основі неповних даних.

Застосовувалася у випадках, коли дані по певному виду економічної діяльності в цілому по Україні були відсутні, однак існувала достатньо повна інформація в регіональному або іншому розрізі (наприклад, за організаційно-правовими формами). У таких випадках здійснювалась агрегована оцінка за відповідний рік шляхом узагальнення наявних даних із подальшою нормалізацією, якщо це було необхідно.

Формально така агрегація може бути описана формулою:

$$\widehat{y_t} = \sum_{r \in R} y_{r,t} \tag{1.3}$$

де $\widehat{y_t}$ – змодельоване пропущене значення ряду у рік t, $y_{r,t}$ – наявні значення по регіонах r у рік t, R – повна сукупність регіонів України, по яким збираються відповідні статистичні дані.

Нормалізація після агрегування (узагальнення) неповних даних, зокрема, могла включати приведення показників до порівняльної форми, масштабування або пропорційне коригування отриманих значень до національного рівня, усунення структурних перекосів, якщо дані були зміщені в бік великих або малих регіонів, певних організаційно-правових форм тощо.

2. Функціональне (трендове) моделювання.

Цей метод застосовувався у випадках, коли динамічний ряд був майже повним (містив не більше двох пропусків) і демонстрував достатньо виражену тенденцію, що дозволяло побудувати лінійну або нелінійну апроксимуючу функцію. Модель вважалася придатною для імпутації лише за умови достатньої якості апроксимації, тобто при значенні коефіцієнта детермінації $R^2 \geq 0{,}75$. Якщо зазначеному критерію відповідали кілька функцій, обиралася та, що найкраще описувала наявну динаміку ряду. Додатково враховувалися зовнішні чинники та структурні шоки: пандемія COVID-19, початок військових дій, повномасштабне російське вторгнення, галузеві кризи чи сплески тощо.

3. Інтерполяція на основі середніх значень.

Використовувалася у випадках одинарних пропусків усередині ряду, коли сусідні роки мали повні значення. Метод базувався на простій лінійній інтерполяції, що забезпечує нейтральне заповнення без внесення нових трендових припущень і описується математичною формулою:

$$\widehat{y_t} = \frac{y_{t-1} + y_{t+1}}{2} \qquad (1.4)$$

де $\widehat{y_t}$ – змодельоване пропущене значення ряду у рік t, y_{t-1} та y_{t+1} – значення ряду у попередній та наступний після пропуску роки відповідно.

4. Нульове наближення.

Застосовувалося у випадках повної відсутності основних, допоміжних або неповних даних, а також за умов ймовірного нульового значення цільового показника чи тривалої стагнації відповідного сектору, що могло бути зумовлено припиненням економічної активності через війну, ліквідацією або банкрутством ключових підприємств, галузевим контекстом чи іншими зовнішніми чинниками.

5. Оцінювання на основі простої ковзної середньої.

Метод застосовувався для рядів із пропущеним останнім значенням, якщо ряд не мав стійкого тренду й не дозволяв побудувати надійну апроксимуючу модель. Проста ковзна середня використовувалася як нейтральний інструмент із мінімумом припущень, що згладжує випадкові коливання. Ширина вікна k

добиралася диференційовано: більші вікна – для стабільних відрізків ряду, менші – для періодів підвищеної волатильності, структурних зрушень або галузевих шоків. Прийняті значення k фіксувалися у відповідних додатках.

Математично даний метод описується формулою:

$$\widehat{y_t} = \frac{y_{t-k} + y_{t-k+1} + \cdots + y_{t-1}}{k} \quad (1.5)$$

де $\widehat{y_t}$ – змодельоване пропущене значення ряду у рік t, k – ширина вікна, тобто кількість попередніх періодів із відомими значеннями, що використовуються у розрахунку.

6. Контекстно-аналітична верифікація оцінок.

Використовувалася як допоміжний інструмент для перевірки або уточнення імпутованих значень у випадках, коли доступна додаткова інформація про динаміку галузі (наприклад, за показниками зайнятості, експорту, капітальних інвестицій, витрат на персонал, діяльності ключових підприємств, галузевих тенденцій тощо). Така перевірка носить якісно-аналітичний характер і застосовується для оцінювання змістової правдоподібності результатів, отриманих іншими методами (зокрема при виборі між кількома моделями, перевірці оцінок на основі неповних даних або обґрунтуванні нульового наближення), а також для покращення якості оцінок у випадках, коли інші методи не дозволяють отримати результат, що задовольняє описаним вище критеріям достовірності.

Застосування кожного з наведених методів відбувалося у межах авторської мультистратегічної методики імпутації пропусків у річних часових рядах показників (рис. 1.3), яка передбачала послідовний вибір способу відновлення відсутнього значення на основі формалізованих характеристик ряду (тип пропуску – всередині ряду чи на його межі, повнота та щільність ряду, характер його динаміки), кількісних критеріїв якості модельних оцінок (зокрема R^2), а також якісних критеріїв (галузеві тенденції, макроекономічна ситуація, наявність підтверджених джерел і допоміжних наборів даних).

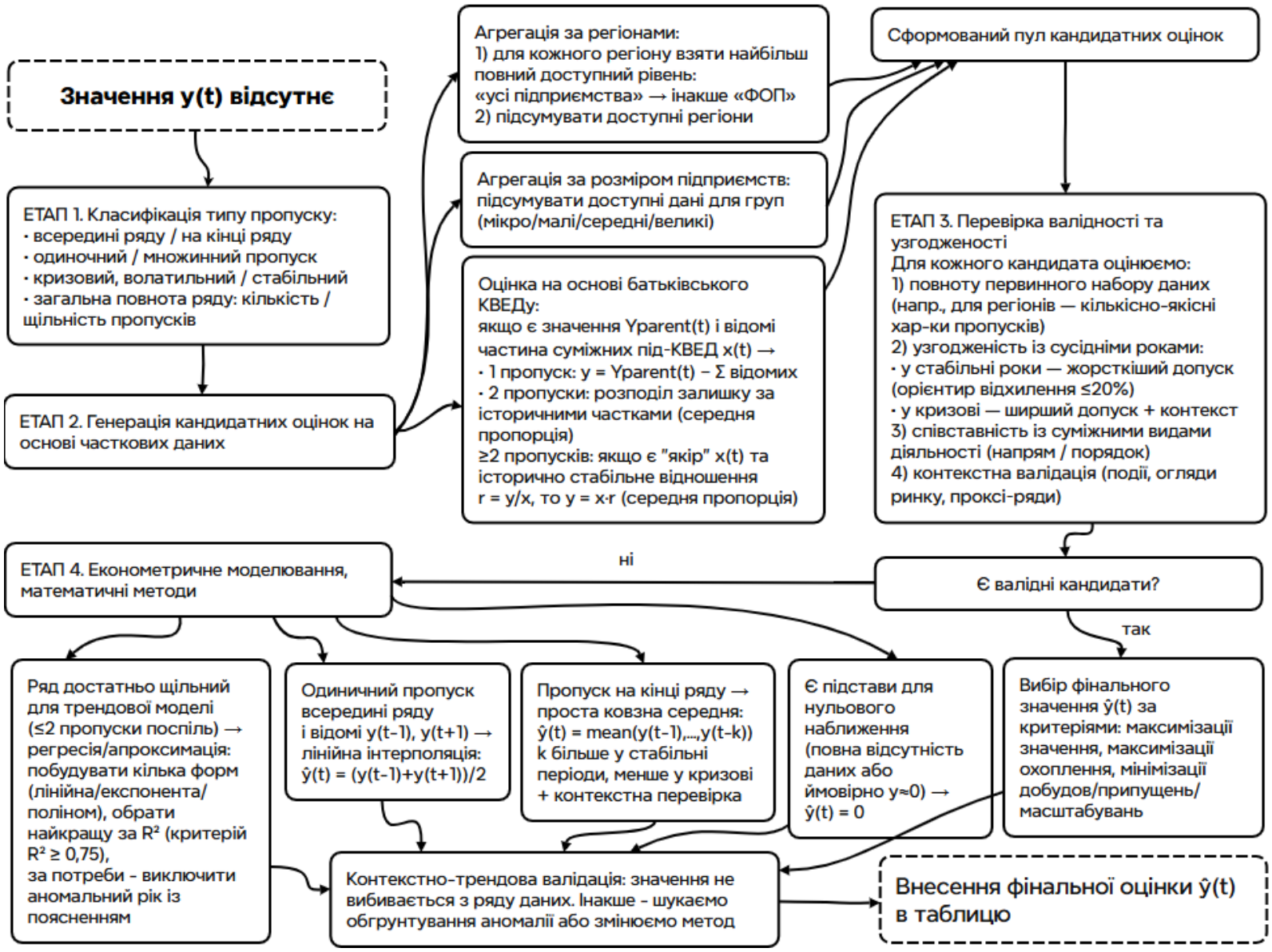

Рисунок 1.3. Мультистратегічна методика імпутації пропусків у річних часових рядах показників

Джерело: адаптовано та розширено автором на основі [111; 112; 113; 114] та авторського аналізу

Для кожного окремого показника у розрізі відповідного виду економічної діяльності на першому етапі визначалися тип пропуску, характер динаміки ряду, його довжина та повнота, а також наявність допоміжних статистичних даних у розрізі регіонів, розміру підприємств, організаційно-правових форм, суміжних видів діяльності або вищих рівнів агрегування за КВЕД. На другому етапі формувався пул кандидатних оцінок на основі часткових даних, зокрема шляхом агрегації за регіонами, розмірами підприємств, використання наявних даних по батьківському та суміжним видам діяльності. На третьому етапі здійснювалася валідація та перевірка узгодженості кандидатних оцінок за повнотою первинного набору даних, відповідністю динаміці ряду в сусідні роки, зіставністю із суміжними видами діяльності та контекстною валідністю з урахуванням галузевих тенденцій, макроекономічних подій і наявних зовнішніх статистичних орієнтирів. Якщо на цьому етапі валідне значення не було отримане, на четвертому етапі застосовувалися економетричні та математичні методи, вибір яких залежав від конфігурації ряду: для достатньо щільних рядів було використано трендові, функціональні або регресійні моделі, для одиничних пропусків всередині ряду – лінійну інтерполяцію, для пропуску на кінці ряду – розрахунки на основі простої ковзної середньої, за наявності відповідних підстав або відсутності даних – нульового наближення. Отримані на цьому етапі оцінки додатково проходили контекстно-трендову перевірку, після чого відбиралося фінальне значення для імпутації.

Для уникнення перевантаження схеми на рис. 1.3 використано умовні позначення: y(t) – відсутнє значення відповідного показника для розглядуваного виду економічної діяльності у рік *t*; y(t-1) та y(t+1) – сусідні відомі значення цього самого ряду; k – кількість попередніх періодів (років), що враховуються у розрахунку; $\hat{y}(t)$ – фінальна імпутована оцінка; $Y_{parent}(t)$ – значення показника для «батьківського» (більш агрегованого) виду діяльності; x(t) – значення аналогічного показника для суміжного або однорівневого виду діяльності, що використовується як «якірний» ряд за наявності відносно стабільного співвідношення з цільовим рядом.

Описаний підхід дозволив сформувати більш повні та внутрішньо узгоджені динамічні ряди й підвищити достовірність підсумкової статистичної вибірки (додатки І – О) для подальшого статистичного аналізу та моделювання. Для забезпечення методологічної прозорості у відповідних додатках для кожного відновленого значення наведено примітки щодо застосованого способу розрахунку та використаних вихідних даних, а у випадках регресійного або функціонального моделювання – вказані параметри функції і значення R^2.

Відповідно, наукова новизна запропонованого підходу полягає у системному застосуванні методів імпутації відсутніх значень до сукупності статистичних показників, що характеризують діяльність креативного сектору, із формалізованим алгоритмом вибору методу залежно від типу пропусків і якості рядів. Сформовані в результаті імпутації більш повні та внутрішньо узгоджені динамічні ряди ключових показників дали змогу отримати нові кількісні дані про масштаби й динаміку креативного сектору, що підвищує обґрунтованість подальших оцінок його внеску в економіку України.

Висновки до розділу 1

Сучасну трансформацію ринку праці визначають платформізація праці, поширення гнучких і нестандартних моделей її організації, зростання ролі інтелектуальної складової у створенні доданої вартості. В умовах поширення нових форм зайнятості, зокрема, дистанційної роботи, проєктної зайнятості та фрилансу, робоча сила перетворюється із фактора виробництва, трудового ресурсу в креативний людський капітал, який стає ядром економічної системи і головним джерелом інновацій.

Обґрунтовано актуальність подальшого дослідження інституційного оформлення креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, зокрема у напрямах удосконалення правового регулювання нових форм зайнятості, розбудови ефективних моделей соціального захисту, запровадження державних і регіональних стратегій підтримки.

Розвиток креативного сегменту ринку праці і сфери зайнятості є важливим інструментом модернізації економіки, посилення її інноваційного потенціалу та залучення молодіжного і підприємницького ресурсу до повоєнної відбудови країни.

Теоретико-методичним підґрунтям модернізації ринку праці України на засадах креативного людського капіталу є людиноцентричний підхід на платформі «Праця 5.0». Його основними ознаками стають симбіоз людини і технологій, гуманізація праці, рівноправ'я та інклюзивність, екологічна стійкість і соціальна відповідальність, розвиток професійної компетентності на базі безперервного навчання впродовж життя.

Державна політика у сферах ринку праці та зайнятості має спрямовуватися на підтримку знаннємістких виробництв, розвиток креативного сектору економіки, збереження й нарощування людського капіталу, розширення фінансування сфери освіти і науково-дослідних робіт, як стратегічного ресурсу економічного зростання. Зміна пріоритетів у державній політиці має передбачати усунення стримуючих чинників розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості України, зокрема недостатнього фінансування досліджень і розробок, розриву між системою освіти і потребами у креативному розвитку економіки, недосконалості інституційного середовища, включно значні втрати внаслідок війни, та відтік кадрів.

Виходячи з цілей дисертаційного дослідження, креативність інтерпретується як здатність людини генерувати нові й оригінальні ідеї та застосовувати нестандартні, індивідуалізовані підходи до вирішення персональних та професійних задач, розв'язання проблемних ситуацій, у результаті чого створюється унікальний продукт, рішення або процес. Характерними ознаками креативності є ініціативність, когнітивний пошук, гнучкість мислення, відкритість до нового досвіду, рішучість у реалізації ідей.

Поняття «креативні види діяльності» визначається як сукупність видів економічної діяльності, результатом яких є створення культурного, художнього, інтелектуального або інноваційного продукту, що має економічну,

інноваційну, соціальну або символічну цінність, базується на творчості, знаннях, таланті й індивідуальному або колективному вираженні, та може бути формалізована за допомогою офіційних класифікаторів видів економічної діяльності. Це визначення виступає концептуальною базою для суміжних категорій, зокрема таких, як:

– «креативні індустрії», що визначаються як сукупність інституційно організованих сфер економічної діяльності, що об’єднують креативні види діяльності на основі спільної інституційної, функціональної або галузевої логіки;

– «креативний сектор економіки», який розглядається як агреговане структурне утворення в межах економіки, що об’єднує креативні індустрії та креативні види діяльності;

– «креативний сегмент ринку праці та сфери зайнятості», що трактується як структурна складова національного ринку праці та сфери зайнятості, що охоплює сукупність економічно активного населення, яке здійснює або має потенціал до здійснення трудової діяльності у сферах, що відносяться до креативних видів економічної діяльності.

У межах визначення креативності в економіці розрізняють «вузький» (традиційний) та «широкий» (інтегративний) підходи. З врахуванням методологічних потреб виконання поставлених завдань дослідження, в ньому застосовується традиційний, «вузький» підхід.

Результати проведеного автором експертного опитування «Ідентифікація креативних видів діяльності: експертне дослідження» (2025) дали змогу врахувати українські соціально-економічні реалії, специфіку національної статистичної системи та позиції експертної спільноти при адаптації міжнародних підходів і формуванні авторської класифікації креативних видів діяльності, яка виступає концептуальною та методичною основою для статистичного визначення креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні. Порівняно з чинними підходами вилучено види діяльності зі слабко вираженою креативною складовою або обмеженим стратегічним

значенням для України та доповнено перелік сучасними, знаннємісткими, високотехнологічними видами, зокрема за КВЕД 72 «Дослідження і розробки» та КВЕД 85 «Освіта».

До авторської класифікації віднесено наступні види економічної діяльності: виробництво ювелірних і подібних виробів (КВЕД 32.12); видання книг (58.11); видання газет (58.13); видання журналів і періодичних видань (58.14); інші види видавничої діяльності (58.19); видання комп'ютерних ігор (58.21); видання іншого програмного забезпечення (58.29); виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм (59.11); компонування кіно- та відеофільмів, телевізійних програм (59.12); видання звукозаписів (59.2); діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення (60); комп'ютерне програмування (62.01); консультування з питань інформатизації (62.02); діяльність інформаційних агентств (63.91); діяльність у сфері зв'язків із громадськістю (70.21); консультування з питань комерційної діяльності й керування (70.22); діяльність у сфері архітектури (71.11); наукові дослідження та розробки (72); рекламні агентства (73.11); спеціалізована діяльність із дизайну (74.1); діяльність у сфері фотографії (74.2); освіта (85); діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг (90); функціювання бібліотек і архівів (91.01); функціювання музеїв (91.02).

Авторська класифікація креативних видів діяльності та окреслення меж креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості забезпечує можливість подальшого статистичного вимірювання й емпіричного аналізу соціально-економічного внеску цих видів діяльності в національну економіку, а також слугує підґрунтям для визначення пріоритетних напрямів підтримки розвитку креативного сегменту засобами державної політики. Розроблена класифікація, за умов належної державної підтримки розвитку креативного сектору, створює важливі передумови для розвитку людського капіталу, підвищення інноваційного та наукового потенціалу країни і зростання галузей економіки з високою доданою вартістю.

Задля розв’язання проблеми фрагментарності статистичної інформації щодо низки ключових економічних показників у розрізі окремих видів економічної діяльності за окремі роки, визначено комплекс підходів до імпутації (відновлення) пропущених даних, серед яких: оцінювання на основі неповних даних у розрізі регіонів або організаційно-правових форм, регресійне моделювання, інтерполяція на основі середніх значень, контекстуально-експертне оцінювання, нульове наближення. Системне застосування методів імпутації відсутніх значень до сукупності статистичних показників, що характеризують діяльність креативного сектору, із формалізованим алгоритмом вибору методу залежно від типу пропусків і якості рядів, дозволило отримати нові кількісні дані про масштаби й динаміку креативного сектору. Окреслений базис створює методичні передумови для дослідження динаміки, структури, потенціалу та перспектив розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості України, зокрема для оцінювання його впливу на зайнятість, інноваційний розвиток людського капіталу та стійке економічне зростання.

Основні результати розділу опубліковано в наукових працях автора [72; 75; 76; 89; 93; 98; 103; 115].

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ ТА СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ

2.1. Аналіз напрямів розвитку та потенціалу креативних видів діяльності в контексті повоєнного відновлення України

Після початку повномасштабної агресії російської федерації проти України перед державою постало безпрецедентне завдання – забезпечення прискореного, ефективного, інклюзивного та інноваційного відновлення національної економіки та соціальної сфери. У цьому контексті особливого значення набуває пошук секторів, які демонструють адаптивність до кризових умов і водночас здатні стати драйверами економічного зростання, соціального згуртування та трансформації ринку праці відповідно до нових соціально-економічних реалій. Як було обґрунтовано нами раніше [72], саме креативну зайнятість доцільно розглядати як один із ключових стратегічних ресурсів соціально-економічного відновлення України, оскільки її розвиток сприяє не лише збереженню та створенню робочих місць, а й структурній модернізації економіки, активізації інноваційної діяльності та підвищенню стійкості ринку праці та сфери зайнятості в умовах трансформацій. У цьому контексті креативні види діяльності, завдяки опорі на інтелектуальну працю, відносній незалежності від фізичних ресурсів та інфраструктури, високій адаптивності до цифрового середовища, стають одними з найбільш перспективних напрямів розвитку національної економіки, підвищення її стійкості та модернізації соціально-трудової сфери у повоєнний період [71].

Водночас важливо підкреслити, що креативні індустрії не лише є самодостатнім джерелом інновацій, але й відіграють ключову роль у формуванні інноваційних процесів в інших секторах економіки, орієнтованих на знання. Поділяючи позицію Р. Гувеа, Д. Капеліаніс, М.-Дж. Р. Монтойя та Г. Вора, зазначимо, що характерною особливістю креативних індустрій є їх

інтеграція у ланцюги створення доданої вартості як на горизонтальному, так і на вертикальному рівнях, що дозволяє їм одночасно виконувати функції постачальників і споживачів інтелектуального продукту [116]. Л. Безугла та І. Лазакович, вивчаючи розвиток креативного сектору економіки в умовах війни відзначають, що саме креативні індустрії можуть стати джерелом повоєнного розвитку та економічного відновлення завдяки індивідуальній творчості, створенню й використанню інтелектуальної власності [117].

Розглядаючи розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в контексті повоєнного відновлення, важливо враховувати міжнародний досвід, де креативні сектори цілеспрямовано використовувалися як інструмент соціально-економічної стабілізації після збройних конфліктів і глибоких криз. У низці країн (Боснія і Герцеговина, Косово, Руанда, Колумбія, Афганістан, Грузія, Ліван, Кот-д'Івуар) культурні та креативні практики інтегрувалися у програми примирення, реабілітації молоді та розвитку місцевої економіки. Згідно зі звітом ЮНЕСКО «Culture in Crisis: Policy guide for a resilient creative sector», креативні хаби, фестивалі, проєкти соціального мистецтва та інші культурні ініціативи сприяли не лише пожвавленню економічної активності, а й відновленню суспільних зв'язків у пост-кризовому середовищі [118].

Заслуговує на увагу досвід Грузії, де після конфліктів 2000-х років розвиток креативного підприємництва було включено до національної економічної стратегії. Програма «Креативна Грузія», запущена 2017 року Міністерством культури та спорту за підтримки ЄС, поєднала фінансування стартапів у сферах дизайну, моди, цифрових медіа та ремесел із розробленням національної стратегії для культурних та креативних індустрій, покращенням доступу до фінансування та розвитком підприємницьких навичок [119]. За даними базового дослідження ISET Policy Institute, це сприяло посиленню креативного сектору послуг, насамперед у візуальних мистецтвах, рекламі та аудіовізуальному секторі, а частка креативних індустрій у ВВП Грузії до 2019 року зросла до 4,5% [120]. У Колумбії ініціатива «Помаранчева економіка»,

запроваджена у 2017 році, стала одним із ключових напрямів національної стратегії розвитку, забезпечивши залучення інвестицій у креативні галузі, створення інноваційних бізнесів, зниження безробіття серед молоді та посилення соціальної залученості, особливо у регіонах, що постраждали від бойових дій [121].

У звіті Світового банку «Культура в посткризових ситуаціях: можливості для розбудови миру та сталого відновлення» [122] узагальнено шість кейсів, у яких культура та креативні індустрії інтегрувалися у стратегії сталого відновлення та розбудови миру. Розглянуті приклади засвідчують, що комплексні програми, спрямовані на охорону культурної спадщини, розвиток креативних індустрій, підтримку культурних прав і інтеграцію культурних практик в освіту й місцеве самоврядування, можуть одночасно виконувати функції соціальної згуртованості, гуманітарної стабілізації та економічної активізації в посткризових умовах. Водночас припинення таких програм унаслідок політичних змін, що супроводжувалося вимушеною еміграцією діячів культури, продемонструвало особливу вразливість креативних професій перед режимами, для яких свобода творчості, альтернативні наративи та критичне осмислення соціальних процесів становлять загрозу монополії на істину. Разом із тим, описані у звіті приклади підтверджують, що креативні індустрії є важливим ресурсом формування національної ідентичності, громадянської активності та демократичного потенціалу суспільства.

У таблиці 2.1 узагальнено результати аналізу міжнародного досвіду успішного розвитку креативного сектору у повоєнний та посткризовий періоди, а також результати й вплив відповідних програм у країнах, де розвиток креативних індустрій суттєво сприяв соціально-економічному відновленню, модернізації ринку праці та сфери зайнятості в посткризові періоди.

Таблиця 2.1

Ключові напрями підтримки креативного сектору в стратегіях повоєнного та посткризового відновлення (узагальнення міжнародного досвіду)

Напрям підтримки	Заходи та механізми	Результати підтримки та вплив
1	2	3
Розвиток фізичної інфраструктури	Відбудова та модернізація освітніх та культурних просторів: відновлення освітніх закладів (в першу чергу – ЗВО), створення креативних хабів, центрів і кластерів, відновлення та модернізація музеїв, театрів, бібліотек; охорона історичних та культурних пам'яток.	Забезпечує простір для творчої та інноваційної діяльності, культурного та знаннєвого обміну, набуття навичок та знань. Стимулює туризм і локальну економічну активність, повертає відчуття нормальності; зміцнює спільнотні зв'язки через спільні культурні події.
Розвиток цифрової інфраструктури	Розширення доступу до Інтернету, підтримка цифрових платформ для поширення та комерціалізації креативного контенту, впровадження ІТ-рішень.	Дає змогу креативному бізнесу працювати попри фізичні обмеження, глобально розповсюджувати продукти. Сприяє інноваціям, залученню молоді, створює нові ринки збуту креативної продукції.
Освіта та підготовка кадрів	Інтеграція креативних спеціальностей у освітні програми, створення освітніх центрів і курсів підвищення кваліфікації. Стипендії та гранти для молодих талантів. Програми з креативного підприємництва.	Формує людський капітал для креативного сектору економіки. Забезпечує появу нових фахівців і підприємців, підвищує інноваційність та адаптивність сектора. Сприяє збереженню знань і навичок, необхідних для відбудови і модернізації ринку праці.
Дослідження та інновації	Підтримка ДіР у креативному секторі: гранти на створення інноваційного контенту і технологій, розвиток творчих лабораторій та бізнес-інкубаторів.	Ведуть до появи нових продуктів і послуг з високою доданою вартістю. Підсилюють конкурентоспроможність країни на глобальному ринку, стимулюють реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності. Інновації на стику культури і технологій сприяють модернізації інших галузей.

Продовження таблиці 2.1

1	2	3
Інституційна підтримка та національна стратегія	Формування державної політики для креативних індустрій та підприємництва: національні стратегії і програми, створення профільних агентств або міжвідомчих рад, покращення законодавчої бази (в т.ч. профільної) та реформування податкової системи задля сприяння веденню прозорого бізнесу, розвитку підприємницьких ініціатив тощо.	Забезпечує координацію зусиль та довгострокове бачення розвитку сектора. Інституційна підтримка інтегрує креативний сегмент у загальну стратегію відновлення, підвищує ефективність використання ресурсів і гарантує стабільність програм. Чітка законодавча та податкова база формують ключові інституційні передумови розвитку креативного підприємництва.
Фінансування та податкові стимули	Цільові фонди та гранти на стартапи та креативні проєкти; пільгові кредити або мікрофінансування для креативного підприємництва; податкові канікули, знижені ставки ПДВ чи податку на прибуток для компаній креативного сектору; залучення інвестицій через державно-приватні фонди.	Забезпечує ресурсами становлення і ріст нового бізнесу. Стимулює підприємництво і інновації, дозволяє сектору швидше відновитися після кризи. Податкові пільги і гранти знижують фінансове навантаження, що веде до збільшення кількості компаній, робочих місць і зменшення безробіття (особливо серед молоді).
Державно-приватні партнерства та донорська підтримка	Співпраця держави з бізнесом і міжнародними організаціями у фінансуванні та реалізації проєктів: залучення донорських грантів, кредитів МФО, інвестицій приватних компаній у культурні об’єкти; створення спільних програм для розвитку креативної інфраструктури чи освітніх ініціатив.	Мобілізує додаткові ресурси та експертизу. Дозволяє реалізувати масштабні проєкти, що не під силу лише державі, і підвищує довіру інвесторів. Міжнародні партнерства приносять найкращі практики, а участь приватного сектору забезпечує довгострокову життєздатність (через комерціалізацію, менеджмент).
Культурно-мистецькі ініціативи	Інтеграція мистецтва і культурної спадщини в програми миробудування: проведення фестивалів, мистецьких акцій, діяльність театрів, музеїв і бібліотек як платформ діалогу; розвиток креативних хабів; проєкти «мистецтво для соціальних змін» (арт-терапія, спільна творчість різних груп населення, особливо молоді, ВПО, ветеранів та інших вразливих груп).	Сприяє зціленню травм війни, зміцненню міжетнічної довіри та відновленню суспільних зв’язків, примиренню та згуртованості. Підсилює національну ідентичність та гордість, долаючи роз’єднаність. Культурні практики надають молоді «м’які навички», залучають її до конструктивної діяльності, тим самим знижуючи ризик рецидиву. Формує національну ідентичність, сприяє підвищенню громадянської активності та демократичного потенціалу суспільства.

Джерело: узагальнено автором на основі [118, 119, 120, 121, 122].

Успішні міжнародні кейси показують, що поєднання інституційної підтримки, стратегічного фінансування, розвитку місцевих культурних ініціатив та спрямування креативної діяльності на соціальні трансформації формує основу стійкого соціально-економічного розвитку в умовах посткризової відбудови. Проаналізований міжнародний досвід, адаптований до національних реалій, стає підґрунтям для визначення напрямів та інструментарію подальшого розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні. У цьому контексті розвиток креативних видів діяльності у повоєнний період постає не лише як економічно доцільний напрям, а як інструмент формування інклюзивної, інноваційної та стійкої моделі відбудови, що поєднує економічне зростання, людиноцентризм, культурну ідентичність та соціальну згуртованість.

У цьому зв’язку важливо окреслити роль креативних видів діяльності у повоєнній адаптації та інтеграції у трудову діяльність найбільш соціально вразливих верств населення, до яких у межах дослідження віднесено:

- демобілізованих військових та осіб з інвалідністю внаслідок війни;
- молодих матерів;
- внутрішньо переміщених осіб;
- громадян України, які тимчасово перебувають за кордоном (релокованих);
- здобувачів освіти та молодь.

Після завершення активних бойових дій значна частина військовослужбовців повертається до цивільного життя, нерідко маючи поранення, інвалідність чи ПТСР. Попри кадровий дефіцит, ринок праці України ще не готовий повною мірою інтегрувати цю групу: за даними Українського ветеранського фонду, станом на середину 2024 р. близько 30% ветеранів не могли знайти роботу [123]. До несприятливих чинників слід віднести застарілі норми законодавства, брак програм перекваліфікації та професійної реабілітації, упередження роботодавців, особливо щодо ветеранів з інвалідністю. Креативні види діяльності відкривають нові можливості завдяки

дистанційній та гнучкій зайнятості. Зайнятість у творчих сферах або ІТ, зокрема, опанування цифрових професії – дизайну, програмування, кібербезпеки, відеомонтажу тощо – які не потребують фізичної присутності на робочому місці, дозволяє ветеранам з фізичними обмеженнями працювати дистанційно, у комфортному для них темпі та середовищі, водночас сприяючи психологічній реабілітації. Досвід інших країн підтверджує ефективність такого підходу. Зокрема, має практичну цінність програма Data4s, запущена в Ізраїлі у 2022 р., яка зосереджена на навчанні та працевлаштуванні колишніх військових у сфері високих технологій, включає інтенсивні курси з аналізу даних і наставництво від ІТ-спеціалістів.

В Україні вже зараз формується система підтримки економічної активності ветеранів, де креативний сектор посідає дедалі помітніше місце. З 2022 р. Український ветеранський фонд при Мінветеранів фінансує проєкти й дослідження, спрямовані на економічну адаптацію, а з 2023 р. по березень 2025 р. майже 1400 ветеранів та членів їхніх родин отримали мікрогранти на відкриття власної справи на загальну суму 700 млн грн у межах програми «Власна справа» [124]. Паралельно, на державному рівні та за підтримки приватного сектору, реалізуються освітні ініціативи – безкоштовні ІТ-курси, навчальні програми з дизайну, менеджменту креативних проєктів, творчі майстер-класи [125], створюються ветерано-хаби для консультацій із самозайнятості. Водночас зберігається потреба в удосконаленні законодавчого захисту трудових прав ветеранів та оцінюванні ефективності наявних програм.

Друга вразлива група на ринку праці – жінки, які виховують малолітніх дітей, і війна лише поглибила їхні проблеми. Часто вони стають єдиними опікунами сім’ї, вимушено змінюють місце проживання, стикаються із браком дитячої інфраструктури і підтримки родичів, що обмежує їхні можливості працювати [126]. Молоді матері особливо вразливі до безробіття через перерви в кар’єрі, гендерний розрив в оплаті праці та упередженість роботодавців. Додатковий психологічний тиск, пов’язаний із тривогою за дітей і невизначеністю майбутнього, також позначається на їх продуктивності та

мотивації до пошуку роботи. Креативні види діяльності створюють для них додатковий простір для гнучкої зайнятості: фриланс у сфері дизайну, копірайтингу, SMM, онлайн-бізнес на основі handmade-продукції, створення контенту тощо стають не лише джерелами доходу, а й механізмом поєднання професійної діяльності з доглядом за дітьми. Українське законодавство вже передбачає можливість праці вдома або на умовах неповного робочого часу під час відпустки по догляду за дитиною [127], що в умовах війни набуло особливої актуальності. Завдяки соціальним мережам і цифровим платформам багато матерів запускають мікробізнеси, які поки що часто залишаються в тіні, але забезпечують дохід та психологічну підтримку, сприяючи самореалізації й підвищенню самооцінки. Локальні креативні проєкти допомагають вибудовувати соціальний капітал, налагоджувати горизонтальні зв'язки у громадах переселенців. Міжнародні програми на кшталт «WE ACT II: Діємо задля жінок та їхніх можливостей» надають жінкам гранти та навчальні можливості, у тому числі в креативних сферах, посилюючи їх економічну суб'єктність [128]. Це сприяє формуванню нових моделей участі жінок із малолітніми дітьми в соціально-економічному житті країни на засадах гнучкості, інклюзивності та розкриття креативного потенціалу.

Проблема внутрішньої міграції не нова для нашої країни і перша велика її хвиля почалася у 2014 році: за даними Міністерства соціальної політики України, станом на 2015 рік було зареєстровано понад 1,3 млн внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО), а вже у серпні 2016 року – 1,7 млн [129]. Це супроводжувалося збільшенням безробіття з 7,2% у 2013 році до 9,3% у 2014-му за методологією МОП. Після 2022 р. ситуація стала безпрецедентною. За даними Міжнародна організація з міграції, станом на грудень 2024 р. в Україні налічувалося 3665 тис. ВПО, водночас 4238 тис. осіб вже повернулися додому після переміщення. Станом на травень 2025 р. кількість ВПО залишалася стабільно високою і складала 3328 тис. осіб [130]. Вимушене переміщення супроводжується втратою майна, житла, роботи та соціальних зв'язків: майже 60% працюючих до війни переселенців втратили роботу під час переміщення

[131], а рівень безробіття серед працездатних ВПО у IV кв. 2024 р. оцінювався приблизно у 15% проти близько 11% загальнонаціонального показника [132]. Основними бар'єрами згідно звітів МОМ є дефіцит вакансій у приймаючих громадах, житлові труднощі, конкуренція за ресурси та кваліфікаційний дисбаланс.

За таких умов адресна допомога на проживання та гуманітарні виплати не вирішують проблему сталої соціально-економічної інтеграції ВПО. Більш перспективним, на наше переконання, є системне сприяння їхньому працевлаштуванню, професійному навчанню та підприємницькій активності, зокрема через розвиток креативної зайнятості як одного із засобів професійної ресоціалізації [133]. До відповідних інструментів належать компенсації роботодавцям за працевлаштування ВПО, ваучери на навчання новим професіям, залучення переселенців до грантових програм малого бізнесу, зокрема «єРобота». У креативному сегменті важливу роль відіграють галузеві інституції: Український культурний фонд у 2023 р. у межах стипендіальної програми окремо підтримував митців-ВПО та ветеранів, надаючи гранти на реалізацію їхніх проєктів [134]. На місцевому рівні, за участі міжнародних партнерів, створюються центри підтримки переселенців, ярмарки вакансій, програми соціального підприємництва та профільні тренінги, у тому числі з підприємництва у креативних сферах. Таким чином, реінтеграція ВПО потребує не лише соціальних заходів, а поєднання економічних можливостей, професійної адаптації, забезпечення житлом та діалогу в громадах.

Повномасштабна російсько-українська війна зумовила також безпрецедентні масштаби зовнішньої міграції. За зведеними даними Євростату, у грудні 2025 р. у країнах ЄС під тимчасовим захистом перебувало 4,35 млн неєвропейських громадян, які виїхали з України через війну [135], а Агентство ООН у справах біженців оцінювало загальну кількість українських біженців у світі в 5,86 млн осіб [136]. Водночас, згідно науково-експертних оцінок, сумарна чисельність українців, які на початок 2025 р. перебували за межами країни (включно з довоєнною трудовою міграцією) сягала близько 8,5-9 млн

осіб [137]. Частина цих осіб інтегрується у ринки праці країн перебування, інші продовжують працювати дистанційно на українських роботодавців або у форматі фрилансу. Для останньої групи характерні ускладнений правовий статус і податковий режим, зокрема – ризик подвійного оподаткування; соціальна ізоляція та відсутність повної інтеграції як у країну перебування, так і в український соціально-економічний простір; посилення ризику «витоку мізків» і фінансовий стрес через розрив між рівнем доходів та вартістю життя за кордоном [138].

У цьому контексті креативні види діяльності виконують функцію професійного «містка», що дає змогу частині переміщених українців зберігати економічну активність і зв'язок з українським ринком праці, чому сприяє розвиток нових форм зайнятості. За даними, наведеними ICMPD у 2022-2023 рр., частка працевлаштованих біженців з України, які продовжували дистанційно працювати на українського роботодавця, у Чехії становила близько 19%, а у Варшаві – 24% серед зареєстрованих у відповідних службах зайнятості [139]. Підтримку такої моделі зайнятості забезпечують спрощення податкових процедур, визнання цифрових документів, інструменти уникнення подвійного оподаткування доходів фрилансерів, освітні проєкти на кшталт IT Generation, сервіси пошуку віддаленої роботи, запущені Upwork спільно з Tent Partnership for Refugees [140], а також програми «цифрових кочівників» (Digital Nomad Visa) у низці країн Європи [141]. Для релокантів, зайнятих у креативному секторі, зокрема молоді, це створює передумови для фінансової незалежності, збереження професійних зв'язків з Україною, а в довгостроковому вимірі – для повернення та трансферу набутого досвіду в українську економіку [22].

Молоде покоління за часи війни зазнало значних потрясінь: перервані освітні траєкторії, перехід на гібридні форми навчання та нестабільність освітнього процесу, руйнування освітньої інфраструктури, вимушена міграція. За даними МОН, лише за перші 1000 днів повномасштабної війни майже тисяча шкіл опинилася на тимчасово окупованих територіях, кожен сьомий заклад освіти був зруйнований або пошкоджений, 486 тис. дітей навчалися

дистанційно, 228 тис. стали ВПО, а 344 тис. учнів виїхали за кордон [142]. За даними центру «ОсвітАналітика», станом на 2023 р. було переміщено 43 заклади вищої освіти із 6,9 тис. викладачів і 53,6 тис. здобувачів освіти, а також 82 заклади фахової передвищої освіти з 4 тис. викладачів і 35 тис. здобувачів освіти [143]. Додатковим чинником стала міграція молоді внаслідок мобілізаційного тиску: за аналітикою Інституту демографії, чимало родин вивозять синів-підлітків за кордон до досягнення ними 18-21 років, аби убезпечити від призову. Масова міграція молоді обох статей призводить до втрати людського капіталу, поглиблює демографічну кризу та звужує майбутній трудовий потенціал країни.

Водночас креативні види діяльності традиційно є сферою підвищеної зайнятості молоді: за даними ЮНЕСКО, частка молоді 15-29 років у креативних секторах перевищує середньосвітові показники [56]. Для України особливе значення має цифрова креативність, де країна змогла зберегти позиції попри війну: експорт ІТ-послуг у 2022 р. досяг рекордних 7,3 млрд дол. США, у 2023 р. становив 6,7 млрд дол., у 2024 р. – 6,5 млрд дол. [144]. Підприємства ІТ-сектору залучають молодих фахівців, у тому числі без формальної освіти, але з практичними навичками. Стартап-культура, від військових технологій до творчих онлайн-платформ, створює простір для молодіжного підприємництва, а успішні кейси на кшталт Reface та Esper Bionics формують рольові моделі для нової генерації. Залучення молоді до культурно-мистецьких ініціатив, креативних хабів і волонтерських проєктів допомагає опрацьовувати травматичний досвід, посилює зв’язок із локальними спільнотами та знижує ризики маргіналізації. Молодь, яка вже під час війни проявила себе як рушійна сила волонтерства, соціальних ініціатив та розвитку стартапів, беручи на себе вирішення важливих соціально-економічних завдань, у повоєнний період може стати ще більш значущим драйвером суспільних трансформацій.

Узагальнюючи викладене, креативна зайнятість у повоєнний період виступає важливим каналом трудової реінтеграції соціально вразливих груп населення, оскільки поєднує креативну працю, цифрові технології та нові

форми зайнятості, зокрема дистанційну, платформну, проєктну й гібридну. Органічно притаманні значній частині креативних професій, ці форми розширюють доступ до праці, забезпечують просторову мобільність і часову автономію та виконують функцію «м'якого» інструменту повернення населення до економічної активності.

Як обґрунтовано в розділі 1, в умовах нової економіки дедалі більшої ваги набуває людиноцентрична трансформація праці як сучасний вектор соціально-економічного й технологічного розвитку, узгоджений із підходами «Індустрії 5.0» та концептуальними положеннями платформи «Праця 5.0» [4; 6; 101]. В свою чергу, якості й характеристики праці та працівника, що відповідають логіці «Праці 5.0» – мобільність, проєктний характер зайнятості, гнучке поєднання професійних ролей, міждисциплінарність та орієнтація на безперервне навчання, – уже сьогодні є фактично «щоденною реальністю» працівників креативного сектору. У практичному вимірі ці характеристики конкретизуються через поширення в креативних індустріях нестандартних форматів організації праці, які підсилюють тренд людиноцентричності та водночас актуалізують питання балансу між автономією працівника і соціальними гарантіями [21].

В Україні у креативній сфері масово використовуються такі форми трудової діяльності, як самозайнятість та фриланс, що зумовлено проєктним характером роботи, потребою в гнучких режимах, високим рівнем адаптивності до змін, індивідуальної відповідальності та мобільності [145; 146]. Водночас ці форми праці поєднують у собі як очевидні переваги, так і низку істотних недоліків. Вони забезпечують працівникам автономію і самостійність у виборі проєктів, організації робочого часу, визначення місця виконання завдань, проте, водночас, супроводжуються нестабільністю доходу, відсутністю соціальних гарантій і підвищеним рівнем професійної невизначеності.

Поняття самозайнятості в українському законодавстві має чітке визначення: відповідно до статті 14 Податкового кодексу України, самозайнята особа – це платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або

здійснює незалежну професійну діяльність (наукову, літературну, артистичну, художню, освітню, медичну, адвокатську, інженерну, архітектурну тощо) за умови відсутності статусу найманого працівника та використання праці не більше чотирьох осіб. Фриланс, натомість, не має юридично закріпленого визначення: в економічній літературі під ним зазвичай розуміють виконання завдань або надання послуг для різних клієнтів без довгострокового трудового договору, здебільшого на основі цивільно-правових угод або в статусі самозайнятої особи. Окремим кроком до легалізації нестандартної зайнятості стало ухвалення Закону №5161, який запровадив нову форму трудового договору – з нефіксованим робочим часом, як альтернативу договорам цивільно-правового характеру [147]. Такий договір, близький до світової моделі «zero-hour contract», передбачає можливість офіційного працевлаштування у декількох роботодавців одночасно з отриманням базових соціальних гарантій.

Основними мотивами вибору самозайнятості та фрилансу є прагнення економічної незалежності, свободи вибору часу й місця роботи, відчуття особистої реалізація [148]. Для креативних професій така модель є особливо органічною, оскільки відповідає проєктному характеру діяльності, потребі в творчому самовираженні та запиту на баланс між роботою й особистим життям. Для роботодавців вона також є економічно виправданою, оскільки дає змогу залучати потрібних фахівців під конкретні проєктні потреби, швидше отримувати доступ до спеціалізованих знань, зменшувати витрати на постійний персонал та соціальні виплати [149]. Водночас самозайнятість має і ризики: у низці країн, зокрема в США та державах ЄС, поширена практика «прихованої найманої праці», коли формально незалежні фахівці фактично працюють як штатні працівники, але без належного соціального захисту. Подібні ризики наявні й у креативних індустріях, де поширення фрилансу супроводжується нестабільністю доходів, обмеженим доступом до соціального страхування та нижчим рівнем гарантій [150], та водночас є досить типовими для України. Попри ці ризики, емпіричні дані свідчать, що самозайняті та фрилансери часто демонструють вищий рівень суб’єктивного задоволення працею. Так, за

результатами дослідження Pew Research Center, проведеного у 2023 р. у США, де понад 15 млн осіб, або більше 10% робочої сили, є самозайнятими, 62% з них задоволені своєю роботою проти 51% серед працівників із традиційною формою зайнятості [151]. Отже, самозайнятість і фриланс у креативних видах діяльності стають не лише інструментом розширення професійних можливостей, а й проявом ширших трансформацій сучасного ринку праці, що відповідає як запитам роботодавців на гнучкість і спеціалізовані компетентності, так і потребам працівників у автономії, професійній мобільності та самореалізації [152].

Наявність цих тенденцій простежується і в Україні. За даними Opendatabot, у 2023 р. було відкрито понад 300 тис. нових ФОПів, що на 7% перевищує показник 2021 р., тоді як кількість нових компаній зменшилася майже на третину [153]. Це підтверджує значущість мікропідприємництва та самозайнятості як форми економічної активності, особливо у сферах послуг, цифрової економіки та креативних видів діяльності. Водночас державна підтримка самозайнятості в Україні поки що має фрагментарний характер і здебільшого зводиться до навчальних програм при центрах зайнятості, орієнтованих радше на скорочення безробіття, ніж на стратегічний розвиток мікробізнесу, стартапів і конкурентної економіки. Додатковим ризиком є запланована Національною стратегією доходів до 2030 року реформа спрощеної системи оподаткування, що передбачає поетапне підвищення ставок єдиного податку для юридичних осіб 3-ї групи, об’єднання 2-ї та 3-ї груп ФОП із переходом до диференційованого оподаткування доходу за ставкою 3-17% залежно від виду діяльності, а також поширення загального порогу реєстрації платником ПДВ (оборот 1 млн грн. за 12 міс.[*]) на всіх платників єдиного податку [154]. На наше переконання, такі зміни істотно знижують привабливість самозайнятості як форми економічної активності. У перспективі це загрожує звуженням сегменту мікро- та малого бізнесу, особливо у

[*] Станом на березень 2026 р. Мінфіном у проєкті змін до Податкового кодексу України запропоновано підвищити поріг обов’язкової реєстрації платником ПДВ з 1 до 4 млн грн (пояснювальна записка від 18.03.2026 № 44010-04-62/7778).

креативних індустріях, сфері послуг, електронній комерції та середовищі інноваційного підприємництва: замість стимулювання підприємницьких ініціатив і стартапів, підвищення гнучкості ринку праці та зміцнення середнього класу зростатимуть ризики тінізації економічної діяльності й втрати динаміки формування конкурентоспроможної економіки.

Розглянуті вище тенденції поширення фрилансу та самозайнятості відображають лише один, хоча й найбільш помітний, сегмент ширших трансформацій сучасної зайнятості. Дослідники К. Алфес, А. Августакі, Т. А. Борегар, А. Канібано, М. Муратбекова-Турон обґрунтовано вважають, що важливо системно розглядяти нові форми зайнятості як комплекс інноваційних способів організації праці та моделей взаємодії між роботодавцем і працівником, що формуються під впливом цифровізації, платформізації, глобалізації, змін економічних і соціальних реалій [155]. Пандемія коронавірусу COVID-19 трансформувала ринки праці, викликавши масштабну поширеність гнучких графіків роботи та нових соціально-трудових відносин [156]. Л. Вяс трактує нетрадиційні соціально-трудові відносини та пов’язані з ними нові форми зайнятості як виклик усталеним параметрам робочого часу, балансу між роботою та особистим життям і загалом стосунків людей із роботою, як «нову нормальність» [157]. Практика віддаленої та гібридної роботи не лише прижилася після пандемії, але й стала невід’ємною частиною сучасної моделі зайнятості. Дослідження Eurofound свідчать, що гнучкі формати праці перетворилися на очікувану норму для працівників і роботодавців, а гібридна модель у Європі закріпилася як ефективна та бажана форма організації праці, що поєднує переваги віддаленої та офісної роботи: у 2024 році 44% працівників ЄС, чиї обов’язки дозволяють працювати віддалено, обрали саме гібридний формат роботи [158].

У цьому контексті вагомим методологічним орієнтиром є підхід Eurofound, який у 2018 році запропонував типологію «нових форм роботи» [159], систематизувавши інноваційні моделі зайнятості та організації праці, що набули поширення в різних секторах, зокрема й у креативних індустріях.

Спираючись на широкий огляд міжнародних джерел та типологію Eurofound, з метою адаптації наявних підходів до завдань дослідження креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, нами здійснено систематизацію нових форм зайнятості за чотирма взаємодоповнювальними критеріями: просторовою й часовою організацією праці, договірною моделлю та статусом зайнятості, а також моделлю координації та посередництва (табл. 2.2). Такий підхід дає змогу розглядати нові форми зайнятості не ізольовано, а як сукупність механізмів, що визначають умови праці, ступінь автономії працівника та характер його взаємодії з роботодавцем або замовником.

Таблиця 2.2

Класифікація нових форм зайнятості за критеріями організації праці та моделлю трудових відносин

Класифікаційний критерій	Нові форми зайнятості	Коротка характеристика
1	2	3
Просторова організація	Дистанційна робота (телепраця)	Робота повністю поза офісом, координація за допомогою ІКТ
	Гібридна зайнятість	Поєднання офісу та дистанційної роботи; змішаний формат координації праці
	Мобільна робота на основі ІКТ (ICT-based mobile work)	Робота з різних локацій, «на ходу»; базується на просторій незалежності і технологічній підтримці завдяки ІКТ
Часова організація	Гнучкий робочий графік (Flextime)	Працівник самостійно регулює час початку та завершення роботи, розподіл годин протягом дня/тижня, зберігаючи норму/результат та звітність
	Стиснутий робочий тиждень	Норма годин за меншу кількість днів (4-денний тиждень тощо)
	Неповна зайнятість (Part-time)	Менше повної норми (наприклад, робота на півставки), адаптація під життєві обставини робітника
	Поділ робочого місця (Job sharing)	Декілька працівники ділять одну посаду/функцію і час; компанія забезпечує безперервне виконання роботи
	Епізодична/нерегулярна робота на вимогу (Casual work / zero-hour-like)	Робота, яка виконується за потребою, на нетривалих засадах; дозволяє підлаштовувати кількість зайнятих під поточні потреби бізнесу; трудовий договір з нефіксованим робочим часом

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
Договірна модель і статус	Проєктна, тимчасова зайнятість (Fixed-term, project-based)	Найм на певний строк або проєкт; гнучкість для бізнесу; більша свобода, але менша стабільність для виконавця
	Проміжне управління (Interim management)	Висококваліфікований менеджер чи експерт наймається тимчасово під конкретну задачу/проблему/проєкт
	Фриланс / самозайнятість	Виконавець працює «на себе», виконуючи завдання або проєкти для різних замовників без довгострокового трудового договору
	Портфельна робота (Portfolio work)	Самозайнятий веде багато клієнтів чи мікропроєктів паралельно, виконуючи для кожного з них дрібну роботу
	Позикова праця / лізинг персоналу (аутстафінг)	Використання праці найманих працівників через посередника; передача працівників або функцій за межі основної організації
	Аутсорсинг	Передача функції або бізнес-процесів зовнішнім підрядникам (як проєктно/сезонно, так і на тривалій основі)
Модель координації та посередництва	Платформна зайнятість, гіг-економіка (Gig / platform work)	Форми роботи, коли попит і пропозиція праці поєднуються через онлайн-платформи; виділяють краудворк або онлайн-фриланс (виконання дистанційних задач через інтернет-платформи) та роботу на вимогу через додатки (Uber, Glovo тощо); гнучкість поєднується з ризиками: нестабільність доходів, відсутність соціального захисту, алгоритмічний контроль з боку платформ
	Спільне використання працівників (Employee sharing)	Кілька роботодавців спільно наймають одного працівника на умовах «поділу» його робочого часу між ними; може бути стратегічним (має постійний характер) або тимчасовим («позичання» працівників іншій фірмі у разі простою або сезонного спаду)
	Колаборативна зайнятість (Collaborative employment)	Мережеві об’єднання та співпраця самозайнятих (кооперація, агенції, коворкінги)
	Ваучерна робота (Voucher-based work)	Оплата праці ваучером, придбаним в уповноваженій організації, який покриває як заробітну плату, так і внески на соціальне страхування

Джерело: систематизовано, адаптовано та узагальнено автором на основі [145; 146; 147; 148; 149; 151; 155; 156; 157; 158; 159; 251]

Запропонована класифікація дозволяє виокремити різні канали впливу нових форм зайнятості на розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості. Оскільки ці форми часто перетинаються між собою, їх доцільно розглядати не як ізольовані моделі, а як взаємодоповнювальні механізми розширення доступу до креативної праці. Просторові форми організації праці – дистанційна, гібридна та мобільна робота на основі ІКТ – знижують залежність працівника від фізичного місця проживання та розташування роботодавця, що є особливо важливим для внутрішньо переміщених осіб, осіб з інвалідністю, людей з обмеженою мобільністю та громадян, які тимчасово перебувають за кордоном. Часові форми організації праці підвищують можливості поєднання професійної діяльності з навчанням, доглядом за дитиною, реабілітацією або поступовим поверненням до економічної активності завдяки гнучкому управлінню робочим часом. Договірні моделі, зокрема фриланс, самозайнятість, проєктна та портфельна робота, розширюють способи формального й неформального залучення фахівців до креативної праці, даючи змогу працювати з кількома замовниками, поєднувати різні проєкти, поступово переходити від індивідуальної зайнятості до підприємництва та залучати спеціалізовані компетентності під конкретні завдання. Водночас платформна, гіг- та колаборативна зайнятість формують нові канали координації попиту і пропозиції праці, розширюючи доступ українських фахівців до національних і глобальних ринків, але одночасно актуалізують питання соціального захисту, стабільності доходів і правового регулювання.

Дані порталу Work.ua засвідчують дві хвилі поширення дистанційної зайнятості в Україні. Перша була зумовлена пандемією COVID-19: частка вакансій із віддаленим форматом зросла з 4% у II кварталі 2019 року до 6,4% у II кварталі 2020 року, а у IV кварталі 2021 року досягла 6,8% від загальної кількості оголошень. Друга хвиля пов’язана з повномасштабним вторгненням російської федерації: попри різке скорочення пропозиції роботи у перші тижні війни, бізнеси, що вже мали досвід дистанційної роботи, демонстрували вищу адаптивність, а частка вакансій із дистанційною формою зайнятості зросла з

6,5% у II кварталі 2021 року до 13,9% у II кварталі 2022 року [160]. Водночас дистанційна зайнятість стала привабливішою і для працівників: якщо у період пандемії кількість відгуків на такі вакансії подвоїлася, то у 2022 році вона зросла утричі порівняно з відповідним періодом попереднього року, сягнувши показника у 104 відгуки на одну дистанційну вакансію у II кварталі 2022 року. Найбільша частка таких вакансій у 2022 році припадала на категорію «IT, комп'ютери, Інтернет», де також було зафіксовано найвищий середній рівень пропозиції заробітної плати – 25000 грн [160]. Наведені дані доводять: дистанційна зайнятість в Україні поступово нормалізується як прийнятний формат трудової поведінки, а для роботодавців стає інструментом адаптації, забезпечення стійкості бізнесу та масштабування нових моделей організації праці на основі ІКТ і цифрових платформ.

Водночас поширення дистанційної роботи є лише одним із проявів ширшого процесу імплементування в Україні нових форм зайнятості, важливих для розвитку цифрових, знаннємістких і креативних видів діяльності [19]. У практиці вже активно використовуються самозайнятість, фриланс, проєктна робота, аутсорсинг і платформова зайнятість. Зокрема, такі українські та міжнародні цифрові платформи як Freelancehunt, Freelance.ua, Kabanchik.ua, Weblancer, Upwork і Fiverr розширюють можливості пошуку замовлень, реалізації індивідуальних професійних компетентностей і виходу українських фахівців на міжнародні ринки. Водночас частина таких практик залишається поза формалізованими трудовими відносинами, що актуалізує потребу не у стримуванні нових форм зайнятості, а в їх правовій, податковій та інституційній легалізації, а також в модернізації підходів до організації та контролю праці в умовах дистанційної й гібридної зайнятості [161]. Показовим прикладом такої інституціоналізації є правовий режим Дія.City, у межах якого гіг-контракти набули нормативного оформлення як альтернатива традиційному трудовому договору та співпраці з ФОП. Значущість цієї практики для креативного сегменту посилюється тим, що перелік кваліфікованих видів діяльності Дія.City охоплює розробку і тестування програмного забезпечення,

видання комп’ютерних ігор, навчання комп’ютерній грамотності, ДіР у сфері ІТ і телекомунікацій, цифровий маркетинг, робототехніку, інноваційні дослідження, обробку аудіовізуальних творів, комп’ютерну графіку, анімацію та спецефекти, тобто види діяльності, безпосередньо пов’язані з креативною, цифровою та інноваційною працею.

Як зазначалося нами в попередніх публікаціях, в умовах повоєнної відбудови України формування і розвиток креативної зайнятості, зокрема через самозайнятість, фриланс та нові форми зайнятості загалом, повинні розглядатися не як «незручні державі», тимчасові чи маргінальні, а як стратегічно важливі елементи соціально-економічного життя та розвитку країни [162]. Інституційне визнання та системна підтримка нових форм зайнятості сприятиме реалізації індивідуального трудового потенціалу, професійній мобільності та залученню до праці соціально вразливих груп, допомагаючи їм залишатися частиною національної економіки та здійснювати податкові внески. У перспективі, розширення сегменту самозайнятих осіб у сфері послуг і креативних видах діяльності має стати важливим інструментом стимулювання малого підприємництва, посилення конкуренції, розширення спектру послуг і підвищення економічної стійкості країни. Для цього необхідна державна політика, що поєднує свободу професійної діяльності з базовими соціальними гарантіями, спрощеним адмініструванням, податковою гнучкістю, зміною ролі контролюючих органів та нормативним врегулюванням нових форм праці, не ускладнюючи правила для малого й мікробізнесу, а створюючи умови для його зростання.

Підсумовуючи зазначимо, що розвиток креативних видів діяльності, на наше переконання, є одним із найперспективніших напрямів повоєнного відновлення економіки України. Значний людський і креативний потенціал України, що особливо яскраво розкрився з початком повномасштабної війни, проявився у стрімкому розвитку волонтерського руху, активізації стартапів, а також посиленні громадських ініціатив та інноваційних форм соціальної взаємодії. Водночас, для максимальної реалізації цього потенціалу, держава

повинна активно впроваджувати політики підтримки креативних видів діяльності через розвиток інфраструктури, освітні програми, фінансову допомогу стартапам, податкові стимули, сприяння самозайнятості та розвитку нових форм зайнятості. Проблемними аспектами залишаються ризики прихованої зайнятості та соціальної незахищеності креативних фахівців, залучених до нових форм зайнятості, що потребує законодавчого регулювання та соціальних гарантій. Позитивний міжнародний досвід повоєнного відновлення вказує на необхідність інтеграції креативних практик у ширші соціально-економічні стратегії, що сприятиме інклюзивності, соціальному згуртуванню, соціально-економічній та культурній реінтеграції вразливих груп. Таким чином, підтримка і розвиток креативних видів діяльності мають стати стратегічним напрямом державної політики України для забезпечення сталого економічного зростання та соціальної стабільності у постконфліктний період.

2.2. Оцінювання внеску креативних видів діяльності в національну економіку

Визначення внеску креативних видів діяльності в національну економіку є необхідною передумовою для перевірки їхньої економічної результативності, ролі у створенні доданої вартості та формуванні зайнятості, а також для подальшого обґрунтування державної політики підтримки креативного сектору на основі емпіричних даних. З цією метою подальший аналіз зосереджено на динаміці ключових соціально-економічних показників креативного сектору, зокрема валової доданої вартості суб’єктів господарювання, капітальних інвестицій підприємств і організацій, кількості зайнятих і найманих працівників, витрат на персонал та витрат на оплату праці суб’єктів господарювання. Для забезпечення цілісності аналізу та компенсації прогалин в офіційній статистичній звітності, зокрема пов’язаних із виконанням вимог Закону України «Про офіційну статистику» щодо забезпечення статистичної конфіденційності, до сформованого масиву даних застосовано авторську

мультистратегічну методику імпутації пропусків у річних часових рядах, описану у підрозділі 1.3 дисертаційного дослідження. Для кожного окремого випадку пропущених значень зазначено, який саме метод розрахунку було застосовано (додатки І-О).

Починаючи з 2016 року розвиток креативного сектору економіки став особливо інтенсивним, і відповідні галузі почали швидко збільшувати свій внесок у національну економіку. Так, додана вартість (далі – ДВ) суб'єктів господарювання (підприємства та організації, що репрезентують формальний сектор економіки) креативного сектору, розрахована на основі авторської класифікації, в абсолютних цифрах зросла з 36,3 млрд грн у 2013 р. до 214,7 млрд грн у 2021 р. Для порівняння, даний показник, розрахований згідно класифікації КМУ [104], у період 2013-2021 рр. зростає з 30,8 млрд грн до 185,3 млрд грн (табл. І.2).

Як свідчать дані табл. І.2 та наочно демонструє рис. І.1, у 2015-2021 рр. динаміка валової доданої вартості суб’єктів господарювання є зростаючою як для економіки загалом, так і для підприємств, основний вид економічної діяльності яких віднесено до креативних згідно з авторською класифікацією (далі – підприємства $КВД_А$, підприємства креативного сектору). За цей період обсяг валової доданої вартості підприємств $КВД_А$ у поточних цінах зріс у 5,9 раза, тоді як відповідний загальноекономічний показник – у 4,1 раза. Це свідчить про випереджальні темпи номінального зростання креативного сектору, хоча сама траєкторія його змін загалом залишалася зіставною з динамікою формального сектору економіки.

Водночас аналіз у поточних цінах не дає змоги повною мірою відокремити реальну динаміку економічних показників від впливу цінового чинника. З огляду на це, а також задля забезпечення зіставності динаміки основних економічних показників, подальший аналіз здійснюється у постійних цінах 2013 року. Вибір саме 2013 року як базового зумовлений тим, що він є першим роком, для якого за ключовими показниками, передусім валовою доданою вартістю, наявна деталізована статистика у розрізі видів економічної

діяльності, необхідна для коректного виокремлення креативного сектору відповідно до авторської класифікації креативних видів діяльності. Крім того, використання 2013 року як докризового орієнтира забезпечує зіставність аналізу структурних зрушень у періоди макроекономічних і воєнних шоків, зокрема, початку збройної російської агресії проти України у 2014 р., пандемії COVID-19 у 2020 р. та повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну у 2022 р., а також у відносно стабільні періоди розвитку економіки.

Після приведення статистичних даних щодо валової доданої вартості до постійних цін 2013 р. (табл. І.3), простежується динаміка, наочно продемонстрована на рис. 2.1. У 2014-2015 рр., на тлі російської агресії та анексії частини територій України, для підприємств креативного сектору фіксується більш різке падіння обсягів валової доданої вартості, ніж для суб'єктів господарювання загалом. Зокрема, у 2014 р. обсяг ВДВ підприємств $КВД_А$ зменшився порівняно з 2013 р. на 9,7% на фоні зростання сумарної ВДВ суб'єктів господарювання на 7,5%, а у 2015 р. відхилення від рівня 2013 р. складало -28,1% та -11,7% відповідно. Починаючи з 2016 р., на тлі загальноекономічного відновлення, креативний сектор демонструє стійку висхідну траєкторію, причому темпи зростання випереджають загальні для формального сектору. У 2016 р. ВДВ підприємств $КВД_А$ зросла відносно 2015 р. на 44,8% (проти 8,7% по сукупності суб'єктів господарювання), а впродовж 2015-2021 рр. її обсяг збільшився у 2,2 рази, тоді як ВДВ підприємств і організацій загалом – лише в 1,25 рази. Отже, у фазі післякризового відновлення креативний сектор економіки демонструє виразну випереджальну динаміку порівняно з формальним сектором.

Аналіз тенденцій за 2022-2024 рр. демонструє, що подібна волатильність креативного сектору зберігається і в умовах повномасштабної війни. У 2022 р. – році нового потужного шоку – обсяг ВДВ підприємств $КВД_А$ скоротився на 61,5% порівняно з 2021 р., тоді як для суб'єктів господарювання загалом падіння було значно меншим і становило 36,8%. У 2023 р. формується «плато», коли обидва показники майже не змінюються. Натомість у 2024 р. їхні

траєкторії розійшлися: валова додана вартість підприємств креативного сектору зросла на 20% відносно попереднього року, тоді як для суб'єктів господарювання загалом вона знизилася на 12%, досягнувши історичного мінімума в межах досліджуваного періоду.

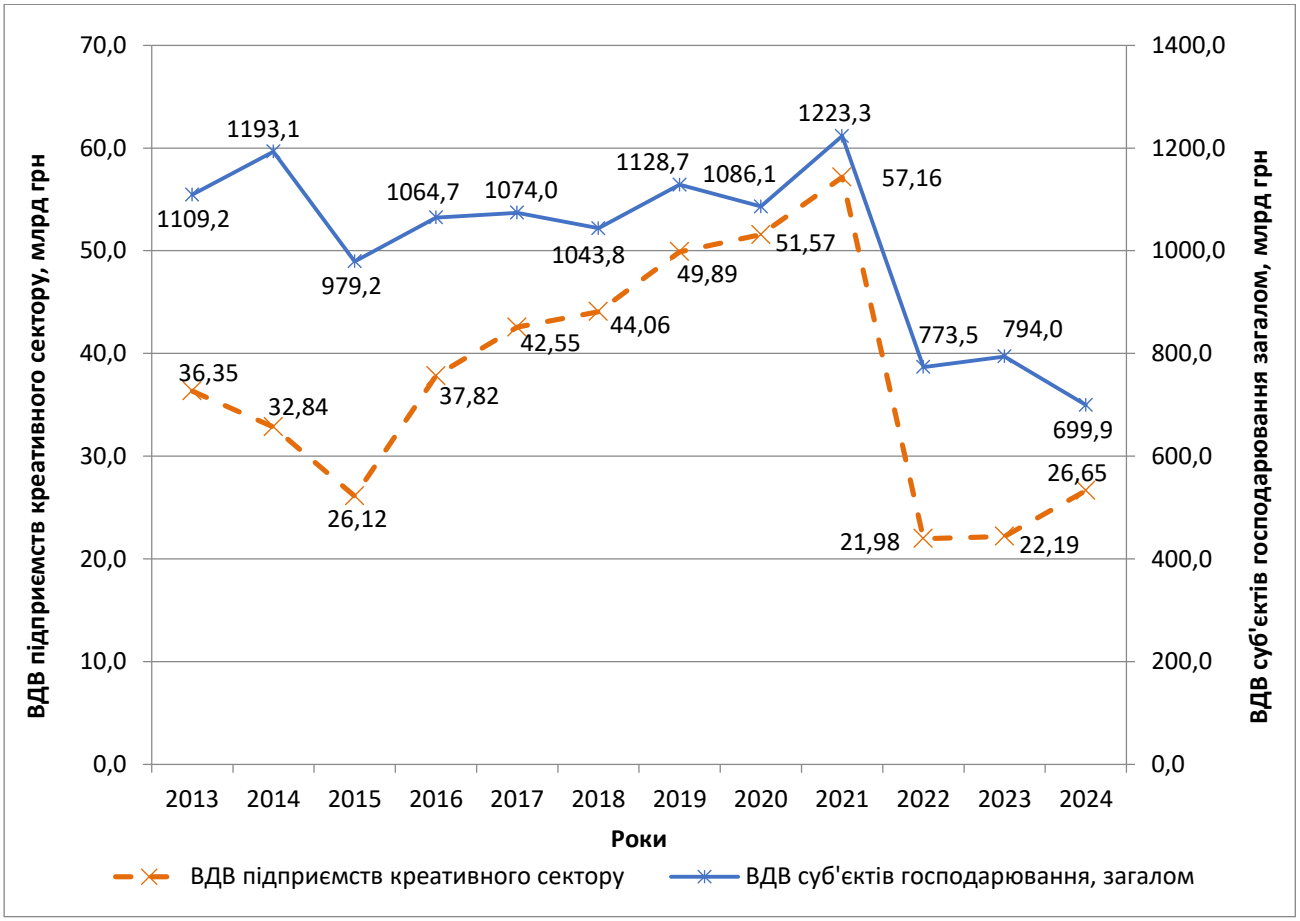

Рисунок 2.1. Додана вартість підприємств креативного сектору та суб'єктів господарювання загалом у цінах 2013 р.

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Узагальнюючи результати аналізу, можна стверджувати, що на прикладі двох кризових періодів (2014-2015 та 2022-2024 рр.) проявляється повторюваний патерн динаміки: у фазі шоку креативний сектор економіки зазнає глибшого падіння порівняно з формальним сектором, натомість у фазі відновлення демонструє прискорене зростання й потенціал випереджального розвитку, що свідчить про підвищену чутливість креативного сектору до кризових потрясінь у поєднанні з високою спроможністю до відновлення.

Структурний вимір простежуваної динаміки розкриває показник частки валової доданої вартості креативних підприємств у загальному обсязі ВДВ суб'єктів господарювання (табл. І.4, рис. 2.2). У 2013-2021 рр. цей показник загалом мав висхідну траєкторію: після зниження у 2014-2015 рр. він відновився вже у 2016 р. і надалі зростав, досягнувши найвищих значень у 2020-2021 рр. Отже, у період, що передував повномасштабній російській агресії, зростання абсолютних обсягів валової доданої вартості креативного сектору супроводжувалося підвищенням його частки у структурі ВДВ формального сектору економіки.

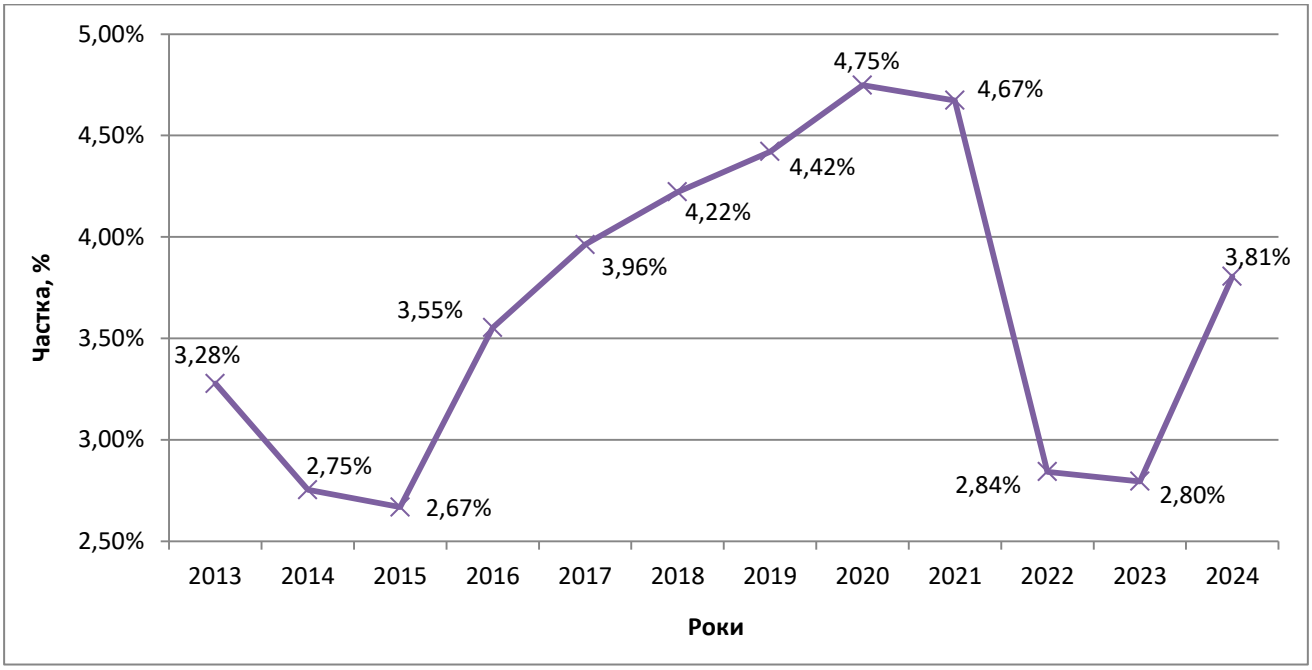

Рисунок 2.2. Частка доданої вартості суб'єктів господарювання креативного сектору в структурі формального сектору економіки

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Водночас результати подальшого аналізу підтверджують підвищену чутливість креативних індустрій до масштабних екзогенних шоків і наявність інерційності їх впливу. Так, у 2022 р. частка креативного сектору у доданій вартості підприємств і організацій знижується майже на 40% – з 4,67% до 2,84%, а у 2023 р. утримується на близькому зниженому рівні в 2,80%, що

вказує на обмежену здатність до швидкого відновлення в умовах затяжної економічної дестабілізації. Починаючи з 2024 р. фіксується виразне відновлювальне зростання досліджуваного показника – з 2,80% до 3,81%.

Порівняльний погляд на кризові періоди 2014-2015 (анексія Криму та бойові дії у Донбасі) та 2022-2024 рр. (повномасштабні військові дії) дозволяє виділити повторюваний патерн поведінки показника частки креативного сектору у загальній структурі доданої вартості підприємств і організацій: первинне значне зниження частки у рік шоку, збереження «пониженого плато» на другий рік кризи та прояв помітного відновлення із запізненням (в рамках досліджуваних періодів – на третій рік). Така закономірність засвідчує та додатково посилює наші попередні висновки: креативний сектор, з одного боку, здатний демонструвати випереджальну структурну динаміку у відносно стабільні періоди, але з іншого – виявляє вищу вразливість до кризових явищ, що вказує на необхідність формування цілеспрямованої державної політики та напрацювання ефективного інструментарію його підтримки у періоди соціально-економічної нестабільності.

Галузева структура ВДВ креативного сектору засвідчує домінування інформаційно-технологічної галузі (табл. І.1, І.5). У 2021 р. частка діяльності за КВЕД 62 «Комп’ютерне програмування, консультування та пов’язана з ними діяльність» у структурі ВДВ підприємств $КВД_А$ становила 57,9%, причому понад 81% цього внеску забезпечувала сфера комп’ютерного програмування. Динаміка 2013-2021 рр. також підтверджує провідну роль цього виду діяльності: валова додана вартість за КВЕД 62.01 «Комп’ютерне програмування» у постійних цінах 2013 р. зросла у 5,2 рази, що дає підстави розглядати його як найбільш швидкозростаючий сегмент креативного сектору. Попри падіння ВДВ ІТ-галузі більш як на 50% у 2022 р., протягом наступних двох років вона продемонструвала виразне відновлення і у 2024 р. сформувала 63% валової доданої вартості креативного сектору. Позитивну відновлювальну динаміку демонструє також обсяг експорту комп’ютерних послуг: у 2023 р. він становив 2,5 млрд дол. США, або 27,9% загального обсягу експорту послуг

[163]. Для порівняння, у 2021 р. обсяг експорту комп'ютерних послуг становив 3,16 млрд дол. США, або 24,7% від загального експорту послуг України. Отже, саме ІТ-галузь, передусім сфера комп'ютерного програмування, формує «ядро» креативного сектору національної економіки, виступаючи головним джерелом створення доданої вартості, ключовим чинником його структурної динаміки та системоутворювальним сегментом відтворення й нарощування його економічного потенціалу.

Після виокремлення ІТ-галузі як ядра креативного сектору доцільно окреслити й інші види діяльності, що формують його структурний профіль (табл. І.5, І.7). Поряд із комп'ютерним програмуванням, на яке у 2024 р. припадало 54% ВДВ креативного сектору, найбільший внесок забезпечували такі види діяльності, як: дослідження і експериментальні розробки у сфері природничих і технічних наук – 10,3%; діяльність рекламних агентств – 9,1%; консультування з питань інформатизації – 5,7%; консультування з питань комерційної діяльності й керування – 5%; діяльність у сфері телевізійного мовлення – 4,2%; освіта – 3,1%; виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм – 1,4%; видавництво книг – 1,3%; діяльність у сфері архітектури – 1,3%; видання іншого програмного забезпечення – 1%, театральна та концертна діяльність – 0,8%. Сукупно ці види діяльності концентрують близько 97% валової доданої вартості креативного сектору, що свідчить про високу структурну концентрацію його економічного результату.

Динаміка зміни обсягів валової доданої вартості у провідних видах економічної діяльності креативного сектору економіки, наочно представлена на рис. І.2, дозволяє оцінити динаміку та структурні зрушення у період 2013-2024 рр. Емпіричні дані засвідчують, що креативний сектор України не зводиться виключно до ІТ-сфери: у його структурі зберігається низка видів діяльності, які формують суттєву частку валової доданої вартості та відіграють помітну роль у його відтворенні та розвитку. Насамперед це стосується досліджень і експериментальних розробок у сфері природничих і технічних наук (КВЕД 72.1), обсяги ВДВ яких у номінальному вимірі зросли з 4,14 млрд грн у 2014 р.

до 18,41 млрд грн у 2024 р., а частка у доданій вартості підприємств $КВД_А$ – до 10,3% відповідно. Після шокового падіння 2022 р. галузь продемонструвала відновлювальне зростання в 2023-2024 рр., що супроводжується збільшенням обсягів капітальних інвестицій – з 1,1 млрд грн у 2021 р. до майже 1,7 млрд грн у 2024 р. (табл. К.2). Така динаміка узгоджується із загальною тенденцією посилення уваги держави та міжнародних партнерів до фінансування освіти й науки в умовах війни та повоєнного відновлення [164]. У цьому контексті стале зростання обсягів доданої вартості та нарощування інвестицій у підприємства науково-дослідної сфери додатково підтверджують стратегічний характер сфери ДіР та слугують важливим аргументом на користь включення КВЕД 72.1 до авторської класифікації креативних видів діяльності.

Освіта (КВЕД 85) демонструє відносно помірне, але стале зростання валової доданої вартості: з 1,36 млрд грн у 2014 р. до 5,60 млрд грн у 2024 р. у номінальному вираженні, водночас її частка у структурі креативного сектору залишається порівняно невеликою – 3,1% (табл. І.7). На цьому тлі показовим є збільшення капітальних інвестицій у сферу освіти – з 144 млн грн до 503 млн грн у 2021-2024 рр. (табл. К.2), що відображає зростання значення інфраструктурного, цифрового та безпекового забезпечення освітнього процесу в умовах війни. Це дає підстави розглядати освітню сферу як стратегічний сегмент креативного сектору з накопичувальним і відкладеним ефектом: поточні інвестиції передусім спрямовані на розвиток креативного людського потенціалу, який у подальшому трансформується в людський капітал і знаходить відображення в економічних результатах діяльності підприємств.

Окремої уваги заслуговує видавнича діяльність, передусім книговидання (КВЕД 58.11), динаміка якого відображає не лише економічні, а й ширші соціокультурні зрушення. У 2013-2024 рр. номінальний обсяг валової доданої вартості за цим видом діяльності зріс із 0,47 до 2,33 млрд грн, причому найвідчутніший приріст припав на 2023-2024 рр. – період повномасштабної російсько-української війни (табл. І.5, І.7). Галузеві оцінки підтверджують, що у 2023-2024 рр. український книжковий ринок пройшов фазу структурної

трансформації: частка україномовних книжок у читанні зросла з близько 57% до 76%, що пов’язано як із забороною імпорту російських видань, так і зі зміною мовних і культурних преференцій читачів [165]. Попри відносно невелику питому вагу книговидання у структурі ВДВ креативного сектору (1,3%), зростання доданої вартості цього виду діяльності можна інтерпретувати як економічний прояв дерусифікаційних і деколонізаційних зрушень у культурному просторі, переорієнтації попиту на україномовний культурний продукт.

Динаміка приросту валової доданої вартості підприємств креативного сектору порівняно із загальною сукупністю суб’єктів господарювання додатково візуалізує виявлений вище кризовий патерн: глибше падіння у фазі шоку, проміжну фазу стабілізації або «пониженого плато» та подальше прискорене відновлення (табл. І.6, рис. 2.3).

Рисунок 2.3. Приріст валової доданої вартості креативного сектору порівняно із загальною сукупністю суб’єктів господарювання у цінах 2013 року

Джерело: розраховано автором на основі [104; 166; 167].

Так, після істотного скорочення у 2014-2015 рр. креативний сектор уже у 2016 р. продемонстрував потужний відновлювальний імпульс: приріст ВДВ підприємств $КВД_А$ становив 44,8% проти 8,7% для суб'єктів господарювання загалом. Подібна, але ще виразніша траєкторія простежується у 2022-2024 рр.: після падіння відповідного показника для креативного сектору на 61,5% у 2022 р. та фактичного виходу на «плато» у 2023 р., вже у 2024 р. було зафіксовано його помітне відновлення – приріст на 20,1%, тоді як у загальній сукупності суб'єктів господарювання динаміка залишалася негативною.

Узагальнення міжнародного досвіду підтверджує, що креативний сектор економіки має потужний мультиплікативний ефект. За даними дослідження Deloitte, мультиплікатор, який відображає обсяг економічної діяльності в секторах, безпосередньо не пов'язаних із креативними індустріями, для низки європейських країн (Німеччини, Великої Британії та Франції) становить орієнтовно від 1,7 до 1,9. Тобто, кожні 100 доларів, інвестовані в креативні індустрії, генерують додаткові 70-90 доларів у суміжних секторах [32, с.16]. Це свідчить про здатність креативних видів діяльності виступати важливими драйверами економічного зростання, трансформуючи традиційні галузі через інтеграцію інновацій, сучасних технологій та культурної складової. Для України, де потенціал креативного сектору ще не реалізований повною мірою, врахування його мультиплікативного впливу є особливо важливим, як у контексті оцінювання внеску креативних видів діяльності у формування валової доданої вартості, так і при обґрунтуванні пріоритетів інвестиційної підтримки.

Важливою перевагою креативного сектору для вітчизняної економіки є його опора на людський капітал та відносно низька капіталомісткість, що зумовлює нижчий поріг входу, вищу гнучкість і мобільність суб'єктів, а також відсутність жорсткої прив'язки до специфічних фізичних об'єктів чи інфраструктури. Водночас, навіть за помірних вимог до стартових вкладень, забезпечення мінімально необхідного обсягу початкового капіталу та оборотних коштів є невід'ємною умовою запуску й поточної діяльності креативного бізнесу. На подальших етапах розвитку, особливо у процесі

масштабування, зростає значення вже не лише поточного ресурсного забезпечення, а й капітальних інвестицій, спрямованих на технологічне оновлення, розроблення та захист об’єктів інтелектуальної власності, розвиток власної інфраструктури, посилення інноваційної складової та зміцнення конкурентних позицій на ринку. Відтак аналіз інвестиційної активності є актуальним для оцінювання не лише поточної динаміки, а й довгострокового потенціалу розвитку креативного сектору.

Подальший аналіз зосереджено на динаміці капітальних інвестицій підприємств $КВД_А$, їхній частці у загальному обсязі інвестицій суб’єктів господарювання, взаємозв’язку з валовою доданою вартістю та співвідношенні між інвестиційними вкладеннями й економічним результатом. Водночас інтерпретація результатів такого аналізу потребує врахування методичних обмежень: частина вкладень у креативному секторі має проєктний або нематеріальний характер і може неповною мірою відображатися у статистичній звітності; крім того, релокація та зміна резидентності окремих суб’єктів (особливо, у ІТ-галузі) впливають на відображення інвестицій у межах національного простору. Ці обмеження враховано під час аналітичної інтерпретації, а також на етапі формування та імпутації даних щодо капітальних інвестицій підприємств за видами економічної діяльності (додаток К), що підвищує обґрунтованість висновків щодо впливу інвестиційної активності на розвиток креативного сектору економіки Україні.

Аналіз зведених даних (табл. 2.3) засвідчує, що капітальні інвестиції підприємств $КВД_А$ загалом відтворюють траєкторію відповідного показника для формального сектору економіки. При цьому їхня питома вага у загальному обсязі капітальних інвестицій підприємств та організацій залишається порівняно невеликою і протягом 2012-2024 рр. коливається в межах 1,53-2,28%. Коефіцієнт кореляції Пірсона між капітальними інвестиціями креативного сектору та суб’єктів господарювання за вирахуванням креативного сектору становить 0,934, що вказує на високий ступінь лінійного зв’язку між показниками (додаток Т). Оцінка еластичності в логарифмічній моделі

становить 1,06, тобто досліджуваний показник змінюється майже пропорційно до динаміки інвестиційної активності загальної сукупності підприємств та організацій.

Таблиця 2.3

Динаміка капітальних інвестицій підприємств креативного сектору та їх частки у структурі капітальних інвестицій суб'єктів господарювання.

Рік	Капітальні інвестиції підприємств креативного сектору, млрд грн	Капітальні інвестиції суб'єктів господарювання, млрд грн	Частка креативного сектору в структурі капітальних інвестицій суб'єктів господарювання
2012	3,90	235,68	1,65%
2013	3,64	222,67	1,63%
2014	2,94	183,95	1,60%
2015	3,95	218,80	1,80%
2016	5,38	288,14	1,87%
2017	6,85	366,12	1,87%
2018	9,08	480,31	1,89%
2019	9,92	533,73	1,86%
2020	9,33	409,07	2,28%
2021	11,26	545,22	2,07%
2022	5,77	344,30	1,67%
2023	7,97	520,20	1,53%
2024	9,46	616,99	1,82%

Джерело: складено автором на основі [168, 169, 170].

Динаміка капітальних інвестицій підприємств креативного сектору демонструє, що глибина їх скорочення залежить від природи кризового шоку. Так, у роки початку російської військової агресії у 2014 р. та повномасштабної війни у 2022 р. відбулося істотне скорочення відповідного показника – на 25% та 49% відповідно, що було пов'язано з різким зниженням безпеки, розривом логістичних ланцюгів, релокацією підприємств та загальною соціально-економічною турбулентністю. Водночас у 2020 р., коли українська та світова економіка перебували під впливом пандемії COVID-19, падіння капітальних інвестицій у креативному секторі було значно м'якшим, ніж для суб'єктів господарювання загалом: зниження становило лише 6% проти 23% відповідно.

Подібна відносна стійкість креативного сектору у 2020 р. пояснюється сукупністю структурних та поведінкових чинників. По-перше, навіть за умов зниження інвестиційної активності в ІТ-галузі (з 2,63 млрд грн у 2019 р. до 2,28 млрд грн у 2020 р., або -13%), вже у 2021 р. спостерігалося суттєве зростання обсягів капітальних інвестицій (до 3,18 млрд грн, або +39% порівняно з 2020 р.), що свідчить про стійкий зростаючий попит підприємств на цифрові рішення, технології та програмні продукти (табл. К.2). По-друге, значна частина капітальних інвестицій у креативному секторі пов’язана з нематеріальними активами, які є менш залежними від фізичної інфраструктури та вищою мірою зберігають свою цінність в умовах локдаунів і просторових обмежень. По-третє, відповідно до міжнародних досліджень, саме креативні індустрії, зокрема ІТ-сектор та розробники цифрового контенту й сервісів, опинилися на вістрі глобальної цифрової трансформації, забезпечуючи підприємствам інфраструктуру для дистанційної комунікації, віддаленої роботи та онлайн-навчання; водночас інвестиції у відповідні програмні продукти, платформи та цифрові сервіси підтримували інвестиційну активність креативного сектору, незважаючи на спад загальноекономічної активності [171; 172; 173]. Результати проведеного аналізу свідчать, що характер реакції креативного сектору та, зокрема, його інвестиційної активності на кризові шоки суттєво залежить від природи цих криз та їхніх визначальних чинників, зумовлюючи відмінності як у динаміці показників, так і в причинно-наслідкових зв’язках, механізмах адаптації та стратегіях економічних агентів.

Водночас відносно незначна частка капітальних інвестицій у креативному секторі (табл. 2.3) свідчить про обмеженість інвестиційної бази його розвитку. Недостатні обсяги інвестицій стримують спроможність підприємств креативного сектору розвивати інновації, оновлювати техніко-технологічну базу, інвестувати в придбання інтелектуальних прав та продуктів, а також формувати належні передумови для виходу на міжнародні ринки. У результаті звужуються можливості щодо генерування підвищеної доданої вартості, зростає ризик скорочення робочих місць у сегментах, що критично залежать від

реалізації інноваційних проєктів, посилюється тиск на ринок праці та сферу зайнятості. Попри загалом нижчу капіталомісткість креативних видів діяльності порівняно з традиційними галузями, міжнародні дослідження засвідчують, що обмежений доступ до капітальних інвестицій та фінансових ресурсів є одним із ключових системних бар'єрів для повноцінної реалізації потенціалу креативних індустрій, особливо в країнах, що розвиваються [174], включно з Україною.

Порівняльний аналіз динаміки доданої вартості та капітальних інвестицій підприємств і організацій креативного сектору наочно демонструє схожість тенденцій руху показників (рис. 2.4; табл. К.5). При цьому, залежність між обсягами інвестицій у попередній рік та обсягами валової доданої вартості у поточному році, зазвичай притаманна виробничим секторам, у досліджуваному креативному секторі економіки не простежується.

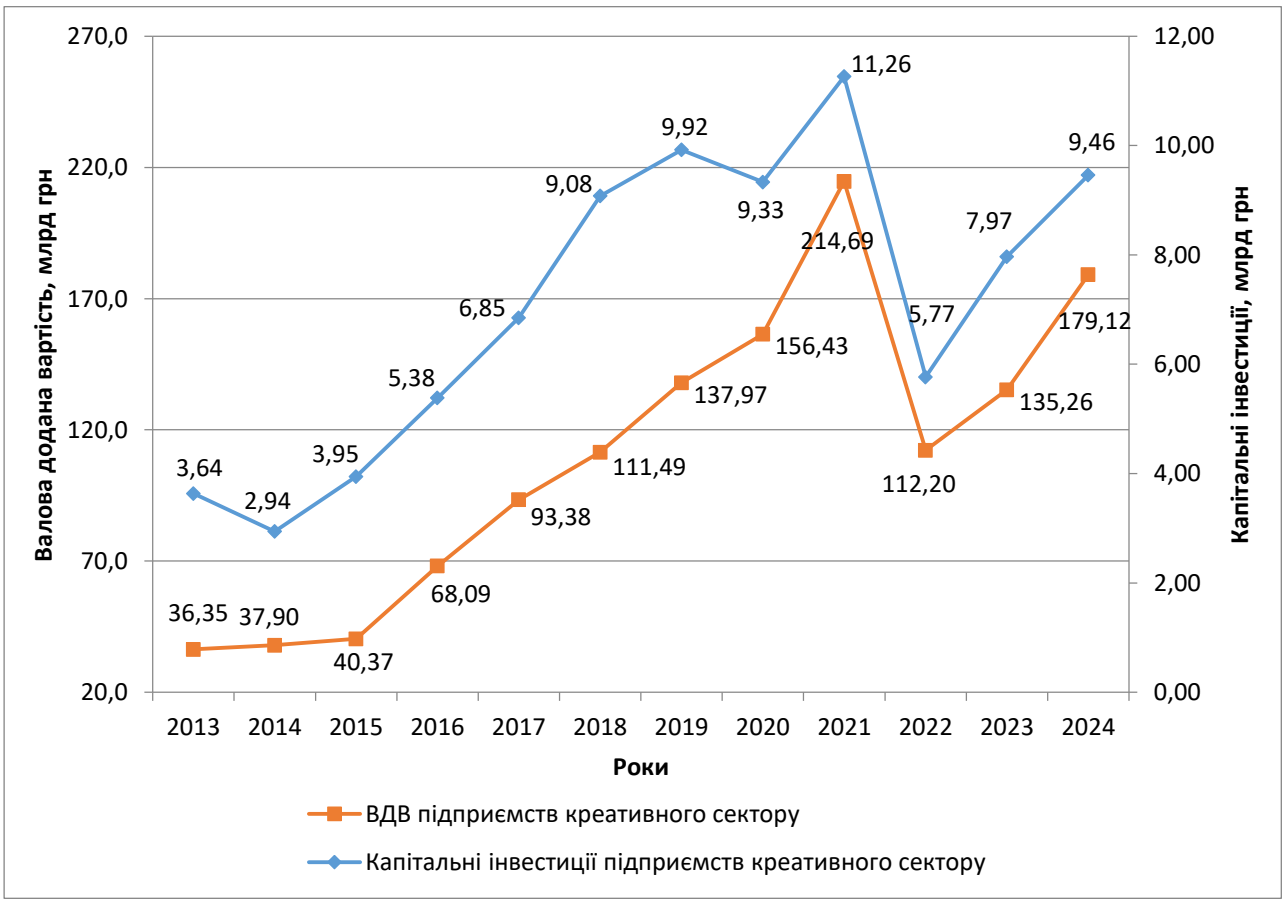

Рисунок 2.4. Динаміка валової доданої вартості та капітальних інвестицій підприємств креативного сектору у порівнянних цінах 2013 р.

Джерело: складено автором на основі [166; 167; 168; 169; 170; 175; 263].

Ми вважаємо, що такі результати дозволяють зробити ряд важливих висновків. По-перше, у креативному секторі економіки України, на відміну від виробничих галузей, відсутній чітко виражений лаг між обсягами інвестицій і подальшим приростом доданої вартості, або ж цей лаг є значно коротшим. Це може бути зумовлено як особливостями організації діяльності у креативних індустріях (короткі виробничі та інноваційні цикли, гнучкий проєктний менеджмент, швидка реалізація результатів інвестування), так і специфікою інвестиційної поведінки підприємств в умовах кризи чи війни, коли стратегічне планування обмежується короткостроковими горизонтами. По-друге, в умовах українського креативного сектору причинно-наслідковий зв'язок між капітальними інвестиціями та створенням доданої вартості може мати як лінійний, так і зворотний характер: спочатку успішна господарська діяльність, зростання обсягів валової доданої вартості та прибутковості формують внутрішню фінансову базу підприємств, і вже на цій основі здійснюються подальші капітальні вкладення в модернізацію, технології та інфраструктуру. Це не заперечує класичної ролі інвестицій як чинника економічного зростання, однак свідчить про вагому роль внутрішніх джерел фінансування за умов обмеженого доступу до зовнішнього капіталу. По-третє, частка ключових для креативного сектору інвестицій не враховується у показник капітальних інвестицій через свій характер: нематеріальні активи, програмні засоби, навчання та підвищення кваліфікації працівників, бренд, контент тощо. Водночас наявні тенденції можуть бути частково обумовлені фактичною відсутністю цілісної державної політики підтримки креативних індустрій (окрім, хіба що, ІТ) та браком стратегії їхнього довгострокового розвитку, що позбавляє підприємства галузі можливості для довгострокового планування, впровадження масштабних проєктів і формування стабільних інвестиційних циклів. У сукупності це свідчить про необхідність переосмислення класичних інвестиційних моделей у контексті розвитку креативного сектору України та врахування особливостей його функціонування в сучасних соціально-економічних умовах.

Для перевірки зазначених спостережень було побудовано економетричну модель (додаток П) з розподіленими лагами на річних даних за 2013-2024 рр. (у порівнянних цінах 2013 року), у якій аналізувався зв'язок між обсягами капітальних інвестицій підприємств креативного сектору та їхньою валовою доданою вартістю з урахуванням інерції показника та впливу кризових періодів:

$$Y_t = 3{,}3487 - 0{,}2506 * y_{t-1} + 0{,}7048 * x_t + 0{,}3824 * x_{t-1} - 0{,}1429 * \\ * D_{1415} + 0{,}0237 * D_{2020} - 0{,}1028 * D_{2223} + \varepsilon_t \quad (2.1)$$

де 3,3487 – константа;

-0,2506 – коефіцієнт авторегресійної складової при y_{t-1} (параметр інерційності);

0,7048 – коефіцієнт синхронної еластичності доданої вартості відносно інвестицій при x_t;

0,3824 – коефіцієнт лагової еластичності при x_{t-1};

-0,1429, 0,0237 та -0,1028 – коефіцієнти при індикаторних змінних структурних зсувів:

D_{1415} = 1 для 2014-2015 рр., інакше 0;

D_{2020} = 1 для 2020 р., інакше 0;

D_{2223} = 1 для 2022-2023 рр., інакше 0, що відображають вплив кризових періодів 2014-2015 рр., 2020 р. та 2022-2023 рр., пов'язаних з російською військовою агресією проти України та пандемією COVID-19[*];

y_t – натуральний логарифм від валової доданої вартості підприємств креативного сектору у році t;

x_t – натуральний логарифм від капітальних інвестицій підприємств креативного сектору у році t;

ε_t – випадкова похибка.

[*] Виокремлення саме 2022-2023 рр. як окремого структурного зламу зумовлене тим, що ці роки відображають найбільш гостру фазу воєнного шоку, тоді як 2024 р. уже демонструє ознаки часткового відновлення. Включення 2024 р. до змінної D_{2223} могло б призвести до згладжування кризового ефекту в умовах дуже короткого річного ряду.

Результати моделювання засвідчили, що на річних даних не підтверджується стійкий річний лаг-ефект капітальних інвестицій: коефіцієнт при змінній x_{t-1}, яка описує обсяги інвестицій у попередньому році, є статистично незначущим ($\beta_1 = 0{,}3824$; $p = 0{,}1120$). Отже, зростання капітальних інвестицій у попередньому періоді не дає статистично підтвердженого приросту валової доданої вартості у наступному році. Натомість коефіцієнт при змінній x_t, що відображає інвестиції поточного року, є додатним і статистично значущим ($\beta_0 = 0{,}7048$; $p < 0{,}001$), що свідчить про виражений синхронний зв'язок між динамікою інвестицій та ВДВ у межах одного року (додаток П, модель П.1; табл. П.2). Додатковий аналіз річних темпів зміни показників підтверджує цей висновок: у роки зростання капітальних інвестицій валова додана вартість креативного сектору, як правило, також збільшується в тому самому році (оцінювана еластичність становить приблизно 0,78; $p < 0{,}001$).

Важливо відзначити, що ці висновки отримано на основі моделей, у яких враховано як потенційні методичні ризики, пов'язані з коротким часовим рядом спостережень (зокрема, можливі автокореляцію та гетероскедастичність залишків), так і структурні злами, зумовлені кризовими та воєнними шоками досліджуваного періоду – для цього до моделей введено відповідні змінні структурних зламів і використано стійкі стандартні похибки Ньюї-Веста. Такий підхід підвищує надійність оцінок, а результати моделювання додатково підтверджують попередні висновки, сформульовані за результатами аналізу динаміки показників.

Порівняльний аналіз частки капітальних інвестицій підприємств креативного сектору у загальному обсязі інвестицій суб'єктів господарювання та частки його доданої вартості у структурі валової доданої вартості підприємств та організацій дає змогу виявити ключові структурні особливості функціонування креативного сектору економіки України. Зокрема, результати дослідження свідчать, що за умов відносно стабільного соціально-економічного середовища зростання частки валової доданої вартості у креативному секторі можливе без суттєвого зростання інвестиційної активності (рис. 2.5).

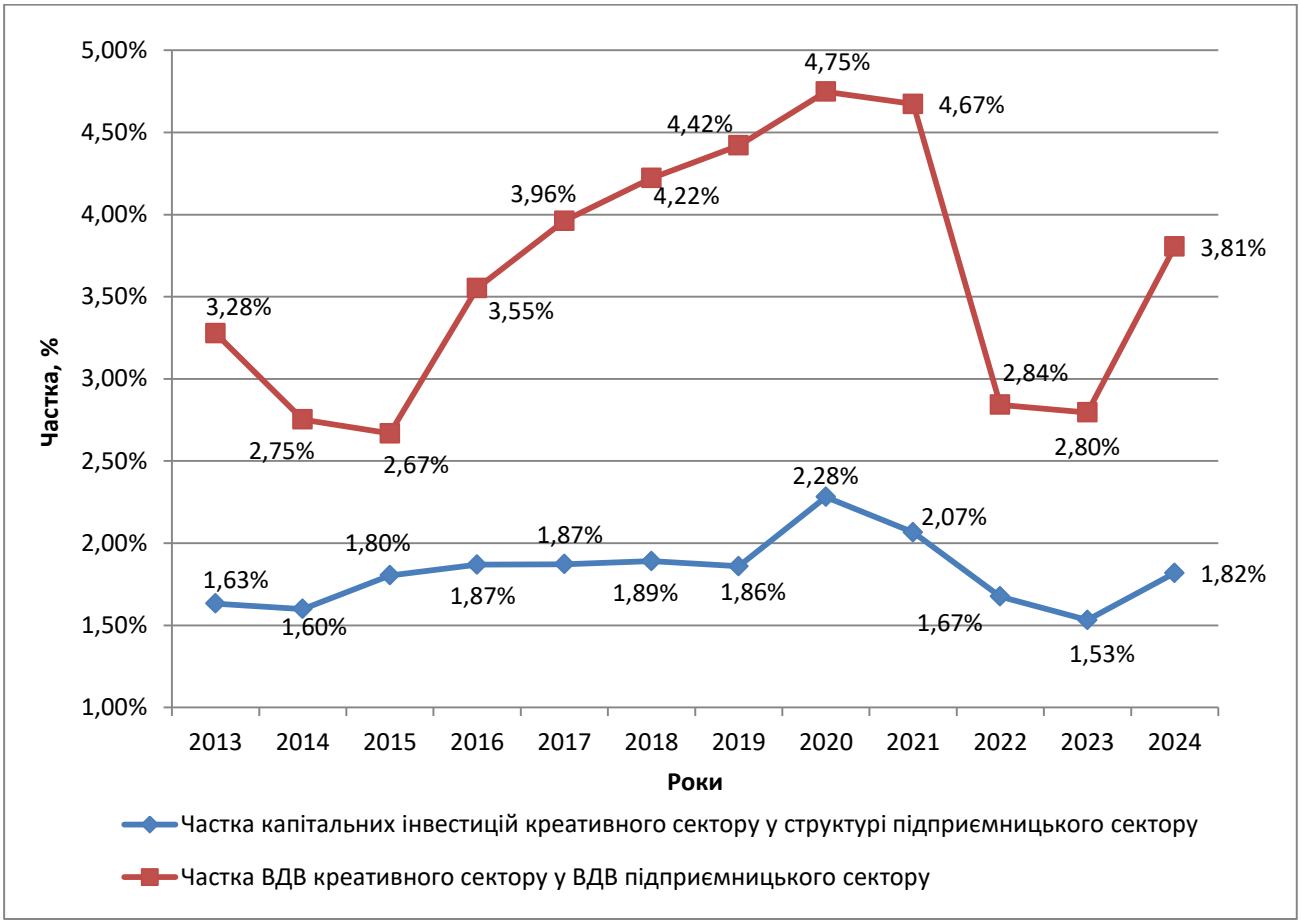

Рисунок 2.5. Частка капітальних інвестицій та валової доданої вартості підприємств креативного сектору в загальних обсягах інвестицій та доданої вартості суб'єктів господарювання

Джерело: складено автором на основі [166; 168; 169; 170].

Так, у період з 2014 по 2019 р., при незначному збільшенні частки капітальних інвестицій креативного сектору у загальному обсязі інвестицій з 1,6% до 1,86%, або у 1,16 рази, частка доданої вартості зросла з 2,75% до 4,42%, або у 1,61 рази (табл. І.4; К.4). Це зростання, в першу чергу, було зумовлено динамічним розвитком ІТ-галузі, яка відіграє роль драйвера для всього креативного сектору. Додатковий аналіз за період 2016-2021 рр., тобто в умовах поступової адаптації та часткового відновлення після анексії Криму та початку воєнних дій на сході України до початку повномасштабної війни, показує: частка доданої вартості підприємств креативного сектору у загальній структурі

ВДВ у середньому в 2,2 рази перевищувала частку капітальних інвестицій у загальному обсязі інвестицій підприємств та організацій. Іншими словами, менший обсяг інвестицій забезпечував формування відносно вищої частки доданої вартості.

З метою глибшого обґрунтування структурних особливостей креативного сектору додатково розраховано індикатор співвідношення валової доданої вартості до капітальних інвестицій (додаток Р). Середні значення цього показника зросли з 11,04 у 2013-2015 рр. до 17,91 у 2020-2021 рр. і 18,46 у 2022-2024 рр., що свідчить про поступове підвищення спроможності креативних підприємств та організацій генерувати відносно високу додану вартість за умов обмежених капітальних вкладень. Тобто, креативний сектор з часом стає менш капіталомістким. На нашу думку це досягається завдяки комбінації наступних факторів:

- зростанню ролі людського й нематеріального капіталу в генерації доданої вартості;
- структурному зсуву всередині креативного сектору у бік видів діяльності з вищою маржинальністю та масштабованістю;
- ефекту масштабування та повторного використання цифрових продуктів, цифровізації процесів;
- селективності інвестування в напрями з найбільшою віддачею, що особливо проявляється в умовах обмежень фінансування.

Для перевірки стійкості цієї тенденції було побудовано трендову модель для логарифма зазначеного індикатора з урахуванням кризових періодів. Оцінки показали, що показник співвідношення доданої вартості до капітальних інвестицій для креативного сектору має стійку висхідну тенденцію і у середньому зростає приблизно на 6% щороку, причому цей тренд є статистично значущим (додаток Р).

На нашу думку, описані вище явища та тенденції пояснюються насамперед специфікою креативних видів діяльності, у яких ключовими чинниками зростання виступають інновації, цифровізація, нестандартні підходи

до організації бізнес-процесів, опора на нематеріальні активи та людський капітал. Концентрація на компетентностях, знаннях, брендах, контенті та програмних продуктах дає змогу креативному сектору забезпечувати відносно високі темпи приросту доданої вартості навіть за умов обмежених обсягів капітальних інвестицій. Подібна закономірність є загалом характерною для багатьох креативних індустрій: менша залежність від матеріально-технічних ресурсів і більша роль людського капіталу, креативності працівників, знань та інтелектуальної власності дають змогу формувати значну додану вартість. Така динаміка свідчить про структурний зсув у бік підприємств, орієнтованих на інтелектуальну працю, надання цифрових та інформаційних послуг, створення контенту, розробку програмного забезпечення тощо.

Водночас відносно низька інвестиційна активність у креативному секторі може бути індикатором стримуючих факторів, що обмежують модернізацію інфраструктури, впровадження масштабних інноваційних проєктів та підвищення суспільної продуктивності праці, як ключового чинника зростання конкурентоспроможності країни на глобальних ринках. Недостатнє фінансування ускладнює розвиток малого і середнього бізнесу в креативному секторі, який у багатьох країнах виступає важливим джерелом інновацій, зайнятості та соціальної інтеграції. Низький рівень капітальних вкладень також обмежує можливості масштабування, виходу на міжнародні ринки та нарощування експорту продукції з високою доданою вартістю. У цьому контексті інвестування в підприємства креативного сектору слід розглядати не лише як чинник їхнього розвитку, а й як передумову створення інноваційних робочих місць, збереження людського потенціалу в Україні та його подальшої професійної реалізації. Розширення доступу суб’єктів креативного підприємництва до фінансових та інвестиційних ресурсів здатне стимулювати талановитих людей, особливо молодь, залишатися в Україні, реалізовуючи інноваційні проєкти та підприємницькі ініціативи, посилюючи стійкість національного ринку праці та сфери зайнятості до внутрішніх і глобальних викликів.

2.3. Оцінка внеску креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості у соціально-економічний потенціал України.

В останнє десятиріччя зростає значення креативного сектору економіки як джерела зайнятості та рушія соціально-економічного розвитку, що набуває особливої важливості для України на тлі масової еміграції та відтоку кваліфікованих фахівців за кордон. За цих умов розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості доцільно розглядати як один із важливих напрямів відновлення зайнятості, інноваційного розвитку та структурної модернізації національної економіки [176]. Дані за період 2010-2021 років дозволяють проаналізувати внесок креативного сектору у сферу зайнятості населення до початку повномасштабного російського вторгнення та сформувати підґрунтя для розроблення ефективної стратегії повоєнного відновлення економіки України. Водночас аналіз динаміки чисельності зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за більш широкий період – з 2010 по 2024 рр. – дозволяє простежити динаміку та окреслити тенденції відновлення сектору в умовах повномасштабної війни (табл. Л.3).

Міжнародна статистика свідчить: в останні роки зростання зайнятості у креативних індустріях стабільно випереджало темпи загального зростання зайнятості формального сектору: між 2011 та 2019 роками рівень зайнятості в креативному секторі в країнах ОЕСР і Європейського Союзу збільшився на 13,4%, тоді як загальна зайнятість у середньому зросла на 9,1% [177]. Надалі, пандемія COVID-19 істотно вплинула на динаміку, призвівши до тимчасового сповільнення темпів зростання внаслідок глобальних карантинних обмежень і трансформації моделей споживання [178]. В Україні, попри складні соціально-економічні умови, креативні індустрії також демонструють стабільну здатність генерувати робочі місця, підтримувати рівень зайнятості та сприяти диверсифікації економіки, про що свідчить конфігурація графіків, зображених на рис. 2.6.

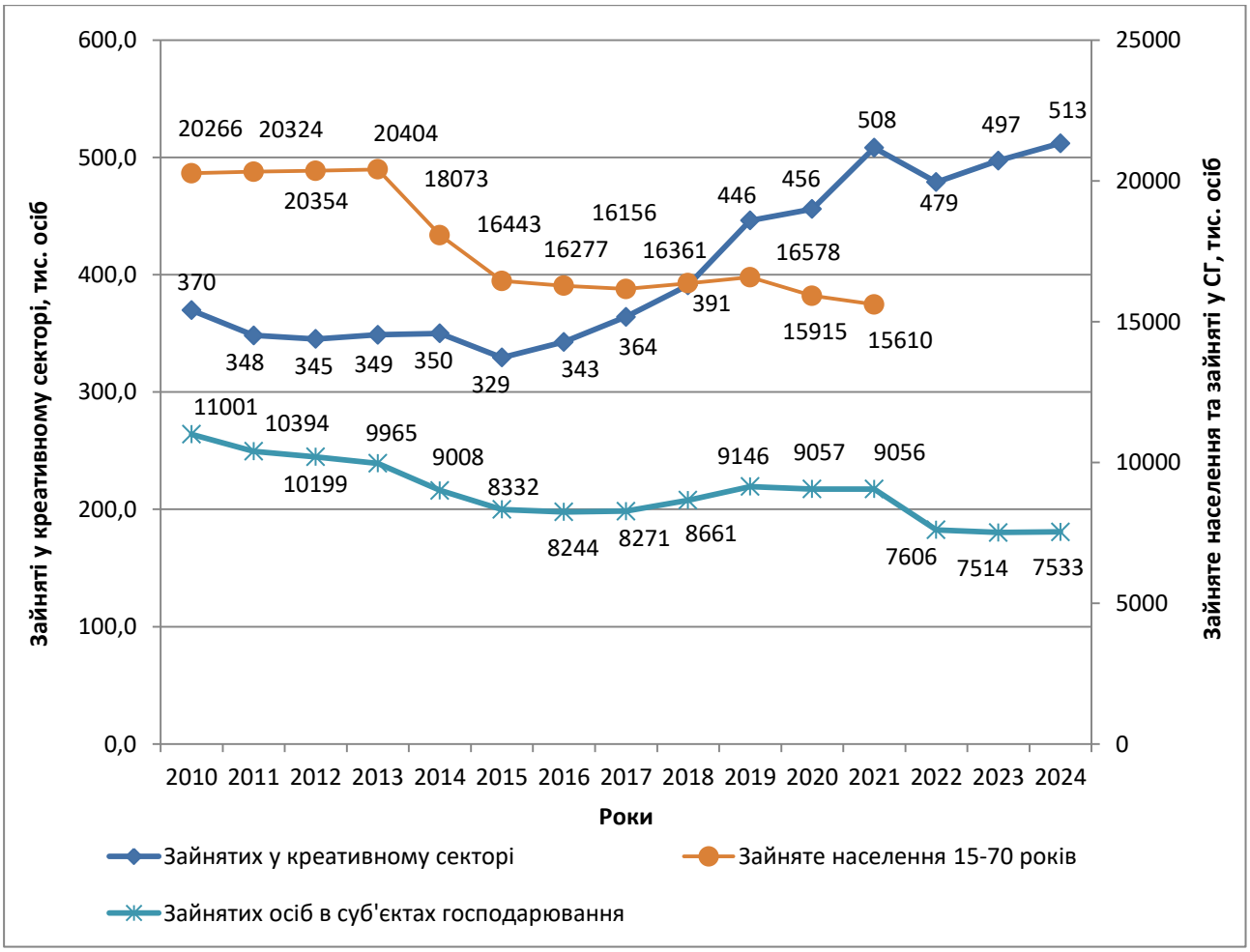

Рисунок 2.6. Динаміка кількості зайнятих у креативному секторі, у суб'єктах господарювання та зайнятого населення віком 15-70 років

Джерело: складено автором на основі [179; 180; 181; 182; 183; 184].

Аналіз динаміки зайнятості у 2010-2024 рр. засвідчує суттєві відмінності між траєкторією креативного сектору та загальними тенденціями у сфері зайнятості України. Упродовж 2010-2015 рр. чисельність зайнятих у креативних видах діяльності зменшувалася, однак масштаби цього скорочення були помітно нижчими порівняно як із зайнятим населенням віком 15-70 років загалом, так і з особами, зайнятими у суб'єктах господарювання. Починаючи з 2016 р. тенденція змінилася на протилежну: креативний сектор перейшов до стійкого зростання, тоді як загальна кількість зайнятих продовжувала скорочуватися (рис. 2.6). Така різноспрямована динаміка свідчить про структурні зрушення на ринку праці та у сфері зайнятості, пов'язані з

переорієнтацією попиту на працю в бік знаннємістких, творчих і цифрових професій, розвитком цифрового підприємництва та поширенням нових форм праці, зокрема проєктної та дистанційної. Ці зрушення наочно підтверджує динаміка частки зайнятих креативного сектору в сукупній зайнятості, яка зросла з 1,82% у 2010 р. до 3,26% у 2021 р, а серед зайнятих у суб'єктах господарювання – з 3,36% до 5,61% відповідно і продовжила зростати під час повномасштабної війни – з 6,3% у 2022 р. до 6,8% у 2024 р. (табл. Л.4, рис. 2.7).

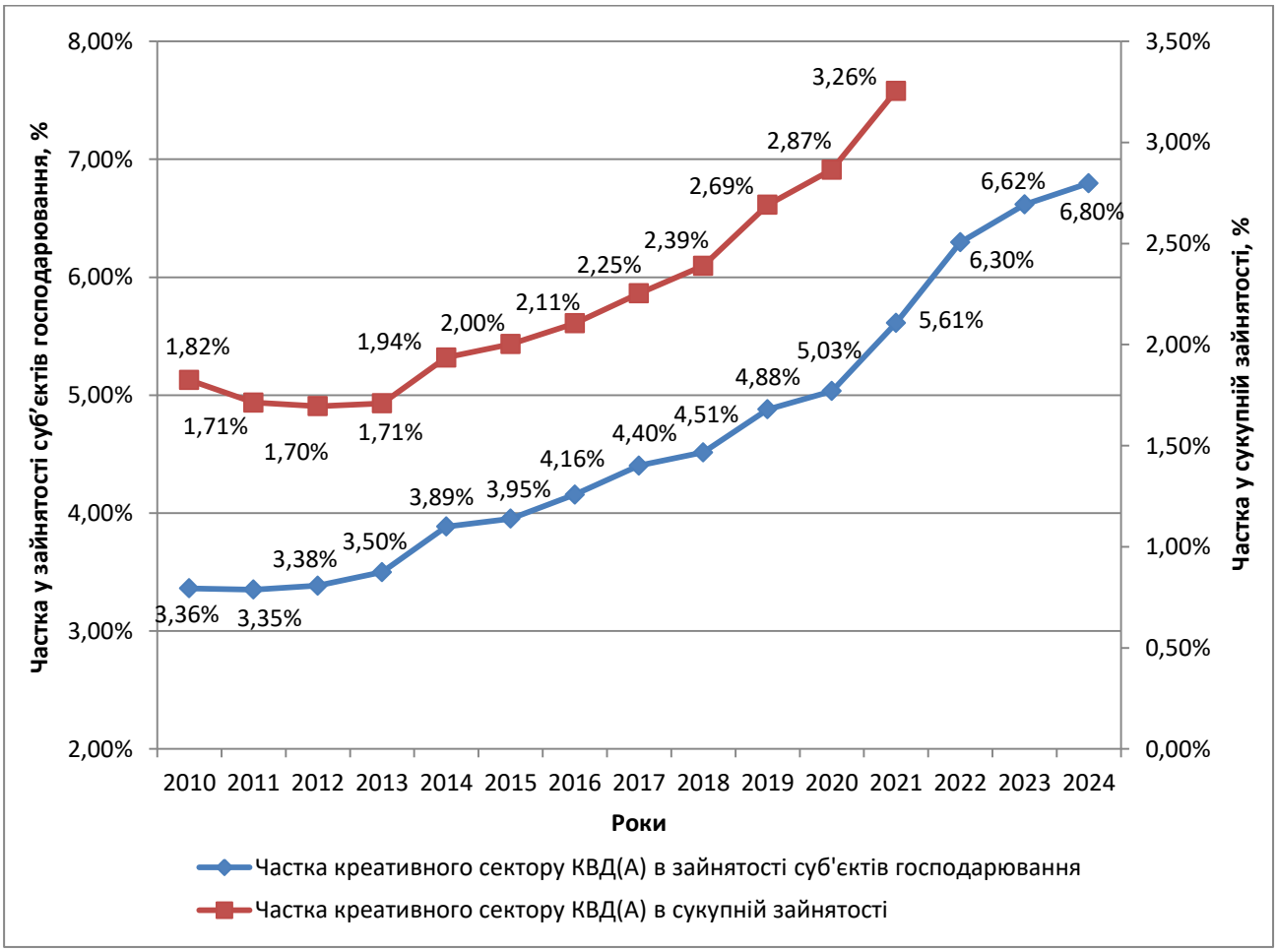

Рисунок 2.7. Динаміка частки креативного сектору в сукупній зайнятості та в зайнятості суб'єктів господарювання

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Аналогічну двисхідну инаміку демонструють показники питомої ваги в зайнятості суб'єктів господарювання креативних індустрій $КІ_{КМУ}$ та креативних товарів і послуг $КТП_{UNCTAD}$, які в межах дослідження розглядаються як

альтернативні індикатори структурної ваги креативного сектору (рис. Л.1). Це підтверджує зростання привабливості креативних індустрій для шукачів роботи, особливо молоді, фахівців інтелектуальної праці та осіб із високим рівнем цифрової та кросдисциплінарної компетентності. Водночас традиційні сектори економіки, прагнучи зберегти конкурентоспроможність, змушені адаптувати свої бізнес-моделі до умов цифрової трансформації, посилювати креативну складову в управлінні, маркетингу, дизайні, логістиці та інших напрямах діяльності. Це створює нові можливості для висококваліфікованої зайнятості, міжгалузевих інновацій і модернізації виробничих та організаційних процесів.

У межах аналізу динаміки зайнятості в креативному секторі важливим є не лише визначення тенденцій, а й кількісна оцінка їх потенційного економічного ефекту. З цією метою застосовано сценарно-прогнозний підхід на основі лог-лінійних регресійних моделей (додаток С), що дало змогу, по-перше, оцінити еластичність валової доданої вартості креативного сектору за зайнятістю, по-друге, перевірити наявність міжсекторального ефекту для некреативного сектору, по-третє, виконати сценарний розрахунок наслідків структурного перерозподілу зайнятості. Для оцінювання використано річні дані за 2013-2024 рр. у порівнянних цінах 2013 року (табл. С.1) з урахуванням шоків 2014-2015, 2020 та 2022-2024 рр.

Залежність валової доданої вартості креативного сектору від чисельності зайнятих описується моделлю:

$$\ln(\text{ВДВ_КВД}_t) = -3{,}044 + 1{,}142 * \ln(\text{З_КВД}_t) - 0{,}233 * D_{1415} - \\ -0{,}004 * D_{2020} - 0{,}886 * D_{2224} + \varepsilon_t \qquad (2.2)$$

де ВДВ_КВД_t – валова додана вартість суб’єктів господарювання креативного сектору у рік t, млрд грн;

З_КВД_t – кількість зайнятих осіб в суб'єктах господарювання креативного сектору у рік t, тис. осіб;

D_{1415} = 1 для 2014-2015 рр., інакше 0;

D_{2020} = 1 для 2020 р., інакше 0;

D_{2224} = 1 для 2022-2024 рр., інакше 0.

Коефіцієнт при ln(З_КВД$_t$) відображає еластичність доданої вартості креативного сектору за зайнятістю, а коефіцієнти при індикаторних змінних – рівневі зсуви, пов'язані з відповідними кризовими та воєнними періодами. За результатами оцінювання модель (2.2) характеризується високою пояснювальною здатністю: R^2=0,974. Оцінка коефіцієнта 1,142 означає, що зростання зайнятості у креативному секторі на 1% асоціюється зі збільшенням його валової доданої вартості приблизно на 1,14% за інших рівних умов. Це свідчить про більш ніж пропорційний характер зв'язку між масштабом креативної зайнятості та динамікою ВДВ у відповідному секторі економіки та узгоджується з попередніми висновками про специфіку креативного сектору як такого, що формує значну додану вартість завдяки людському капіталу, знанням, цифровим компетентностям і нематеріальним активам. Водночас негативні та статистично значущі коефіцієнти при D_{1415} і D_{2224} відображають значний негативний вплив російської військової агресії проти України, причому ефект періоду 2022-2024 рр. є істотно сильнішим. Модель (2.2) враховує ключові структурні злами досліджуваного періоду, а використання стійких стандартних похибок Ньюї-Веста підвищує надійність оцінок в умовах короткого річного ряду. Разом з тим, результати цієї моделі слід трактувати перш за все як оцінку стійкого статистичного зв'язку між зайнятістю та валовою доданою вартістю креативного сектору, а не як доказ жорсткої односторонньої причинності, оскільки на короткому річному ряді не можна повністю виключити можливість їх двостороннього впливу.

Для цілей подальшого аналізу під некреативним сектором розуміється сукупність суб'єктів господарювання, основні види економічної діяльності яких не віднесено до креативних за авторською класифікацією. Для цілей розрахунків показники некреативного сектору визначаються як різниця між загальними показниками суб'єктів господарювання та відповідними показниками креативного сектору.

Для оцінювання можливих міжсекторальних ефектів побудовано модель доданої вартості некреативного сектору:

$$\ln(\text{ВДВ_НЕКР}_t) = \\ = 1{,}108 + 0{,}485 * \ln(\text{З_НЕКР}_t) + 0{,}246 * \ln(\text{З_КВД}_t) \\ + 0{,}037 * D_{1415} - 0{,}068 * D_{2020} - 0{,}34 * D_{2224} + \varepsilon_t \quad (2.3)$$

де ВДВ_НЕКР_t – валова додана вартість некреативного сектору у році t, млрд грн, розрахована як різниця між загальною валовою доданою вартістю суб'єктів господарювання та валовою доданою вартістю креативного сектору;

З_КВД_t – кількість зайнятих осіб у суб'єктах господарювання, віднесених до креативного сектору, у році t, тис. осіб;

З_НЕКР_t – кількість зайнятих осіб у некреативному секторі у році t, тис. осіб, розрахована як різниця між загальною кількістю зайнятих у суб'єктах господарювання та кількістю зайнятих у креативному секторі.

Коефіцієнт 0,485 при $\ln(\text{З_НЕКР}_t)$ відображає еластичність доданої вартості некреативного сектору за його власною зайнятістю, тоді як коефіцієнт 0,246 при $\ln(\text{З_КВД}_t)$ характеризує міжсекторальний ефект, тобто асоціацію між зростанням креативної зайнятості та зміною валової доданої вартості некреативного сектору після контролю його власної зайнятості.

Модель (2.3) характеризується високою пояснювальною здатністю: R^2=0,920. Позитивна і статистично значуща оцінка коефіцієнта 0,246 емпірично підтверджує комплементарність креативного і некреативного секторів економіки та наявність позитивних міжсекторальних ефектів: зростання зайнятості у креативних видах діяльності корелює зі зростанням доданої вартості некреативного сектору. Важливо, що цей висновок отримано після врахування структурних зламів кризових періодів 2014-2015, 2020 та 2022-2024 рр., що підвищує переконливість оцінки міжсекторального ефекту в умовах нестабільної макроекономічної динаміки.

Економічний зміст цього зв'язку може розкриватися через кілька взаємопов'язаних каналів: використання креативних і цифрових послуг як проміжного ресурсу для підприємств інших видів економічної діяльності;

поширення інноваційних, організаційних, маркетингових і комунікаційних рішень; підвищення продуктивності завдяки цифровізації бізнес-процесів і зниженню трансакційних витрат; розширення ринків та каналів збуту, а також посилення конкурентоспроможності через дизайн, бренд і цифрові канали комунікації. Така інтерпретація узгоджується з міжнародними дослідженнями, які розглядають культурні і креативні сектори як джерело інновацій, креативних навичок, прямих і зворотних міжгалузевих зв'язків та зростання інших секторів економіки [185; 186]. Зокрема, у дослідженні Б. Еріксон, А. Хауге та П. К. Алнес, присвяченого обстеженню інноваційної діяльності підприємств Норвегії проаналізовано, чи пов'язане використання проміжних послуг креативних індустрій з інноваційною активністю підприємств в інших секторах економіки. Отримані результати показали, що підприємства, які активно залучають такі креативні та цифрові послуги, мають кращі показники інноваційної діяльності та продуктивності праці, що узгоджується з уявленням про міжсекторальну передачу креативних рішень, знань і практик [187]. Крім того, дослідження регіонів ЄС, проведене О. Хлистовою та Є. Калюжновою показало, що цифровізація підсилює вплив креативних індустрій на продуктивне підприємництво: за вищого рівня цифровізації зростання частки зайнятих у креативних індустріях пов'язане з вищою часткою швидкозростаючих фірм у регіоні [188].

Поряд із цим не слід виключати і наявність зворотних взаємозв'язків. Зокрема, зростання попиту з боку підприємств ширшого кола видів економічної діяльності, а також публічного сектору на креативні, цифрові, дизайнерські, інформаційні, високоінтелектуальні продукти і послуги може саме по собі стимулювати розширення зайнятості у креативному сегменті, у тому числі через залучення спеціалізованих виконавців і підрядників. Подібним чином поширення інноваційних рішень і технологій у бізнес-практиках та управлінських процесах може підсилювати попит на креативних спеціалістів, а також на продукти і послуги креативних підприємств. Водночас, з огляду на завдання дослідження та його прикладну спрямованість, саме показники

зайнятості покладено в основу економетричних моделей, адже в подальшому в роботі розглядаються насамперед механізми впливу на креативну зайнятість як на один із ключових важелів економічного відновлення, структурної модернізації та реалізації позитивних міжсекторальних ефектів.

Для переходу від оцінювання статистичних залежностей до прикладних висновків виконано сценарне моделювання (додаток С), яке передбачає збереження загальної зайнятості суб'єктів господарювання на рівні 2024 року та збільшення креативної зайнятості за рахунок структурного перерозподілу, тобто без розширення загальної бази зайнятості. Як сценарну ціль прийнято підвищення чисельності зайнятих у креативному секторі до 600 тис. осіб (проти фактичних 513,3 тис. осіб), що приблизно відповідає 8% зайнятості суб'єктів господарювання у 2024 р. Результати сценарного розрахунку демонструють, що за таких умов прогнозована валова додана вартість креативного сектору зростає з 26,647 до 31,845 млрд грн у цінах 2013 року (+19,5%), а валова додана вартість некреативного сектору збільшується з 673,213 до 695,375 млрд грн. (+3,3%). Загальна додана вартість суб'єктів господарювання за сумою двох секторів підвищується з 699,86 до 727,22 млрд грн, що відповідає приросту на 3,91%. Частка креативного сектору у сукупній доданій вартості зростає з 3,81% до 4,38%, тобто приблизно на 0,57 в.п. Отже, сценарний розрахунок свідчить, що навіть за умови незмінної загальної чисельності зайнятих осіб у суб'єктах господарювання, структурний перерозподіл зайнятості на користь креативних видів діяльності асоціюється не лише зі значним приростом доданої вартості в самому креативному секторі, а й з позитивним ефектом для формального сектору економіки загалом.

Це обґрунтовує пріоритетність заходів, спрямованих на розширення креативної зайнятості, як одного з інструментів підвищення сукупної результативності економіки без нарощування загальної чисельності зайнятих. Отримані результати дають підстави розглядати стимулювання зайнятості в креативному сегменті як дієвий інструмент підвищення валової доданої вартості, прискорення відновлення, модернізації й розвитку національної

економіки, причому потенційний ефект зберігається навіть у сценаріях, де загальна зайнятість суб'єктів господарювання не зростає, а відбувається її структурний перерозподіл.

Водночас виявлені позитивні ефекти не є рівномірними між окремими видами діяльності, тому доцільно виокремити галузі-лідери, які вже сьогодні формують кадрове ядро креативного сектору та визначають основну динаміку зростання креативної зайнятості. За кількістю зайнятих осіб у креативних видах діяльності впевнено лідирує ІТ-галузь, зокрема – такі її складові, як «комп'ютерне програмування» та «консультування з питань інформатизації». У 2010-2021 рр. кількість зайнятих в ІТ зросла з 44,8 до 257,6 тис. осіб, а після початку повномасштабної війни зростання продовжилося, сягнувши 273,7 тис. осіб у 2024 р. (табл. Л.5). Загалом упродовж 2010-2024 рр. кількість зайнятих в ІТ збільшилася у понад 6 разів, що підтверджує визначальну роль цієї галузі у нарощуванні зайнятості та засвідчує її інноваційність, гнучкість і адаптивність до зовнішніх викликів.

Серед інших провідних за чисельністю зайнятих осіб у 2024 р. видів діяльності креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості простежуються різноспрямовані тенденції, що свідчать про неоднорідність його внутрішньої структури (рис. Л.2). Зокрема, стійке зростання спостерігається у сфері дизайну – з 2,5 тис. до 17,6 тис. осіб, тобто у 7 разів. Натомість, окремі галузі демонструють стійку негативну динаміку зайнятості. Зокрема, найбільш суттєве скорочення відповідного показника спостерігається у сфері архітектурної діяльності – з 38,3 тис. у 2010 році до 16,0 тис. у 2024 році, або у 2,4 рази. Подібна динаміка характерна також для приватного сектору досліджень й експериментальних розробок у сфері природничих і технічних наук, де кількість зайнятих за аналогічний період скоротилася з 64,7 тис. до 24,2 тис. осіб, тобто у 2,7 рази. Відчутне зменшення зафіксовано і у сфері виробництва кіно- та відеофільмів, телевізійних програм – з 12,9 тис. до 8 тис. осіб, або у 1,6 рази. Таке скорочення може бути пов'язане з тривалим недофінансування окремих галузей, втратою конкурентоспроможності на

внутрішньому та зовнішньому ринках, зниженням інвестиційної привабливості, міграційними процесами, цифровізацією, фіскальними обмеженнями та впливом війни. Особливо критичним виглядає скорочення зайнятості у таких наукоємних сферах, як прикладні дослідження та архітектурна діяльність, які відіграють важливу роль у забезпеченні сталого інноваційного розвитку.

Серед галузей креативного сектору, що демонструють змішану динаміку за показником кількості зайнятих у суб'єктів господарювання (який відображає насамперед ринково-діловий сегмент освітніх послуг – підприємства і ФОП – та не охоплює бюджетні установи), особливої уваги заслуговує сфера освіти. У 2015-2016 рр. цей показник перебував на мінімальних рівнях і становив 30,7 тис. осіб, після чого з 2017 р. почалося поступове відновлення до рівня 42,8 тис. осіб у 2021 р. На тлі повномасштабної війни у 2022 р. відбулося скорочення до 37,2 тис. осіб, однак уже в 2023 р. зайнятість відновилася до 46,8 тис. з подальшим зростанням до 57,4 тис. осіб у 2024 році, що стало найвищим значенням цього показника за весь досліджуваний період.

Структурний зріз зайнятості освітньої галузі за організаційно-правовими формами у межах суб'єктів господарювання показує, що після 2022 р. ключовим драйвером відновлення стали фізичні особи-підприємці. Зокрема, кількість зайнятих у фізичних осіб-підприємців у сфері освіти зросла майже вдвічі – з 19,6 тис. осіб у 2022 р. до 37,3 тис. у 2024 р., тоді як зайнятість на підприємствах змінилася не так істотно (з 17,6 до 20,1 тис. осіб) [182]. Паралельно суттєво збільшилася і кількість діючих суб'єктів господарювання у ВЕД «Освіта»: у 2023 р. вона зросла до 25,3 тис., причому найбільший внесок забезпечили саме ФОП (з 15,6 тис. у 2022 р. до 23,1 тис. у 2023 р.) [189]. Деталізація зайнятості за групами в межах КВЕД 85 свідчить, що найвагоміший внесок у приріст після 2022 р. сформувала група 85.5 «Інші види освіти»: у 2024 р. тут було зосереджено 37,8 тис. зайнятих (близько 66% загального показника), а приріст у 15,6 тис. осіб протягом 2022-2024 рр. забезпечив понад три чверті загального приросту зайнятості в сфері освіти серед суб'єктів господарювання за цей період.

Водночас бюджетний сектор формальної освіти демонструє іншу траєкторію розвитку, пов’язану з демографічними процесами та скороченням державного фінансування, що спричинило оптимізацію мережі та скорочення контингентів здобувачів освіти. Так, мережа закладів загальної середньої освіти зменшилася з 16,9 тис. у 2016/17 н.р. до 12,3 тис. у 2024/25 н.р., тоді як контингент учнів за цей період скоротився з 3,846 до 3,744 млн осіб [190]. Кадровий зріз також підтверджує цю тенденцію: чисельність вчителів у закладах загальної середньої освіти зменшилася з 434,8 тис. (станом на 05.09.2021) [191] до 383,0 тис. осіб (за зведенням 2024 р.) [192]. У професійній (професійно-технічній) освіті також спостерігається зниження: кількість закладів скоротилася з 787 у 2016 р. до 653 у 2024 р., а чисельність слухачів – з 285,8 тис. до 214,4 тис. осіб. Подібні процеси простежуються і у вищій освіті, де у 2020/21–2024/25 н.р. кількість ЗВО зменшилася з 515 до 314, а прийом – з 277 тис. до 199 тис. осіб. Натомість фахова передвища освіта у тому ж часовому діапазоні демонструє статистичне зростання мережі та контингенту: з 129 до 320 закладів, з 166 тис. до 383 тис. осіб контингенту, з 53 тис. до 161 тис. осіб прийому у 2020/21 – 2024/25 н.р. [193]. Такі різноспрямовані зміни потребують інтерпретації з урахуванням реформи фахової передвищої освіти та перерозподілу закладів між рівнями в статистичному обліку, зокрема, у зв’язку з виокремленням фахової передвищої освіти як окремого рівня та інституційним переоформленням частини коледжів і технікумів.

Узагальнюючи, можна констатувати, що в умовах війни та демографічно-міграційних зрушень формальна освітня мережа, передусім її бюджетний сегмент, тяжіє до оптимізації, тоді як комерційний сегмент освітніх послуг після спаду 2022 р. швидко відновився й у 2024 р. досяг максимальних значень. Це відновлення концентрується переважно в групі 85.5 «Інші види освіти» та організаційно реалізується через самозайнятість і мікропідприємництво. Отже, йдеться не про «витіснення» державної освіти, а про розширення її функціонального оточення гнучкими форматами навчання впродовж життя, які виконують роль «містка» між базовою формальною підготовкою та

актуальними потребами ринку праці. На нашу думку, це узгоджується з ширшою трансформацією освітньої парадигми, за якої формальна освіта дедалі більше зосереджується на формуванні базових компетентностей, навчальної спроможності, здатності до аналізу, критичного та креативного мислення, тоді як набуття прикладних навичок зміщується у площину корпоративного, неформального та короткострокового професійного навчання.

У процесі подальшого оцінювання потенціалу та перспектив розвитку креативного сегменту сфери зайнятості доцільно звернутися до аналізу середньої заробітної плати (як в окремих галузях, так і загалом у креативному секторі) як ключового індикатора якості зайнятості та соціально-економічної значущості сектору. Заробітна плата виступає не лише основною формою винагороди за працю, а й інтегральним показником вартості людського капіталу, привабливості тієї чи іншої галузі для працівників, рівня економічної активності, а також здатності забезпечувати гідний рівень життя та соціальну стабільність. В процесі дослідження виявлено, що статистична звітність в Україні не забезпечує належної деталізації даних щодо розміру заробітної плати в розрізі окремих видів економічної діяльності, що входять до складу креативного сектору економіки. У зв’язку з цим у роботі використано альтернативні індикатори: величину витрат на персонал суб’єктів господарювання та їх складову – витрати на оплату праці, а також розраховано додатковий показник – середні витрати суб'єктів господарювання на оплату праці одного найманого працівника. Такий підхід дає змогу оцінити як загальносекторні тенденції, так і міжгалузеву диференціацію оплати праці в межах креативного сектору.

Разом з тим, у межах доступної офіційної статистики Держстату України нами здійснено оцінку динаміки середньої заробітної плати штатних працівників за узагальненими секціями економічної діяльності, які частково охоплюють креативні індустрії (додаток У), що дозволяє окреслити загальні тенденції в оплаті праці у сферах, що безпосередньо або опосередковано формують креативну складову ринку праці та сфери зайнятості.

Інформаційно-телекомунікаційна сфера (секція J згідно з КВЕД ДК 009:2010) демонструвала найвищі темпи зростання. Номінальна середньомісячна заробітна плата в інформаційно-телекомунікаційному секторі зросла з 4633 грн у 2013 р. до 52457 грн у 2024 р., тобто в 11,3 рази, тоді як середня зарплата по Україні – лише у 6,6 разів (табл. У.1). Ключовим драйвером такого зростання є галузь ІТ, однак й інші індустрії (кіно, телевізійне та радіомовлення, консалтинг тощо) здатні забезпечувати високий рівень оплати праці через генерування високої доданої вартості та значні вимоги до кваліфікації профільних працівників. Якщо у 2013 р. середня зарплата по секції J перевищувала середню по економіці в 1,4 рази, то у 2024 р. – вже в 2,4 рази. За даними І кварталу 2025 р. інформаційно-телекомунікаційний сектор очолював національний рейтинг заробітних плат, досягнувши середнього рівня 65579 грн на місяць. Отже, сектор не лише зростав швидше за інфляцію, а й системно випереджав інші сектори за рівнем оплати праці штатних працівників.

Сфера професійної, наукової та технічної діяльності (секція M) демонструвала динаміку, загалом наближену до середньої по економіці: середньомісячна заробітна плата по ній зросла з 4478 грн у 2013 р. до 29200 грн у 2024 р., тобто у 6,6 разів. Співвідношення до середнього рівня по економіці залишалося стабільним: від 1,37 у 2013 р. до 1,36 у 2024 р. Водночас всередині секції фіксується стійка диспропорція між підсектором наукових досліджень і розробок (переважно державний академічний сектор) та іншими видами професійної, наукової й технічної діяльності. За підсумками І кв. 2025 р. зарплата у сфері ДіР становила 22692 грн, що складає близько 74% від середньосекторального рівня, проти близько 90% у 2013 р. (табл. У.1). Динамічне підвищення заробітної плати у комерційно орієнтованих сегментах секції M певною мірою «маскує» стагнацію оплати праці у підсекторі досліджень і розробок. Виявлені дисбаланси слугують індикатором системних проблем у фінансовому забезпеченні та мотивації науково-дослідної діяльності й актуалізують потребу в її цільовій підтримці.

У сфері освіти (секція Р) упродовж досліджуваного періоду спостерігався стабільно нижчий, порівняно з іншими креативними видами діяльності, рівень оплати праці. У 2013 р. середньомісячна зарплата працівників освіти становила 2707 грн проти 3274 грн по економіці (рівень 83%), у 2024 р. – 14593 грн проти 21473 грн (рівень 68%). За 2013-2024 рр. номінальна зарплата в освіті зросла у 5,4 рази, що поступається загальноекономічному зростанню у 6,6 разів, отже розрив поглиблювався, що відображає системне недофінансування галузі та інституційні обмеження механізмів формування заробітної плати. Ключовим чинником такої динаміки ми вважаємо домінування бюджетного фінансування: у 2021 р. державні витрати на освіту становили 90,5%, приватні – 9,5% [194]. За таких умов обмеженість бюджетних ресурсів, посилена повномасштабною війною, стає визначальним стримувальним чинником: вона сприяє відтоку кадрів, знижує престижність педагогічної праці, обмежує інноваційний потенціал закладів освіти, ускладнює модернізацію матеріально-технічної бази, впровадження новітніх освітніх практик і цифрових технологій. У цьому контексті вразливий стан освітньої сфери обмежує формування креативного людського потенціалу як базового ресурсу інноваційного розвитку. Відтак зростає потреба у переосмисленні ролі освіти як ключової інституції підготовки кадрового потенціалу майбутнього. Йдеться не лише про збільшення державного фінансування, а й про впровадження нових механізмів партнерства освіти, передусім вищої, з бізнесом, грантової підтримки, автономії закладів та стимулювання участі в міжнародних освітніх програмах. Без системних змін в освітній політиці посилюються ризики дефіциту педагогічних і науково-педагогічних працівників, здатних застосовувати сучасні педагогічні й цифрові підходи відповідно до викликів нової економіки.

Оскільки дані щодо середньої заробітної плати доступні лише за узагальненими секціями економічної діяльності, подальший аналіз доцільно доповнити показником витрат на персонал суб’єктів господарювання креативного сектору у номінальних цінах (додаток М), динаміка якого дає змогу виокремити кілька важливих тенденцій. По-перше, у 2013-2024 рр.

витрати на персонал у креативному секторі зростали швидше, ніж у формальному секторі економіки загалом: у 5,8 разів проти 3,6 рази відповідно. По-друге, на противагу загальному зниженню витрат на персонал суб'єктів господарювання на 11,2% у 2022 р., у креативному секторі було зафіксовано зростання цього показника на 3,3% (рис. 2.8). Своєю чергою, частка креативного сектору у витратах на персонал підприємств та організацій також поступово зростала: якщо у 2013 р. креативний сектор акумулював близько 3,55% сукупних витрат на персонал, то у 2024 р. – вже 5,77% (табл. М.4).

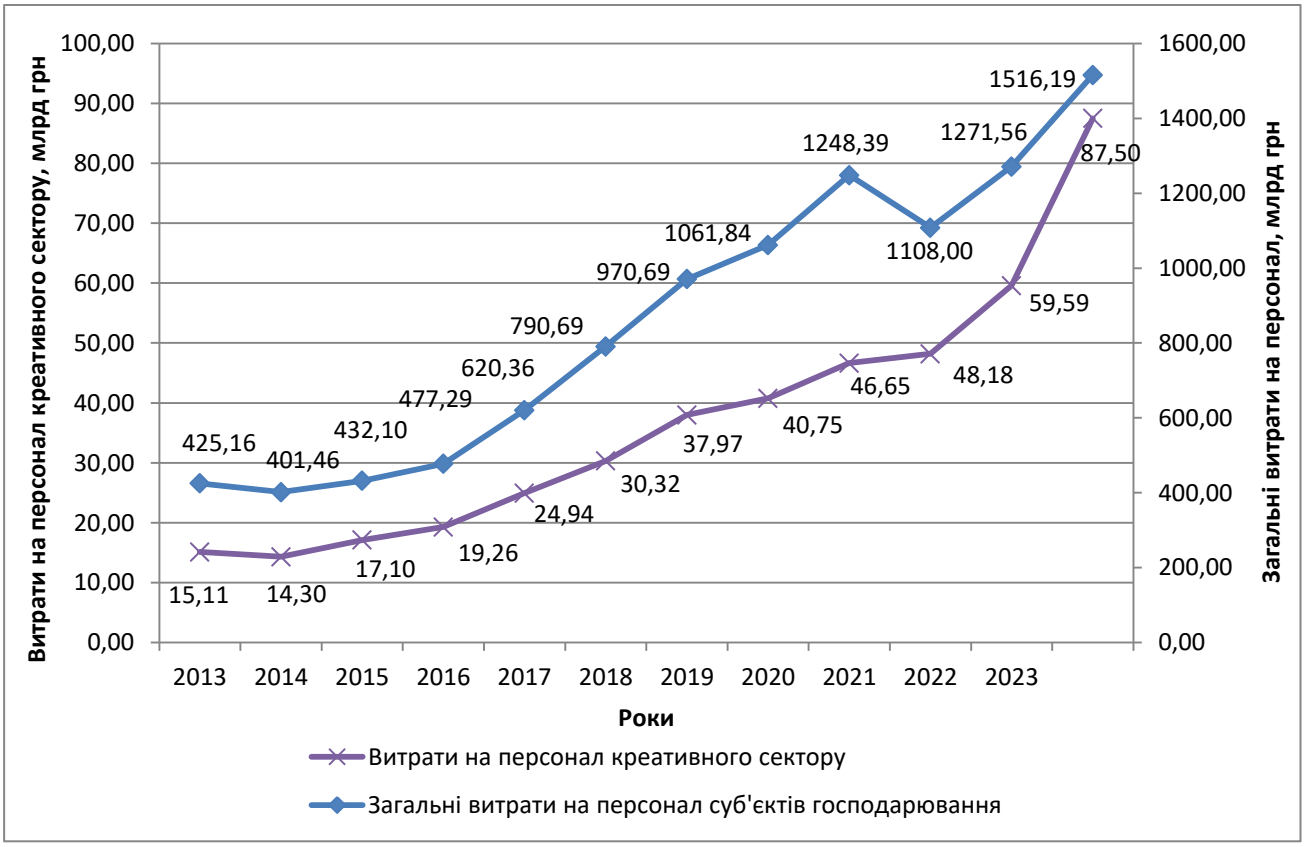

Рисунок 2.8. Витрати на персонал суб'єктів господарювання креативного сектору та підприємств і організацій загалом

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

2022 р. став своєрідним тестом на стійкість: попри воєнні та економічні шоки, креативні індустрії змогли утримати обсяг витрат на персонал, тоді як більшість традиційних секторів зазнали спаду. На нашу думку, відносна

стійкість креативного сектору у 2022 р. пояснюється передусім специфікою діяльності провідних галузей, які продемонстрували найкращу динаміку після початку повномасштабної війни. Зокрема, витрати на персонал в ІТ у 2022 р. зросли на 6,05 млрд грн (+41,2%), у сфері інформаційних послуг – на 0,77 млрд грн (+10,7%) відносно показників 2021 р. (табл. М.3). Висока адаптивність цих сфер обумовлена цифровим характером праці, можливістю віддаленої роботи та експорту послуг, меншою залежністю від основних засобів, що дозволило продовжувати економічну активність навіть за умов повномасштабної війни. У 2024 р. випереджальне зростання витрат на персонал в креативному секторі стало ще більш виразним: тоді як для суб'єктів господарювання загалом вони збільшилися на 21,5% відносно рівня 2021 р., для підприємств креативного сектору це зростання становило 87,6%.

Аналіз динаміки витрат на оплату праці – ключової складової витрат на персонал – у креативному секторі підтверджує тенденції, виявлені раніше: протягом 2013-2024 рр. цей показник зростав швидше за середній рівень формального сектору економіки (в 7 разів проти 4 разів відповідно), а також продемонстрував зростання на 7,3% всупереч загальному спаду на 10,8% у 2022 р. (табл. Н.3). Таким чином, суб’єкти господарювання креативного сектору проявили більшу стійкість: попри кризу, вони продовжували нарощувати витрати на оплату праці, тоді як економіка в цілому демонструвала їх скорочення. Це підкреслює потенціал креативного сегменту зайнятості та його провідних галузей підтримувати економічну активність і доходи населення навіть у кризові періоди, слугуючи каталізатором подальшого зростання.

Для більш ґрунтовного аналізу соціально-економічних параметрів зайнятості у креативних видах діяльності, на основі даних табл. Н.3 і табл. О.3 нами розраховано показник, що відображає середні витрати суб'єктів господарювання на оплату праці одного найманого працівника на місяць (далі – СВОПНП), та використовується як проксі-індикатор рівня оплати праці, найближчий за змістом до середньої заробітної плати у межах наявної статистичної бази. Розрахунок проведено на основі витрат на оплату праці

персоналу суб'єктів господарювання у співвідношенні до кількості найманих працівників у цих суб’єктів (табл. У.3). Такий підхід забезпечує більш коректне відображення рівня оплати праці, оскільки враховує лише категорію найманих працівників, на відміну від показника кількості зайнятих працівників, що має ширше охоплення та включає, зокрема, власників, засновників і членів їхніх сімей, залучених до діяльності підприємств.

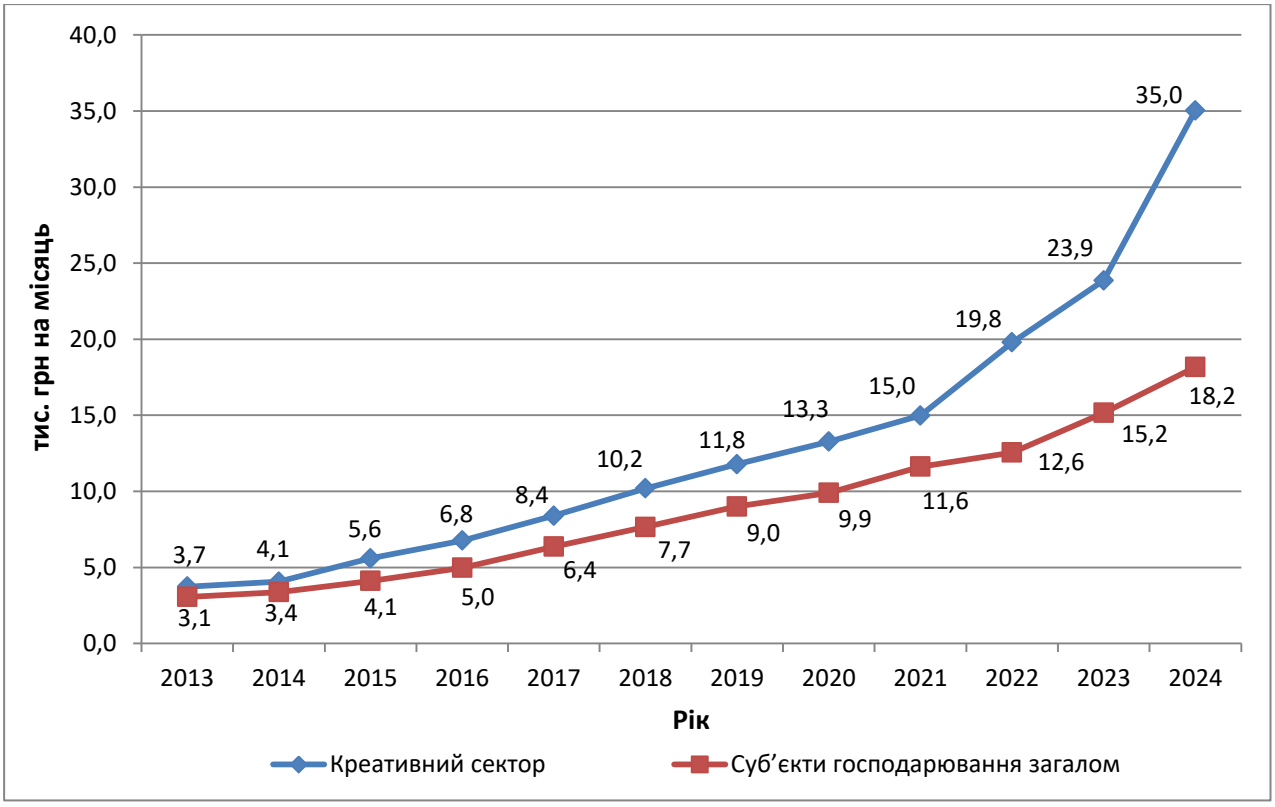

Рисунок 2.9. Середні номінальні витрати суб’єктів господарювання на оплату праці одного найманого працівника

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Як свідчать дані табл. У.3 та наочно демонструє рис. 2.9, протягом 2013-2024 рр. середні витрати на оплату праці одного найманого працівника в креативному секторі стабільно перевищували середній рівень для суб’єктів господарювання загалом, причому цей розрив мав тенденцію до зростання. Якщо у 2013 р. СВОПНП для підприємств креативного сектору перевищував аналогічний показник для суб’єктів господарювання загалом в 1,18 рази, то у

2024 р. – вже в 1,93 рази. Це свідчить про вищу вартість креативної праці, її затребуваність та здатність креативного сектору формувати якісні робочі місця. Отже, розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, зокрема завдяки порівняно вищому рівню оплати праці, сприяє зростанню добробуту населення, формуванню середнього класу та більш збалансованої структури доходів, постає не лише драйвером економічного зростання, а й чинником розвитку людського капіталу та соціальної стабільності.

На рис. 2.10 відображено динаміку зміни частки креативних видів діяльності у трьох ключових показниках: сукупних витратах на оплату праці персоналу, загальній зайнятості та структурі найманих працівників суб'єктів господарювання.

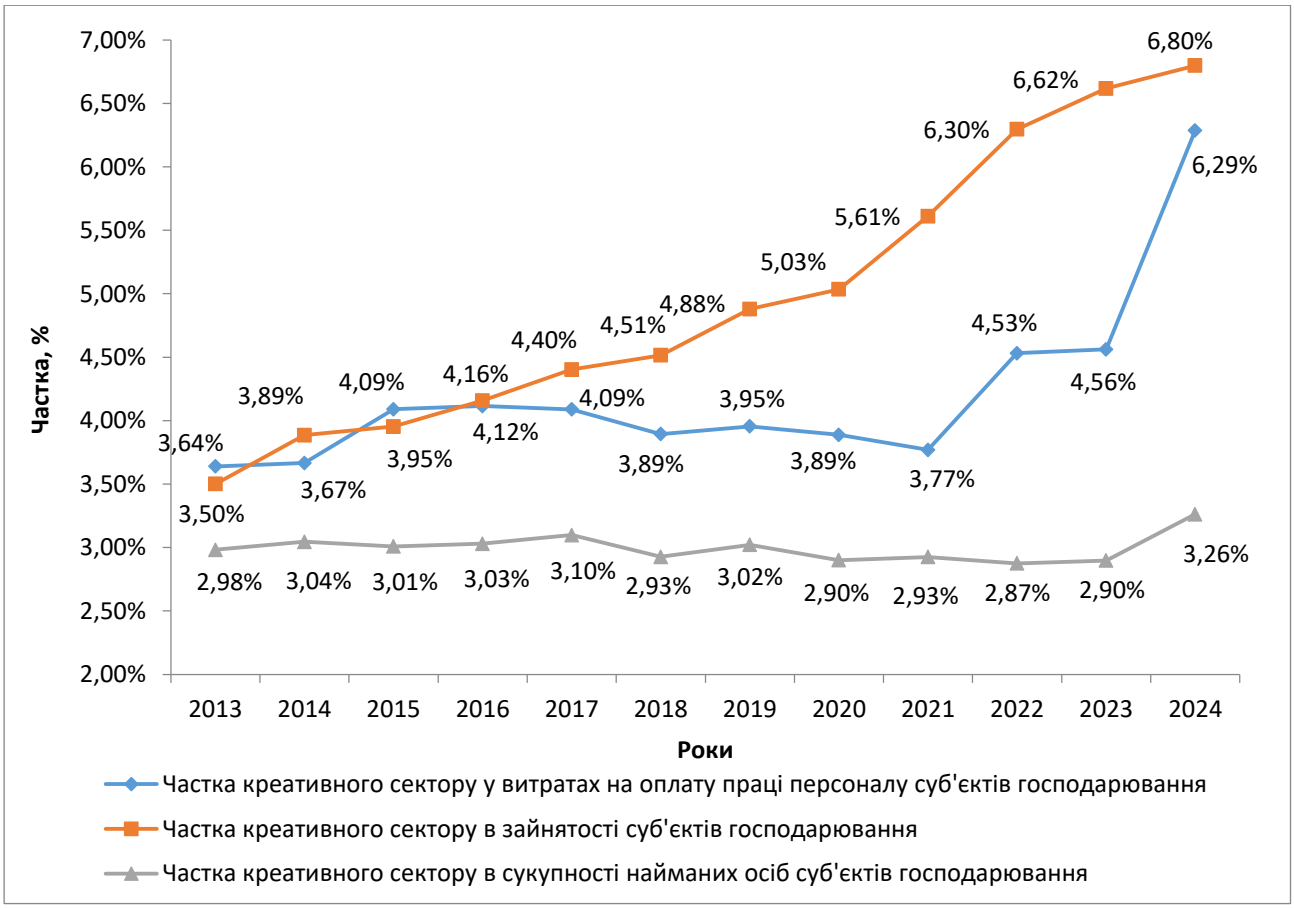

Рисунок 2.10. Частка креативних видів діяльності в сукупній зайнятості, витратах на оплату праці персоналу та структурі найманих осіб суб'єктів господарювання

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Особливу аналітичну цінність становить порівняння цих показників у періоди до та після початку повномасштабної російсько-української війни. У 2015-2021 рр. частка креативного сектору у загальних витратах на оплату праці продемонструвала тенденцію до поступового зниження – з 4,09 % до 3,77 %, що відповідало помірному зменшенню частки креативних видів діяльності в структурі найманих працівників підприємств – з 3,01% до 2,93%. Проте, перший рік повномасштабної війни ознаменувався різким зламом цієї тенденції: частка підприємств та організацій креативного сектору у витратах на оплату праці стрімко зросла – з 3,77% у 2021 р. до 4,53% у 2022 р. та 6,29% у 2024 р. Це стало найвищим показником за всю історію спостережень і відбулося без пропорційного зростання частки креативного сектору у структурі найманих працівників, що залишалася на порівняно стабільному рівні до 2023 р. включно, продемонструвавши помірне зростання лише у 2024 р.

Зростання частки витрат на оплату праці у креативному секторі за умов відносної стабільності чисельності найманих працівників, на нашу думку, може бути зумовлене комплексом чинників. По-перше, на тлі масштабних змін на ринку праці та в сфері зайнятості, пов'язаних з початком повномасштабної російсько-української війни, відбувалося посилення конкуренції за висококваліфіковані кадри. Масова зовнішня міграція та внутрішня релокація, мобілізаційні заходи та добровільна участь частини економічно активного населення у бойових діях створили дефіцит кадрів на внутрішньому ринку [13]. У цих умовах роботодавці, особливо у галузі ІТ, були змушені переглядати систему винагороди та збільшувати рівень заробітної плати з метою утримання ключових працівників. Цьому сприяла також підвищена потреба в стабільному доході з боку самих фахівців, частина з яких опинилися у статусі ВПО, втратили житло або додаткові джерела доходів.

По-друге, важливим фактором стало перепрофілювання мотиваційних механізмів компаній на користь фонду оплати праці. Унаслідок цього ресурси, що раніше спрямовувалися на непрямі форми мотивації персоналу (бонуси, навчання, соцпакети тощо), були перерозподілені на забезпечення заробітної

плати, що призвело до збільшення частки витрат на оплату праці у загальних витратах на персонал. Аналіз зведених статистичних даних підтверджує цю загальну тенденцію: частка витрат на оплату праці у складі витрат на персонал в креативному секторі зросла з 83,1% у 2021 р. до 91,0% у 2024 р. (табл. Н.4)

По-третє, вагомим чинником стало впровадження спеціального податкового режиму «Дія.City» для ІТ-сектору. Запроваджений Законом України [195] на перетині 2021-2022 рр., цей правовий режим передбачає низку фіскальних стимулів, зокрема: пільгову ставку податку на доходи фізичних осіб у розмірі 5 %, можливість оподаткування юридичних осіб податком на виведений капітал за ставкою 9 % замість податку на прибуток у 18 %, а також спрощення найму фахівців через механізм гіг-контрактів. Описані чинники створювали умови для формалізації трудових відносин, стимулювання легалізації доходів та збільшення обсягів «білої» заробітної плати навіть у надскладних соціально-економічних умовах повномасштабної війни.

Кількість зайнятих осіб у суб'єктів господарювання креативного сектору за 2013-2024 рр. зросла у 1,47 рази, або на 163,3 тис. осіб (табл. Л.3), водночас частка креативної зайнятості за цей період майже подвоїлася – з 3,5% до 6,8% (табл. Л.4; рис. 2.10). Натомість частка креативної зайнятості у структурі найманих працівників залишалася майже незмінною, що вказує на те, що розширення сектору відбувалося переважно не через приріст класичної найманої праці, а через збільшення зайнятості поза її межами – насамперед через самозайнятість, зокрема діяльність ФОП, та інші гнучкі форми залучення до економічної діяльності.

В умовах зростаючої гнучкості сфери зайнятості, поширення проєктної та дистанційної праці саме креативні види діяльності стають особливо привабливими для осіб, які прагнуть незалежності у виборі робочого графіка, місця виконання завдань та способу монетизації власних компетентностей. Відповідно, значна частина фахівців реалізує професійний потенціал у креативному секторі поза межами класичного штатного найму. Зазначена трансформація відображає зсув акцентів з інституційно закріплених форм

зайнятості, зокрема штатної, до більш гнучких, індивідуалізованих моделей, що поєднують елементи підприємництва, творчості та самостійного управління трудовою діяльністю. Показовим у цьому контексті є зростання ролі самозайнятості, зокрема ФОП, нових форм зайнятості та участі у гіг-економіці, де фахівці креативної сфери дедалі частіше працюють як незалежні підрядники, фрилансери або засновники власних стартапів. Описані тенденції є індикатором якісних трансформацій ринку праці та сфери зайнятості в напрямку більш інноваційної й людиноцентричної моделі. Це, з одного боку, розширює можливості для розкриття потенціалу та самореалізації творчих осіб, у тому числі поза межами формальної зайнятості, а з іншого – актуалізує потребу оновлення підходів до обліку, регулювання та соціального захисту осіб, залучених до гнучких і нестандартних форм праці, з урахуванням специфіки креативних індустрій.

Висновки до розділу 2

У ході здійсненого статистико-економічного аналізу розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості за період 2013-2024 рр. було усунуто обмеження офіційної статистики шляхом реконструкції часових рядів даних. Застосовано методи імпутації відсутніх значень, що дало змогу агрегувати показники креативних видів діяльності та деталізовано оцінити їхній внесок у національну економіку. Отримано нові кількісні дані і закономірності, які раніше не відображалися в офіційних джерелах.

Узагальнено міжнародний досвід використання креативних практик як інструмента постконфліктної стабілізації, відновлення соціальних зв’язків і пожвавлення місцевої економіки. Систематизовано нові форми зайнятості за критеріями просторової й часової організації праці, договірної моделі, статусу зайнятості та моделі координації й посередництва, що дало змогу визначити їхню функціональну роль у розвитку креативної зайнятості та реінтеграційний потенціал для соціально вразливих груп населення.

Доведено, що креативний сектор характеризується підвищеною чутливістю до шокових впливів та більшою амплітудою коливань (волатильністю) порівняно з формальним сектором економіки: у фазі шоку він зазнає глибшого падіння, однак у фазі відновлення демонструє прискорене зростання та виразну випереджальну. При цьому ключові ознаки такого випереджального зростання, як правило, проявляються на другий рік після першого кризового року. Визначено відмінності характеру реакцій креативного сектору та, зокрема, його інвестиційної активності, на кризові шоки. Виявлено суттєву залежність реакцій від природи криз та їхніх визначальних чинників, що зумовлює відмінності як у динаміці показників, так і в причинно-наслідкових зв'язках, механізмах адаптації та стратегіях економічних агентів.

До галузей-лідерів креативного сектору за показником частки доданої вартості у структурі ВДВ креативного сектору віднесено: комп'ютерне програмування (54%); дослідження та експериментальні розробки у сфері природничих і технічних наук (10,3%); діяльність рекламних агентств (9,1%); консультування з питань інформатизації (5,7%); консультування з питань комерційної діяльності й керування (5%); діяльність у сфері телевізійного мовлення (4,2%); освіта (3,1%); виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм (1,4%); видавництво книг (1,3%); діяльність у сфері архітектури (1,3%); видання іншого програмного забезпечення (1%); театральна та концертна діяльність (0,8%).

Доведено, що креативні види діяльності є менш капіталомісткими порівняно з традиційними галузями, оскільки менший обсяг капітальних інвестицій забезпечує формування відносно більшої частки доданої вартості. Аналіз співвідношення валової доданої вартості до капітальних інвестицій засвідчує стійке зростання віддачі інвестицій у креативному секторі: у середньому цей показник збільшується на 6,6% щороку. Водночас обмежений доступ до інвестиційних джерел і фінансових ресурсів залишається одним із ключових системних бар'єрів для повноцінної реалізації потенціалу креативних індустрій.

Підтверджено, що в креативному секторі економіки України, на відміну від капіталомістких виробничих галузей, лаг між здійсненням інвестицій і подальшим приростом доданої вартості є слабко вираженим або суттєво коротшим. Основним чинником цього визначено особливості організаційної діяльності у креативних індустріях: коротші виробничі та інноваційні цикли, гнучкий проєктний менеджмент, значна частка вкладень у нематеріальні активи, висока швидкість комерціалізації результатів, а також порівняно нижча залежність від матеріально-технічної інфраструктури та стаціонарних виробничих потужностей.

Результати економетричного моделювання залежності валової доданої вартості креативного сектору від зайнятості, а також моделювання доданої вартості некреативного сектору як функції зайнятості у креативному та некреативному секторах, засвідчили низку закономірностей. Зростання зайнятості в креативному секторі на 1% асоціюється зі збільшенням його валової доданої вартості приблизно на 1,14% (за інших рівних умов), що вказує на більш ніж пропорційну еластичність результативності креативних видів діяльності відносно масштабу залученої праці та узгоджується з їхньою опорою на людський капітал, знання, цифрові компетентності й нематеріальні активи.

Оцінювання моделі доданої вартості некреативного сектору показує, що розширення креативної зайнятості позитивно пов’язане зі зростанням валової доданої вартості решти видів економічної діяльності, що емпірично підтверджує комплементарність секторів і наявність позитивних міжсекторальних ефектів. Економічний зміст такого зв’язку розкривається через поширення цифрових, інформаційних і креативних сервісів у бізнес-процесах, а також через пов’язані з ними зміни в продуктивності, інноваційності та каналах збуту.

Результати сценарного моделювання зростання креативної зайнятості за рахунок структурного перерозподілу (без розширення загальної бази зайнятості) демонструють: за умови підвищення частки креативної зайнятості до близько 8%, валова додана вартість креативного сектору зростає приблизно

на 19,5%, некреативного сектору – на 3,3%, сукупна додана вартість суб'єктів господарювання – на 3,9%. Отже, структурний перерозподіл зайнятості на користь креативного сектору пов'язаний із вищою сукупною результативністю економіки за валовою доданою вартістю навіть за умови фіксованого загального рівня зайнятості.

Аналіз динаміки витрат на персонал, зокрема витрат на оплату праці, суб'єктів господарювання креативного сектору засвідчує випереджальний характер їх зростання щодо загальної динаміки по суб'єктах господарювання. Впродовж 2013-2024 рр. середні витрати на оплату праці в розрахунку на одного найманого працівника у креативних видах діяльності стійко перевищували відповідний середній показник для формального сектору; при цьому розрив мав тенденцію до розширення і у 2024 р. це співвідношення становило 1,93:1. Це свідчить про те, що у креативному секторі формуються якісні робочі місця з порівняно високим рівнем оплати праці та можливостями для розвитку людського капіталу.

На тлі загального скорочення зайнятості, креативні види діяльності демонструють зростання, що відображає переорієнтацію попиту на працю у бік знаннємістких, інноваційно-орієнтованих, творчих і цифрових професій. Доведено, що зростання питомої ваги креативного сектору у зайнятості суб'єктів господарювання відбувається значною мірою не через розширення класичної найманої праці, а через підприємницькі та інші гнучкі форми залучення до економічної діяльності, насамперед самозайнятість і діяльність фізичних осіб-підприємців. Це актуалізує потребу цілеспрямованої підтримки нових форм зайнятості та інституту ФОП, а також коригування державної політики щодо обліку, регулювання і соціального захисту осіб, які працюють поза межами стандартного найму.

Дані свідчать, що сфера освіти є однією з найбільш уразливих у креативному секторі за рівнем оплати праці, обсягами фінансування та інвестиційною активністю. Це зумовлює відтік кадрів, ризики зниження якості освітнього процесу, ускладнює модернізацію матеріально-технічної бази

закладів освіти та, як наслідок, істотно обмежує формування креативного людського потенціалу як базового ресурсу інноваційного розвитку країни.

Водночас суттєве зниження зайнятості у сфері досліджень і розробок, зокрема природничо-технічного та суспільно-гуманітарного спрямування, становить значний ризик для інноваційного потенціалу креативного сектору. Відтік висококваліфікованих фахівців і недостатнє оновлення кадрового складу у цих видах діяльності ускладнюють розробку передових технологій і створення конкурентоспроможних інновацій. Динаміка оплати праці науковців суттєво поступається іншим галузям креативного сектору, що знижує привабливість наукової кар’єри для молодих спеціалістів.

Отримані результати створюють підґрунтя для подальшого формування політик і механізмів підтримки розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості. Зокрема, актуальним є визначення стратегічних напрямів державної підтримки, розвитку креативного людського потенціалу та людського капіталу, а також інфраструктурного забезпечення креативного сектору, що розглядатиметься у наступному розділі.

Основні результати розділу опубліковано в наукових працях автора [133; 152; 162; 176].

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ ТА СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Підтримка розвитку креативної зайнятості засобами державної політики

Результати комплексного аналізу розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості України, здійсненого у другому розділі дисертації, засвідчують його зростаючу вагу як соціально-економічного ресурсу, що формує передумови інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності держави. Водночас наявні диспропорції у структурі креативного сектору, інституційні, фінансові та регуляторні обмеження, а також виклики, актуалізовані повномасштабною російсько-українською війною, підтверджують обмеженість стихійних ринкових механізмів розвитку цього сегменту та зумовлюють потребу у цілеспрямованій і системній підтримці з боку публічної влади. У цьому контексті одним із ключових завдань сучасної державної політики є створення сприятливих умов для формування, накопичення та ефективного використання креативного людського капіталу, а також узгодження інституційних, фінансово-інвестиційних, податково-регуляторних, освітніх і соціальних інструментів державного впливу задля забезпечення сталого розвитку креативного сектору та посилення його ролі у повоєнному відновленні України.

Міністерство економіки України відіграє провідну роль у формуванні та реалізації інституційних, податкових та інвестиційних інструментів підтримки креативних індустрій, зокрема через розроблення та впровадження стратегічних документів державної економічної політики. Так, у межах реалізації Експортної стратегії України, креативний сектор було визначено як пріоритетний [196], що стало підґрунтям для розроблення Експортної стратегії для сектору креативних

індустрій, розрахованої на 2019-2023 рр. [197]. У зазначеній секторальній Стратегії було сформовано послідовну логіку його підтримки: від подолання фрагментованості креативного сектору, уточнення його обсягу й складу, формалізації ролі в національній економіці, закріплення напрямів розвитку в базових стратегічних документах і розподілу відповідальності між центральними органами виконавчої влади – до модернізації й підвищення конкурентоспроможності національних креативних товарів і послуг та розширення їхньої присутності на міжнародних ринках. У цьому контексті передбачалося створення постійної платформи державно-приватного діалогу, репрезентативного об'єднання суб'єктів креативних індустрій та цифрового інформаційно-комунікаційного механізму для представлення креативного сектору, його товарів, послуг і суб'єктів на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Важливим для цього дослідження є те, що інструментарій Стратегії безпосередньо корелює з напрямами розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості. Зокрема, у ній акцентовано на розвитку людського капіталу, модернізації освітніх програм, посиленні взаємодії між бізнесом та освітніми установами, залученні галузевих інвестицій, застосуванні фінансових стимулів, перегляді механізмів державної підтримки та спрощенні податкових умов для підприємництва і запуску стартапів у креативному секторі. Окремий стратегічний напрям було пов'язано з інтернаціоналізацією креативного сектору, зокрема через адаптацію законодавства до міжнародних стандартів у сферах захисту прав інтелектуальної власності та електронної комерції, організацію інформаційно-промоційних кампаній і участь у міжнародних заходах [197].

Водночас станом на 2026 р. у відкритому доступі не представлено узагальнених підсумкових матеріалів, які б давали змогу підтвердити комплексне впровадження передбачених Стратегією заходів та оцінити їхню результативність. Це дає підстави розглядати практичну реалізацію її положень як фрагментарну. При цьому самі запропоновані напрями та інструменти залишаються змістовно релевантними і можуть бути використані як

методичний орієнтир для актуалізації та розроблення комплексних заходів державної політики підтримки креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в умовах воєнних і повоєнних трансформацій, зокрема в частині усунення інституційних, податкових і регуляторних бар'єрів розвитку креативного підприємництва.

У цьому контексті важливо окреслити чинники державної політики, які здатні стримувати розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, особливо в частині малого та мікропідприємництва. Як зазначалося нами у попередніх публікаціях [176], однією з найбільш дієвих форм стимулювання креативного підприємництва є не стільки державна фінансова підтримка у вигляді грантів чи програм субсидування, скільки створення сприятливого податкового та регуляторного середовища, що водночас виступає одним із інструментів детінізації доходів фізичних осіб і розширення формальної зайнятості. Цей напрям є особливо важливим для креативного сектору, значна частина фахівців якого працює у форматі самозайнятості – як фізичні особи-підприємці або фрилансери. Як демонструє досвід Естонії – країни, яка вже понад 10 років поспіль очолює Індекс податкової конкурентоспроможності OECP – добре структурована, проста та зрозуміла податкова система без надмірної регуляції може надзвичайно ефективно стимулювати економічний розвиток і водночас забезпечувати значні надходження до бюджету [198]. Найпростіша звітна та податкова система в Європі, 0% податку на реінвестований прибуток та уніфіковані податкові ставки дозволили країні перетворитися на осередок стартапів та інноваційних компаній: лише за третій квартал 2025 року естонські стартапи сплатили 120,7 млн євро податків, що на 18% більше, ніж роком раніше [199]. Ми впевнені: зменшення податкового та регуляторного тиску для мікробізнесу і новостворених креативних підприємств в Україні може стати одним з найефективніших заходів для їх становлення, масштабування та виходу на нові міжнародні ринки. Тимчасове введення пільгових податкових умов у межах програм економічного відновлення або зниження фіскального навантаження на

певні категорії видів діяльності (зокрема, пов’язаних з ІТ, кіноіндустрією, видавничою справою, освітою, сферою досліджень та розробок тощо) дало б змогу зменшити бар’єри входу на ринок креативних продуктів для молодих підприємців і креативних команд та стимулювати розвиток уже діючих підприємств.

Не менш важливою умовою є передбачуваність державної політики. Лідери українського бізнесу наголошують, що стабільна та прогнозована податкова політика – це нові робочі місця і стабільні податкові надходження до бюджету [200]. Для креативних індустрій це означає потребу в чіткій довгостроковій програмі підтримки та стабільному фіскально-правовому полі, що знижує невизначеність, полегшує стратегічне планування і створює умови для становлення та масштабування креативних стартапів, малого і мікропідприємництва. Зменшення обсягу паперової звітності, автоматизація обліку, зрозумілі критерії перевірок контролюючих органів та спрощення системи оподаткування, на наше переконання, можуть стати дієвими стимулами для зростання креативної зайнятості, що особливо актуально у контексті повоєнного відновлення України.

Станом на 2024 рік частка зайнятих у суб’єктів господарювання, що мають організаційно-правовий статус фізичної особи-підприємця, становила 66% загальної чисельності зайнятих у креативному секторі (337,8 тис. осіб із 512,1 тис.). Тобто, близько двох третин зайнятих у креативних видах діяльності припадало на сегмент ФОП (табл. Л.6). У цьому контексті особливої уваги потребує реформування положень Національної стратегії доходів до 2030 року [154], яка містить низку потенційно загрозливих положень для малого бізнесу, отже – й для сегменту креативної зайнятості. Згідно з оприлюдненими орієнтирами цієї стратегії, у найближчі роки планується поступове скасування спрощеної системи оподаткування в її нинішньому вигляді, введення нових ставок податків (від 3% до 17%, залежно від виду діяльності), а в перспективі – підвищення ставки до 18%. Це, на наше переконання, може призвести до негативних наслідків, таких як зростання тінізації економіки, зниження рівня

самозайнятості, а також втрати динаміки розвитку мікро- та малого бізнесу, зокрема в секторах, де переважає креативна зайнятість. В умовах повоєнного відновлення та необхідності забезпечення економічної стійкості на місцевому рівні, навпаки, збереження гнучкої системи оподаткування для ФОП, зокрема в креативному секторі, є критично важливим для підтримки зайнятості, розвитку підприємницьких ініціатив і стимулювання відновлення економіки знизу вгору.

Не менш суперечливим є положення щодо обов'язкового обліку походження товарів для ФОП, а також вимога обов'язкової реєстрації платника ПДВ при досягненні річного обороту в 4 млн грн[*]. Такий фінансовий поріг є надто низьким і не відповідає реаліям ринку – навіть невелика креативна студія або самозайнятий дизайнер упродовж року може перевищити цю суму, водночас не маючи ресурсів для організації повноцінного бухгалтерського обліку та юридичного супроводу. Робота з ПДВ, в свою чергу, вимагає глибокого знання податкового законодавства, залучення штатних або зовнішніх фахівців, що є складним і витратним рішенням для малого і мікробізнесу, особливо в умовах війни та економічної нестабільності. Отже, реалізація цих положень у поточному вигляді може посилити ризики згортання або тінізації малого бізнесу, поставивши під загрозу досягнення останніх років у сфері креативного підприємництва, створення нових робочих місць для молоді, а також послабити роль креативного сектору як драйвера інноваційного розвитку та інструмента повоєнного економічного відновлення України.

З огляду на викладене, стратегічно важливо, щоб державна політика в цій сфері орієнтувалася не лише на інституційну підтримку «згори», а й на забезпечення справедливих, стабільних і прогнозованих умов для діяльності малого бізнесу, особливо на перетині культури, технологій та інноваційного підприємництва. Не менш важливою є участь представників креативних індустрій у формуванні відповідних рішень через дорадчі органи, публічні обговорення стратегій і пілотні програми співпраці держави з підприємцями,

[*] Станом на березень 2026 р. Мінфіном у проєкті змін до Податкового кодексу України запропоновано змінити поріг обов'язкової реєстрації платником ПДВ з 1 до 4 млн грн (пояснювальна записка від 18.03.2026 № 44010-04-62/7778).

що дасть змогу краще враховувати реальні потреби сектору та уникати надмірного регуляторного навантаження.

Водночас ефективність державної політики підтримки креативної зайнятості в умовах війни та повоєнного відновлення визначатиметься не лише загальними правилами регулювання, а й здатністю цільово враховувати потреби груп населення, чия соціально-економічна вразливість посилилася внаслідок війни. Як було обґрунтовано у розділі 2 дисертаційного дослідження, креативні види діяльності можуть виконувати роль механізму їх трудової та соціально-економічної інтеграції, зокрема завдяки порівняно низьким бар'єрам входу, новим та гнучким формам зайнятості, можливостям дистанційної роботи та швидкій капіталізації навичок у ринковому середовищі. У таблиці 3.1 систематизовано ключові бар'єри, інтеграційний потенціал креативних видів діяльності, релевантні інструменти й заходи державної підтримки на різних рівнях.

Таблиця 3.1

Креативні види діяльності як інструмент трудової та соціально-економічної інтеграції вразливих груп населення

Вразлива група населення	Ключові проблеми та бар'єри	Потенціал креативних видів діяльності та інструменти інтеграції	Заходи державної підтримки
1	2	3	4
Демобілізовані військові, зокрема ветерани з інвалідністю	Поранення, інвалідність, ПТСР; упередження роботодавців; брак перекваліфікації та професійної реабілітації; нестача адаптованих робочих місць; ризик соціальної ізоляції.	Дистанційна та гнучка зайнятість у ІТ та творчих сферах; можливість працювати з дому у власному темпі; поєднання праці з психологічною та фізичною реабілітацією; використання бойового досвіду в техно- та соціальних креативних проєктах.	Грантові програми для ветеранського бізнесу; цільові освітні програми з ІТ, дизайну, менеджменту креативних проєктів; ветерано-хаби й консультації щодо самозайнятості; адаптація міжнародних програм перепідготовки.

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4
Молоді матері	Вимушена релокація; дефіцит дитячої інфраструктури та підтримки; перерви у кар'єрі; гендерний розрив в оплаті праці; дискримінація при наймі; високий емоційний стрес.	Фриланс і самозайнятість у дизайні, копірайтингу, SMM, створенні контенту та handmade-бізнесах; гнучкий графік і робота з дому; поєднання догляду за дітьми з професійною самореалізацією; креативна діяльність як ресурс психологічної підтримки.	Норми про роботу з дому й неповний робочий час під час відпустки по догляду за дитиною; програми розвитку жіночого підприємництва; коворкінги з дитячими кімнатами; локальні креативні студії та гуртки; онлайн-курси з цифрових і креативних навичок.
Внутрішньо переміщені особи	Втрата житла, майна, роботи й соціальних зв'язків; підвищене безробіття; брак вакансій у приймаючих громадах; житлові труднощі; кваліфікаційний дисбаланс; залежність від короткострокової допомоги.	Дистанційна робота незалежно від місця проживання; створення креативного бізнесу (дизайн, медіа, ремесла, соціальні й культурні проєкти); культурно-креативні практики як інструмент відновлення довіри, локальної згуртованості та формування соціального капіталу.	Компенсація, податкові та інші пільги роботодавцям за працевлаштування ВПО; ваучери на навчання новим професіям; участь у грантових програмах малого бізнесу; стипендії та гранти; створення центрів підтримки ВПО, креативних коворкінгів, програм соціального підприємництва й тренінгів з креативного бізнесу.
Закордонні релоканти	Юридична й податкова невизначеність, ризик подвійного оподаткування; соціальна ізоляція; неповна інтеграція в локальний та український ринки; фінансовий стрес; ризик «витоку мізків».	Дистанційна робота у креативних та ІТ-сферах для українських і міжнародних замовників; фриланс на глобальних платформах; збереження професійних і культурних зв'язків з Україною; роль «креативних амбасадорів» української культури та бізнесу.	Спрощення податкових процедур і визнання цифрових документів; інструменти уникнення подвійного оподаткування; навчальні ІТ- та креативні програми для українців за кордоном; спеціалізовані сервіси пошуку віддаленої роботи; програми цифрових кочівників у країнах ЄС.

Закінчення таблиці 3.1

1	2	3	4
Молодь та здобувачі освіти	Перервані освітні траєкторії; релокація закладів освіти і здобувачів освіти; нестабільність навчального процесу; мобілізаційний тиск; ризик маргіналізації; ризик «витоку мізків».	Висока частка зайнятості молоді у креативних секторах; ранній вихід на ринок праці через фриланс, стажування та стартапи; цифрова креативність (IT, геймдизайн, digital-маркетинг) як канал інтеграції в глобальний ринок; культурно-мистецькі ініціативи як спосіб опрацювання травм і вкорінення в спільнотах.	Розвиток IT- та цифрових індустрій як джерела робочих місць; підтримка молодіжного креативного підприємництва й стартапів; розбудова креативних хабів, фестивалів, інкубаторів; програми неформальної освіти; залучення молоді до волонтерських і соціальних креативних проєктів.

Джерело: узагальнено та розвинено автором на основі [56; 123 – 132; 134; 135; 138 – 144].

Доцільним кроком після узагальнення ключових бар'єрів та інструментів інтеграції, представлених у табл. 3.1, є звернення до міжнародного досвіду як джерела порівняльної верифікації та розширення інструментарію державної політики. Подальший аналіз міжнародних практик має не лише ілюстративне значення, а й аналітичну функцію – він дозволяє ідентифікувати, які саме виклики та суспільні потреби стали підґрунтям державної політики підтримки креативного сектору в розвинених країнах, а також оцінити можливості адаптації відповідних рішень до українських умов. Варто наголосити: потреба системного розвитку креативних видів діяльності не виникає у вакуумі, а є відповіддю на структурні трансформації економіки, стагнацію традиційних галузей, запит на економіку знань, технологічне оновлення, соціальну згуртованість і регіональну незбалансованість. Як вже зазначалося вище, попри наявність в Україні окремих стратегічних підходів до підтримки креативних індустрій, їх практична реалізація залишається недостатньо системною, тому міжнародний досвід може слугувати орієнтиром для побудови цілісного інституційного та інструментального контуру державної політики підтримки креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості.

Міжнародний досвід підтверджує, що ефективна підтримка креативного сектору економіки не зводиться до прямих інструментів фінансування на кшталт грантових програм чи субсидій, а передбачає поєднання інституційної координації, аналітичного супроводу, фінансово-інвестиційних стимулів, розвитку людського капіталу, цифрової трансформації, кластерної політики та міжнародного позиціонування. Найбільш показовим у цьому контексті є досвід Великої Британії, де підтримка креативних індустрій спирається на розвинену систему доказової політики. Центральну роль у цьому процесі відіграє The Creative Industries Policy and Evidence Centre, який консолідує експертні ресурси провідних університетів і забезпечує регулярний аналіз стану сектору у звітах «State of the Nations» [201]. У британській моделі поєднано міжнародну інтеграцію та експортну орієнтацію; підтримку інновацій і ДіР-інфраструктури через фінансування інноваційних кластерів, хабів та інкубаторів; підвищення кваліфікації, розвиток освіти і креативних навичок; залучення молоді; публічні інвестиції в мистецтво, культуру й спадщину як чинники зайнятості, соціальної стійкості та міжнародного позиціонування країни [201].

Іншим важливим напрямом є включення розвитку креативного сектору економіки в ширшу стратегію технологічної модернізації. Такий підхід демонструє зокрема Китай, де розвиток цифрових і креативних індустрій пов’язано з переходом від екстенсивної виробничої моделі до інновацій, цифровізації та розвитку інтелектуального капіталу [202; 203]. Масштаб цієї трансформації підтверджують значні інвестиції в цифрову інфраструктуру (понад 210 млрд дол. США у 2022 р.) та оцінки потенційного економічного ефекту від упровадження передових технологій на рівні понад 2,9 трлн дол. США до 2030 р. [204]. У межах стратегії «Зроблено в Китаї 2025» акцент зроблено на штучному інтелекті, робототехніці, Інтернеті речей, хмарних технологіях, відновлюваній енергетиці та інших напрямах, що відкривають нові можливості для інноваційного підприємництва і цифрових креативних практик [205]. Водночас активно розбудовується мережа науково-дослідних центрів у співпраці з університетами та бізнесом, запроваджуються пільги та прямі

державні інвестиції у високотехнологічне виробництво, що є частиною ширшої стратегії структурної трансформації економіки. На місцевому рівні розвиваються креативні парки, інноваційні хаби, інкубатори та спеціалізовані кластери з особливими умовами ведення бізнесу, пільговим оподаткуванням, підтримкою з боку центрального уряду та муніципалітетів [68, с. 50-51].

Важливим для України є також досвід країн, які поєднують економічні, культурні та соціально-трудові інструменти підтримки розвитку креативної зайнятості. У Німеччині системна підтримка культурних і креативних індустрій (далі – ККІ) координується Федеральним міністерством економіки та клімату і Уповноваженим Уряду з питань культури та ЗМІ. Федеральний компетентнісний центр культурних і креативних індустрій, створений у межах ініціативи «Kultur- und Kreativwirtschaft», виконує функції аналітичного, координаційного та інформаційного хабу з питань підвищення конкурентоспроможності сектору, стимулювання інновацій у МСП, створення робочих місць і підтримки самозайнятості [206]. Інструментарій підтримки охоплює програми цифрової трансформації, розвиток інноваційних бізнес-моделей, комунікаційні кампанії з розвитку кадрового потенціалу та іміджу професій у ККІ, підтримку креативних стартапів і аудіовізуального виробництва, механізми залучення приватного капіталу, зокрема через запровадження «обов'язкових інвестицій», а також посилення соціального захисту самозайнятих і фрилансерів [207 – 211].

Французький досвід демонструє ефективність поєднання державних інвестиційних стимулів, цифрової модернізації та територіально орієнтованої політики розвитку креативного потенціалу міст. У межах стратегії «France 2030» реалізуються програми цифровізації культурної сфери та освоєння інструментів штучного інтелекту як чинників модернізації й створення креативних робочих місць [212]. Водночас досвід кластерно-територіального підходу, зокрема приклад Сент-Етьєна (UNESCO Creative City у сфері дизайну), демонструє, як розвиток дизайн-екосистеми та креативних кластерів стає чинником перетворення постіндустріальних міст на центри культурного й

креативного підприємництва, розширюючи зайнятість у дизайні, моді та інших креативних галузях [213; 214].

Нідерланди є прикладом ефективної політики пріоритизації, в межах якої креативний сектор визначено як «топ-галузь», що поєднує економічну динаміку та інновації й отримує цільову державну підтримку [215]. Інституційну основу становить мережа спеціалізованих організацій і програм підтримки, зокрема Creative Industries Fund NL, а також інструменти підтримки молодих фахівців і фрилансерів: оплачувані стажування, менторство, грантова й тренінгова підтримка підприємницьких компетентностей [216]. Водночас «Програма дій на ринку праці в культурному та творчому секторі», сформована на основі Labour Market Agenda 2017-2023, акцентує увагу на якості трудових відносин, розвитку соціального діалогу, оновленні контрактних моделей, навчанні впродовж життя та залученні креативних фахівців до проєктів інклюзії, освіти й професійної інтеграції вразливих груп [217].

Отже, міжнародний досвід підтверджує, що результативна підтримка креативного сектору економіки можлива за умови його стратегічного позиціонування як пріоритету сучасної економіки знань, інноваційного розвитку та технологічного оновлення. Досвід Великої Британії, Китаю, Німеччини, Франції, Нідерландів та інших країн із розвиненими креативними індустріями засвідчує доцільність комплексного підходу, який поєднує інституційну координацію, аналітичний супровід, фінансові та податкові стимули, підтримку ДіР і цифрової трансформації, освітні програми, кластерний розвиток, міжнародне просування, залучення інвестицій, а також соціально-трудові механізми підтримки самозайнятих і фрилансерів. Саме ці напрями можуть бути адаптовані до українських умов з урахуванням потреб повоєнного відновлення, розвитку креативного людського потенціалу, підтримки малого підприємництва та формування цілісної інституційної системи підтримки креативного сектору. Узагальнення ключових міжнародних практик та можливостей їх імплементації в Україні подано в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Міжнародний досвід державної підтримки креативного сектору: механізми та можливості імплементації в Україні

Країна	Ключові механізми підтримки	Напрями та можливості імплементації в Україні
Велика Британія	Доказова політика та регулярна аналітика сектору; інвестиції в освіту й навички; експортна орієнтація; підтримка інновацій, ДіР, кластерів, хабів та інкубаторів; публічні інвестиції в культуру й спадщину.	Створення аналітичного центру з креативної політики на базі університетів; розробка кластерної стратегії розвитку креативних індустрій; програми підготовки кадрів у співпраці з бізнесом.
Німеччина	Компетентнісний центр як аналітичний, координаційний та інформаційний хаб; цифровізація й інноваційні бізнес-моделі; комунікаційні кампанії; підтримка стартапів і аудіовізуального виробництва; податкові стимули, «обов'язкові інвестиції», соціальний захист самозайнятих і фрилансерів.	Формування Агентства з розвитку креативних видів діяльності України при Мінекономіки або Кабміні; впровадження грантів на цифрові й інклюзивні проєкти; пілотування податкових стимулів і механізмів залучення приватного капіталу; удосконалення механізмів соціального захисту самозайнятих і фрилансерів.
Франція	Державні інвестиційні стимули; цифровізація культурної сфери та застосування ШІ; кластерно-територіальна політика; креативна спеціалізація міст, локальна ідентичність і дизайн-екосистеми.	Створення регіональних кластерів на базі об'єднаних територіальних громад; унікалізація громад і регіонів на основі локальної культурної ідентичності; державні конкурси на підтримку діджитал-культури та ШІ; програми розвитку та промоції міст і територій як креативних центрів; підтримка локального підприємництва.
Китай	Національна стратегія технологічної модернізації; інвестиції у ШІ, робототехніку, хмарні технології та цифрову інфраструктуру; університетські ДіР-центри; креативні кластери, хаби, парки та спецрежими підтримки.	Розвиток державної політики цифровізації та цифрових сервісів; посилення співпраці між ЗВО, науково-дослідними установами, ІТ-сектором і бізнесом; створення інноваційних платформ у партнерстві з креативним бізнесом; пілотування креативних парків і зон із податковими, інвестиційними та експортними стимулами.
Нідерланди	Політика «топ-секторів»; спеціалізовані фонди й програми підтримки; оплачувані стажування та менторство; грантова й тренінгова підтримка фрилансерів; соціальний діалог, оновлення контрактних моделей, навчання впродовж життя.	Впровадження програм оплачуваних стажувань і менторства для молоді; створення інструментів підтримки креативних фрилансерів і самозайнятих; розвиток соціального діалогу та оновлення контрактних практик; програми навчання протягом життя.

Джерело: розроблено автором на основі [68; 202 – 217]

Урахування окреслених практик є особливо важливим для України, яка в сучасних умовах стикається з поєднанням структурних викликів – втратою традиційних ринків, скороченням промислових потужностей унаслідок війни, демографічними змінами, цифровою трансформацією освіти й культури та курсом на інтеграцію до європейського економічного і соціального простору, – а також з браком досвіду системної розбудови креативних індустрій та формування ефективної моделі їх державної підтримки, що актуалізує значення міжнародної співпраці та імплементації відповідного зарубіжного досвіду [218]. Водночас навіть в умовах повномасштабної війни креативний сектор зберігає динамізм, що посилює потребу в трансформації державної політики – від декларативної підтримки до інституційно закріпленої, аналітично обґрунтованої та фінансово забезпеченої системи заходів.

У ширшому контексті трансформації публічної політики зайнятості в умовах воєнного і повоєнного періодів важливо виходити з того, що подолання тривалого турбулентно-кризового стану ринку праці та сфери зайнятості потребує комплексного поєднання інституційних, економічних та соціальних інструментів державного впливу [14]. З огляду на результати проведеного аналізу, міжнародний досвід та особливості національного контексту, державна політика розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні має формуватися як цілісний комплекс взаємопов’язаних інструментів. До його основних напрямів доцільно віднести інституційну координацію, фінансово-інвестиційну підтримку, податкові і регуляторні стимули, розвиток освіти й креативного людського потенціалу, комунікаційно-інформаційну політику та міжнародне просування. Кластерно-регіональна складова при цьому не виокремлюється в самостійний напрям, а інтегрується в інституційний та фінансово-інвестиційний блоки через створення регіональних центрів креативності, розвиток хабів, інкубаторів, креативних парків і локальних платформ підтримки. Узагальнену структуру таких напрямів подано на рис. 3.1.

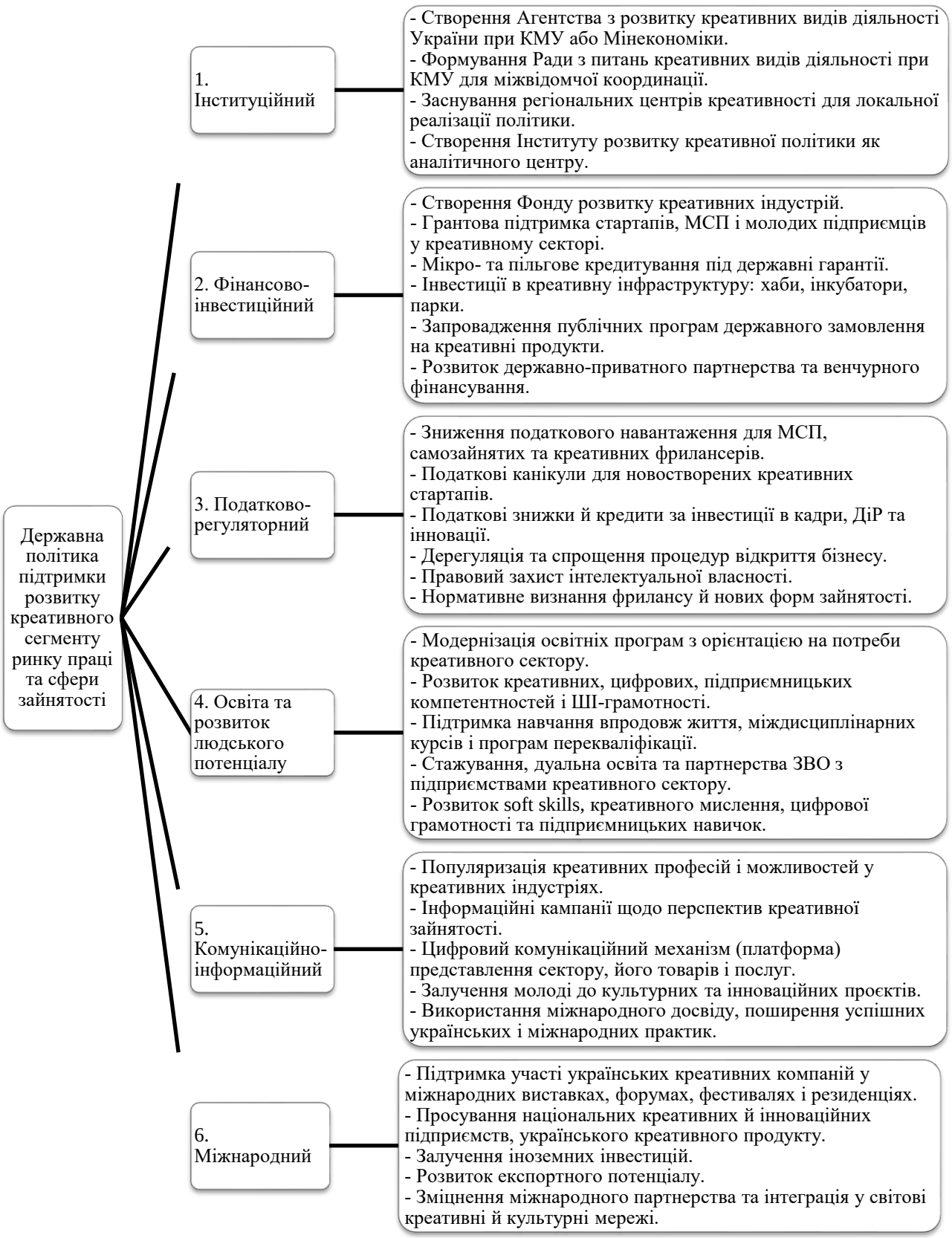

Рисунок 3.1. Основні напрями державної політики підтримки розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості

Джерело: авторська розробка.

Серед визначених напрямів базове значення має інституційний блок, оскільки саме він забезпечує координацію, сталість і практичну реалізацію інших інструментів державної політики. Для України це передбачає формування постійної системи управління розвитком креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, зокрема через створення центрального координаційного органу, регіональних центрів креативності та аналітичного контуру інфраструктурної підтримки відповідних рішень.

На сьогодні в Україні не існує окремого інституційного органу, який би системно координував розвиток креативного сектору економіки, а відповідно – і креативної зайнятості. Проте, є кілька важливих державних структур, які частково виконують ці функції. Міністерство культури і стратегічних комунікацій України наразі є основним державним органом, що опікується розвитком культурних і креативних індустрій. У його структурі діє Директорат креативних індустрій, до функцій якого належать формування відповідних політик, підтримка проєктів та міжнародна співпраця [219]. Кабінет Міністрів України у 2019 році затвердив перелік видів економічної діяльності, що належать до креативних індустрій (Розпорядження №265-р), однак інституційного механізму реалізації цієї політики при Мінекономіки не створено. У 2021 році було анонсовано створення Ради з розвитку креативної економіки при КМУ [220], однак її діяльність не набула системного цілеспрямованого характеру. Український фонд стартапів (USF), підпорядкований Мінекономіки, підтримує інноваційні проєкти, зокрема й у сфері креативних індустрій, але не є профільним органом для формування політики зайнятості в креативному секторі економіки [221]. Таким чином, в Україні сформовано окремі нормативні, інституційні та програмні напрацювання у сфері підтримки креативних індустрій, однак відсутній єдиний координаційний центр або агентство, здатне інтегрувати економічну, культурну та соціально-трудову політику в цій сфері. Це створює інституційну прогалину, яка обмежує ефективність державної підтримки креативної зайнятості та

потребує вирішення в логіці міжвідомчої і міжсекторальної координації державної політики [222].

Подолання визначеної нами фрагментації повноважень між державними органами у сфері розвитку креативного сектору економіки та креативної зайнятості, на наше переконання, потребує формування багаторівневої інституційної архітектури із чітким розподілом функцій на національному та регіональному рівнях. Її основу мають становити: Агентство з розвитку креативних видів діяльності України, Рада з питань креативних видів діяльності при КМУ, мережа регіональних центрів креативності та Інститут розвитку креативної політики як спеціалізований аналітичний центр. Така модель дає змогу розмежувати стратегічні, координаційні, регіональні та аналітичні функції державної політики.

Центральним координаційним органом у цій архітектурі має стати Агентство з розвитку креативних видів діяльності України (далі – АРКВДУ), яке доцільно створити при Кабінеті Міністрів України або в структурі Мінекономіки, з орієнтацією на релевантний міжнародний досвід і ефективні існуючі моделі (зокрема, такі як Creative Industries Council та Creative Industries Policy and Evidence Centre у Великій Британії, Kompetenzzentrum Kultur- und Kreativwirtschaft у Німеччині). Агентство має відповідати за розроблення й впровадження національної політики зайнятості у креативному секторі; координацію міжвідомчої взаємодії між Мінекономіки, Міністерством культури та стратегічних комунікацій України, Міністерством освіти і науки України, Міністерством соціальної політики, сім'ї та єдності України і Міністерством цифрової трансформації України; ініціювання механізмів податкового стимулювання та фінансової підтримки самозайнятих осіб, суб'єктів малого бізнесу і креативних стартапів. До функцій АРКВДУ також доцільно віднести акумулювання фінансових ресурсів і адміністрування грантових та конкурсних програм для креативних проєктів, стартапів і молодіжних ініціатив; розроблення політик на основі аналітичних даних стосовно економічної, інвестиційної та зайнятісної динаміки креативного

сектору; запуск і координацію національних кластерних програм підтримки креативних екосистем у великих і малих містах, програм підтримки інноваційного підприємництва; розвиток міжнародної взаємодії, інтеграцію України у глобальні мережі креативного виробництва, сприяння нарощуванню експорту креативного контенту, просування брендованої національної ідентичності як культурного й економічного ресурсу.

Рада з питань креативних видів діяльності при Кабінеті Міністрів України має стати профільним дорадчим органом, відповідальним за підготовку рекомендацій щодо вдосконалення державної політики в сфері креативних індустрій та креативної зайнятості з урахуванням позицій урядових інституцій, представників креативного бізнесу, аналітичної і наукової спільноти та профільних об'єднань. Її основна роль полягатиме у формуванні стратегічного бачення векторів розвитку креативного сектору економіки, ринку праці та сфери зайнятості, експертному узгодженні міжсекторальних рішень і підвищенні якості стратегій економічного зростання та інноваційного розвитку в частині, що стосується креативних видів діяльності. До функцій Ради доцільно віднести експертне узагальнення потреб креативного сектору у фахівцях, визначення галузей із найбільшим потенціалом створення робочих місць і виявлення бар'єрів розвитку зайнятості; погодження загальнодержавних програм підтримки зайнятості у креативному секторі; підготовку пропозицій до бюджетної політики щодо стимулювання створення робочих місць у креативних галузях; забезпечення громадського контролю за реалізацією відповідних ініціатив. Важливим напрямом її діяльності має бути також узгодження програм просторового розвитку, зокрема підтримка креативних хабів і регіональних кластерів як інструментів ревіталізації територій та застарілих майданчиків, перетворення їх на осередки інноваційної й креативної діяльності, а також стимулювання інвестицій у розвиток креативного людського потенціалу, цифрову інфраструктуру, створення, захист та комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності.

На регіональному рівні доцільним є створення мережі регіональних центрів креативності (далі – РЦК), які забезпечуватимуть реалізацію політики зайнятості «на місцях», сприятимуть розбудові локального креативного потенціалу та формуванню регіональних інструментів підтримки креативного підприємництва. Основними завданнями РЦК мають стати: професійна орієнтація, навчання та перекваліфікація фахівців з урахуванням потреб локальних підприємств креативного сектору; підтримка самозайнятості та креативного підприємництва; організація мікрогрантових конкурсів; розробка регіональних стратегій розвитку зайнятості у креативній сфері; розбудова креативних хабів та акселераторів на місцях. Водночас РЦК мають не лише виконувати функції активізації зайнятості, а й виступати драйверами місцевого економічного розвитку: сприяти формуванню регіональних ланцюгів доданої вартості на основі локальної ідентичності та культурно-інтелектуальних ресурсів, розвивати креативний туризм і культурний експорт як джерела надходжень до місцевих бюджетів, сприяти інтеграції креативних практик у підприємницьку діяльність, а також підвищувати інвестиційну привабливість територій через створення креативних технопарків та відкритих інноваційних просторів.

Аналітичне забезпечення державної політики щодо розвитку креативних індустрій має здійснювати Інститут розвитку креативної політики – спеціалізований дослідницький центр, діяльність якого сприятиме формуванню політик на основі доказів (evidence-based policy). Інститут має стати ядром аналітичної підтримки стратегій розвитку креативного сектору економіки та креативної зайнятості, забезпечуючи прогнозування їхнього середньо- та довгострокового впливу на економіку, оцінювання мультиплікативних ефектів інвестицій у креативні види діяльності з урахуванням їх впливу на суміжні галузі, освіту, цифрову трансформацію та розвиток міського середовища, а також системний моніторинг глобальної конкурентоспроможності України у креативній сфері. До основних функцій Інституту доцільно віднести: підготовку щорічного звіту про динаміку зайнятості, стан, економічні

показники та соціальний вплив креативного сектору; виявлення бар'єрів для залучення працівників до креативної діяльності; прогнозування змін у структурі попиту на фахівців і перспективних напрямів розвитку креативних індустрій на основі аналізу національних і глобальних трендів, технологічних змін, міжнародного досвіду, рівня технологічного розвитку, кадрового потенціалу та виробничо-експортних можливостей країни; аналіз ефективності державних програм зайнятості у креативному секторі. Окремою функцією Інституту має стати формування стандартизованих підходів до аналітики креативного сектору, системи показників і методик, які даватимуть змогу оцінювати його економічні показники, внесок у зайнятість, інноваційний розвиток і соціально-економічну динаміку України, а також забезпечувати зіставність національних оцінок із міжнародними статистичними та аналітичними підходами.

На наше переконання, запропонована інституційна архітектура забезпечить перехід від фрагментарного управління до цілісної моделі державної підтримки креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості. Чіткий розподіл повноважень, посилення аналітичної підтримки рішень та соціального діалогу в комбінації зі створенням профільних регіональних органів дадуть змогу інтегрувати креативні види діяльності в загальнодержавну соціально-економічну політику, розширити зайнятість у цьому секторі, підвищити інноваційний потенціал регіонів, розширити можливості реалізації креативного людського потенціалу, а також посилити роль креативного сектору в структурній модернізації економіки. Поєднуючи економічні, культурні, освітні та соціально-трудові інструменти в єдиному управлінському контурі, така архітектура набуває значення інфраструктури стратегічного рівня, здатної трансформувати державну підтримку креативного сектору з окремого напряму в системну складову національного соціально-економічного розвитку.

Водночас для підвищення методичної точності та змістовної релевантності аналітичного базису управлінських рішень у сфері розвитку креативного сектору економіки та креативної зайнятості доцільно

інституціоналізувати застосування авторської класифікації креативних видів діяльності та підходів до оцінювання їхнього внеску в національну економіку (зокрема у створення доданої вартості, зайнятість та інші ключові показники), розроблених у розділах 1–2 дисертаційного дослідження.

Водночас створення запропонованої інституційної архітектури не слід розглядати лише як додаткове бюджетне навантаження, оскільки її економічна доцільність випливає з результатів проведеного у другому розділі дисертації аналізу. Зокрема, у підрозділі 2.1 показано, що креативний сектор, попри підвищену чутливість до кризових шоків, здатний демонструвати прискорене відновлення, а одним із ключових бар'єрів його розвитку є обмежений доступ до інвестиційних, фінансових та інституційних ресурсів. У підрозділі 2.3 результати лог-лінійного економетричного моделювання підтвердили значущість креативної зайнятості як чинника економічного зростання: за моделлю (2.2) приріст зайнятості у креативному секторі на 1% асоціюється зі зростанням його валової доданої вартості приблизно на 1,14%, тоді як модель (2.3) засвідчила позитивний міжсекторальний ефект креативної зайнятості для некреативного сектору економіки. Сценарно-прогнозні розрахунки показали, що частковий структурний перерозподіл зайнятості на користь креативного сектору без збільшення загальної чисельності зайнятих може забезпечити приріст валової доданої вартості креативного сектору на 19,5%, некреативного сектору – на 3,3%, а сукупної валової доданої вартості суб'єктів господарювання – на 3,91%. Отже, витрати на створення Агентства з розвитку креативних видів діяльності України, Ради з питань креативних видів діяльності, регіональних центрів креативності та Інституту розвитку креативної політики доцільно трактувати не як суто адміністративні видатки, а як інституційні інвестиції у зниження фрагментарності державної політики, підвищення результативності фінансових і податкових стимулів, розширення зайнятості, формування доданої вартості та посилення міжсекторальних ефектів креативного сектору. За умов належного моніторингу, поетапного впровадження і поєднання бюджетного фінансування з донорською, грантовою

та місцевою підтримкою описана інфраструктура має потенціал забезпечити економічну віддачу, що значною мірою перевищуватиме витрати на її формування, передусім через розширення податкової бази, розвиток креативного підприємництва, зростання експорту креативних продуктів і підвищення загальної продуктивності національної економіки.

Поряд з інституційним забезпеченням, важливого значення набувають інші напрями державної політики підтримки розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, узагальнені на рис. 3.1. Насамперед ідеться про фінансово-інвестиційні, податково-регуляторні та комунікаційно-інформаційні інструменти, від яких значною мірою залежить практична результативність запропонованої моделі.

Так, фінансово-інвестиційний напрям передбачає створення в Україні системної грантової та інвестиційної підтримки, співмірної з провідними європейськими практиками, водночас адаптованої до умов обмежених бюджетних ресурсів. Її ядро мають становити конкурсне фінансування креативних проєктів, мікрокредитування під державні гарантії, підтримка стартапів і МСП, розвиток державно-приватного партнерства, венчурного фінансування, державного замовлення на креативні продукти, а також інвестиції у хаби, інкубатори, креативні парки та локальну інфраструктуру. Грантове фінансування доцільно вибудовувати як комбіновану модель із залученням коштів з державного бюджету, міжнародної донорської підтримки, співфінансування з місцевими громадами та бізнесом, що підсилить адресність і відповідальність за результат. Пріоритет доцільно надавати механізмам, які одночасно розширюють зайнятість, стимулюють інноваційне підприємництво та формують стійкі локальні й галузеві екосистеми креативного сектору.

Податково-регуляторний напрям має бути передусім спрямований на створення передбачуваного, зрозумілого і сприятливого середовища для малого креативного бізнесу, підприємців, самозайнятих осіб, фрилансерів і креативних стартапів. У цьому контексті важливі не стільки окремі податкові пільги чи фінансові стимули, скільки збереження і вдосконалення спрощених режимів

оподаткування, помірного фіскального навантаження та зрозумілих правил ведення діяльності. Водночас важливу роль відіграють і цільові інструменти податково-регуляторної підтримки: диференційовані режими оподаткування для малого бізнесу та самозайнятих осіб; податкові канікули для новостворених креативних підприємств і стартапів; податкові знижки для роботодавців, які інвестують у кадри, ДіР та інновації; пільгове оподаткування прибутку, реінвестованого у створення інноваційних продуктів, цифрових рішень, об'єктів інтелектуальної власності та культурного контенту; дерегуляція та цифровізація процесів реєстрації, звітності, ліцензування і взаємодії з контролюючими органами. Паралельно необхідними є модернізація законодавства у сфері інтелектуальної власності та посилення правового захисту результатів творчої праці як важливих передумов комерціалізації креативної діяльності та перетворення її результатів на стійкий економічний ресурс.

Для зниження бар'єрів входу в креативне підприємництво варто також передбачити створення «єдиного вікна» – сервісу з функціями реєстрації ФОП або юридичної особи, доступу до грантів, хабів та інкубаторів; спрощення ліцензій у регульованих сферах (видавництво, кіновиробництво, зовнішня реклама тощо); можливість ведення цифрового бізнесу без фізичного офісу з урахуванням практик цифрового резидентства [22].

Комунікаційно-інформаційний напрям державної політики розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, на наше переконання, має забезпечувати популяризацію креативних професій, підвищення обізнаності про можливості зайнятості й підприємництва у КВД, а також доступність інформації про програми державної, регіональної, донорської та грантової підтримки. Інструментами цього напряму є, зокрема, цільові інформаційні кампанії, медіапідтримка культурних, мистецьких та інноваційних проєктів і системне залучення молоді до участі в них. Доцільним є також запозичення кращих міжнародних практик цільових комунікацій (зокрема, таких як німецька кампанія «Wer, wenn nicht hier» чи британський

проєкт «Uniquely British»), які поєднують культурний брендинг із популяризацією креативної зайнятості.

Підсумовуючи, відзначимо, що перехід від фрагментарної до системної політики підтримки креативного сегменту ринку праці і сфери зайнятості із проактивною роллю держави є не лише бажаним, а й вкрай необхідним кроком для побудови сучасної, інноваційної, збалансованої та інклюзивної соціально-економічної системи. Практична реалізація цієї політики потребує поєднання розвиненої інституційної архітектури з прикладними механізмами фінансування, податково-регуляторного стимулювання, захисту інтелектуальної власності, інформаційної підтримки та комунікації зі стейкхолдерами. Саме така комбінація інструментів дасть змогу перейти від декларативної підтримки креативних індустрій до системи практичних заходів розвитку креативної зайнятості, малого підприємництва, фрилансу, стартапів і регіональних креативних екосистем.

3.2. Освітні траєкторії та соціальні стратегії розвитку креативності людського капіталу

У сучасних умовах трансформації економіки, що дедалі більше орієнтується на знання, інновації та творчість, визначальним чинником сталого розвитку нації виступає розвиток людського капіталу, зокрема його креативних, цифрових, міждисциплінарних та інноваційних характеристик, які забезпечують конкурентоспроможність як окремих працівників, так і національної економіки загалом у глобалізованому середовищі [223]. Як нами обґрунтовано раніше [115], за цих умов адаптаційні пріоритети модернізації ринку праці та сфери зайнятості дедалі більше зміщуються у бік підтримки наукоємних видів діяльності, розвитку людського капіталу та стимулювання цифрової трансформації. Це вимагає цілісного переосмислення ролі освіти та дослідницької діяльності як ключових соціальних інституцій, що формують людський капітал з високим рівнем адаптивності до змін, креативними,

цифровими та інноваційними компетентностями. Відповідно, одним із пріоритетів державної політики та інституційного забезпечення розвитку креативного сегменту соціально-трудової сфери має стати формування цілісної системи освітніх траєкторій і соціальних стратегій, здатної забезпечити перехід від формування креативного людського потенціалу до його реалізації у формі креативного людського капіталу, що набуває економічного значення через продуктивну, інноваційну та творчу діяльність.

Освіту у цілому необхідно розглядати як основу креативного людського потенціалу, який у процесі творчої праці перетворюється у людський капітал. Хоча за класичними підходами освіта традиційно не належить до креативних секторів, у межах даного дослідження пропонується принципово інше бачення. Включення у класифікацію креативних видів діяльності усього КВЕД 85 «Освіта» аргументується тим, що сучасна освіта повинна відійти від надмірної бюрократизації, зосереджуючись на розвитку творчого потенціалу викладачів, академічної свободи, можливості створення авторських курсів і методик. Особливо це актуально для закладів вищої освіти, де науково-педагогічні працівники повинні мати змогу реалізовувати власне бачення змісту навчання відповідно до викликів часу і технологічних змін. Емпіричні результати, наведені в підрозділі 2.3, фіксують різноспрямовану динаміку розвитку освітньої сфери: у формальній освітній мережі (передусім у бюджетному сегменті) простежуються тенденції оптимізації та кадрових втрат, тоді як позабюджетний підприємницький сегмент освітніх послуг після 2022 р. демонструє відновлення і розширення. Така асиметрія, на нашу думку, додатково актуалізує потребу модернізації державного сектору освіти, зокрема через зниження бюрократичної інерції та розширення можливостей для гнучких форматів і індивідуалізованих освітніх траєкторій.

Сучасний здобувач освіти потребує не тільки академічних знань, а й розуміння контексту, уміння інтерпретувати інформацію, працювати в умовах невизначеності, генерувати нові підходи до вирішення складних задач. Освітній процес, особливо – у креативному секторі, розвивається як комплексна,

міждисциплінарна система, яка виходить далеко за межі традиційних академічних підходів. Йдеться не лише про набуття конкретних навичок, а про формування цілісного світогляду, що поєднує естетичну чутливість, підприємницьке мислення, соціальну компетентність, крос-культурну комунікацію та аналітичне розуміння соціально-економічних процесів [224].

Освіта, як невід'ємна складова креативного сектору відповідно до авторського підходу, постає не лише як інституційна система професійної підготовки кадрів, а й як генератор інтелектуального продукту, що формує підґрунтя для розвитку творчості, інновацій та культурного різноманіття. Освіта у цьому контексті не обмежується лише культурно-мистецькими чи креативними спеціалізаціями, а охоплює всю систему формування й відтворення людського потенціалу, який забезпечує інтелектуальне підґрунтя для розвитку креативних індустрій. Саме на цьому базисі в інноваційній економіці виникають і набувають розвитку локальні хаби, креативні спільноти та цифрові платформи, що виконують роль середовищ для експериментування, обміну знаннями, культурної взаємодії та практичної реалізації творчих ідей.

У креативному середовищі освітній процес набуває нових рис:

– він орієнтований на постійне оновлення контенту й форматів;

– проєктно-орієнтований – навчання відбувається через реалізацію реальних ініціатив, які мають суспільне значення;

– практично інтегрований – тісно пов'язаний з індустріями, IT-сферою, культурними інституціями;

– соціально осмислений – спрямований на розвиток критичного мислення та усвідомлення культурної ідентичності [224].

Отже, освіта – це не просто механізм передачі знань, а інструмент формування відкритого, гнучкого, творчого суспільства, здатного відповідати на виклики часу та стимулювати економічне оновлення через людський капітал. Саме тому формування креативного людського потенціалу та створення передумов для його реалізації має стати наскрізним стратегічним вектором освітньої політики на всіх рівнях – від дошкільної освіти до закладів

вищої та післядипломної перепідготовки. Досвід розвинених країн доводить: лідерство ЄС, США і Китаю у креативних та інноваційних галузях значною мірою забезпечується системною підтримкою культурних та креативних індустрій, цілеспрямованими інвестиціями у розвиток людського капіталу, глибокою інтеграцією освіти з наукою та цифровими технологіями, розвитком соціального діалогу й орієнтацією освітніх програм на перспективні запити нової економіки [56]. У цьому контексті модернізація освіти має спиратися на такі засадничі принципи, як формування цілісного набору базових і наскрізних умінь (що передбачає поєднання загальної грамотності та предметних знань із цифровими й соціально-комунікативними навичками, а також здатністю до критичного та креативного мислення), розвиток міждисциплінарного й практикоорієнтованого навчання, а також інклюзивність і рівний доступ із гнучкими освітніми траєкторіями. Їх реалізація потребує розбудови якісної цифрової інфраструктури та екосистеми освітніх сервісів, що забезпечують безперервне оновлення й актуалізацію компетентностей упродовж життя відповідно до динаміки технологічних і соціальних змін.

Водночас наведені в розділі 2.3 емпіричні дані засвідчують, що потенціал освіти як базової передумови розвитку креативності людського капіталу реалізується в умовах системних ресурсних обмежень. Зокрема, рівень оплати праці в освіті стійко нижчий за середній по економіці, а фінансування галузі характеризується чітко вираженим домінуванням бюджетних коштів (у 2021 р. частка державних витрат становила 90,5% проти 9,5% приватних). За таких умов освіта не отримує достатнього ресурсного підґрунтя для масштабної модернізації інфраструктури та кадрового оновлення. Відтак, пропозиції щодо реформування освітньої сфери доцільно розглядати у взаємозв’язку з фінансовими та інституційними механізмами її підтримки.

Зважаючи на те, що на різних рівнях освіти завдання, зміст і цільові орієнтири реформування не є тотожними, пропозиції щодо модернізації освітньої сфери доцільно розглядати диференційовано, а саме – з урахуванням

специфіки кожного освітнього рівня та його ролі у формуванні креативного людського потенціалу.

На рівні дошкільної освіти центральною темою постає формування основ творчої особистості. Реформи на цьому рівні мають бути спрямовані на розвиток емоційного інтелекту, уяви, допитливості й відкритості до нового [225]. Власне, саме в дошкільному віці закладаються перші моделі креативного мислення. Своєю чергою, на рівні початкової та базової середньої освіти надзвичайно важливим є вихід за межі традиційної парадигми «знання заради оцінки». На нашу думку, увага на цьому рівні освіти повинна акцентуватися на навчанні через проєкти, розвитку соціального інтелекту і критичного мислення, застосуванні міждисциплінарних та STEAM-підходів, розкритті творчого потенціалу людини, а також на поступовому переосмисленні ролі вчителя – не лише як транслятора знань, а як фасилітатора пізнавального й творчого розвитку дитини.

На рівні старшої школи, фахової передвищої та вищої освіти ключового значення набуває посилення зв’язку між навчанням і практикою, розвиток профільних, підприємницьких, цифрових і креативних компетентностей, а також створення умов для усвідомленого професійного вибору та формування здатності працювати на стику різних сфер знань. Якщо для старшої школи йдеться передусім про розвиток гнучких навичок (так званих «soft skills»), поглиблення профілізації, розширення вибору освітніх траєкторій і поєднання загальноосвітньої підготовки з прикладними компонентами, то для фахової передвищої та вищої освіти пріоритетними стають практикоорієнтованість, взаємодія зі стейкхолдерами, розвиток міждисциплінарних освітніх програм, дослідницько-проєктної компоненти, посилення зв’язку освітнього процесу з професійним середовищем та креативним сектором економіки, а також розвиток компетентностей, які дають змогу випускникові ефективно опановувати нові знання й навички, критично мислити, працювати з сучасним інструментарієм і адаптуватися до змінних умов професійної діяльності.

Водночас, розглядаючи роль вищої освіти, варто окремо виділити її особливе значення у розширенні академічної свободи, створенні авторських курсів і програм, чутливих до наукової, кадрової та регіональної специфіки, а також у розвитку повноцінної дослідницько-проєктної діяльності та практичної взаємодії з професійним середовищем. На наше переконання, вища освіта в Україні потребує глибокої трансформації, орієнтованої на оновлення моделі академічної свободи, інституційної автономії та інноваційності. Університети мають принаймні частково відійти від надмірно шаблонізованих підходів, що запропоновані МОН, повертаючи собі роль осередків інтелектуального прориву, генерації нових знань та міждисциплінарної взаємодії. Особливої актуальності ці процеси набувають в умовах динамічного розвитку креативного сектору економіки та зростаючого попиту на випускників із гнучкими, креативними, підприємницькими компетентностями.

Післядипломна освіта, розвиваючись у парадигмі освіти впродовж життя, має бути передусім зорієнтована на безперервне оновлення знань і навичок протягом професійного шляху. Вона покликана забезпечувати можливості для професійного переналаштування, перепідготовки та поглиблення компетентностей відповідно до нових технологічних, економічних і соціальних викликів. Своєю чергою, неформальна освіта, як джерело оперативного оновлення й розширення компетентностей, забезпечує можливості для швидкої адаптації до нових умов, розвитку гнучких навичок, креативного мислення, цифрової та підприємницької грамотності тощо [226]. В Україні неформальна освіта залишається недостатньо інтегрованою в офіційні освітні політики, потребує подальшого розвитку практик визнання результатів та часто маргіналізується у порівнянні з формальною освітою, незважаючи на її реальну ефективність і поширеність. Дані, наведені в підрозділі 2.3, окреслюють відповідні тенденції у діловому сегменті освітніх послуг: після 2022 р. найбільший внесок у приріст зайнятості серед суб’єктів господарювання у сфері освіти забезпечила група 85.5 «Інші види освіти» (37,8 тис. зайнятих у 2024 р., близько 66% загального показника), що свідчить про розширення ролі

освітніх курсів, тренінгових програм, репетиторства, онлайн-освіти та корпоративного навчання як практик навчання впродовж життя. За таких умов особливого значення набувають інституційне визнання результатів неформального і корпоративного навчання, розвиток мікрокваліфікацій, гнучкість і персоналізація освітніх форматів, а також підтримка широкого кола суб'єктів, здатних забезпечувати якісні освітні послуги у сфері розвитку креативного людського потенціалу.

В Україні вже сформовано важливі нормативні передумови для інституціоналізації таких практик. Зокрема, затверджений у 2022 р. Порядок визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, у 2025 р. було оновлено: визнання таких результатів прямо визначено як один з інструментів формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти [227]. Наявні приклади закладів вищої та фахової передвищої освіти свідчать, що ця процедура поступово переходить від нормативного закріплення до практичного застосування: результати онлайн-курсів, професійних сертифікатів, тренінгових програм та іншого підтвердженого освітнього досвіду визнаються в межах окремих освітніх компонентів або індивідуальних освітніх траєкторій [228]. Водночас відсутність узагальненої статистики щодо масштабів такого визнання дає підстави оцінювати цю практику як перспективну, але поки що нерівномірну за рівнем поширення. Її подальший розвиток сприятиме ширшому визнанню результатів навчання, здобутих поза межами формальної освітньої програми, урахуванню практичного, професійного й креативного досвіду здобувачів освіти та працюючого населення, а також оновленню компетентностей відповідно до потреб креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості.

Авторські пропозиції щодо напрямів реформування системи освіти на різних рівнях у контексті розвитку креативного людського потенціалу представлено у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Пропозиції щодо реформування системи освіти в контексті розвитку креативного людського потенціалу

Рівень освіти	Ключові вектори реформування
1	2
Дошкільна освіта	– Програми креативного розвитку через гру, емоційно-соціальні вправи, роботу з образами та уявою; – м'які та гнучкі педагогічні підходи з акцентом на розвиток здібностей; – підтримка авторських методик і педагогічної творчості вихователів через конкурсні та експериментальні програми; – доступ до цифрових ресурсів і культурно-мистецьких практик, особливо в сільських громадах; – створення освітньо-культурного середовища за участі місцевих митців, майстрів і культурних діячів.
Початкова та базова середня освіта	– Впровадження міждисциплінарних освітніх компонентів із креативною складовою; – запровадження проєктно-орієнтованого навчання на основі реалістичних кейсів і задач; – переосмислення ролі вчителів як фасилітаторів і менторів; – освітні компоненти з медіаграмотності, творчої комунікації, дизайн-мислення та інформаційної етики; – розвиток соціального та критичного мислення через аналіз культурних, екологічних і суспільних подій та викликів; – підтримка на місцевому рівні гуртків і творчих об'єднань за інтересами; – інтеграція проєктів із культурної спадщини, екології та урбаністики задля формування локальної ідентичності та громадянської свідомості; – освітні компоненти з медіаграмотності, інформаційної етики, цифрової безпеки, протидії дезінформації та кібербулінгу; – стимулювання шкільних прикладних гуртків з інженерії, програмування, електроніки й робототехніки, розвиток STEAM-лабораторій і технокласів.
Старша школа та передвища освіта	– Освітні компоненти з підприємництва, цифрової та фінансової грамотності з використання цифрових платформ, сервісів та інструментів; – програми розвитку гнучких навичок (комунікації, критичне мислення, емоційний інтелект, командна робота, самоорганізація тощо) через тренінги, проєктну діяльність і міждисциплінарні формати навчання; – створення і підтримка Fab Labs та молодіжних хабів; – запровадження мікрокваліфікацій, сертифікацій і коротких освітніх модулів, що визнаються професійним середовищем; – розширення співпраці з локальними підприємствами креативного сектору через відкриті заняття, екскурсії, гостьові лекції та практику.
Вища освіта	– Розширення академічної свободи університетів у формуванні освітніх програм, авторських курсів і міждисциплінарних освітніх траєкторій; – організація стажувань і практики у компаніях креативного сектору;

Продовження таблиці 3.3

1	2
Вища освіта	– розроблення авторських курсів і освітніх форматів за участі креативних підприємців; – підтримка креативного підприємництва в ЗВО через інкубатори стартапів, дизайн-студії, арт-простори, інноваційні лабораторії та програми грантової підтримки; – фінансування та підтримка наукових і прикладних досліджень як основи взаємодії вищої освіти, науки та професійного середовища; – Запровадження міжфакультетських креативних курсів на стику інженерії, дизайну, економіки, культури та інших сфер: інженерія + дизайн, економіка + культура тощо.
Післядипломна освіта	– Оновлення формальної системи післядипломної освіти та підвищення кваліфікації у напрямі гнучкості, інноваційності й тіснішої взаємодії з професійним середовищем; – запровадження модульних програм і мікрокваліфікацій для оперативного оновлення та розширення професійного профілю працівника; – розвиток публічних онлайн-платформ із відкритим доступом до навчального контенту, практичних кейсів і навчальних симуляцій; – програми перепідготовки з акцентом на цифрову грамотність, підприємницькі компетентності, маркетинг і прикладні навички для роботи у креативній сфері; – забезпечення рівного доступу та гнучких освітніх траєкторій для вразливих груп населення і осіб, які втратили роботу через війну; – залучення роботодавців до розроблення практико-орієнтованих навчальних програм підвищення кваліфікації та перепідготовки; – запровадження системи прогнозування та моніторингу потреб креативного сегменту ринку праці.
Неформальна освіта	– Інституційне визнання результатів неформального навчання через прозорі критерії оцінювання програм, акредитацію надавачів освітніх послуг і системи добровільної сертифікації; – інтеграція результатів неформального та корпоративного навчання в систему післядипломної освіти з можливістю зарахування їх як частини індивідуальної освітньої траєкторії; – індивідуалізація навчальних траєкторій відповідно до досвіду, зайнятості, професійних потреб і життєвих цілей здобувача; – фінансова та інституційна підтримка провайдерів неформальної освіти; – розроблення та популяризація інструментів визнання результатів неформального й інформального навчання через цифрові сертифікати, Open Badges та е-портфоліо; – створення механізмів інтеграції креативного досвіду, здобутого у культурних, творчих або інноваційних проєктах, до професійного портфоліо здобувача.

Джерело: авторська розробка.

Узагальнені в табл. 3.3 пропозиції засвідчують доцільність оновлення підходів до змісту та організації освітнього процесу на всіх рівнях освіти з акцентом на розвиток креативного і критичного мислення, гнучких навичок, практичних умінь, міждисциплінарності, проєктно-орієнтованого навчання та академічної свободи. Їх системна реалізація передбачає також інтеграцію цифрових, підприємницьких і креативних компетентностей, посилення зв'язку освіти з бізнесом та професійним середовищем креативного сектору [95], організаційну регламентацію дистанційних і змішаних форматів навчання в умовах безпекових обмежень [229], а також розроблення механізмів визнання результатів неформального та інформального навчання [20]. Саме така модель дає змогу забезпечити безперервне оновлення компетентностей упродовж життя, підвищити адаптивність робочої сили до структурних і технологічних змін, посилити роль освіти як базису формування креативного людського потенціалу, який надалі у процесі професійної діяльності трансформується у креативний людський капітал.

Узагальнюючи освітній блок, відзначимо, що освіта, як невід'ємна й одна з найважливіших складових креативного сегменту, є не лише інвестицією в індивіда, а передусім – в майбутнє держави. Ми переконані, що кожен рівень освіти має здатність трансформуватись у потужний генератор креативного людського потенціалу – за умови наявності політичної волі, гнучкості управління та довіри до педагогічної й наукової спільноти. Розвиток освіти як інструменту креативного зростання дозволить створити умови не лише для розширення зайнятості у видах діяльності з високою доданою вартістю, а й для формування суспільства, здатного ефективно реагувати на виклики, генерувати нові ідеї, критично переосмислювати себе та сприяти сталому інноваційному розвитку. Україні слід рухатися шляхом створення такої освітньої екосистеми, у якій творчість є не опцією, а основою, знання – не тягарем, а інструментом дії, а університет – не конвеєром, а лабораторією майбутнього.

Важливо наголосити, що доцільність інституціонального визнання сфери освіти як складової креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості,

обґрунтована нами в підрозділі 1.3, полягає не лише в символічному акті переосмислення її ролі, а й у практичному наслідку: зосередженні уваги інституцій розвитку, профільних міністерств, міжнародних програм та донорських структур на підтримці, модернізації й фінансуванні цієї сфери.

Кількісні оцінки, наведені у підрозділі 2.3, демонструють структурний дисбаланс розвитку освітньої сфери: розрив в оплаті праці в освіті порівняно із середнім рівнем по економіці не скорочується, а навпаки має тенденцію до поглиблення; фінансування залишається переважно бюджетним, що за чинних інституційних механізмів не створює достатніх передумов для сталого розвитку галузі та її належного кадрового відтворення. Водночас зростання зайнятості серед суб'єктів господарювання концентрується у гнучких форматах навчання, які швидше масштабуються, оперативніше реагують на зміни компетентнісного запиту та підтримують навчання впродовж життя. Це підтверджує, що без цільової підтримки й модернізації освітня сфера не зможе повною мірою виконати функцію базової інституції формування креативного людського потенціалу. Спрямування інструментів політики зайнятості, програм професійного зростання та грантової підтримки на кадрове оновлення й модернізацію освітньої сфери, на наше переконання, дозволить не лише стримати негативні тенденції, а й перетворити її на осередок якісних змін і розвитку.

Ще одним критичним елементом розвитку креативності людського капіталу є сфера наукових досліджень та розробок. За переконанням автора, включення до креативних видів діяльності КВЕДів 72.1 «Дослідження і експериментальні розробки у сфері природничих і технічних наук» та 72.2 «Дослідження і експериментальні розробки у сфері суспільних та гуманітарних наук» є логічним продовженням системного підходу до розвитку інноваційної економіки та креативної зайнятості.

Розглядаючи динаміку позицій України за субіндексом «Людський капітал і дослідження» у межах Глобального інноваційного індексу, варто відзначити тенденцію до поступової втрати країною позицій: з 39-го місця у

2020 р. Україна перемістилася на 54-те у 2024 р., а у 2025 р. – на 65-те місце [230]. Така динаміка свідчить про нарастання структурних дисбалансів між наявним людським потенціалом та можливістю його фактичного використання. Попри те, що людський капітал традиційно вважається однією з сильних сторін України, його реалізація через інституційні й економічні перепони вкрай обмежується. Серед ключових гальмуючих чинників – критично низький рівень фінансування науки, втрати висококваліфікованих фахівців через військові дії та еміграцію, а також недостатня інтеграція результатів наукових досліджень і розробок у реальний сектор економіки. Так, за даними Держстату, частка витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП скоротилася з 0,75% у 2010 р. до 0,37% у 2024 році [231]; для порівняння, у країнах ЄС середній показник перевищує 2,1% [232, с. 21-22]. У комплексі перелічені фактори послаблюють національну інноваційну спроможність та знижують ефективність використання людського капіталу як ключового чинника розвитку економіки знань.

На глобальному рівні лідерами за часткою витрат на ДіР у ВВП є такі країни, як Ізраїль (6,35%), Південна Корея (4,96%), Китай (3,98%), США (3,45%), Японія (3,44%) [232, с. 22], що свідчить про стратегічне розуміння ними ролі досліджень і розробок як ключового чинника довгострокового економічного зростання. Саме такі інвестиції формують передумови для науково-технологічного прориву, забезпечують глобальну конкурентоспроможність, сприяють появі інноваційно-активних компаній із високою доданою вартістю, масштабною капіталізацією та провідними позиціями на світових ринках. У результаті, ці країни не лише утримують технологічне лідерство, а й формують екосистеми, здатні адаптуватися до глобальних викликів і задавати тренди в розвитку економіки знань.

Емпіричні дані, наведені в розділі 2, свідчать, що впродовж останнього десятиріччя кадрова база сфери досліджень і розробок в Україні поступово звужувалася як у відносних показниках (за часткою зайнятих і часткою дослідників у структурі робочої сили), так і в абсолютних вимірах (зокрема,

фактична чисельність дослідників у 2010-2021 рр. скоротилася більш ніж утричі). Водночас у 2022-2024 рр. фіксуються неоднозначні структурні зміни: питома вага дослідників у складі персоналу ДіР зросла на тлі збереження низької загальної чисельності працівників, що може свідчити як про спроби зберегти наукове ядро, так і про загальне скорочення допоміжних та інфраструктурних складових. Брак належної інфраструктурної підтримки у комбінації зі зменшенням обсягів фінансування науки фактично консервує наукову активність у межах абстрактного знаннєвого поля, майже не пов'язаного з економікою чи суспільством. Креативні види діяльності, натомість, потребують функціонального інноваційного середовища – з лабораторіями, інженерними платформами, цифровими сервісами, доступом до даних і зв'язком із бізнесом. Відсутність такого середовища перетворює навіть найталановитіших дослідників на ізольованих інтелектуалів, неспроможних впливати на культурні чи економічні процеси в країні. Сукупність окреслених тенденцій доцільно враховувати під час напрацювання практичних рекомендацій і стратегічних заходів, спрямованих на формування інституційних умов відновлення та нарощення дослідницько-інноваційного потенціалу, що є ключовою передумовою розвитку креативності людського капіталу та його реалізації в інноваційній діяльності. Для дієвого відновлення наукового потенціалу потрібна цілісна державна політика, спрямована не лише на збільшення кількісного складу дослідників, а й на відбудову повноцінної наукової екосистеми – із належним технічним забезпеченням, стабільним фінансуванням, ефективною організаційною підтримкою та розвитком міждисциплінарної взаємодії.

Незважаючи на загальне звуження наукового сектору, у період повномасштабної російсько-української війни в Україні сформувалися ринково зумовлені точки прориву у високотехнологічних нішах, насамперед, у безпілотних системах, медичних технологіях та протезуванні, цифрових рішеннях та інтеграції ШІ. Найбільш показовим є стрімке масштабування виробництва БпЛА після 2022 р., що значною мірою підкріплюється державним

попитом у формі закупівель і контрактів: за результатами 2024 р. Міноборони разом із Держспецзв'язку закупило понад 1,5 млн дронів, а у 2025 р. на відповідний напрям було спрямовано понад 110 млрд грн [233]. У 2026 р. цей напрям продовжив розвиватися не лише кількісно, а й технологічно: при розробці БпЛА дедалі ширше застосовуються ШІ, машинний зір, автономні алгоритми, системи стійкості до радіоелектронної боротьби та інші провідні ІТ-рішення. Державна підтримка цих високотехнологічних сегментів реалізується переважно через поєднання прямих інструментів (формування попиту через державні замовлення, а також пряме фінансове стимулювання у формі грантових програм) і непрямих фіскально-регуляторних інструментів, що знижують бар'єри для бізнесу та прискорюють масштабування. Прикладами цих інструментів є такі заходи, як звільнення від ПДВ і мита на певні категорії продукції (зокрема, на дрони та комплектувальні матеріали), спрощення процедур оборонних закупівель для вітчизняних безпілотних платформ [234], а також оновлення механізмів бронювання працівників для критично важливих підприємств з метою збереження інженерних команд.

Наведені приклади демонструють, що навіть у кризових умовах війни високотехнологічні та інноваційні напрями здатні швидко розвиватися за моделі, де підприємницька ініціатива поєднується з послідовною державною політикою, гарантованим попитом у формі державних замовлень та комплексом фіскально-регуляторних і інституційних стимулів (дерегуляція й спрощення процедур закупівель, податково-митні пільги, механізми бронювання, цифровізація адміністративних процедур і сервісів тощо), які знижують транзакційні витрати підприємств, мінімізують бюрократичні бар'єри та розширюють можливості технологічного пошуку. Саме така конфігурація створює практичні передумови для розвитку прикладних науково-дослідних розробок і комерціалізації інновацій.

У рамках даного дослідження важливим також є аналіз діяльності Національного фонду досліджень України (далі – НФДУ), що був заснований у 2018 році як державна бюджетна установа та виконує функцію реалізації

державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності шляхом конкурсного фінансування фундаментальних та прикладних досліджень, розвитку наукової інфраструктури, міжнародного співробітництва, трансферу знань і підтримки молодих вчених. Його місія – стимулювати діяльну, стабільну та конкурентоспроможну наукову спільноту, здатну генерувати актуальні знання в інтересах держави, а також інтегрувати українську науку у світовий дослідницький простір [235].

Оцінка ефективності та перспектив розвитку Національного фонду досліджень України показує, що його діяльність має як позитивні результати, так і суттєві виклики. До позитивних аспектів, як відзначають представники наукової спільноти, можна віднести: конкурсний принцип фінансування, який сприяє появі високоякісних досліджень, що відповідають критеріям наукової доброчесності та якості; орієнтацію на підтримку молодих учених, оборонного сектору та трансферу знань, що забезпечує актуальність і практичну значимість профінансованих проєктів; відкриту співпрацю з міжнародними партнерами, такими як Science Europe та RCN, що додатково посилює інституційну спроможність Фонду та інтеграцію української науки у світовий науковий простір [236]. Разом з тим, у діяльності НФДУ простежуються і певні проблеми. Зокрема, аудит Державної аудиторської служби засвідчив ризики недостатньої прозорості та ефективності у використанні бюджетних коштів, що може підривати довіру до інституції [237]. Крім того, відсутність чіткого «особливого статусу» обмежує автономію Фонду, адже він залишається розпорядником коштів нижчого рівня, а не головним розпорядником. Попри вдосконалення конкурсної моделі, НФДУ потребує стабільної інституційної підтримки, щоб уникнути ризику перетворення на підконтрольний орган, як це відбувалося з іншими структурами у минулому.

Для підвищення ефективності Фонду, на думку автора, доцільно вжити кілька заходів. Насамперед, необхідно закріпити його особливий правовий статус на рівні законодавства, що забезпечить більшу фінансову автономію та незалежність. Важливим напрямом є вдосконалення процедур аудиту і

контролю, зокрема через підвищення прозорості, відкритість даних та залучення громадськості. Також слід зберегти й розширити міжнародну співпрацю, яка дозволяє українській науці відповідати світовим стандартам, а також посилити орієнтацію на прикладні результати, що мають безпосереднє значення для інноваційного розвитку держави.

Враховуючи окреслені ризики та обмеження розвитку сфери досліджень і розробок, державна стратегія, на думку автора, має передбачати комплекс цілеспрямованих заходів стимулювання, серед яких:

– фінансове стимулювання через поетапне збільшення частки ВВП на фінансування науки до 1% у середньостроковій перспективі, запровадження прозорих механізмів розподілу ресурсів та запуск цільових програм підтримки молодих науковців, наукових стартапів і міждисциплінарних науково-технічних кластерів;

– інституційне оновлення за рахунок модернізації наукових установ, створення офісів трансферу технологій, підтримки міжсекторальних інноваційних платформ за участі ЗВО, бізнесу та держави, а також реформування управлінських моделей наукових організацій із переходом до управління за результатами та впливом, що передбачає диференційовані критерії оцінювання для фундаментальних і прикладних досліджень;

– розбудова національної системи грантової підтримки наукових досліджень на засадах конкурсності, прозорості та академічної доброчесності, із запровадженням механізмів, подібних до Horizon Europe чи National Science Foundation, адаптованих до українських інституційних реалій та спрямованих на підтримку міждисциплінарних і прикладних досліджень;

– підвищення суспільного престижу науки через реалізацію державних інформаційних кампаній, підтримку наукової популяризації, реформування системи оцінювання результативності досліджень (з акцентом на якість, цитованість і вплив), а також запровадження системи стимулів для високих досягнень у науковій сфері – премій, стипендій, можливостей для міжнародної мобільності та професійного зростання;

– підтримка НФДУ як ключової інституції для фінансування фундаментальних і прикладних досліджень на конкурсній основі, незалежно від відомчої підпорядкованості, що має включати закріплення особливого правового статусу Фонду на рівні законодавства, гарантування стабільного бюджетного фінансування, розширення грантових програм за пріоритетними напрямами, впровадження прозорих механізмів оцінювання та міжнародної експертизи, а також розвиток інституційної спроможності фонду та інтеграцію у європейські наукові мережі;

– запровадження системи податкових пільг та компенсаційних механізмів для підприємств, які інвестують у власні науково-дослідні підрозділи або співпрацюють із закладами вищої освіти та науково-дослідними інститутами, включаючи такі механізми, як часткове відшкодування витрат на дослідження і розробки, звільнення від оподаткування частини прибутку, інвестованого в інноваційні проєкти, впровадження механізму інноваційних ваучерів тощо;

– розвиток та підтримка осередків дослідницької та креативної активності на базі закладів вищої освіти – інституцій, які об’єднують здобувачів освіти, викладачів і дослідників для створення міждисциплінарних продуктів, прототипів, культурних і соціальних інновацій;

– зміцнення міжнародної інтеграції української науки через посилення участі у глобальних наукових мережах, програмах мобільності, спільних дослідженнях і стандартах, що передбачає спрощення доступу до міжнародних грантів, підтримку академічної мобільності, визнання наукових кваліфікацій, стимулювання публікацій у рецензованих виданнях і розвиток мовної та комунікаційної компетентності науковців.

Рівень розвитку освітньо-наукової екосистеми безпосередньо впливає на якість і масштаб відтворення інноваційних компетентностей, а також на спроможність інституцій та суб’єктів господарювання забезпечувати конверсію знань у інноваційні результати та реалізацію людського потенціалу через креативну зайнятість. Освіта та сфера досліджень і розробок мають

розглядатися не як витратні сфери, а як базис формування інноваційної економіки. У межах авторської класифікації вони є внутрішніми складовими креативного сектору економіки, а відтак заходи їх підтримки мають пряму, а не опосередковану прикладну цінність для розвитку креативної зайнятості. Включення цих сфер до класифікації креативних видів діяльності має не лише аналітичне, а й стратегічне значення, адже створює підґрунтя для цілеспрямованої політики підтримки та модернізації означених галузей.

Ключові траєкторії розвитку креативності людського капіталу ми пов’язуємо, перш за все, з формуванням гнучких і безперервних освітніх маршрутів, посиленням дослідницької та проєктної складової навчання, а також розвитком навчання впродовж життя з визнанням результатів неформальної освіти та мікрокваліфікацій, що забезпечує перехід від накопичення креативного людського потенціалу до його практичної реалізації. Водночас, зафіксоване звуження кадрової бази досліджень і розробок, ресурсні обмеження та деградація інфраструктури засвідчують критичну потребу у відновленні системної підтримки науково-інноваційного середовища, без якого освітні результати не набувають прикладного продовження і не трансформуються в реальні інновації. З огляду на це, пріоритетними напрямами модернізації освітньо-наукової сфери мають стати: зміцнення кадрового потенціалу та фінансової спроможності освіти і науки, зниження бюрократичних бар’єрів і розширення автономії інституцій, оновлення інфраструктури, посилення грантових і конкурсних механізмів підтримки досліджень, а також розбудова сталих каналів взаємодії освіти, науки й бізнесу з метою трансферу знань. Саме така інтеграція освіти, досліджень і підприємницького середовища у спільну екосистему розвитку дозволяє розглядати креативність не лише як індивідуальну властивість, а як суспільно значущий ресурс інноваційного відновлення та довгострокової конкурентоспроможності країни.

3.3. Розвиток інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні

У межах дослідження обґрунтовано, що конкурентоспроможність креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості значною мірою залежить від якості людського капіталу, зокрема від поєднання креативних, цифрових і підприємницьких компетентностей та здатності до неперервного навчання працівників впродовж життя. Освітньо-наукова сфера виконує функцію акумуляції й відтворення креативного людського потенціалу та компетентностей, тоді як інфраструктура виступає «містком» між креативними якостями людини і реальними результатами – обсягом і структурою зайнятості, комерціалізацією креативних продуктів, інноваціями та їх інтеграцією в глобальні ланцюги вартості [238]. Інфраструктура креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості має власну специфіку, зумовлену особливостями креативних видів діяльності, високою роллю людського капіталу, поширенням нових форм зайнятості та визначальним значенням нематеріальних активів у створенні доданої вартості. У цьому контексті її доцільно розглядати як багатокомпонентну систему, яка охоплює, по-перше, просторово-матеріальні та цифрові середовища діяльності, по-друге, мережеві механізми координації й партнерств, та по-третє, фінансово-інституційні інструменти підтримки й комерціалізації. Освітньо-науковий контур виступає ядром екосистеми, а інфраструктурний – її конверсійним і координаційним механізмом.

В окресленій логіці інфраструктура креативного сегменту має забезпечувати умови для професійної взаємодії, розвитку проєктної та платформної зайнятості, комерціалізації креативних продуктів і нематеріальних активів, доступу до фінансових ресурсів, ринків збуту та механізмів захисту прав інтелектуальної власності. Саме тому її розвиток є не допоміжним, а системоутворювальним чинником розширення креативної зайнятості, підтримки креативного підприємництва та формування стійких екосистем взаємодії між освітою, бізнесом, громадами і державою.

Виходячи з положень, викладених у підрозділі 3.2, де освіта та науково-дослідна сфера розглядаються як ключові механізми формування креативного людського потенціалу та його подальшого перетворення у креативний людський капітал, інфраструктура креативного сегменту ринку праці і сфери зайнятості виконує три взаємопов'язані функції (рис. 3.2).

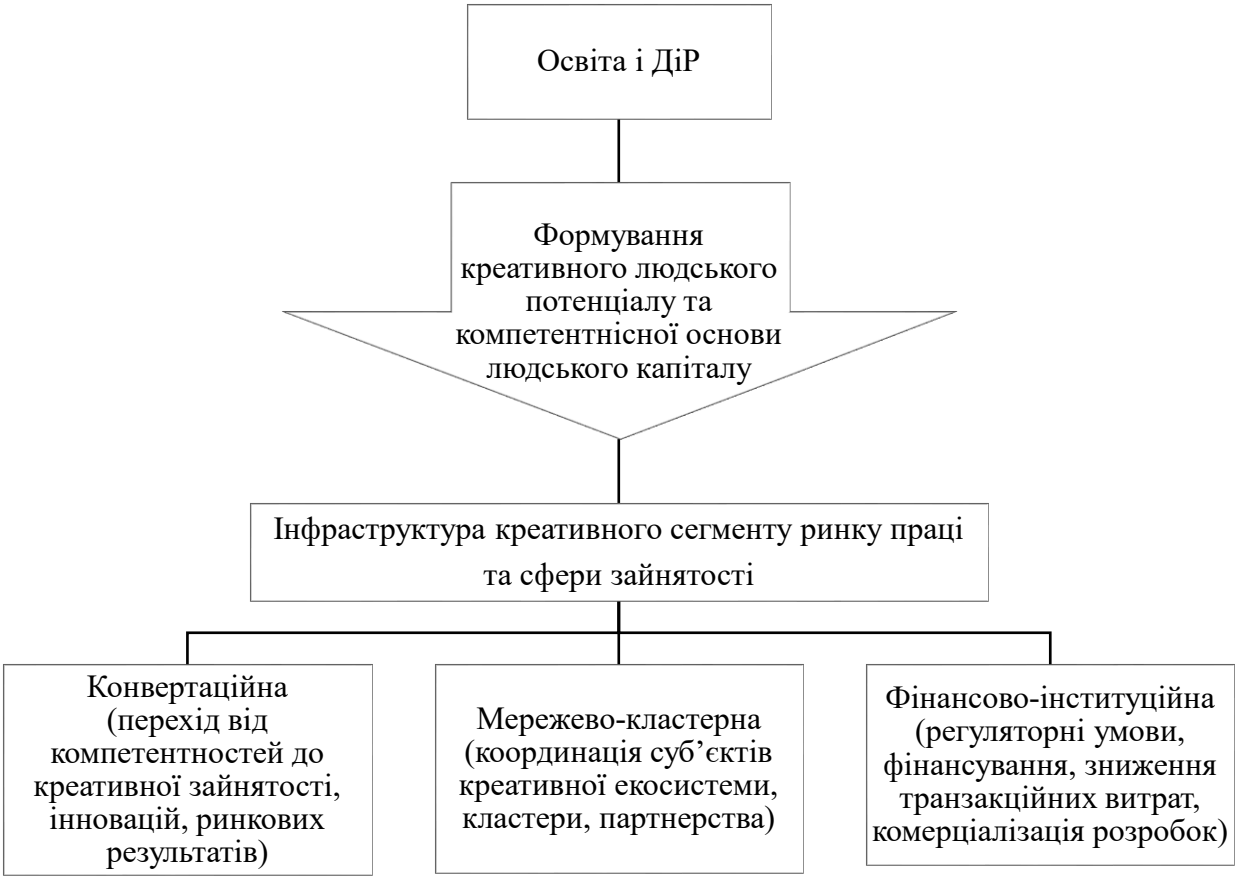

Рисунок 3.2. Функції інфраструктури креативного сегменту ринку праці і сфери зайнятості

Джерело: авторська розробка.

По-перше, конвертаційну – інфраструктура сприяє трансформації індивідуальних компетентностей у ринкові результати шляхом забезпечення доступу до фізичних і цифрових просторів, інструментів, платформ [56] (включно з інклюзивними сервісами для ветеранів, ВПО, людей з інвалідністю). По-друге, мережево-кластерну – забезпечує координацію взаємодії суб'єктів

креативної екосистеми, сприяє формуванню кластерів та масштабуванню через інтеграцію в міжнародні партнерські мережі [201; 208; 216]. По-третє, фінансово-інституційну – формує стабільні регуляторні умови, розширює канали фінансування, знижує транзакційні витрати для підприємців та самозайнятих осіб, а також стимулює комерціалізацію креативних і технологічних розробок [196; 197; 209]. У такому контексті інфраструктура виступає як системна ланка, що забезпечує перехід від освітніх траєкторій, соціальних стратегій, креативних здібностей і спроможностей людини до конкретних економічних, інноваційних і соціальних результатів. Ефективність і налагодженість її функціонування є не лише фактором результативності розвитку креативного сегменту, а й набувають особливого значення в умовах повоєнного відновлення України.

У підрозділі 2.1, на основі узагальнення міжнародного досвіду, розглянуто ключові напрями підтримки креативного сектору у стратегіях повоєнного та посткризового відновлення (табл. 2.1), де особливий акцент зроблено на подоланні наслідків війни через відбудову й модернізацію фізичних просторів, розвиток цифрових рішень, інституційні реформи та фінансово-податкові стимули. В подальшому дослідженні ці підходи переосмислюються в іншій аналітичній рамці – не стільки як реакція на наслідки війни, скільки як елементи інфраструктурного контуру, що формує середовище взаємодії, доступу до ресурсів і можливостей для креативної економічної активності. Таким чином, у межах нашого дослідження інфраструктура креативного сегменту ринку праці і сфери зайнятості трактується як багатокомпонентна система, що включає:

1) просторово-матеріальну інфраструктуру;

2) цифрові платформи пошуку роботи і комерціалізації;

3) мережі взаємодії;

4) фінансово-інституційні механізми.

Відповідно, компоненти такої інфраструктури систематизовано в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Компоненти інфраструктури креативного сегменту ринку праці і сфери зайнятості

Компонент інфраструктури	Функціональне призначення	Інструменти реалізації (приклади)
Просторово-матеріальна інфраструктура	Створення умов для креативної праці, співпраці, прототипування, підприємництва та презентації креативних продуктів.	Культурні центри; креативні хаби; коворкінги; лабораторії прототипування; медіалаби при ЗВО та громадах; виставкові та подієві майданчики; студії та майстерні.
Цифрова інфраструктура та платформи	Онлайн-середовища для працевлаштування, дистанційної співпраці, професійного навчання, пошуку однодумців, запуску стартапів, комерціалізації результатів праці та аналітики попиту на компетентності.	Платформи пошуку роботи і проєктів (біржі фрилансу); маркетплейси послуг та контенту; цифрові портфоліо; системи мікрокваліфікацій та сертифікації; платформи онлайн-колаборації; сервіси е-ідентифікації, е-підпису та цифрової комерціалізації.
Мережі взаємодії	Організаційно-партнерські структури координації, що забезпечують обмін знаннями, кооперацію та представництво інтересів (горизонтальні й вертикальні зв’язки).	Кластери креативних індустрій; професійні асоціації; консорціуми «університет-бізнес-громада»; міжнародні кооперації та партнерства; мережі менторства та професійні спільноти.
Фінансово-інституційні механізми	Система ресурсного та регуляторного забезпечення функціонування сектору.	Грантові програми; ваучери на інновації та дизайн; мікрокредитування; гарантійні фонди; податкові стимули; державно-приватні партнерства; краудфандинг; венчурне та ангельське фінансування; інструменти захисту прав інтелектуальної власності; профільні програми та інституції розвитку; нормативно-правові механізми підтримки підприємництва та інновацій.

Джерело: узагальнено та доповнено автором на основі [56; 196; 197; 201; 208; 216].

Запропоновані компоненти інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості узгоджуються із сучасними підходами до розвитку креативного сектору економіки, у межах яких людський капітал і знання розглядаються як ключові фактори створення доданої вартості, а інституційно-інфраструктурне середовище – як критична передумова їх продуктивної реалізації та капіталізації.

Повномасштабна війна посилила структурні уразливості інфраструктурного забезпечення креативного сектору: частина культурної та освітньо-інноваційної інфраструктури зазнала руйнувань або релокації, порушилися та потребують перебудови ланцюги кооперації, загострилися регіональні диспропорції доступу до просторів і фінансування [239], дефіцит кадрів набув катастрофічних масштабів [240]. Додатково на результати впливають загальнонаціональні обмеження інноваційного потенціалу, зокрема тривалий дефіцит інвестицій у ДіР. У сукупності це віддзеркалює розрив між наявними компетентностями та інституційною спроможністю їх реалізовувати [232; 241]. У такій ситуації, на нашу думку, завдання інфраструктурної політики полягає не у відтворенні довоєнного стану, а у створенні якісно нової моделі – стійкої до зовнішніх викликів, інклюзивної, цифрово-інтегрованої, здатної стимулювати формування ефективних мікроекосистем (кластеризацію) з врахуванням змін у пріоритетах експортної орієнтації економіки.

Стан інфраструктури креативного сектору в Україні після 2022 року визначається складною комбінацією воєнних руйнувань, енергетичних криз та регіональних диспропорцій. Так, загальні збитки інфраструктури станом на кінець 2024 р. склали майже 170 млрд дол. США, з них близько 16,3 млрд дол. становлять пошкодження об’єктів соціально-культурного призначення [242]. Міністерство культури та інформаційної політики України станом на 2024 рік зафіксувало понад дві тисячі культурних інституцій (музеї, бібліотеки, театри, культурні центри), які були знищені або зазнали значних пошкоджень [243]. Це звужує доступ до базових просторів для творчої, освітньої, культурної та підприємницької активності.

Проблеми стосуються також освітньо-наукової, цифрової та мережевої інфраструктури. За оцінками ЮНЕСКО, станом на кінець 2023 р., науково-дослідницькі установи України зазнали за час повномасштабної війни збитків у понад 1,2 млрд дол. США, що обмежує можливості створення сучасних інфраструктурних одиниць – медіалабів, лабораторій прототипування, інноваційних просторів, креативних центрів тощо [244]. Водночас перебої у

функціонуванні цифрових сервісів, доступі до інтернету та електроенергії ускладнюють інтеграцію українських креаторів у європейські ринки [245], а ворожі атаки на енергетичні об’єкти роблять роботу освітніх закладів, дослідницьких і креативних центрів, лабораторій та виробничо-конструкторських майданчиків переривчастою та залежною від аварійних рішень [246]. Наслідки масштабних руйнувань виходять далеко за межі матеріальних втрат і включають розрив академічної спадковості, втрату креативних кадрів, зниження якості освіти та обмеження доступу до освітніх послуг у значній частині регіонів, що створює довгострокові ризики для розвитку креативного людського потенціалу та його подальшої реалізації у професійній діяльності.

Окремою проблемою залишаються регіональні диспропорції. Якщо у великих містах, таких як Київ, Львів та Дніпро, зберігається певна концентрація культурних хабів, креативних просторів та інноваційних платформ, то у прифронтових, деокупованих, малих і сільських громадах така інфраструктура часто або відсутня, або перебуває у вкрай вразливому стані. Європейська комісія справедливо підкреслює, що відновлення має ґрунтуватися на підтримці локальних ініціатив у громадах, адже саме таким способом можливо скоротити розрив між центрами і периферією [247]. Разом з тим, на нашу думку, повноцінна реалізація таких підходів можлива лише в умовах повоєнної відбудови, коли буде відновлено базову інфраструктуру, забезпечено безпекові умови та стабілізовано економіку. Хоча окремі кроки із підтримки локальних ініціатив, розвитку креативних кластерів та майданчиків можуть здійснюватися і в умовах війни, їхня ефективність, сталий розвиток і масштабне впровадження суттєво обмежені зовнішніми факторами. Водночас важливо вже сьогодні закладати інституційні, нормативні та ресурсні передумови, що дозволять у повоєнний період реалізувати ці ініціативи системно й на всій території країни.

Отже, інфраструктура креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні перебуває у стані критичної вразливості, що зумовлено як системними диспропорціями, так і руйнівним впливом російської воєнної

агресії. У цьому контексті, до ключових проблем і слабких місць відповідного інфраструктурного забезпечення на сучасному етапі слід віднести:

- обмежений доступ до фінансування (державного, донорського, інвестиційного), що особливо стримує діяльність МСП, стартапів, самозайнятих осіб і локальних креативних ініціатив;
- руйнування просторово-матеріальної, освітньо-наукової та цифрово-технологічної інфраструктури, що обмежує можливості для креативної зайнятості, навчання, досліджень та комерціалізації результатів діяльності;
- вимушений відтік фахівців, що значно послаблює кадрову основу сектору;
- недостатній рівень цифровізації і нерівномірний доступ до сучасних цифрово-технологічних рішень, особливо поза великими містами;
- енергетична нестійкість інфраструктурних об’єктів, що ускладнює безперервність освітньої, дослідницької й підприємницької активності;
- нестача креативних хабів, культурно-освітніх просторів, медіалабів, воркшопів і спільнотної інфраструктури у регіонах;
- недостатня інтеграція українських підприємств, освітньо-наукових установ і креативних спільнот у міжнародні мережі, кластери та партнерства, що обмежує міжнародну співпрацю, доступ до знань, ринків та інвестицій;
- недосконаліть інституційного та податкового регулювання нових форм зайнятості, зокрема фрилансу і транснаціональної дистанційної роботи, що знижує легальну економічну активність креативних фахівців на зовнішніх ринках.

Сукупність цих проблем визначає не лише поточні виклики, а й ключові орієнтири відновлення і розбудови інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди. Йдеться про необхідність переходу від реактивної моделі реконструкції до стратегічно орієнтованої модернізації інфраструктури – з урахуванням принципів стійкості, інклюзивності, цифрової інтегрованості та орієнтації на розвиток локальних ініціатив у громадах.

Один із першочергових напрямів розвитку інфраструктури креативного сектору є відновлення та модернізація її просторово-матеріальної складової, яка охоплює культурні інституції та креативні простори, освітньо-наукову та дослідницьку базу, а також цифрово-технологічні об'єкти, необхідні для стабільного функціонування сучасних креативних підприємств та сервісів. Йдеться не лише про відбудову зруйнованих локацій, а й про ревіталізацію застарілих та занедбаних об’єктів з їх подальшим переосмисленням як багатофункціональних просторів, здатних поєднувати культурні, освітні, підприємницькі та інноваційні функції, сприяти розвитку креативних спільнот і міжгалузевої взаємодії. Зарубіжний і український досвід підтверджує ефективність такого підходу: сучасні культурні центри можуть бути не лише осередками збереження спадщини, а й інноваційними інкубаторами, як, наприклад, креативний центр у Берліні [248], Мистецький арсенал у Києві чи Promprylad.Renovation в Івано-Франківську. Авторські рекомендації щодо відновлення та модернізації відповідних елементів інфраструктури креативного сектору наведено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Рекомендації щодо відновлення та модернізації просторово-матеріальних і цифрово-технологічних елементів інфраструктури креативного сектору в Україні

Об’єкти інфраструктурного відновлення	Пріоритети відновлення та модернізації (ключові заходи)
1	2
Культурні інституції та креативні простори	- впровадження стандартів енергоефективності, «зеленого» будівництва і принципів безбар’єрності (універсального дизайну) при реконструкції культурних і креативних просторів; - адаптивне повторне використання (ревіталізація) історичних та промислових будівель під культурні хаби, коворкінги, творчі простори, майстерні, бібліотеки нового типу, медіапростори та підприємницькі майданчики; - поєднання культурних, освітніх, цифрових і підприємницьких функцій. Наприклад, об’єднання музею з освітнім центром та VR-експозицією, або бібліотеки з коворкінгом та цифровим архівом;

Продовження таблиці 3.5

1	2
Культурні інституції та креативні простори	- підвищення безпекової та енергетичної стійкості культурних і креативних просторів (резервне живлення, захист фондів, базові протоколи безпеки); - залучення громад до управління просторами (партисипативне планування та менеджмент); - залучення міжнародної експертизи та застосування принципу «build back better» як стандарту відбудови.
Освітньо-наукова та дослідницька інфраструктура	- реконструкція закладів вищої, фахової передвищої, професійної та мистецької освіти з модернізацією навчально-лабораторної бази з урахуванням сучасних потреб цифрових і креативних спеціальностей; - створення регіональних центрів досліджень і розробок із сучасною дослідницькою інфраструктурою (лабораторії, спільні робочі простори, студії прототипування); - інтеграція лабораторій, стартап-інкубаторів і центрів трансферу технологій в освітній простір; - цифрова інтегрованість та відкритість науки: високошвидкісна мережа, гібридні формати навчання й досліджень, доступ до цифрових репозитаріїв, підтримка академічної мобільності; - безбар'єрність і безпека освітньо-наукових просторів: універсальний дизайн, захист критичного обладнання, резервне живлення для серверних, лабораторій та інших пріоритетних вузлів.
Цифрова й технологічна інфраструктура, критичні інфраструктурні вузли	- стратегічна релокація та фізичне відновлення дата-центрів, вузлів зв'язку, серверних майданчиків і критичних цифрових об'єктів із резервуванням потужностей та планами безперервності (disaster recovery); - розвиток регіональної цифрово-технологічної інфраструктури для підтримки фрилансу, творчого підприємництва і нових форм зайнятості; - інвестиції у стійкість та захищеність цифрових платформ, включно з кібербезпекою, цифровими архівами, платформами комерціалізації контенту; - підвищення енергетичної стійкості критичних цифрово-технологічних вузлів через резервне живлення, стабілізацію та автономні рішення.

Джерело: авторська розробка.

Підсумовуючи відзначимо, що відновлення просторово-матеріальної та цифрово-технологічної інфраструктури ми розглядаємо не як відтворення минулого, а як перехід до нової моделі інфраструктури – сучасної, мультифункціональної, стійкої та відкритої до інновацій. Така модель має забезпечувати просторові, організаційні й технологічні умови для виникнення і

масштабування локальних ініціатив, розвитку креативного підприємництва та поглиблення міжнародної інтеграції.

Цифрова інфраструктура ще до початку повномасштабної російсько-української війни була одним із ключових драйверів розвитку креативного сектору в Україні, а в умовах війни, масових релокацій та подальшого відновлення її значення лише посилюється. Цей інфраструктурний елемент стає не лише інструментом ефективного функціонування сектору, а й компенсатором обмеженого доступу до фізичних просторів, особливо для ВПО та релокантів, людей з обмеженими можливостями, фрилансерів, мешканців прифронтових територій тощо. Цифрові платформи забезпечують мобільність робочої сили, швидку перекваліфікацію, мережеву колаборацію, дистанційну зайнятість, професійну реалізацію людського потенціалу та монетизацію результатів креативної діяльності на внутрішньому і глобальному ринках [27].

На нашу думку, пріоритетними завданнями у сфері розвитку цифрової інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості є:

– державне стимулювання оновлення цифрової інфраструктури та апаратного забезпечення, модернізація технічної бази і програмних рішень у закладах освіти, науково-дослідних установах, культурних інституціях, бібліотеках, архівах та на підприємствах креативного сектору, з особливим акцентом на регіони, що постраждали від бойових дій;

– розробка національних онлайн-платформ для працевлаштування, проєктної зайнятості та підтримки фрилансерів у сфері креативних індустрій з інтеграцією до європейських екосистем (EURES, Creative Europe Desk), юридично-податковим супроводом, освітніми модулями й інструментами участі у міжнародних конкурсах, програмах і грантах;

– створення маркетплейсів і платформ для продажу креативних продуктів, орієнтованих на глобальні ринки, з можливістю легальної комерціалізації об’єктів інтелектуальної власності та цифрового контенту із впровадженням базових механізмів верифікації учасників, репутаційних профілів і захисту від цифрового шахрайства;

– розвиток інфраструктури даних та інтероперабельності цифрових сервісів (уніфіковані профілі/портфоліо, відкриті API, інтеграція з державними реєстрами, е-ідентифікація та е-підпис) для забезпечення прозорості, верифікації та аналітики попиту на компетентності;

– масштабування цифрових освітніх платформ з фокусом на мікрокваліфікації, перекваліфікацію, підвищення кваліфікації та безперервне оновлення компетентностей працівників;

– удосконалення нормативно-правових механізмів цифрової комерціалізації креативних продуктів, зокрема типових ліцензійних моделей і договорів, а також цифрових інструментів фіксації та підтвердження прав інтелектуальної власності, що сприятиме підвищенню довіри та легальності транзакцій на цифрових ринках;

– забезпечення цифрової інклюзії та доступності цифрових сервісів (з урахуванням потреб різних груп користувачів і обмежень доступу до зв’язку в окремих громадах) з метою мінімізації ризиків поглиблення нерівності доступу до можливостей зайнятості.

Водночас важливою складовою розвитку цифрової інфраструктури є інвестиції у кібербезпеку, захищеність серверних ресурсів та стабільність хмарних рішень, з огляду на постійну кіберзагрозу з боку росії. Відновлення й релокація дата-центрів, створення резервного доступу до платформ та баз даних, поєднання функціональності з безпекою, формування цифрового суверенітету (захист даних, інфраструктури, алгоритмів на національному рівні) мають бути важливими пріоритетами державної політики разом із забезпеченням операційної та енергетичної стійкості цифрової інфраструктури (резервне живлення, альтернативні канали зв’язку, плани безперервності роботи та відновлення після інцидентів).

Також доцільно посилити увагу до розвитку кластерного підходу, який є однією з форм розвитку мережевої інфраструктури креативного сектору, інструментом інтеграції локальних суб’єктів та стимулювання регіонального розвитку. Кластери дозволяють поєднувати зусилля бізнесу, освітніх та

наукових закладів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. Їх значення не зводиться лише до створення спільних просторів, а насамперед полягає у формуванні мереж взаємодії, умов та інструментарію для реалізації спільних проєктів, кооперації у ланцюгах створення вартості, колективного виходу на ринки та підтримки локальної культурної ідентичності.

Станом на січень 2025 року в Україні налічувалося приблизно 65 самовизначених кластерів, які охоплюють близько 3000 учасників – переважно малих і середніх підприємств. З них близько 37 кластерів є активними і входять до Українського Альянсу Кластерів (UCA), об’єднуючи понад 1800 організацій. При цьому приблизно третину усіх кластерів було започатковано після початку повномасштабної війни, вони зорієнтовані на цифрову трансформацію, «зелені» технології, технології подвійного призначення, проєкти відновлення й реконструкції [249]. Водночас домінування самовизначених кластерів підкреслює потребу у більш чітких інституційних критеріях їх функціонування, зокрема наявності керуючої організації, формалізованої моделі членства, сервісів для учасників і системи моніторингу, що дасть змогу відрізняти сталі кластерні структури від ситуативних мережевих ініціатив.

Приклади українських і європейських кластерів демонструють різні моделі їхнього формування: галузево-технологічну, як у випадку Kharkiv IT Cluster; виробничо-кооераційну, як у діяльності Ukrainian Association of Furniture Manufacturers; просторово-подієву й культурно-креативну, як у «Jam Factory» у Львові, арт-просторі «Platforma» у Києві чи креативному кластері Zollverein у Рурському регіоні Німеччини. Зазначені приклади демонструють важливість різних «моделей ядра» кластера: для одних ним є індустрія чи ланцюг створення вартості, наприклад ІТ або виробництво, для інших – простір і подієво-освітня екосистема. Від того, яку модель обрано, залежатиме і набір інструментів підтримки кластера, і показники результативності його діяльності.

Для забезпечення сталого функціонування креативних кластерів недостатньо лише фізичної інфраструктури та фінансової підтримки. Їх ефективна розбудова потребує чіткої стратегії, інституційного супроводу та

гнучкої моделі партнерства, що враховує локальний контекст, потреби бізнесу та соціальні виклики. Як було раніше акцентовано [250], результативна взаємодія бізнес-організацій із ключовими стейкхолдерами в сучасній економіці потребує поєднання економічних і соціальних цілей, системного діалогу, а також узгодження корпоративних і суспільних інтересів, що є особливо важливим для розбудови креативних кластерів та інших форм інфраструктурної підтримки креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості. У практичній площині це передбачає організацію професійного кластер-менеджменту, прозору й фінансово стійку модель функціонування кластерів, сервісну підтримку учасників та регулярний моніторинг результативності.

Досвід європейських країн демонструє, що кластери стають основними «точками зростання» для креативних індустрій, забезпечуючи не лише економічний ефект, а й соціальну згуртованість регіонів. Для України такий підхід є особливо актуальним, оскільки дає змогу поєднати інфраструктурне відновлення, підтримку підприємництва, розвиток людського капіталу та активізацію локальних спільнот. Водночас результативність кластерів залежить від чіткої моделі функціонування, професійного управління, фінансової сталості та системи оцінювання результатів. Авторське бачення ключових складових розбудови креативних кластерів в Україні наведено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Ключові складові та інструменти розбудови креативних кластерів в Україні

Ключова компонента	Інструменти реалізації
1	2
Стратегічна (економічна, соціальна) доцільність та модель кластера	– аналіз попиту на продукцію, послуги та компетентності учасників кластера; – визначення цільових груп користувачів і ринків; – обґрунтування моделі ядра кластера: галузевої, просторової, технологічної, освітньо-дослідницької або змішаної; – визначення видів діяльності з конкурентним, інноваційним чи експортним потенціалом.

Продовження таблиці 3.6

1	2
Партнерська модель і форма управління	– розвиток соціального діалогу і формування партнерства між бізнесом, закладами освіти, науково-дослідними установами, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями; – створення керуючої організації або офісу кластера; – визначення моделі членства, прав і обов'язків учасників; – узгодження корпоративних, суспільних і локальних інтересів.
Фінансова сталість та інвестиції	– поєднання членських внесків, грантових ресурсів, проєктного фінансування, інвестиційних фондів і партнерських ресурсів; – залучення коштів місцевих бюджетів й міжнародної допомоги; – застосування податкових та інвестиційних стимулів; – підтримка спільних інвестиційних і експортно орієнтованих проєктів.
Просторово-матеріальна і технологічна база	– розвиток спільних просторів (коворкінгів, майстерень, лабораторій, технологічних парків, виставкових майданчиків); – забезпечення доступу до обладнання, апаратури, експериментальних зон і ресурсних центрів; підвищення безпекової, цифрової та енергетичної стійкості інфраструктурних об'єктів.
Людський капітал і сервіси для учасників	– програми навчання, менторства, підвищення кваліфікації; – розвиток підприємницьких, цифрових, управлінських і експортних компетентностей; – консультації з питань інтелектуальної власності, грантового фінансування, виходу на ринки та комерціалізації результатів; – формування спільнот практиків та професійних мереж.
Інституційна та нормативно-правова підтримка	– визначення критеріїв функціонування кластерів і механізмів їх офіційного визнання; – спрощення дозвільних процедур та адміністрування, спеціальні режими для кластерів; – розвиток місцевих і регіональних програм підтримки кластерів; – залучення громад до планування кластерного розвитку; – координація між містами, громадами та регіонами.
Кластер-менеджмент і моніторинг результативності	– професійний офіс або керуюча організація; – модель членства і портфелі сервісів для учасників; – запровадження KPI, дашбордів і регулярного моніторингу; – щорічна відкрита звітність; – зовнішній аудит та оцінювання ефективності; – коригування стратегії розвитку за результатами моніторингу.
Міжнародна інтеграція та експортна орієнтація	– партнерства з європейськими та світовими кластерними мережами; – участь у міжнародних програмах, грантах, виставках і професійних подіях; – співпраця у сфері досліджень і розробок; – розвиток експортної складової креативних товарів і послуг; – залучення іноземних партнерів, інвесторів та замовників.

Закінчення таблиці 3.6

1	2
Комунікації, бренд і залучення учасників	– стратегія позиціонування кластера; – комунікації з суб'єктами соціального діалогу, освітньо-науковою спільнотою, місцевими громадами та креативними спільнотами; – міжнародна промоція; – організація нетворкінгу, професійних і освітніх заходів; – цільове залучення нових учасників, партнерів та інвесторів; – формування репутації кластера як простору співпраці, інновацій і розвитку локальної економіки.

Джерело: авторська розробка.

Відзначимо, що при розбудові інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості інклюзивність доцільно розглядати як наскрізний принцип, що має враховувати наслідки війни, зростання кількості ветеранів, ВПО, неповних родин, людей з інвалідністю та інших вразливих груп. У цьому контексті інфраструктурна політика має охоплювати не лише фізичну доступність просторів, а й адаптивні освітні програми, цифрові сервіси для людей з порушеннями зору, слуху чи опорно-рухового апарату, а також інструменти підтримки професійної та підприємницької активності [13]. Особливої уваги потребують ветерани, для яких важливими є не лише стандартні програми перекваліфікації, а й комплексні рішення, що дають змогу переосмислити бойовий досвід і трансформувати його у нові професійні компетентності – управлінські, креативні, аналітичні. Водночас для ВПО, жителів деокупованих і малих громад креативні індустрії, локальні культурні, освітні та крафтові простори стають каналом економічної та соціальної інтеграції, сприяючи психологічній реабілітації, відновленню соціальних зв'язків, включенню в життя громад і розвитку локального підприємництва.

Національний та міжнародний досвід підтверджує, що стратегічний розвиток інфраструктури креативного сегменту неможливий без системної підтримки з боку державних і місцевих органів влади, спеціалізованих інституцій та фінансових механізмів. Для України це означає необхідність формування такого фінансово-інституційного контуру, який забезпечуватиме не вибіркову підтримку окремих проєктів, а довгострокову сталість

функціонування та розвитку креативних просторів, кластерів, цифрових платформ, освітньо-наукового та підприємницького середовища.

Важливою складовою такого контуру мають стати адресні податково-митні та регуляторні стимули, спрямовані на технологічне оновлення підприємств креативного сектору, модернізацію обладнання, розвиток цифрової інфраструктури, ДіР, людського капіталу та експортно орієнтованих креативних продуктів. Доцільним є застосування диференційованих умов для підприємств різного масштабу, новостворених стартапів, малого та мікробізнесу, а також зниження імпортних мит на обладнання, необхідне для виробництва цифрових, високотехнологічних і культурних продуктів. Як демонструє модель доданої вартості некреативного сектору як функції зайнятості некреативного та креативного секторів (див. додаток С, формула (С.1)), розроблена в підрозділі 2.3, зростання зайнятості в креативних видах діяльності позитивно корелює зі зростанням доданої вартості некреативного сектору, що свідчить про наявність міжсекторальних ефектів та комплементарність креативного і некреативного секторів економіки. Економічний зміст цього зв’язку розкривається через поширення цифрових, інформаційних і креативних технологій, сервісів і практик у ширшому колі видів економічної діяльності, що стимулює їх продуктивність та інноваційність. Це створює додаткові підстави розглядати фінансово-інституційне забезпечення розвитку інфраструктури креативного сектору як чинник модернізації виробничих і управлінських процесів у ширшому колі галузей, що транслюється у зростання економіки в цілому.

Окремим напрямом фінансово-інституційного забезпечення є державні грантові та кредитні програми, які в умовах обмеженого доступу до традиційного банківського кредитування стають одним із ключових каналів підтримки підприємців, організацій і локальних ініціатив креативного сектору. На національному рівні вже діє низка інституцій, зокрема Український культурний фонд, Український фонд стартапів та Національний фонд досліджень України, які надають грантове фінансування для реалізації культурних, освітніх та інноваційних ініціатив. У повоєнний період їхню роль доцільно посилити. Водночас важливо інтегруватися у міжнародні програми,

такі як Creative Europe, Horizon Europe чи Erasmus+, що відкриває можливості для міжнародної проєктної та міжінституційної співпраці та залучення зовнішніх ресурсів. Ці механізми доцільно доповнювати пільговим кредитуванням, мікрофінансуванням та ваучерами на інновації, що особливо корисні для невеликих локальних бізнесів й ініціатив у громадах.

Важливим доповненням до державних і донорських інструментів мають стати публічно-приватні партнерства, орієнтовані на відновлення та розвиток креативної інфраструктури, потенціал яких полягає у поєднанні муніципальних ресурсів, приватних інвестицій і громадської участі. Європейська практика засвідчує ефективність моделей, за яких муніципалітети на пільгових умовах надають приміщення та базову інфраструктуру, а приватні компанії інвестують у їх відновлення, сучасне технічне оснащення, креативне наповнення та створення робочих місць.

У цьому контексті особливого значення набуває роль місцевої влади, яка безпосередньо впливає на розвиток інфраструктури громад. Ми вважаємо слушною позицію Л. В. Шаульської та О. М. Кримової, які розглядають стан ринку праці та сфери зайнятості крізь призму стратегії розвитку людського капіталу регіону [18]. Для України такий підхід є особливо важливим з огляду на істотну диференціацію соціально-економічного розвитку територій, відмінності у фінансовій спроможності громад, стані локальних ринків праці та можливостях відновлення й ефективного використання людського потенціалу. Саме на муніципальному рівні ухвалюються рішення щодо надання площ для креативних хабів, співфінансування культурних заходів, створення муніципальних фондів підтримки стартапів, налагодження партнерства між містом, університетами та бізнесом. Цей регіональний вимір має високий ступінь практичної доречності в умовах значного дисбалансу між центром і периферією, оскільки органи місцевого самоврядування швидше трансформують національні програми у конкретні локальні рішення.

Узагальнену систему фінансово-інституційних інструментів підтримки розвитку інфраструктури креативного сектору наведено на рис. 3.3.

Рисунок 3.3. Фінансово-інституційні інструменти державної та місцевої підтримки розвитку інфраструктури креативного сектору

Джерело: авторська розробка.

Ці інструменти взаємодоповнюють одне одного: податково-митні та регуляторні стимули створюють сприятливе середовище для інвестицій і модернізації, фінансові програми відкривають доступ до ресурсів, публічно-приватні партнерства посилюють сталість і масштабованість інфраструктурних проєктів, а місцеве самоврядування забезпечує їх практичну реалізацію з урахуванням потреб, ресурсів і пріоритетів громад.

З огляду на наведені інструменти, результативність розвитку інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості доцільно оцінювати не лише через обсяги відновлених чи модернізованих об’єктів, а передусім через три ключові групи ефектів: економічні, інноваційні та соціальні. По-перше, економічний ефект. Відновлення та модернізація культурних і креативних просторів, розвиток цифрових платформ, створення кластерів та спеціалізованих хабів сприятимуть зростанню зайнятості, особливо серед молоді, ВПО, ветеранів та інших соціально вразливих груп. З урахуванням порівняно нижчої капіталомісткості багатьох креативних галузей, високої ролі людського й нематеріального капіталу, виробничої і просторової мобільності та відчутної орієнтації продукції креативного сектору на глобальні ринки, зростання їхнього внеску у формування валової доданої вартості забезпечуватиме не лише підвищення бюджетних надходжень, а й диверсифікацію економіки, зменшуючи залежність від енергоємних і сировинних галузей [264]. Це також стимулюватиме залучення прямих іноземних інвестицій, орієнтованих на інновації і людський капітал.

По-друге, інноваційний ефект. Розбудова сучасної інфраструктури – це не лише фізичне оновлення простору, а й формування функціонального середовища для технологічного прориву. Інтеграція лабораторій, коворкінгів, акселераторів, стартап-інкубаторів і центрів трансферу технологій сприятиме появі нових продуктів і послуг, зокрема на стику технологічного, культурного, цифрового та освітнього сегментів. Це означатиме не лише зростання кількості підприємницьких ініціатив, а й активізацію участі українських фахівців у

міжнародних креативних мережах, що відкриває доступ до нових ринків, партнерств і джерел фінансування.

По-третє, соціальний ефект. Створення інклюзивних просторів, програм перекваліфікації та креативних майстерень забезпечить нові можливості для працевлаштування та самореалізації соціально вразливих груп населення. Водночас розвиток креативних хабів та культурних центрів зміцнить згуртованість громад, сприятиме розвитку локальної ідентичності та міжрегіональної співпраці. Особливе значення це матиме для відновлення деокупованих і прифронтових територій, де культурна та освітня інфраструктура виконують функції відновлення соціальних зв'язків, нормалізації повсякденного життя та формування перспектив розвитку.

Узагальнюючи, інфраструктура виступає фундаментом модернізації креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості: вона перетворюється на ключову передумову поєднання стратегічних державних цілей з конкретними результатами – від економічної активізації до соціального включення. Її розвиток має базуватись на цілісному підході, який поєднує державну політику, місцеве самоврядування, інституції розвитку та бізнес-середовище. У цьому контексті модернізація культурних і освітніх центрів, цифровізація, стимулювання кластеризації та підтримка вразливих груп населення набувають статусу взаємопов'язаних складових єдиної стратегії. Реалізація зазначених пріоритетів за умов комплексної державної підтримки, включаючи податково-митні та регуляторні стимули, фінансову підтримку, розвиток публічно-приватного партнерства та активну роль місцевого самоврядування, здатна забезпечити потужний мультиплікативний ефект. У результаті інфраструктура перетворюється не лише на інструмент фізичної відбудови, а й на рушій змін у суспільстві, який формує нову модель розвитку – інноваційну, інклюзивну та стійку до викликів. Такий підхід відкриває перед Україною перспективу не просто повернення до довоєнного стану, а якісного стрибка у майбутнє як сучасної, конкурентоспроможної, інноваційної та культурно потужної європейської держави.

Висновки до розділу 3

На основі проведеного в третьому розділі дослідження можна дійти висновку, що креативний сегмент ринку праці та сфери зайнятості України має потужний потенціал стати одним з двигунів інноваційного розвитку держави, проте для його повноцінної реалізації необхідна проактивна та комплексна державна політика підтримки. У розділі обґрунтовано, що ключовим завданням сучасної політики є створення сприятливих умов для формування, накопичення й ефективного використання креативного людського капіталу, інтеграція інструментів інноваційної, освітньої, соціальної та економічної політики задля сталого розвитку креативного сектору економіки і підвищення його внеску в післявоєнне відновлення України.

На основі аналізу та систематизації міжнародного досвіду державної підтримки креативного сектору виокремлено ключові механізми та визначено можливості їх імплементації в Україні, що дало змогу окреслити пріоритетні напрями розвитку державної політики підтримки креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості. До таких напрямів віднесено інституціоналізацію та координацію політики, кластерну й регіональну підтримку, інвестиційні інструменти та розширення доступу до фінансування, податкові стимули й регуляторні полегшення, розвиток освіти та наукової сфери як чинників формування людського капіталу, комунікації й залучення стейкхолдерів, а також міжнародну інтеграцію та участь у спільних програмах і мережах.

Обґрунтовано, що на сучасному етапі державного управління у сфері підтримки креативних індустрій простежується фрагментація повноважень між відомствами та недостатня інтеграція політик у площинах культури, економіки й праці, що ускладнює формування цілісної моделі розвитку зайнятості в креативному секторі. З метою подолання цього виклику запропоновано багаторівневу інституційну архітектуру з визначенням елементів національного та регіонального рівнів, їхніх ролей і логіки взаємодії, а також створення

спеціалізованих інституцій координації, аналітики, сервісної підтримки й розвитку інфраструктури креативного сегменту.

Зокрема, запропоновано створення таких спеціалізованих інституцій: Агентства розвитку креативних видів діяльності – як національного виконавчо-координаційного органу, відповідального за реалізацію програм підтримки креативного сектору, адміністрування фінансових і сервісних інструментів та розвиток інфраструктурних проєктів; Ради з питань креативних видів діяльності – як міжвідомчої структури формування та узгодження політики зайнятості у креативних індустріях і інтеграції рішень у площинах культури, економіки та праці; регіональних центрів креативності – як інституцій регіонального рівня у форматі «єдиного вікна» (консультаційна й проєктна підтримка, розвиток партнерств і кластерних ініціатив, збір регіональної аналітики); Інституту розвитку креативної політики – як аналітичного центру доказової політики (моніторинг, оцінювання результативності інструментів підтримки, методичний супровід і прогнозування). Додатково запропоновано інституціоналізувати застосування авторської методики ідентифікації креативних видів діяльності та оцінювання їхнього внеску в національну економіку.

Узагальнено багаторівневу систему інструментів державної й місцевої підтримки, до якої включено фіскальні (податкові, митні) стимули, фінансові програми (гранти, кредити, мікрофінансування), публічно-приватні партнерства та муніципальну активність як єдиний інструментальний каркас розвитку інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості. Запропоновано пакет податкових і регуляторних механізмів, орієнтованих на креативне підприємництво та стартапи: диференційовані податкові умови та тимчасові стимули для роботодавців і самозайнятих осіб у креативних видах діяльності; інвестиційно-податкові стимули для модернізації обладнання та розвитку цифрової інфраструктури; спеціальні регуляторні умови для інноваційно орієнтованих підприємств і цифрових стартапів; дерегуляцію

підприємницької діяльності, спрощення звітності, посилення правового захисту продуктів інтелектуальної власності та сприяння їх комерціалізації.

Окреслено роль освіти і науки як ядра формування креативного людського капіталу та визначено ключові освітні траєкторії розвитку креативності людського капіталу: безперервні маршрути навчання, посилення дослідницько-проєктної компоненти, визнання результатів неформальної освіти та мікрокваліфікацій, а також системна підтримка науково-інноваційного середовища. У контексті розвитку людського капіталу запропоновано комплекс пропозицій реформування освіти за рівнями з фокусом на креативні, підприємницькі й цифрові компетентності та практико-орієнтованість підготовки, а також блок трансформації закладів вищої освіти та їх взаємодії з креативним сектором (розширення автономії ЗВО, розвиток інкубаторів і акселераторів, спільні з бізнесом профільні структури, підтримка прикладних досліджень, стажування та прикладна підготовка). Визначено комплекс заходів підтримки сфери досліджень і розробок, що включає: збільшення фінансування науки; податкові стимули; запуск цільових програм підтримки молодих науковців і наукових стартапів; розвиток грантової системи; модернізацію наукових установ і створення офісів трансферу технологій; підтримку міжсекторальних інноваційних платформ за участі ЗВО, бізнесу та держави; підвищення суспільного престижу науки; підтримка Національного фонду досліджень України; зміцнення міжнародної інтеграції української науки.

Запропоновано інтерпретацію ролі інфраструктури як «містка» між креативними якостями людини і реальними результатами – обсягом і структурою зайнятості, комерціалізацією креативних продуктів, інноваціями та їх інтеграцією в глобальні ланцюги вартості. Окреслено її складові: просторово-матеріальні й цифрові середовища, мережеві механізми партнерств, фінансово-інституційні інструменти підтримки та комерціалізації. Визначено базові функції інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості: конвертаційну (перетворення компетентностей у ринкові результати), мережево-кластерну (координація взаємодії суб’єктів екосистеми) та

фінансово-інституційну. До ключових проблем інфраструктурного забезпечення віднесено обмежений доступ до фінансування, руйнування освітньої та дослідницької бази, відтік фахівців і дефіцит кваліфікованих кадрів, недостатній рівень цифровізації, недосконаліть інституційного й податкового регулювання нових форм зайнятості, обмежену участь у глобальних мережах і партнерствах, а також нестачу хабів та спільнотної інфраструктури. Визначено пріоритетні завдання цифровізації інфраструктури креативного сегменту: оновлення цифрової інфраструктури, технічної бази та програмних рішень; розробку національних онлайн-платформ працевлаштування й професійної взаємодії з інтеграцією до європейських екосистем; створення маркетплейсів для глобальної комерціалізації креативних продуктів і нематеріальних активів; розвиток інфраструктури даних та інтероперабельності сервісів; масштабування цифрових освітніх платформ з урахуванням наявного українського досвіду Дія.Освіта, онлайн-освіти та корпоративного навчання; удосконалення нормативно-правових механізмів, забезпечення цифрової інклюзії та кібербезпеки. Підкреслено значущість кластерного підходу як інструмента регіональних «точок зростання» креативних індустрій і визначено ключові компоненти ефективної розбудови креативних кластерів: економічна й соціальна доцільність, модель управління та партнерств, фінансування й інвестиції, інфраструктурна база, нормативно-правова та інституційна підтримка, кластер-менеджмент і моніторинг результативності, міжнародна взаємодія, комунікації, бренд і залучення учасників.

Узагальнюючи, наголошено, що реалізація запропонованих інституційних та політичних змін потребує переосмислення підходів до розвитку креативного сектору з урахуванням його специфіки у сфері зайнятості, людського капіталу та інновацій, а також інтеграції креативних індустрій у національну економічну стратегію як повноцінної сфери з високим соціально-економічним потенціалом.

Основні результати розділу опубліковано в наукових працях автора [14; 115; 176; 218; 250; 264].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено наукове завдання щодо поглиблення теоретико-методичних засад розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості України й розроблення науково-практичних рекомендацій, спрямованих на стимулювання креативної зайнятості в контексті людиноцентричного повоєнного соціально-економічного відновлення та структурної перебудови національної економіки.

Сучасна трансформація ринку праці та сфери зайнятості відбувається під впливом цифровізації, глобалізації, платформізації праці, поширення нових форм і видів зайнятості, підвищення ролі інтелектуально-творчої складової у створенні доданої вартості. У цих умовах стратегічне значення креативного людського капіталу полягає в його ролі як чинника конкурентоспроможності та стійкості зайнятості, що особливо актуалізується в умовах повоєнного соціально-економічного відновлення України, коли матеріальні ресурси обмежені, а знання й креативність набувають особливої ваги. Перехід від інтерпретації працівника як трудового ресурсу до розуміння його як носія креативного людського капіталу формує теоретико-методичне підґрунтя модернізації ринку праці на засадах людиноцентричного підходу в координатах «Індустрії 5.0» та «Праці 5.0». У сукупності одержані в дисертаційній роботі результати підтверджують основні положення авторської гіпотези: креативний сегмент ринку праці та сфери зайнятості здатний, за умови цілеспрямованої державної підтримки та належного інституційного забезпечення, виступати одним із ключових чинників інноваційного розвитку, структурної перебудови та підвищення стійкості національної економіки.

Понятійно-категоріальний апарат дослідження побудовано на узагальненні й критичному аналізі сучасних методичних підходів та авторській логіці ієрархізації основних термінів і категорій, у межах якої поняття «креативні види діяльності» слід розглядати як базову одиницю класифікації, ідентифікації та емпіричного вимірювання креативного сектору. Креативні

види діяльності визначено як сукупність видів економічної діяльності, у яких домінує інтелектуально-творча складова праці, а її результатом є створення культурного, художнього, інтелектуального або інноваційного продукту, що базується на творчості, знаннях, таланті й індивідуальному або колективному вираженні. Відповідно, категорії «креативні індустрії», «креативний сектор економіки» та «креативний сегмент ринку праці та сфери зайнятості» у методичному вимірі мають розкриватися через їх співвіднесення з видами економічної діяльності, що формує класифікаційну основу для подальшої ідентифікації та кількісного вимірювання креативного сектору економіки і відповідного сегменту зайнятості. Визначено, що креативний людський потенціал є характеристикою особистісного рівня та характеризує сукупність творчих здібностей, знань, інноваційного мислення, професійних навичок, мотиваційних характеристик і здатності до саморозвитку, тоді як креативний людський капітал відображає реалізований у професійній діяльності потенціал, що набуває продуктивної форми та забезпечує створення економічних, інноваційних і креативних результатів.

Комплексна процедура формування і верифікації переліку креативних видів діяльності вимагає поєднання теоретичного аналізу, емпіричної перевірки та компаративного аналізу через порівняння з провідними міжнародними і національними класифікаційними підходами. Визначальним критерієм віднесення видів економічної діяльності до креативних є не формальне входження до наявних класифікаційних переліків, а домінування інтелектуально-творчої складової у процесі праці та наявність результату у формі культурно-мистецького, інтелектуального або інноваційного продукту. Авторська класифікація креативних видів діяльності узгоджена з КВЕД-2010 і уточнена з урахуванням українських соціально-економічних реалій та сучасних трансформацій економіки знань. Із переліку вилучено види діяльності зі слабко вираженою креативною складовою та доповнено його знаннємісткими сферами, зокрема включено КВЕД 72 «Дослідження і розробки» і КВЕД 85 «Освіта» у повному обсязі.

Розроблений мультистратегічний підхід до імпутації пропусків у річних часових рядах показників, адаптований до національної статистики в розрізі креативних видів діяльності, здатний забезпечити відновлення відсутніх значень і формування повніших та внутрішньо узгоджених динамічних рядів, що підвищує надійність емпіричної бази для подальшого аналізу.

Застосування екосистемного підходу до аналізу ринку праці та сфери зайнятості показало, що креативні види діяльності є одним із ключових ресурсів прискореного, ефективного та інклюзивного повоєнного відновлення завдяки домінуванню інтелектуальної праці, цифровій адаптивності та відносній незалежності від матеріальної інфраструктури. Реінтеграційний потенціал креативної зайнятості для соціально вразливих груп населення реалізується передусім через поширення дистанційної, проєктної, фриланс- і платформної праці. Проаналізований міжнародний досвід засвідчує доцільність використання креативних практик як дієвого інструмента повоєнної стабілізації, відновлення соціальних зв'язків і активізації економічної діяльності.

У структурі креативного сектору слід виокремити «ядро», яке визначає його основну динаміку: системоутворюючу роль відіграє IT-сектор, водночас вагомий внесок забезпечують дослідження і розробки, реклама, консалтинг, освіта, архітектура та інші професійні, наукові й технічні види діяльності з високою креативною складовою.

Комплексна кількісна оцінка внеску креативних видів діяльності у національну економіку має охоплювати основні соціально-економічні показники: обсяги та частку у формуванні валової доданої вартості, рівень зайнятості, обсяги експорту, розмір капітальних інвестицій тощо. У довгостроковому вимірі креативний сегмент виявив стійке зростання, випереджаючи за багатьма параметрами загальноекономічні тенденції. Реакція креативного сектору на масштабні екзогенні шоки, пов'язані з пандемією COVID-19 та російською військовою агресією, поєднує високу адаптивність із

підвищеною чутливістю: у перші кризові роки падіння показників є глибшим, водночас подальше відновлення набуває прискорених темпів.

Стійкий річний лаг-ефект «інвестиції попереднього року – приріст доданої вартості наступного року» у креативному секторі не простежується, натомість переважає синхронний зв'язок показників у межах одного року. Висхідна тенденція показника співвідношення валової доданої вартості до капітальних інвестицій свідчить про зниження капіталомісткості креативного сектору та відображає зростання ролі людського й нематеріального капіталу, а також цифрових ефектів масштабування у формуванні доданої вартості.

Оцінювання соціально-економічного потенціалу креативного сегменту ринку праці і сфери зайнятості на основі поєднання структурно-динамічного аналізу та лог-лінійного моделювання кількісно підтвердило значущість креативної зайнятості як чинника економічного зростання. Зокрема, приріст зайнятості у креативному секторі на 1% асоціюється зі зростанням його доданої вартості приблизно на 1,14%, що підтверджує положення авторської гіпотези щодо здатності креативних видів діяльності ефективно перетворювати знання, творчі компетентності та креативний людський потенціал у додану вартість. Сценарно-прогнозні розрахунки для структурного перерозподілу зайнятості на користь креативного сектору (перерозподіл близько 87 тис. осіб) продемонстрували зростання валової доданої вартості креативного сектору на 19,5%, некреативного сектору – на 3,3%, а сукупної валової доданої вартості суб'єктів господарювання – на 3,91%, засвідчивши наявність позитивних міжсекторальних ефектів розширення креативної зайнятості.

Аналіз узагальнених соціально-трудових характеристик креативного сектору за 2013-2024 рр. показав такі характерні тенденції: випереджальне зростання витрат на персонал, формування якісніших робочих місць із рівнем оплати праці, вищим за середньоекономічний, ширші можливості гнучкої організації праці, балансу між роботою та особистим життям і професійної самореалізації працівників. Водночас у сфері освіти та окремих наукоємних видах діяльності, насамперед ДіР, виявлено ресурсно-кадрові обмеження, які

проявляються в недостатній конкурентоспроможності оплати праці, обмеженому фінансуванні, слабкій інвестиційній активності, скороченні зайнятості та недостатньому оновленні кадрового складу, що звужує передумови відтворення людського капіталу й інноваційного потенціалу.

Для подолання виявлених у результаті аналізу недоліків у державній політиці розвитку креативної зайнятості розроблено комплекс пріоритетних напрямів і механізмів підтримки креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості на основі поєднання інструментів економічної, інноваційної, освітньої та соціальної політики. Його інституційну основу становить чотирирівнева архітектура координації та аналітичного супроводу державної політики: національний координаційний центр, дорадчо-координаційний контур, органи регіонального рівня та аналітичний центр. Інституціоналізація використання авторської класифікації креативних видів діяльності може виступати інструментом уточнення меж креативного сектору, моніторингу його розвитку, планування заходів підтримки та оцінювання їх результативності. Практичний інструментарій реалізації цих напрямів охоплює пакет фінансово-інвестиційних і податково-регуляторних важелів стимулювання креативної зайнятості та креативного підприємництва (грантові/кредитні механізми, стимули для стартапів, дерегуляція та цифрові сервіси підтримки), а також інструменти захисту прав інтелектуальної власності й міжнародного просування креативних товарів і послуг.

Розвиток креативного ринку праці та креативної зайнятості у повоєнних умовах має спиратися на оновлену систему формування креативного потенціалу працівників, удосконалення освітніх траєкторій і соціальних стратегій розвитку креативного людського капіталу як базису безперервного розвитку професійних компетентностей у координатах «Індустрії 5.0» та «Праці 5.0». У цьому контексті інституційне визнання сфер освіти та досліджень і розробок як складових креативного сегменту ринку праці і сфери зайнятості виступає основою компетентнісної модернізації й конверсії знань у креативні результати. Освітні траєкторії формування креативного людського

потенціалу охоплюють всі рівні освіти (від дошкільної до післядипломної) та поєднують проєктність, міждисциплінарність, STEAM-орієнтацію, розвиток цифрових і креативних компетентностей, розбудову інноваційних освітніх просторів і визнання результатів неформального та інформального навчання. Своєю чергою, розширення інноваційної зайнятості потребує посилення фінансово-інституційної підтримки розвитку сфери досліджень і розробок, зокрема через грантові механізми, трансфер технологій, часткове відшкодування витрат на ДіР, податкові стимули для інноваційних проєктів, національні премії, інноваційні ваучери та міжнародну інтеграцію.

Запропонована багатокомпонентна модель інфраструктури креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості може використовуватися для забезпечення стійкості віддаленої праці, комерціалізації нематеріальних активів і масштабування креативного підприємництва. Ключовими компонентами цієї інфраструктури є просторово-матеріальна (креативні простори, хаби, коворкінги), цифрова (платформи працевлаштування й комерціалізації, цифрові сервіси), мережева (асоціації, партнерства, професійні спільноти) та фінансово-інституційна (механізми ресурсної підтримки й регуляторного супроводу) складові.

Удосконалення податково-фінансового стимулювання креативної зайнятості потребує збереження гнучких умов оподаткування для креативного малого бізнесу та фрилансерів (зокрема, недопущення згортання спрощеної системи оподаткування), запровадження податкових пільг і грантових програм для креативних стартапів, механізмів співфінансування інноваційних проєктів тощо. Необхідно використовувати також непрямі важелі підтримки – створення сприятливого середовища через дерегуляцію, надійний захист прав інтелектуальної власності, вдосконалення законодавства у сфері електронної комерції та фрилансу. У регіональному вимірі інструменти розвитку креативної зайнятості варто доповнити розбудовою креативних кластерів як механізму формування регіональних «точок зростання» та посилення кооперації суб’єктів креативної екосистеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Флорида Р. *Homo creativus. Як новий клас завойовує світ*. Київ: Наш Формат, 2018. 432 с.
2. Howkins J. *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*. London: Penguin Books, 2002. 288 p.
3. Колот А. М., Герасименко О. О. *Концепт «Праця 4.0»: теоретико-прикладні засади формування та розвитку*. *Економіка і прогнозування*. 2020. № 1. С. 7-31. DOI: https://doi.org/10.15407/eip2020.01.007
4. Колот А. М. «Праця 5.0»: теоретико-прикладний концепт формування новітньої платформи соціально-трудового розвитку: препринт. Київ: КНЕУ, 2025. 84 с. DOI: https://doi.org/10.33111/978-966-926-565-4
5. Колот А. М., Герасименко О. О. До філософії моральної економіки: концептологія людиноцентричності (І частина). *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 3 (49). С. 65-88. DOI: https://doi.org/10.15407/dse2022.03.065
6. Колот А. М., Герасименко О. О. Соціально-трудовий розвиток у XXI столітті: до природи глобальних змін, нових можливостей, обмежень і викликів. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 1 (35). С. 97-125. URL: https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/31821 (дата звернення: 17.05.2024).
7. Колот А. М., Герасименко О. О. Праця XXI: філософія змін, виклики, вектори розвитку: монографія. Київ: КНЕУ, 2021. 488 с.
8. Колот А. М., Кравчук О. І. Людина і нова економіка: теоретико-методологічний аналіз взаємодії та домінант розвитку. *Економічна теорія*. 2015. № 1. С. 5-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2015_1_2 (дата звернення: 25.05.2024).
9. Колот А. М., Герасименко О. О. Інноваційна праця та її інтелектуалізація як стратегічні вектори становлення нової економіки. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1 (29). С. 6-23. URL: https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/5732 (дата звернення: 25.06.2024).

10. Колот А. М., Герасименко О. О., Шевченко А. С. Нові виклики для теорії та практики людського капіталу в умовах становлення «Індустрії 4.0»: компетентнісний аспект. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. С. 88-102. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-8
11. Геєць В. М., Близнюк В. В., Никифорук О. І. Актуальні аспекти політики соціальної якості в постконфліктній економіці України. *Економіка України*. 2022. № 6. С. 3-22. DOI: https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.003
12. Петрова І. Л. Актуальні проблеми розвитку людського капіталу України. *Економічний аналіз: збірник наукових праць*. 2013. Т. 13. С. 106-113. URL: https://library.krok.edu.ua/ua/kategoriji/statti/507-aktualni-problemy-rozvytku-liudskoho-kapitalu-ukrainy (дата звернення: 18.08.2025).
13. Петрова І. Л., Щетініна Л. В., Рудакова С. Г., Василенко А. О. Ринок праці України в умовах війни: виклики та орієнтири розвитку. *Бізнес Інформ*. 2025. № 7. С. 257-265. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-257-265
14. Маршавін Ю. М., Кицак Т. Г., Маршавін О. Ю. Ринок праці України в нових соціально-економічних реаліях: проблеми трансформації публічної політики. *International Partnership and Cooperation of Ukraine in Wartime: collective monograph* / ed. by D. Nascimento, G. Starchenko. Chernihiv: REICST, 2022. P. 175-190. DOI: https://doi.org/10.54929/monograph-02-2022-01-13
15. Маршавін Ю. М. Регулювання ринку праці України: теорія і практика системного підходу: монографія. Київ: Альтерпрес, 2011. 397 с.
16. Калініна С. П. Ринок праці і зайнятість: теоретико-методологічний аспект: монографія. Донецьк: Донецький національний університет, 2005. 227 с.
17. Близнюк В. В., Яценко Л. Д. Гнучкість ринку праці як інструмент ефективного використання та розвитку людського капіталу. *Економіка:*

реалії часу. 2024. № 6 (76). С. 27-36. DOI: https://doi.org/10.15276/ETR.06.2024.3

18. Шаульська Л. В., Кримова М. О. Стан ринку праці в контексті стратегії розвитку людського капіталу регіону. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2018. № 2. С. 23-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rpzn_2018_2_5 (дата звернення: 18.05.2024).
19. Рудакова С. Г., Щетініна Л. В., Данилевич Н. С., Варшава Д. В. Цифровізація відносин у сфері зайнятості: світовий досвід та його імплементація в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2021. Т. 73. № 6. С. 43-54. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.06.043
20. Danylevych N., Rudakova S., Poplavska O., Shchetinina L., Rudakov O. Online training of employees of the enterprises in the creative economy: benefits and features. *Digital Transformation. PLAIS EuroSymposium 2022*. Lecture Notes in Business Information Processing. 2022. Vol. 465. P. 65-84. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-23012-7_5
21. Bondarevska K., Doronina O. Strategizing social security in the labor market in the context of transformation of key threats. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8, no. 3. P. 27-35. DOI: https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-3-27-35
22. Дороніна О. А. Регулювання міграційної мобільності молоді на тлі цифровізації та інновацій у зайнятості. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки)*. 2025. № 1. С. 141-145. DOI: https://doi.org/10.20998/2519-4461.2025.1.141
23. *Трансформація соціально-трудової сфери в умовах цифровізації економіки: монографія* / О. Ф. Новікова, Ю. С. Залознова, О. І. Амоша та ін.; за наук. ред. О. Ф. Новікової; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2022. 385 с. URL: https://r2.donnu.edu.ua/items/123b2576-4997-49db-959b-d9e2c0c568c0 (дата звернення: 02.10.2025).
24. Азьмук Н. А. Креативна зайнятість: сутність, значення, напрями формування в Україні. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2019. № 2.

С. 30-38. URL: https://dr.csbc.edu.ua/handle/123456789/448 (дата звернення: 29.11.2024).

25. Азьмук Н. А. Трансформація зайнятості при переході до цифрової економіки: глобальні виклики та стратегії адаптації: монографія. Київ: Знання, 2019. 335 с.
26. Azmuk N. Determination of the country's place for the development of creative human capital in the global dimension. *Technology Audit and Production Reserves*. 2021. Vol. 2, no. 4(58). P. 24-27. DOI: https://doi.org/10.15587/2706-5448.2021.230083
27. Новікова О., Залознова Ю., Азьмук Н. Відновлення людського капіталу України у післявоєнний період з використанням переваг цифровізації. *Журнал європейської економіки*. 2022. Т. 21. № 4. С. 407-427. DOI: https://doi.org/10.35774/jee2022.04.399
28. Петрова І. Л. Розвиток креативності як імператив стратегічного управління людськими ресурсами. *Social and Labour Relations: Theory and Practice*. 2022. Т. 12. № 2. С. 40-48. DOI: https://doi.org/10.21511/slrtp.12(2).2022.05
29. Прогнімак О. Д. Новітні моделі зайнятості як фактор розбудови креативної економіки України. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3 (57). С. 146-155. DOI: https://doi.org/10.12958/1817-3772-2019-2(56)-146-155
30. Бутник О. О. Перспективи державного управління креативною економікою в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. DOI: https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.4.65
31. Гринчук Ю. С., Коваль Н. В. Креативний потенціал України: аналіз, напрями розвитку. *Економіка та держава*. 2020. № 7. С. 6-15. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.7.6
32. Галасюк В., Гужва І., Серебрянська Д., Іванов Є., Комендо І., Митник О. Креативна економіка: нова економічна епоха XXI ст. Концепт креативної економіки. Глобальні тренди. Потенціал та перспективи розвитку

креативної економіки в Україні: дослідження. Центр розвитку креативної економіки, 2021. 68 с. URL: https://creativeeconomy.center/wp-content/uploads/2021/12/2_5332503104040474153.pdf (дата звернення: 17.05.2026).

33. *Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник* / А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.; за наук. ред. А. М. Колота. Київ: КНЕУ, 2009. 711 с.
34. McKinsey Global Institute. *The world at work: Jobs, pay, and skills for 3.5 billion people*. McKinsey & Company, 2012. URL: https://www.mckinsey.com/featured-insights/employment-and-growth/the-world-at-work (дата звернення: 15.09.2024).
35. Калініченко Л. Цифрова ера: трансформація та виклики перехідного періоду від «Industry 4.0» до «Industry 5.0». *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-5
36. Колот А. М. Екосистемність як імператив стійкого людиновимірного розвитку: препринт. Київ: КНЕУ, 2024. 52 с. URL: https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/43307 (дата звернення: 05.03.2025).
37. Seidman D. From the Knowledge Economy to the Human Economy. *Harvard Business Review*. 2014. November 12. URL: https://hbr.org/2014/11/from-the-knowledge-economy-to-the-human-economy (дата звернення: 22.06.2024).
38. World Economic Forum. *The Future of Jobs Report 2025*. 2025. URL: https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/digest/ (дата звернення: 21.03.2026).
39. Gmyrek P., Berg J., Kamiński K., Konopczyński F., Ładna A., Nafradi B., Rosłaniec K., Troszyński M. *Generative AI and jobs: a refined global index of occupational exposure*. Geneva: ILO, 2025. 72 p. ILO Working Paper 140. DOI: https://doi.org/10.54394/HETP0387
40. Guilford J. P. Creativity. *American Psychologist*. 1950. Vol. 5, no. 9. P. 444-454. DOI: https://doi.org/10.1037/h0063487

41. Maslow A. H. *Toward a psychology of being*. 2nd ed. New York: Van Nostrand Reinhold, 1968. 240 p.
42. Drucker P. F. *Post-Capitalist Society*. New York: HarperBusiness, 1993. 232 p.
43. Simonton D. K. Creativity: cognitive, personal, developmental, and social aspects. *American Psychologist*. 2000. Vol. 55, no. 1. P. 151-158. DOI: https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.151
44. Landry C. Lineages of the Creative City. *Research Journal for Creative Cities*. 2006. Vol. 1, no. 1. P. 15-23. URL: https://ocu-omu.repo.nii.ac.jp/records/2015538 (дата звернення: 06.04.2024).
45. The KEA European Affairs. *The Economy of Culture in Europe*. Brussels: European Commission, 2006. URL: https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/studies/cultural-economy_en.pdf (дата звернення: 15.11.2023).
46. UNESCO, United Nations Development Programme. *Creative Economy Report 2013. Special edition: widening local development pathways*. Paris: UNESCO, 2013. 190 p. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000224698 (дата звернення: 05.09.2024).
47. UNCTAD. *Creative goods groups (HS 2007)*. URL: https://unctadstat.unctad.org/EN/Classifications/DimHS2007Products_Creatives_Hierarchy.pdf (дата звернення: 03.08.2024).
48. Department for Culture, Media and Sport. *Creative Industries Economic Estimates. Methodology*. 2016. 28 p. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a8039af40f0b62302692413/CIEE_Methodology.pdf (дата звернення: 03.08.2024).
49. University of Essex. The drugs don’t work – meditation and training are better at sparking creativity. *EurekAlert!* 2023. March 28. URL: https://www.eurekalert.org/news-releases/984160 (дата звернення: 03.08.2024).

50. Tulane School of Professional Advancement. Creative employees are the most sought after, and here's why. URL: https://sopa.tulane.edu/blog/creative-employees-are-most-sought-after-and-here%E2%80%99s-why (дата звернення: 03.08.2024).
51. Department for Culture, Media and Sport. *Creative Industries Mapping Documents 1998*. London: DCMS, 1998. URL: https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-1998 (дата звернення: 20.07.2024).
52. World Intellectual Property Organization. *Guide on Surveying the Economic Contribution of Copyright Industries*. Geneva: WIPO, 2015. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/893/wipo_pub_893.pdf (дата звернення: 15.11.2023).
53. UNESCO Institute for Statistics. *The 2009 UNESCO Framework for Cultural Statistics (FCS)*. Montreal, Quebec: UNESCO Institute for Statistics, 2009. 100 p. URL: https://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/unesco-framework-for-cultural-statistics-2009-en_0.pdf (дата звернення: 15.11.2023).
54. UNESCO Institute for Statistics. *The 2025 UNESCO Framework for Cultural Statistics. Part I: concepts and definitions*. Montreal: UNESCO Institute for Statistics, 2025. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000395490 (дата звернення: 17.03.2026).
55. United Nations Conference on Trade and Development. *Advancing the measurement of the creative economy: a revised framework for creative industries and trade*. Geneva: United Nations, 2024. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditctsce2024d1_en.pdf (дата звернення: 17.09.2025).
56. United Nations Conference on Trade and Development. *Creative Economy Outlook 2024*. Geneva: United Nations, 2024. UNCTAD/DITC/TSCE/2024/2. URL: https://unctad.org/publication/creative-economy-outlook-2024 (дата звернення: 03.08.2024).

57. United Nations Conference on Trade and Development, United Nations Development Programme. *Creative Economy Report 2008: the challenge of assessing the creative economy towards informed policy-making*. New York; Geneva: United Nations, 2008. xxi, 332 p. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/ditc20082cer_en.pdf (дата звернення: 03.08.2024).
58. Yudenko V. V., Yudenko V. A. Creative economy: evolution of approaches to the formation of the concept. *Economic Bulletin of Dnipro University of Technology*. 2023. № 84. P. 21-27. DOI: https://doi.org/10.33271/ebdut/84.021
59. BOP Consulting. *Mapping the Creative Industries: a toolkit*. London: British Council, 2010. URL: https://www.americansforthearts.org/sites/default/files/pdf/2015/international/British_Council_CI_Toolkit.pdf (дата звернення: 12.03.2024).
60. Coy P. The Creative Economy. *Bloomberg Businessweek*. 2000. August 28. URL: https://www.bloomberg.com/news/articles/2000-08-27/the-creative-economy (дата звернення: 25.03.2024).
61. Лендрі Ч. Креативне містотворення: його сила і можливості. Харків: Фоліо, 2020. 252 с.
62. Newbigin J. *The creative economy: an introductory guide*. London: British Council, 2010. URL: https://www.britishcouncil.pl/sites/default/files/creative_economy_guide_0.pdf (дата звернення: 15.10.2023).
63. Henderson M., Carpentier C. L., Landveld R., Al-Saqqaf R., de Groot O. J., Podolski M., Antonelli A., Jalilova N., Pratami D. *New Economics for Sustainable Development. Creative Economy*. United Nations Economist Network, 2021. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/orange_economy_14_march.pdf (дата звернення: 03.08.2024).
64. Deloitte. *The Future of the Creative Economy*. 2021. URL: https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/uk/Documents/technology-

media-telecommunications/deloitte-uk-future-creative-economy-report-final.pdf (дата звернення: 03.08.2024).

65. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. Редакція від 30.08.2025. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2778-17 (дата звернення: 20.10.2025).
66. Гуменна О. В. Розвиток креативної економіки України як запорука досягнення цілей сталого розвитку. *Креативність, підприємництво, інновації: управлінські та освітні тренди майбутнього*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 16-17 червня 2021 р. Харків, 2021. С. 86-91.
67. Давимука С. А., Федулова Л. І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови: монографія. Львів, 2017. 528 с. URL: https://ird.gov.ua/irdp/p20170702.pdf (дата звернення: 17.05.2026).
68. Кізима Т. О. Розвиток креативних індустрій: світовий досвід і вітчизняні реалії. *Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. С. 50-53. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstreams/e37448f5-fade-4ff7-b7eb-e197cfb94022/download (дата звернення: 10.06.2025).
69. Лавриненко Л. М. Творча праця та креативність в інноваційному середовищі. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2016. Т. 3. № 2. С. 85-90. URL: https://economics-msu.com.ua/uk/journals/tom-3-2-2016/tvorcha-pratsya-ta-kreativnist-v-innovatsiynomu-seredovishchi (дата звернення: 03.08.2024).
70. Новікова О. Ф., Азьмук Н. А., Шастун А. Д. Розвиток креативних індустрій в Україні в контексті становлення цифрової економіки. *Modern Transformations in Economics and Management*. 2021. С. 84-88. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-064-3-19
71. Данилевич Н. С., Василенко А. О. Сучасний стан креативних індустрій – перешкоди та їх шляхи подолання. *Грааль науки*. 2026. № 67. С. 283-290. DOI: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.01.05.2026.029

72. Маршавін О. Ю. Креативна зайнятість як модерновий ресурс соціально-економічного відновлення України. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2023. Т. 13. № 2. С. 11-19. DOI: https://doi.org/10.21511/slrtp.13(2).2023.02

73. *Людський розвиток в Україні: мінімізація соціальних ризиків: колективна науково-аналітична монографія* / за ред. Е. М. Лібанової. Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, Держкомстат України, 2010. 496 с.

74. *Інноваційна Україна 2020: національна доповідь* / за заг. ред. В. М. Гейця, А. І. Даниленка, Е. М. Лібанової та ін.; НАН України. Київ: НАН України, 2015. 336 с.

75. Маршавін О. Ю. Український ринок праці в умовах глобальних зовнішньоекономічних зрушень. *Економіка та суспільство*. 2025. № 77. С. 196-205. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-65

76. Атаманюк Р. Ф., Маршавін О. Ю. Екосистемна парадигма соціальної трансформації ринку праці в умовах повоєнного відродження України. *Трансформаційна економіка*. 2024. № 3 (08). С. 5-12. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-8-1

77. United Nations Conference on Trade and Development. *World Investment Report 2013: Global Value Chains: Investment and Trade for Development*. New York; Geneva: United Nations, 2013. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2013_en.pdf (дата звернення: 12.05.2025).

78. World Intellectual Property Organization. *World Intellectual Property Report 2017: Intangible Capital in Global Value Chains*. Geneva: WIPO, 2017. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_944_2017.pdf (дата звернення: 12.05.2025).

79. Колот А. М., Герасименко О. О., Шевченко А. С., Бабій Ю. М. Екосистема людських ресурсів організацій як концептологія та прикладна

платформа людиноцентризму. *Проблеми економіки*. 2023. № 3. С. 282-294. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-3-282-294

80. Колот А. М. Вища освіта і соціально-трудова сфера в координатах нової економіки: концепт взаємодії та розвитку. *Social and Labour Relations: Theory and Practice*. 2025. Т. 15. № 1. С. 11-29. DOI: https://doi.org/10.21511/slrtp.15(1).2025.02
81. Frey C. B., Osborne M. A. The future of employment: how susceptible are jobs to computerisation? *Technological Forecasting and Social Change*. 2017. Vol. 114. P. 254-280. DOI: https://doi.org/10.1016/j.techfore.2016.08.019
82. Schwab K. *The Fourth Industrial Revolution*. Geneva: World Economic Forum, 2016. 172 p. URL: https://law.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0005/3385454/Schwab-The_Fourth_Industrial_Revolution_Klaus_S.pdf (дата звернення: 30.07.2024).
83. Hötte K., Somers M., Theodorakopoulos A. Technology and jobs: a systematic literature review. *Technological Forecasting and Social Change*. 2023. Vol. 194. Article 122750. DOI: https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122750
84. O'Mahony M., Robinson C., Vecchi M. The impact of ICT on the demand for skilled labour: a cross-country comparison. *Labour Economics*. 2008. Vol. 15, no. 6. P. 1435-1450. DOI: https://doi.org/10.1016/j.labeco.2008.02.001
85. IT Ukraine Association. Ukraine's IT Powerhouse 2024: From Resilience to Global Reach. *Digital State UA*. 2025. April 10. URL: https://digitalstate.gov.ua/news/it-outsourcing/ukraines-it-powerhouse-2024-from-resilience-to-global-reach (дата звернення: 10.08.2025).
86. Kahn M. Ukrainian women's startups drive tech sector resilience, offer economic recovery hope. *Reuters*. 2024. March 22. URL: https://www.reuters.com/world/europe/ukrainian-womens-startups-drive-tech-sector-resilience-offer-economic-recovery-2024-03-22/ (дата звернення: 10.08.2025).

87. Внукова Н. М., Глібко С. В. Трансформації інноваційного розвитку подвійного переходу до Індустрії 5.0 за наявності правових умов. *Право та інновації*. 2023. № 4 (44). С. 95-101. DOI: https://doi.org/10.37772/2518-1718-2023-4(44)-14

88. Independent Expert Group on Artificial Intelligence and Culture. *Artificial Intelligence and Culture: report of the Independent Expert Group*. UNESCO, 2025. 80 p. URL: https://www.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2025/09/CULTAI_Report%20of%20the%20Independent%20Expert%20Group%20on%20Artificial%20Intelligence%20and%20Culture%20%28final%20online%20version%29%201.pdf (дата звернення: 21.03.2026).

89. Marshavin Y., Petrova I., Kytsak T., Marshavin O., Atamaniuk R. Structural and functional concept of the labor market ecosystem. *The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences*. 2025. Vol. 44. P. 10-21. DOI: https://doi.org/10.55549/epess.933

90. European Commission. *European Innovation Scoreboard 2024. Country Profile: Ukraine*. 2024. URL: https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2024/ec_rtd_eis-country-profile-ua.pdf (дата звернення: 20.08.2025).

91. Adamson T. Ukraine needs more than a billion dollars to rebuild its scientific infrastructure, UN agency says. *AP News*. 2024. March 11. URL: https://apnews.com/article/ukraine-russia-war-science-destruction-unesco-5febb27df5dc49c5893da9f662f5605b (дата звернення: 22.08.2025).

92. *Transforming economies: making industrial policy work for growth, jobs and development* / ed. by J. M. Salazar-Xirinachs, I. Nübler, R. Kozul-Wright. Geneva: ILO, 2014. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_242878.pdf (дата звернення: 22.06.2024).

93. Маршавін Ю. М., Маршавін О. Ю. Структурні детемінанти повоєнного розвитку екосистеми ринку праці України. *Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry*: Proceedings of the 1 International Scientific and Practical Conference, Toronto, Canada, January 15-17, 2025. Toronto: International Scientific Unity, 2025. С. 76-81. DOI: https://doi.org/10.70286/ISU-15.01.2025

94. Драч І. І. Взаємодія вищої освіти та ринку праці в умовах війни та повоєнного відновлення України. *Вісник НАПН України*. 2025. Т. 7. № 2. DOI: https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7223

95. Bezgin K., Zahariev A., Shaulska L., Doronina O., Tsiklashvili N., Wasilewska N. Coevolution of education and business: adaptive interaction. *International Journal of Global Environmental Issues*. 2022. Vol. 21, no. 2-4. P. 259-275. DOI: https://doi.org/10.1504/IJGENVI.2022.126202

96. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.02.2022 № 286-р. Редакція від 06.01.2026. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/286-2022-р (дата звернення: 20.01.2026).

97. Костюк О. Чому випускники університетів не задовольняють роботодавців. *Дзеркало тижня*. 2022. 20 лют. URL: https://zn.ua/ukr/EDUCATION/chomu-vipuskniki-universitetiv-ne-zadovolnjajut-robotodavtsiv.html (дата звернення: 15.12.2025).

98. Маршавін О. Ю. Домінанти розвитку людського креативного капіталу у контексті повоєнного відродження України. *Економіка та суспільство*. 2026. № 83. С. 883-891. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-109

99. UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals: learning objectives*. Paris: UNESCO, 2017. 62 p. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444 (дата звернення: 14.02.2026).

100. Скидан М. І. Стратегії розвитку вищої освіти в екосистемі ринку праці: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка. Київ: КНЕУ, 2025. 411 с. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstreams/5b8486d5-0f03-498c-ae2e-0bd6b87ee71f/download (дата звернення: 14.02.2026).
101. European Commission. *Industry 5.0 Community of Practice (CoP 5.0): pilot phase, Nov. 2023 - Oct. 2024: draft final report*. 2024. 46 p. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/8aea695d-2b97-4366-812f-971b7ebbfda8_en?filename=cop-5-final-report.pdf (дата звернення: 21.11.2025).
102. Shiroishi Y., Uchiyama K., Suzuki N. Society 5.0: for human security and well-being. *Computer*. 2018. Vol. 51, no. 7. P. 91-95. DOI: https://doi.org/10.1109/MC.2018.3011041
103. Маршавін О. Ю. Креативний сегмент ринку праці: ідентифікація та класифікація креативних видів діяльності. *Праця в XXI столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 23-24 жовтня 2025 р. Київ: КНЕУ, 2025. С. 176-180.
104. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.04.2019 № 265-р. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/265-2019-р (дата звернення: 03.08.2024).
105. Department for Culture, Media and Sport. *Classifying and Measuring the Creative Industries: consultation on proposed changes*. London: DCMS, 2013. 22 p. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7c0b3de5274a7202e19327/Classifying_and_Measuring_the_Creative_Industries_Consultation_Paper_April_2013-final.pdf (дата звернення: 03.08.2024).

106. Eurostat. *Annual detailed enterprise statistics for services (NACE Rev. 2 H-N and S95) (2005-2020)*. Online data code: sbs_na_1a_se_r2. DOI: https://doi.org/10.2908/sbs_na_1a_se_r2
107. Opendatabot. КВЕД 70.1. Діяльність головних управлінь (хед-офісів). URL: https://opendatabot.ua/c/70.1 (дата звернення: 13.01.2025).
108. United Nations. *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities (ISIC), Rev. 4*. New York: United Nations, 2008. Statistical Papers, Series M, No. 4/Rev.4. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_4rev4e.pdf (дата звернення: 05.07.2025).
109. Educational Testing Service. *2025 ETS Human Progress Report*. 2025. 67 p. URL: https://www.ets.org/human-progress-report.html (дата звернення: 10.07.2025).
110. Fore P. 90% of HR leaders are looking to hire outside of traditional college degrees as they prioritize skills. *Fortune*. 2025. July 1. URL: https://fortune.com/2025/07/01/90-percent-hr-leaders-looking-to-hire-outside-of-traditional-college-degrees-as-they-prioritize-skills/ (дата звернення: 10.07.2025).
111. OECD, European Union. *Handbook on Constructing Composite Indicators: methodology and user guide*. Paris: OECD Publishing, 2008. DOI: https://doi.org/10.1787/9789264043466-en
112. Rubin D. B. *Multiple Imputation for Nonresponse in Surveys*. New York: John Wiley & Sons, 1987. DOI: https://doi.org/10.1002/9780470316696
113. Schafer J. L. *Analysis of Incomplete Multivariate Data*. Boca Raton: Chapman and Hall/CRC, 1997. URL: https://books.google.com.ua/books?id=3TFWRjn1f-oC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 30.08.2024).
114. Allison P. D. *Missing Data*. Thousand Oaks, CA: Sage, 2002. DOI: https://doi.org/10.4135/9781412985079

115. Маршавін Ю. М., Кицак Т. Г., Маршавін О. Ю. Український ринок праці в умовах глобальних зовнішньоекономічних зрушень: уроки та адаптаційні пріоритети. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 21. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-21-07-01
116. Gouvea R., Kapelianis D., Montoya M.-J. R., Vora G. The creative economy, innovation and entrepreneurship: an empirical examination. *Creative Industries Journal*. 2021. Vol. 14, no. 1. P. 23-62. DOI: https://doi.org/10.1080/17510694.2020.1744215
117. Безугла Л., Лазакович І. Креативні індустрії та креативна економіка: досвід України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-30
118. UNESCO. *Culture in crisis: policy guide for a resilient creative sector*. Paris: UNESCO, 2020. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374631 (дата звернення: 18.04.2025).
119. Creative Georgia. URL: http://creativegeorgia.ge/ (дата звернення: 20.04.2025).
120. Creative Georgia. *Creative Economy in Georgia: Baseline Study of Key Indicators, Characteristics, and Needs*. Tbilisi, 2022. 161 p. URL: https://iset-pi.ge/storage/media/other/2023-09-06/28bbb460-4cac-11ee-8f57-b747484d0e38.pdf (дата звернення: 20.04.2025).
121. Benavente J. M., Grazzi M. *Public Policies for Creativity and Innovation: promoting the Orange Economy in Latin America and the Caribbean*. Washington, DC: Inter-American Development Bank, 2017. DOI: https://doi.org/10.18235/0000841
122. Wrobel R. Culture in Post-Crisis Situations: opportunities for peacebuilding and sustainable recovery. Washington, DC: World Bank, 2019. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/910351569914286207/pdf/Culture-in-Post-Crisis-Situations-Opportunities-for-Peacebuilding-and-Sustainable-Recovery.pdf (дата звернення: 25.04.2025).

123. Оберенко О. Працевлаштування ветеранів: що показало дослідження Українського ветеранського фонду за підтримки «Відродження». *Міжнародний фонд «Відродження»*. 2024. 18 лип. URL: https://www.irf.ua/praczevlashtuvannya-veteraniv-shho-pokazalo-doslidzhennya-ukrayinskogo-veteranskogo-fondu-za-pidtrymky-vidrodzhennya/ (дата звернення: 09.05.2025).
124. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. Гранти ветеранам: майже 300 ветеранів та других з їхнього подружжя отримають гранти на розвиток бізнесу з початку 2025 року. 2025. 31 берез. URL: https://me.gov.ua/News/Detail/49c859d7-79a1-47ea-a6a6-63799e44105f (дата звернення: 09.05.2025).
125. Масенко В., Плис А. IT, маркетинг, англійська, бізнес-навчання. 20 безкоштовних програм для ветеранів. Великий гід від Forbes Ukraine. *Forbes Ukraine*. 2025. 23 лют. URL: https://forbes.ua/lifestyle/opanuvati-novu-profesiyu-chi-zapustiti-vlasnu-spravu-gid-osvitnimi-mozhlivostyami-dlya-veteraniv-20-21022025-27357 (дата звернення: 09.05.2025).
126. Перькова О. Сильні, вразливі, незламні: виклики війни очима українських жінок. *Національна Асамблея людей з інвалідністю України*. 2025. 12 лют. URL: https://naiu.org.ua/archives/news/sylni-vrazlyvi-nezlamni-vyklyky-vijny-ochyma-ukrayinskyh-zhinok (дата звернення: 09.05.2025).
127. Дебет-Кредит. Які пільги та гарантії має матір, яка працює? *Дебет-Кредит.* URL: https://news.dtkt.ua/labor/social-protection/52329-iaki-pilgi-ta-garantiyi-maje-matir-iaka-praciuje (дата звернення: 09.05.2025).
128. UNFPA Україна. ЄС та UNFPA об’єднали зусилля для розширення економічних можливостей найбільш вразливих жінок України. 2023. 7 верес. URL: https://ukraine.unfpa.org/uk/we_act_II (дата звернення: 10.02.2025).
129. Одеський обласний центр зайнятості. Обліковано 1 705 363 переселенці, - Мінсоцполітики. 2016. 30 серп. URL:

https://ode.dcz.gov.ua/novyna/oblikovano-1-705-363-pereselenci-minsocpolityky (дата звернення: 01.03.2025).

130. International Organization for Migration. *Ukraine Displacement Data: IDP Estimates [IOM DTM]*. *Humanitarian Data Exchange*. URL: https://data.humdata.org/dataset/ukraine-idp-estimates (дата звернення: 17.05.2025).
131. International Organization for Migration. Needs Growing for Displaced and Returnee Population in Ukraine – IOM Survey. *IOM Ukraine*. 2022. August 3. URL: https://ukraine.iom.int/news/needs-growing-displaced-and-returnee-population-ukraine-iom-survey (дата звернення: 17.05.2025).
132. International Organization for Migration. Displaced Ukrainians Face Disproportionate Unemployment Rates, IOM Report Reveals. *IOM Ukraine*. 2024. November 22. URL: https://ukraine.iom.int/news/displaced-ukrainians-face-disproportionate-unemployment-rates-iom-report-reveals (дата звернення: 17.05.2025).
133. Маршавін О. Ю. Креативна зайнятість як засіб професійної ресоціалізації. *Професійна ресоціалізація безробітного населення у соціологічному вимірі: колективна монографія* / за заг. ред. М. В. Туленкова, В. В. Чепак. Київ: Каравела, 2024. С. 347-354.
134. Український культурний фонд. УКФ розпочав приймати заявки на стипендії для відновлення культурно-мистецької діяльності. 2023. 11 груд. URL: https://ucf.in.ua/news/11122023 (дата звернення: 20.10.2024).
135. Eurostat. Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics. *Statistics Explained*. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics (дата звернення: 10.02.2026).
136. UNHCR. *Ukraine Situation. UNHCR's 2026 plans and financial requirements*. 2026. January. 18 p. URL: https://data.unhcr.org/en/documents/download/120716 (дата звернення: 10.01.2026).

137. Мерещук В. Українське суспільство на четвертий рік війни: демографічна криза, втрата віри, неприйняття мігрантів і трішки позитиву. *Лівий берег*. 2025. 18 лют. URL: https://lb.ua/news/2025/02/18/661031_ukrainske_suspilstvo.html (дата звернення: 10.01.2026).
138. Romashchenko T. Reverse remittances as a new normal for Ukraine: evidence from Germany and Austria. *Forced Migration Review*. 2024. Issue 74. P. 15-18. URL: https://www.fmreview.org/financing-displacement-response/romashchenko/ (дата звернення: 05.03.2025).
139. Katsiaficas C., Segeš Frelak J., Castelanelli C. Displacement, integration, and return: what remote work possibilities for Ukrainians? *ICMPD*. 2023. February 21. URL: https://www.icmpd.org/blog/2023/displacement-integration-and-return-what-remote-work-possibilities-for-ukrainians (дата звернення: 05.03.2025).
140. Visit Ukraine Today. Тимчасово переміщені українці зможуть знайти дистанційну роботу через нову платформу. 2022. 23 серп. URL: https://visitukraine.today/uk/blog/745/temporarily-displaced-ukrainians-will-be-able-to-find-remote-work-through-a-new-platform (дата звернення: 25.10.2024).
141. Visit Ukraine Today. Digital Nomad віза: чим відрізняється від звичайних віз та які переваги для віддалених працівників. 2024. 17 жовт. URL: https://visitukraine.today/uk/blog/4933/digital-nomad-visa-how-it-differs-from-regular-visas-and-what-are-the-benefits-for-remote-workers (дата звернення: 25.10.2024).
142. Ярема О. За 1000 днів війни на фронті загинуло 89 викладачів, – МОН. *Детектор медіа*. 2024. 19 листоп. URL: https://detector.media/infospace/article/234935/2024-11-19-za-1000-dniv-viyny-na-fronti-zagynulo-89-vykladachiv-mon/ (дата звернення: 25.05.2025).
143. Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. Київ: Київський університет імені Бориса

Грінченка, 2023. 94 с. URL: https://osvitanalityka.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/HigherEd-in-Times-of-War.pdf (дата звернення: 25.05.2025).

144. Kyiv Global Government Technology Centre. Dynamics of development of IT sector in Ukraine. *IT sector in Ukraine*. URL: https://www.kyivgovtechcentre.org/it-sector-ua (дата звернення: 30.05.2025).
145. Filipchuk L., Lomonosova N., Nazarenko Y., Khassai Y., Lazarenko V. Research on working conditions in the field of culture and creative industries. *Cedos*. 2021. October 28. URL: https://cedos.org.ua/en/researches/research-on-working-conditions-in-the-field-of-culture-and-creative-industries/ (дата звернення: 02.09.2024).
146. Azmuk N., Grishnova O., Kuklin O. Digital employment: Ukraine's ranking in the global division of digital labour. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 2 (43). P. 380-391. DOI: https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.43.2022.3578
147. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання трудових відносин з нефіксованим робочим часом: Закон України від 18.07.2022 № 2421-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2421-20 (дата звернення: 09.03.2025).
148. OECD. Reasons for preferring self-employment. *OECD iLibrary*. 2022. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/employment/reasons-for-preferring-self-employment_675683bf-en (дата звернення: 14.10.2024).
149. Robinson Ch. Future of freelancers in the workplace. Companies shift hiring model. *Forbes*. 2024. April 27. URL: https://www.forbes.com/sites/cherylrobinson/2024/04/27/future-of-freelancers-in-the-workplace-companies-shift-hiring-model/ (дата звернення: 14.10.2024).

150. Gruber M. *Challenges and opportunities for decent work in the culture and media sectors*. Geneva: ILO, 2019. 44 p. Working Paper No. 324. URL: https://www.ilo.org/media/411006/download (дата звернення: 03.09.2024).
151. Braga D. Self-employed people in the U.S. are more likely than other workers to be highly satisfied with their jobs. *Pew Research Center*. 2023. June 30. URL: https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/06/30/self-employed-people-in-the-us-are-more-likely-than-other-workers-to-be-highly-satisfied-with-their-jobs/ (дата звернення: 14.09.2024).
152. Маршавін О. Ю. Розвиток креативних видів зайнятості та трансформаційні процеси на ринку праці. *Нова парадигма економічної освіти у контексті інноваційної моделі розвитку вітчизняної освіти*: збірник наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27 лист. 2024 р. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 135-141.
153. Яценко Л. Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти. *НІСД*. 2024. 4 берез. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni (дата звернення: 14.10.2024).
154. Міністерство фінансів України. *Національна стратегія доходів до 2030 року*. 2023. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 24.11.2024).
155. Alfes K., Avgoustaki A., Beauregard T. A., Cañibano A., Muratbekova-Touron M. New ways of working and the implications for employees: a systematic framework and suggestions for future research. *The International Journal of Human Resource Management*. 2022. Vol. 33, no. 22. P. 4361-4385. DOI: https://doi.org/10.1080/09585192.2022.2149151
156. Aleem M., Sufyan M., Ameer I., Mustak M. Remote work and the COVID-19 pandemic: an artificial intelligence-based topic modeling and a future agenda.

Journal of Business Research. 2023. Vol. 154. Article 113303. DOI: https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.113303

157. Vyas L. “New normal” at work in a post-COVID world: work-life balance and labor markets. *Policy and Society*. 2022. Vol. 41, no. 1. P. 155-167. DOI: https://doi.org/10.1093/polsoc/puab011
158. Eurofound. *Quality of life in the EU in 2024: results from the Living and Working in the EU e-survey*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. URL: https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/all/quality-life-eu-2024-results-living-and-working-eu-e-survey (дата звернення: 04.05.2025).
159. Eurofound. *Overview of new forms of employment - 2018 update*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 34 p. DOI: https://doi.org/10.2806/09266
160. Work.ua. Як пандемія та війна вплинули на дистанційну роботу: аналіз ринку 2019-2022. 2022. 1 серп. URL: https://www.work.ua/news/ukraine/2172/ (дата звернення: 06.01.2025).
161. Рудакова С. Г., Щетініна Л. В., Рудаков О. Г., Кириченко В. О. Трудова дисципліна в умовах цифрової трансформації: міжнародний досвід та українські перспективи. *Бізнес Інформ*. 2025. № 8. С. 501-507. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-8-501-507
162. Маршавін О. Ю. Формування і розвиток креативної зайнятості у повоєнній Україні. *Проблеми і перспективи пост воєнної розбудови України*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 07-08 грудня 2023 р. Київ: МДУ, 2023. С. 378-380.
163. Структура зовнішньої торгівлі послугами за видами у 2023 році. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/ztp_kv/arh_ztp_kv2023_u.html (дата звернення: 12.01.2025).
164. Petrukha N., Petrukha S., Karashchenko V., Shuman V., Ptashchenko O. Financing the education and research sector in times of war. *Revista Eduweb*.

2024. Vol. 18. № 4. P. 286-296. DOI: https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2024.18.04.19

165. Гаврилюк Ю. Українські книжки витісняють російські: що змінилося у читацьких вподобаннях. *Українські Національні Новини*. 12 грудня 2024 р. URL: https://unn.ua/news/ukrainski-knyzhky-vytisniaiut-rosiiski-shcho-zminylosia-u-chytatskykh-vpodobanniakh (дата звернення: 27.12.2025).
166. Додана вартість за витратами виробництва суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2013-2024 роках. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pssg/dvvsg_ek_2013_2022_u.xlsx (дата звернення: 10.12.2025).
167. Річні національні рахунки. Валова додана вартість в основних цінах, індекс-дефлятор у цінах попереднього року. Державна служба статистики України. Банк даних. URL: https://stat.gov.ua/uk/datasets/richni-natsionalni-rakhunky (дата звернення: 23.03.2026).
168. Капітальні інвестиції підприємств за видами економічної діяльності (2012-2024). Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pdp/pdp_ue/kip_ed_2010_2020ue.xlsx (дата звернення: 08.07.2025).
169. Капітальні інвестиції підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2012-2024). Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pdp/pdp_ue/kip_ed_vsmm_2010_2020ue.xlsx (дата звернення: 20.07.2025).
170. Капітальні інвестиції. Метадані. Державна служба статистики України. URL: https://stat.gov.ua/uk/datasets/kapitalni-investytsiyi-0 (дата звернення: 20.11.2024).
171. OECD. *Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors*. OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19). Paris: OECD Publishing, 2020. 56 p. DOI: https://doi.org/10.1787/08da9e0e-en

172. Naylor R., Todd J., Moretto M., Traverso R. *Cultural and creative industries in the face of COVID-19: an economic impact outlook*. Paris: UNESCO, 2021. 62 p. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377863 (дата звернення: 28.10.2025).

173. O'Toole C., Schneider J., Smaje K., LaBerge L. How COVID-19 has pushed companies over the technology tipping point - and transformed business forever. *McKinsey & Company*. October 5, 2020. URL: https://www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/how-covid-19-has-pushed-companies-over-the-technology-tipping-point-and-transformed-business-forever (дата звернення: 28.10.2025).

174. De Voldere I., Durinck E., Mertens K., Cardon C., Maenhout T., Warmerdam S., Versteegh M., Canton E. *Survey on access to finance for cultural and creative sectors*. Brussels: European Commission, 2013. 178 p. DOI: https://doi.org/10.2766/65344

175. Індекси споживчих цін у 1991-2019 рр. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/ct/cn_rik/isc/isc_u/isc_m_u.htm (дата звернення: 15.03.2024).

176. Маршавін О. Ю. Креативна економіка в Україні: значення у післявоєнній відбудові. *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами*: зб. матеріалів XIV Міжнар. наук.-практ. конф., 13-14 квітня 2023 р. Київ: НАУ, 2023. С. 131-134.

177. OECD. Cultural and creative jobs and skills: who, what, where, and why it matters. *The Culture Fix: Creative People, Places and Industries*. Paris: OECD Publishing, 2022. P. 102-141. DOI: https://doi.org/10.1787/1357bbe7-en

178. *Оцінка соціально-економічного впливу COVID-19 на Україну. План заходів щодо реагування на кризу та післякризового відновлення*. Переглянутий проєкт, липень 2020 року. Організація Об'єднаних Націй в Україні, 2020. 173 с. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-06/SEIA_UKR.pdf (дата звернення: 06.01.2025).

179. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012-2021 роках. Державна служба статистики України. URL: https://csrv2.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/rp/zn_ed/zn_ed_u/zn_ed_2013_u.htm (дата звернення: 25.10.2024).
180. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2000-2012 рр. (КВЕД-2005). Державна служба статистики України. URL: https://csrv2.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/rp/zn_ed/zn_ed_u/zn_ed_2012_u.htm (дата звернення: 25.10.2024).
181. Кількість зайнятих працівників на підприємствах за їх розмірами за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/kzp/kzp_u/arch_kzp_u.htm (дата звернення: 17.08.2025).
182. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010-2024 роках. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/kzpsg_ek_2010_2021.xlsx (дата звернення: 17.08.2025).
183. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2010-2024). Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/kzpsg_vsmm_ek_2010_2021_u.xlsx (дата звернення: 17.08.2025).
184. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014-2023). Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pdsg/kzpsg_ved_15-20.xlsx (дата звернення: 17.08.2025).
185. OECD. Economic and social impact of cultural and creative sectors: Note for Italy G20 Presidency Culture Working Group. *OECD Local Economic and*

Employment Development (LEED) Papers. 2021. № 2021/11. Paris: OECD Publishing, 2021. DOI: https://doi.org/10.1787/4d4e760f-en

186. OECD. *The Culture Fix: Creative People, Places and Industries*. Paris: OECD Publishing, 2022. DOI: https://doi.org/10.1787/991bb520-en
187. Ericsson B., Hauge A., Alnes P. K. Cultural and creative industries: Innovation, performance and spillovers. *Norsk Geografisk Tidsskrift - Norwegian Journal of Geography*. 2024. Vol. 78. № 4. P. 222-233. DOI: https://doi.org/10.1080/00291951.2024.2423651
188. Khlystova O., Kalyuzhnova Y. The impact of the creative industries and digitalization on regional resilience and productive entrepreneurship. *The Journal of Technology Transfer*. 2023. Vol. 48. № 5. P. 1654-1695. DOI: https://doi.org/10.1007/s10961-023-10020-2
189. Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. Показники діяльності суб'єктів господарювання. Офіційна державна статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: https://data.gov.ua/dataset/8a59b353-f477-43de-8e23-d71af204e279/resource/14c853f2-2df3-435d-98fd-18f9caebf5a9 (дата звернення: 04.01.2026).
190. Мережа та діяльність закладів освіти. Офіційна державна статистична інформація, що поширюється відповідно до плану державних статистичних спостережень. Державна служба статистики України. URL: https://data.gov.ua/dataset/3d4a09aa-f296-42c6-9096-7a694fdb772a (дата звернення: 04.01.2026).
191. *Основні освітні статистичні дані*. Інститут освітньої аналітики. 2022. 1 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2022/07/oosd_20220708.pdf (дата звернення: 04.01.2026).
192. *Основні освітні статистичні дані (2023-2024 н.р.)*. Інститут освітньої аналітики. 2024. 1 с. URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/osnovni-czyfry-osvity-2024-15.05.2024_v1.pdf (дата звернення: 04.01.2026).

193. Заклади вищої та фахової передвищої освіти (2020-2024). Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/osv/vush_osv/zvfpo_2020.xls (дата звернення: 04.01.2026).
194. Фінансування освіти. Ukraine. Eurydice. European Commission. Оновлено: 27 травня 2025 р. URL: https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/uk/eurypedia/ukraine/finansuvannya-osvity (дата звернення: 04.10.2025).
195. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 14.12.2021 № 1946-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1946-20#Text (дата звернення: 05.09.2025).
196. Сектор «Креативні індустрії». Міністерство економіки України. URL: https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=994b0513-1759-4b3b-a80a-0e70f015017d&tag=CektorKreativnikhIndustrii (дата звернення: 10.06.2025).
197. *Export Strategy for Creative Industries Sector 2019-2023*. Ministry for Development of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine, 2019. 49 p. URL: https://me.gov.ua/download/7a718723-9652-4906-a2ce-90bdeb7bc6f7/file.pdf (дата звернення: 10.06.2025).
198. For a decade and counting, Estonia has had the best tax system. Invest Estonia. October 2024. URL: https://investinestonia.com/tax-competitiveness/ (дата звернення: 22.01.2026).
199. Polynin I., Õras K. The Third Quarter of 2025 for the Estonian Startup Sector: Productivity Gains, Tax Resilience, and Deeptech Momentum. Startup Estonia. 25 November 2025. URL: https://startupestonia.ee/the-third-quarter-of-2025-for-the-estonian-startup-sector-productivity-gains-tax-resilience-and-deeptech-momentum/ (дата звернення: 22.01.2026).

200. Публічна позиція провідних бізнес-спільнот: стабільна податкова політика проти тиску на легальний бізнес та зростання тіньової економіки. Федерація роботодавців України. Прес-служба. 02 жовтня 2024 р. URL: https://fru.ua/ua/media-center/news/fru/publichna-pozitsiya-providnikh-biznes-spilnot-stabilna-podatkova-politika-proti-tisku-na-legalnij-biznes-ta-zrostannya-tinovoji-ekonomiki (дата звернення: 15.05.2025).
201. Creative Industries Policy and Evidence Centre. Creative PEC. URL: https://pec.ac.uk (дата звернення: 10.06.2025).
202. Apostolou A., Al-Haschimi A., Ricci M. Financial risks in China's corporate sector: real estate and beyond. *ECB Economic Bulletin*. 2022. Issue 2. Frankfurt am Main: European Central Bank, 2022. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/articles/2022/html/ecb.ebart202202_01~48041a563f.en.html (дата звернення: 10.07.2025).
203. Pinheiro de Matos L. China's real estate sector: an updated diagnosis. CaixaBank Research. June 26, 2024. URL: https://www.caixabankresearch.com/en/sectoral-analysis/real-estate/chinas-real-estate-sector-updated-diagnosis (дата звернення: 10.07.2025).
204. Chui M., Hazan E., Roberts R., Singla A., Smaje K., Sukharevsky A., Yee L., Zemmel R. *The economic potential of generative AI: The next productivity frontier*. McKinsey Global Institute. McKinsey & Company, 2023. 68 p. URL: https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/the-economic-potential-of-generative-ai-the-next-productivity-frontier (дата звернення: 26.07.2025).
205. Wolfenstein K. Концепція «Зроблено в Китаї 2025» - це більше, ніж «лише» Індустрія 4.0, AI, Metaverse та 5G технологія. Xpert.Digital. 17 жовтня 2023 р. URL: https://xpert.digital/uk/зроблено-в-китаї-2025/ (дата звернення: 10.06.2025).
206. Schäufele C. Start des neuen Kompetenzzentrums Kultur- und Kreativwirtschaft des Bundes in Berlin. SHE works! 09 Januar 2016. URL:

https://www.she-works.de/aktuelles/start-des-neuen-kompetenzzentrums-kultur-und-kreativwirtschaft-des-bundes-in-berlin/2016/01/09/ (дата звернення: 10.06.2025).

207. Country Focus: Digitalisation of the creative industries in Germany. Creative Digital Transformation. September 14, 2021. URL: https://creativedigitaltransformation.eu/country-focus-digitalisation-creative-industries-germany/ (дата звернення: 10.06.2025).
208. Kultur- und Kreativwirtschaft. Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz. URL: https://www.bundeswirtschaftsministerium.de/Redaktion/DE/Dossier/kultur-und-kreativwirtschaft.html (дата звернення: 10.06.2025).
209. Innovationsprogramm für Geschäftsmodelle und Pionierlösungen (IGP). Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz. URL: https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Artikel/Innovation/igp.html (дата звернення: 10.06.2025).
210. German Motion Picture Fund (GMPF). Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz. URL: https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Artikel/Economy/german-motion-picture-fund.html (дата звернення: 10.06.2025).
211. Zentner L. M., Bensinger V., Enaux C., Stöber L. Germany’s 2025 Coalition Agreement: Reforms for the Media, Film, and Creative Industries. *GT Alert*. Entertainment, Media & Sports. Greenberg Traurig, LLP, April 2025. 4 p. URL: https://www.gtlaw.com/-/media/files/insights/alerts/2025/04/gt-alertgermanys-2025-coalition-agreement-reforms-for-the-media-film-and-creative-industries.pdf (дата звернення: 10.06.2025).
212. Benoit M.-C. France 2030: Запуск APP «Цифрова трансформація культури та освоєння штучного інтелекту». ActuIA. 20 червня 2025 р. URL: https://www.actuia.com/uk/news/france-2030-zapusk-app-cifrova-transformaciia-kulturi-ta-osvojennia-stucnogo-intelektu/ (дата звернення: 10.07.2025).

213. Зустріч з делегацією міста Сент-Етьєн, Французька Республіка. Спілка українських підприємців. URL: https://sup.org.ua/event/zustrich-sup-z-delehatsiieiu-mista-sent-etien-frantsiia/ (дата звернення: 10.06.2025).
214. *Saint-Etienne & Artificial Intelligence. Policy Assessment in City Ecosystems: Case Description for City + Policy Area*. European Cultural and Creative Industries Innovation Policy Platform (ekip), 2025. 6 p. URL: https://ekipengine.eu/wp-content/uploads/2025/01/Saint-Etienne-digital.pdf (дата звернення: 10.07.2025).
215. Netherlands Creative Industries. Europa Regina. URL: https://europaregina.eu/creative-industries/europe/netherlands/ (дата звернення: 10.06.2025).
216. Creative Industries Fund NL. Stimuleringsfonds Creatieve Industrie. URL: https://www.stimuleringsfonds.nl/en/ (дата звернення: 10.06.2025).
217. *Arbeidsmarktagenda Culturele en Creatieve Sector 2017-2023*. Kunsten ’92, 2017. 37 p. URL: https://www.kunsten92.nl/wp-content/uploads/2017/11/Arbeidsmarktagenda-culturele-en-creatieve-sector-2017-2023.pdf (дата звернення: 10.06.2025).
218. Маршавін О. Ю. Перспективи розвитку креативних індустрій в умовах повоєнного відродження України. *Теорія і практика розбудови екосистеми соціальної сфери в умовах повоєнного відродження України*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 квітня 2024 р. Київ: КНЕУ, 2024. С. 230-235
219. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. URL: https://mcsc.gov.ua/ (дата звернення: 10.06.2025).
220. МКІП: Утворено Раду з розвитку креативної економіки. Урядовий портал. 19 травня 2021 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/mkip-utvoreno-radu-z-rozvitku-kreativnoyi-ekonomiki (дата звернення: 10.06.2025).
221. Український фонд стартапів. URL: https://usf.com.ua/ (дата звернення: 10.06.2025).

222. Азьмук Н. А. Екосистема економічного відновлення України: координація державних політик у парадигмі Індустрії 5.0. *Економічний вісник Донбасу*. 2026. № 1 (83). С. 246-257. DOI: https://doi.org/10.12958/1817-3772-2026-1(83)-246-257

223. *Creative Economy 2030: Imagining and Delivering a Robust, Creative, Inclusive, and Sustainable Recovery*. Edited by T. Sonobe, N. J. A. Buchoud, T. G. Tiong, S. Baek, N. S. Hendriyetty, E. P. Sioson. Tokyo: Asian Development Bank Institute, 2022. 339 p. URL: https://www.adb.org/publications/creative-economy-2030-imagining-and-delivering-a-robust-creative-inclusive-and-sustainable-recovery (дата звернення: 03.08.2024).

224. *Education in the Creative Economy: Knowledge and Learning in the Age of Innovation*. Edited by D. Araya, M. A. Peters. New York: Peter Lang, 2010. XXX, 675 p. ISBN 978-1-4331-0744-3. URL: https://www.researchgate.net/publication/297430005_Education_in_the_Creative_Economy (дата звернення: 10.07.2025).

225. Цапко А. М., Ковтун А. В., Білецька С. А. Розвиток креативності та уяви в дошкільній освіті: кращі практики та рекомендації. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 1 (19). С. 1352-1365. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-1(19)-1352-1365

226. Нерознак А. Освіта у креативних індустріях: вища vs «неформальна». LB.ua. 20 грудня 2021 р. URL: https://lb.ua/culture/2021/12/20/501325_osvita_kreativnih_industriyah_vishcha.html (дата звернення: 14.10.2024).

227. Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 08.02.2022 № 130. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16.03.2022 за № 328/37664. База даних «Законодавство України».

Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text (дата звернення: 26.04.2026).

228. Неформальна освіта. Національний університет біоресурсів і природокористування України. URL: https://nubip.edu.ua/neformalna-osvita-22 (дата звернення: 26.04.2026).
229. Лопушняк Г. С., Данилевич Н. С. Регламентація трудової діяльності науково-педагогічних працівників у період воєнного стану. *Актуальні проблеми економіки*. 2022. № 12 (258). С. 14-27. DOI: https://doi.org/10.32752/1993-6788-2022-1-258-14-27
230. Global Innovation Index. World Intellectual Property Organization. URL: https://www.wipo.int/en/web/global-innovation-index (дата звернення: 10.07.2025).
231. Витрати на виконання наукових досліджень і розробок за видами робіт (2010-2024). Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm (дата звернення: 10.07.2025).
232. Писаренко Т. В., Куранда Т. К., Гаврис Т. В., Швед Н. Ю., Осадча А. Б., Тітаєвська Є. С. *Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність в Україні у 2024 році*: науково-аналітична доповідь. Київ: УкрІНТЕІ, 2024. 115 с. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nauka/informatsiyno-analitychni/2025/18-07-2025/naukovo-analitychna-dopovid-naukova-naukovo-tekhnichna-ta-innovatsiyna-diyalnist-v-ukrayini-u-2024-rotsi-18-07-2025.pdf (дата звернення: 10.07.2025).
233. У 2025 році Міноборони планує закупити 4.5 млн FPV-дронів - Гліб Канєвський. Міністерство оборони України. 10 березня 2025 р. URL: https://mod.gov.ua/news/u-2025-roczi-minoboroni-planuye-zakupiti-4-5-mln-fpv-droniv-glib-kanyevskij (дата звернення: 18.08.2025).
234. Про реалізацію експериментального проекту щодо здійснення оборонних закупівель безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби та

активних засобів протидії технічним розвідкам вітчизняного виробництва: постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2023 № 256. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/256-2023-%D0%BF (дата звернення: 18.08.2025).

235. Місія та мета Фонду. Національний фонд досліджень України. URL: https://nrfu.org.ua/about-us/the-mission-and-purpose-of-the-foundation/ (дата звернення: 22.08.2025).
236. Струк О. Науковий добір. Як працює Національний фонд досліджень України і що про це думають науковці. LB.ua. 18 вересня 2024 р. URL: https://lb.ua/society/2024/09/18/635255_naukoviy_dobir_yak_pratsyuie.html (дата звернення: 22.08.2025).
237. Офіційна позиція Наукового комітету щодо висновків державного фінансового аудиту Національного фонду досліджень України. Науковий комітет Національної ради України з питань розвитку науки і технологій. 24 травня 2024 р. URL: https://sci-com.org.ua/офіційна-позиція-наукового-комітету/ (дата звернення: 22.08.2025).
238. Kuznetsova N., Tkachuk V., Obikhod S., Vlasenko T., Samborska O., Chorna L. Human capital development in a creative economy. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11. № 54. P. 349-356. DOI: https://doi.org/10.34069/AI/2022.54.06.33
239. Стан культури та креативних індустрій під час війни - результати дослідження від Українського культурного фонду та МКІП України. Український культурний фонд. 12 серпня 2022 р. URL: https://ucf.in.ua/news/11082022 (дата звернення: 10.06.2025).
240. Азьмук Н. А. Трансформація ринку праці в умовах війни: виклики та стратегії відтворення робочої сили. *Вісник економічної науки України.* 2022. № 1 (42). С. 171-179. DOI: https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).171-179

241. World Intellectual Property Organization. *Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship*. Edited by S. Dutta, B. Lanvin, L. Rivera León, S. Wunsch-Vincent. Geneva: WIPO, 2024. 325 p. DOI: https://doi.org/10.34667/tind.50062

242. Andrienko D., Goriunov D., Grudova V., Markuts J., Marshalok T., Neyter R., Piddubnyi I., Studennikova I., Topolskov D. *Report on damages to infrastructure from the destruction caused by Russia's military aggression against Ukraine as of November 2024*. KSE Institute, February 2025. 26 p. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/02/KSE_Damages_Report-November-2024---ENG.pdf (дата звернення: 18.09.2025).

243. 2,024 cultural infrastructure objects have been damaged or destroyed due to russian aggression. Міністерство культури та інформаційної політики України. 05 серпня 2024 р. URL: https://mcsc.gov.ua/en/news/2024-cultural-infrastructure-objects-have-been-damaged-or-destroyed-due-to-russian-aggression/ (дата звернення: 18.09.2025).

244. UNESCO. *Analysis of war damage to the Ukrainian science sector and its consequences*. Paris: UNESCO, 2024. 32 p. ISBN 978-92-3-100662-3. URL: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000388803 (дата звернення: 20.07.2025).

245. Karnaukh A., Kravchuk K. *Cultural and creative sectors in Ukraine: resilience, recovery, and integration with the EU*. Final Report. Cultural Relations Platform, July 2024. 42 p. URL: https://www.cultureinexternalrelations.eu/wp-content/uploads/2024/07/DGEAC-CRP-UA-Report-July-2024-EN.pdf (дата звернення: 18.09.2025).

246. OHCHR. *Attacks on Ukraine's Energy Infrastructure: Harm to the Civilian Population*. United Nations in Ukraine. 19 September 2024. URL: https://ukraine.un.org/en/278992-attacks-ukraine%E2%80%99s-energy-infrastructure-harm-civilian-population (дата звернення: 18.09.2025).

247. Supporting the resilience of Ukrainian cultural and creative sectors. European Commission. 30 July 2024. URL: https://culture.ec.europa.eu/whats-new/news/supporting-the-resilience-of-ukrainian-cultural-and-creative-sectors (дата звернення: 18.09.2025).
248. Пропозиції підтримки для українських культурних і креативних діячів. Kreativ Kultur Berlin. URL: https://www.kreativkultur.berlin/en/resource-center/unterstuetzungsangebote-fuer-ukraine/ (дата звернення: 18.09.2025).
249. *Cluster Ecosystem Analysis: a case study analysis of the clustering ecosystem in Ukraine*. Interreg Europe. Accelerate GDT Project, January 2025. 21 p. URL: https://www.interregeurope.eu/sites/default/files/2025-02/Ukrainian%20Cluster%20Ecosystem%20Analysis.pdf (дата звернення: 20.09.2025).
250. Кицак Т. Г., Маршавін Ю. М., Василенко А. О., Маршавін О. Ю., Гутніцький В. В. Капіталізм стейкхолдерів як сучасна модель соціальної відповідальності бізнесу. *Social and labour relations: theory and practice*. 2023. Vol. 13. № 1. С. 31-39. DOI: https://doi.org/10.21511/slrtp.13(1).2023.03
251. Messenger J. C., Vargas Llave O., Gschwind L., Boehmer S., Vermeylen G., Wilkens M. *Working anytime, anywhere: The effects on the world of work*. Luxembourg: Publications Office of the European Union; Geneva: International Labour Office, 2017. iv, 72 p. DOI: https://doi.org/10.2806/372726
252. Vodianyi A. Ukraine ad spending jumps 77% annually but yet to recover fully since Russian invasion. LIGA.net. December 20, 2023. URL: https://biz.liga.net/en/all/reklama-marketing/novosti/reklamnyy-media-rynok-v-ukraine-za-god-vyros-na-77-no-do-vosstanovleniya-eshte-daleko (дата звернення: 14.09.2025).
253. *Статистичний щорічник України за 2022 рік*. За ред. І. Є. Вернера. Київ: Державна служба статистики України, 2023. 383 с.

254. *Статистичний щорічник України за 2017 рік*. За ред. І. Є. Вернера. Київ: Державна служба статистики України, 2018. 540 с.
255. *Статистичний щорічник України за 2007 рік*. За ред. О. Г. Осауленка. Київ: Консультант, 2008. 571 с.
256. Витрати на персонал суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2013-2024). Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/vpsg_ek_2013_2021_u.xlsx (дата звернення: 10.09.2025).
257. Витрати на персонал суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014-2023). Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pdsg/vpved_reg_rik.xlsx (дата звернення: 01.03.2025).
258. Витрати на персонал суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2013-2023). Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/vpsg_vsmm_ek_2013_2021_u.xlsx (дата звернення: 01.03.2025).
259. Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014-2023). Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/fin/pdsg/knpsg_ved_15-20.xlsx (дата звернення: 05.05.2025).
260. Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010-2023). Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/knpsg_ek_2010_2021_ue.xlsx (дата звернення: 05.05.2025).
261. Кількість найманих працівників у суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2010-2023).

Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/fin/pssg/knpsg_vsmm_ek_2010_2021_ue.xlsx (дата звернення: 05.05.2025).

262. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року. Архів. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/Zarp_ek_p/Zp_ek_p_u/arh_zpp_u.htm (дата звернення: 20.05.2025).
263. Річні національні рахунки. Валове нагромадження основного капіталу, індекс-дефлятор у цінах попереднього року. Державна служба статистики України. Банк даних. URL: https://stat.gov.ua/uk/datasets/richni-natsionalni-rakhunky (дата звернення: 23.03.2026).
264. Маршавін Ю. М., Кицак Т. Г., Маршавін О. Ю. Креативна конфігурація сфери зайнятості як чинник інноваційної модернізації України. *Розвиток ринку праці в умовах глобалізаційних зрушень: виклики для України*: зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф., 23 квітня 2026 р., м. Київ. Київ: МДУ, 2026. С. 166-168.

Додаток А

Перелік видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій (відповідно до розпорядження КМУ від 24 квітня 2019 р. № 265-р)

Таблиця А.1

Код згідно з ДК 009:2010	Назва виду економічної діяльності
32.12	Виробництво ювелірних і подібних виробів
32.13	Виробництво біжутерії та подібних виробів
32.20	Виробництво музичних інструментів
58.11	Видання книг
58.13	Видання газет
58.14	Видання журналів і періодичних видань
58.19	Інші види видавничої діяльності
58.21	Видання комп'ютерних ігор
58.29	Видання іншого програмного забезпечення
59.11	Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм
59.12	Компонування кіно- та відеофільмів, телевізійних програм
59.13	Розповсюдження кіно- та відеофільмів, телевізійних програм
59.14	Демонстрація кінофільмів
59.20	Видання звукозаписів
60.10	Діяльність у сфері радіомовлення
60.20	Діяльність у сфері телевізійного мовлення
62.01	Комп'ютерне програмування
62.02	Консультування з питань інформатизації
63.91	Діяльність інформаційних агентств
70.21	Діяльність у сфері зв'язків із громадськістю
71.11	Діяльність у сфері архітектури
72.20	Дослідження і експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук
73.11	Рекламні агентства
73.12	Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації
74.10	Спеціалізована діяльність із дизайну
74.20	Діяльність у сфері фотографії
74.30	Надання послуг з перекладу
85.52	Освіта у сфері культури
90.01	Театральна та концертна діяльність
90.02	Діяльність щодо підтримання театральних і концертних заходів
90.03	Індивідуальна мистецька діяльність
90.04	Функціювання театральних і концертних залів
91.01	Функціювання бібліотек і архівів
91.02	Функціювання музеїв

Джерело: складено автором за [104]

Додаток Б

Порівняння підходів до визначення креативних секторів економіки за методологіями UNCTAD та DCMS

Таблиця Б.1

Сектори	Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Креативні товари та послуги, відповідно до класифікації UNCTAD (групування на основі ISIC Rev. 5)*	Креативні індустрії на основі визначення DCMS
1	2	3	4
Виробництво трикотажного полотна	13.91	Manufacture of knitted and crocheted fabrics (1391)	
Виробництво килимів і килимових виробів	13.93	Manufacture of carpets and rugs (1393)	
Виробництво інших виробів з деревини; виготовлення виробів з корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння	16.29	Manufacture of other products of wood; manufacture of articles of cork, straw and plaiting materials (1629)	
Тиражування звуко-, відеозаписів і програмного забезпечення	18.2	Reproduction of recorded media (1820)	
Виробництво скла та виробів зі скла	23.1	Manufacture of glass and glass products (2310)	
Виробництво іншої продукції з фарфору та кераміки	23.4	Manufacture of other porcelain and ceramic products (2393)	
Виробництво ювелірних і подібних виробів	32.12	Manufacture of jewellery and related articles (3211)	Manufacture of jewelry and related articles
Виробництво біжутерії та подібних виробів	32.13	Manufacture of imitation jewellery and related articles (3212)	
Виробництво музичних інструментів	32.2	Manufacture of musical instruments (3220)	
Роздрібна торгівля книжками в спеціалізованих магазинах	47.61	Retail sale of books, newspapers, stationery and office supplies (4761)	
Роздрібна торгівля газетами й канцелярськими товарами в спеціалізованих магазинах	47.62	Retail sale of books, newspapers, stationery and office supplies (4761)	

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Видання книг	58.11	Publishing of books (5811)	Book publishing
Видання довідників і каталогів	58.12	Other publishing activities (5819)	Publishing of directories and mailing lists
Видання газет	58.13	Publishing of newspapers (5812)	Publishing of newspapers
Видання журналів і періодичних видань	58.14	Publishing of journals and periodicals (5813)	Publishing of journals and periodicals
Інші види видавничої діяльності	58.19	Other publishing activities (5819)	Other publishing activities
Видання комп'ютерних ігор	58.21	Publishing of video games (5821)	Publishing of computer games
Видання іншого програмного забезпечення	58.29	Other software publishing (5829)	Other software publishing
Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм	59.11	Motion picture, video and television programme production activities (5911)	Motion picture, video and television program production post-production
Компонування кіно- та відеофільмів, телевізійних програм	59.12	Motion picture, video and television programme post-production activities (5912)	Motion picture, video and television program production activities
Розповсюдження кіно- та відеофільмів, телевізійних програм	59.13	Motion picture, video and television programme distribution activities (5913)	Motion picture, video and television program production distribution
Демонстрація кінофільмів	59.14	Motion picture projection activities (5914)	Motion picture projection activities
Видання звукозаписів	59.2	Sound recording and music publishing activities (5920)	Sound recordings and music publishing activities
Діяльність у сфері радіомовлення	60.1	Radio broadcasting and audio distribution activities (6010)	Radio broadcasting
Діяльність у сфері телевізійного мовлення	60.2	Television programming and broadcasting and video distribution activities (6020)	Television programming and broadcasting activities
Комп'ютерне програмування	62.01	Development of video games, video game software, and video game software tools. Other computer programming activities (6211, 6219)	Computer programing activities

Продовження таблиці Б.1

1	2	3	4
Консультування з питань інформатизації	62.02	Computer consultancy and computer facilities management activities (6220)	Computer consultancy activities
Діяльність із керування комп'ютерним устаткованням	62.03	Computing infrastructure, data processing, hosting and related activities (6310)	
Інша діяльність у сфері інформаційних технологій і комп'ютерних систем	62.09	Other information technology and computer service activities (6290)	
Надання інформаційних послуг	63	Web search portals activities and other information service activities. News agency activities. Social network sites and other content distribution activities (6390, 6031, 6039)	
Діяльність у сфері зв'язків із громадськістю	70.21		Public relations and communications activities
Діяльність у сфері архітектури	71.11	Architectural and engineering, and related technical consultancy activities (7110)	Architectural activities
Дослідження й експериментальні розробки у сфері природничих і технічних наук	72.1	Research and experimental development on natural sciences and engineering (7210)	
Дослідження і експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук	72.2	Research and experimental development on social sciences and humanities (7220)	
Рекламні агентства	73.11	Advertising activities (7310)	Advertising agencies
Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації	73.12	Advertising activities (7310)	Media representation
Дослідження кон'юнктури ринку та виявлення громадської думки	73.2	Market research and public opinion polling (7320)	
Спеціалізована діяльність із дизайну	74.1	Specialised design activities (7410)	Specialized design activities
Діяльність у сфері фотографії	74.2	Photographic activities (7420)	Photography activities

Закінчення таблиці Б.1

1	2	3	4
Надання послуг з перекладу	74.3	Translation and interpretation activities (7430)	Translation and interpretation activities
Надання у користування інтелектуальної власності та подібних продуктів, крім робіт, захищених авторським правом	77.40	Leasing of intellectual property and similar products, except copyrighted works (7740)	
Освіта у сфері культури	85.52	Cultural education (8552)	Cultural education
Театральна та концертна діяльність	90.01	Activities of performing arts (9020)	Performing arts
Діяльність щодо підтримання театральних і концертних заходів	90.02	Other support activities to arts creation and performing arts (9039)	Support activities to performing arts
Індивідуальна мистецька діяльність	90.03	Visual arts creation activities. Literary creation and musical composition activities. Other arts creation activities (9012, 9011, 9013)	Artistic creation
Функціювання театральних і концертних залів	90.04	Operation of arts facilities and sites (9031)	Operation of art facilities
Функціювання бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури	91	Archives activities. Museum and collection activities. Historical site and monument activities. Library activities. Botanical and zoological garden activities. Nature reserve activities (9112, 9121, 9122, 9111, 9141, 9142)	
Функціювання бібліотек і архівів	91.01		Library and archives activities
Функціювання музеїв	91.02		Museums activities

* у класифікації креативних товарів та послуг від UNCTAD присутній вид діяльності 9130 «Conservation, restoration and other support activities for cultural heritage» (збереження, реставрація та інші заходи з підтримки культурної спадщини), аналог якому у Національному класифікаторі України ДК 009:2010 відсутній. Даний вид діяльності не було враховано в таблиці вище через неможливість співставити його із національним класифікатором.

Джерело: складено автором за [47; 48; 51; 55; 57; 104; 105].

Додаток В

Порівняння підходів до визначення економічних категорій «креативні індустрії» та «креативна економіка» через галузі та види економічної діяльності

Таблиця В.1

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Креативні індустрії згідно постанови КМУ	Креативні індустрії згідно класифікації «КЕ XXI»	Креативна економіка згідно класифікації «КЕ XXI»	Креативні товари та послуги, класифікація UNCTAD	Креативні індустрії на основі визначення DCMS
1	2	3	4	5	6
13.91	-	-	-	+	-
13.93	-	-	-	+	-
14	-	-	+	-	-
15	-	-	+	-	-
16	-	-	+	-	-
16.29	-	-	-	+	-
18.1	-	-	+	-	-
18.2	-	-	-	+	-
20.42	-	-	+	-	-
23.1	-	-	+	+	-
23.4	-	-	+	+	-
23.41	-	-	-	-	-
23.69	-	-	-	-	-
31	-	-	+	-	-
31.01	-	-	-	-	-
31.02	-	-	-	-	-
31.09	-	-	-	-	-
32.12	+	+	+	+	+
32.13	+	+	+	+	-
32.2	+	+	+	+	-
32.4	-	-	+	-	-
41.1	-	-	-	-	-
47.61	-	-	-	+	-
47.62	-	-	-	+	-

Продовження таблиці В.1

1	2	3	4	5	6
58.11	+	+	+	+	+
58.12	-	+	+	+	+
58.13	+	+	+	+	+
58.14	+	+	+	+	+
58.19	+	+	+	+	+
58.21	+	+	+	+	+
58.29	+	+	+	+	+
59.11	+	+	+	+	+
59.12	+	+	+	+	+
59.13	+	+	+	+	+
59.14	+	+	+	+	+
59.2	+	+	+	+	+
60.1	+	+	+	+	+
60.2	+	+	+	+	+
61	-	-	-	-	-
62.01	+	+	+	+	+
62.02	+	+	+	+	+
62.03	-	-	+	+	-
62.09	-	-	+	+	-
63	-	-	+	+	-
63.91	+	+	-	-	-
69.1	-	-	-	-	-
70	-	-	-	-	-
70.21	+	+	+	-	+
70.22	-	-	+	-	-
71.11	+	+	+	+	+
71.12	-	-	+	-	-
71.2	-	-	+	-	-
72.1	-	-	+	+	-
72.2	+	+	+	+	-
73.11	+	+	+	+	+
73.12	+	+	+	+	+
73.2	-	-	+	+	-
74.1	+	+	+	+	+
74.2	+	+	+	+	+
74.3	+	+	+	+	+

Закінчення таблиці В.1

1	2	3	4	5	6
77.4	-	-	-	+	-
79	-	-	+	-	-
80.30	-	-	-	-	-
85	-	-	+	-	-
85.52	+	+	-	+	+
90.01	+	+	+	+	+
90.02	+	+	+	+	+
90.03	+	+	+	+	+
90.04	+	+	+	+	+
91	-	-	-	+	-
91.01	+	+	+	-	+
91.02	+	+	+	-	+
93.2	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором на основі [47; 48; 51; 55; 56; 57; 104; 105]

Додаток Г

Дані Євростату за секцією M70 «Activities of head offices; management consultancy activities» у країнах Європейського Союзу за 2011–2016 рр.

Таблиця Г.1

Країна	Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1	2	3	4	5	6	7	8
Бельгія	Дохід, млн.євро	21 114,3	22 478,3	22 982,5	26 676,5	28 640,7	33 113,7
	Додана вартість, млн.євро	7 749,7	9 039,7	9 934,8	9 719,0	11 297,2	12 206,1
	Коефіцієнт ДВ	0,37	0,40	0,43	0,36	0,39	0,37
Болгарія	Дохід, млн.євро	376,0	432,6	422,6	472,6	516,0	481,1
	Додана вартість, млн.євро	150,1	184,4	180,8	206,8	218,9	232,9
	Коефіцієнт ДВ	0,40	0,43	0,43	0,44	0,42	0,48
Чехія	Дохід, млн.євро	2 270,4	2 228,8	2 264,3	2 176,6	2 292,5	2 346,1
	Додана вартість, млн.євро	911,3	898,1	936,1	931,8	1 004,3	985,2
	Коефіцієнт ДВ	0,40	0,40	0,41	0,43	0,44	0,42
Данія	Дохід, млн.євро	4 075,1	4 777,2	5 037,5	5 049,6	5 491,8	5 935,9
	Додана вартість, млн.євро	2 024,1	2 718,2	2 410,6	2 535,2	2 606,2	2 855,9
	Коефіцієнт ДВ	0,50	0,57	0,48	0,50	0,47	0,48
Німеччина	Дохід, млн.євро	69 782,4	69 424,2	76 999,5	95 181,8	78 875,7	100 876,8
	Додана вартість, млн.євро	28 849,9	28 070,7	33 571,6	38 618,3	34 325,1	36 640,7
	Коефіцієнт ДВ	0,41	0,40	0,44	0,41	0,44	0,36
Естонія	Дохід, млн.євро	338,2	322,0	389,6	357,7	436,8	417,8
	Додана вартість, млн.євро	109,2	141,5	144,5	195,1	151,5	177,1
	Коефіцієнт ДВ	0,32	0,44	0,37	0,55	0,35	0,42
Греція	Дохід, млн.євро	2 033,6	1 920,9	1 738,7	1 890,9	1 649,5	1 554,8
	Додана вартість, млн.євро	1 167,4	1 110,3	876,2	871,7	767,1	583,6
	Коефіцієнт ДВ	0,57	0,58	0,50	0,46	0,47	0,38

Продовження таблиці Г.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Іспанія	Дохід, млн.євро	6 522,3	6 851,2	7 496,2	12 513,4	13 095,7	14 389,3
	Додана вартість, млн.євро	3 701,9	3 861,4	4 187,4	6 674,1	6 169,8	7 319,4
	Коефіцієнт ДВ	0,57	0,56	0,56	0,53	0,47	0,51
Франція	Дохід, млн.євро	80 655,4	83 852,5	81 277,7	54 076,7	65 300,7	64 900,6
	Додана вартість, млн.євро	29 387,9	27 683,5	30 411,3	22 680,9	26 169,5	27 351,1
	Коефіцієнт ДВ	0,36	0,33	0,37	0,42	0,40	0,42
Хорватія	Дохід, млн.євро	718,8	780,2	786,5	502,8	587,7	816,1
	Додана вартість, млн.євро	507,5	565,8	543,6	171,2	253,9	138,5
	Коефіцієнт ДВ	0,71	0,73	0,69	0,34	0,43	0,17
Італія	Дохід, млн.євро	24 816,7	21 026,8	19 974,6	22 235,6	21 442,6	21 909,5
	Додана вартість, млн.євро	6 600,3	7 303,7	7 563,9	8 352,7	8 770,3	9 589,0
	Коефіцієнт ДВ	0,27	0,35	0,38	0,38	0,41	0,44
Кіпр	Дохід, млн.євро	395,5	418,7	418,4	450,3	522,3	565,1
	Додана вартість, млн.євро	231,4	227,9	215,1	236,3	254,2	266,2
	Коефіцієнт ДВ	0,59	0,54	0,51	0,52	0,49	0,47
Латвія	Дохід, млн.євро	191,5	180,2	193,4	184,3	186,8	193,7
	Додана вартість, млн.євро	75,4	78,7	81,7	98,5	107,3	113,7
	Коефіцієнт ДВ	0,39	0,44	0,42	0,53	0,57	0,59
Литва	Дохід, млн.євро	408,9	421,7	423,7	495,7	522,5	559,0
	Додана вартість, млн.євро	172,6	209,5	195,4	227,5	250,8	283,1
	Коефіцієнт ДВ	0,42	0,50	0,46	0,46	0,48	0,51
Угорщина	Дохід, млн.євро	2 730,6	2 409,2	2 261,0	2 286,7	2 781,8	2 868,2
	Додана вартість, млн.євро	761,6	729,7	772,2	750,3	913,3	921,8
	Коефіцієнт ДВ	0,28	0,30	0,34	0,33	0,33	0,32

Продовження таблиці Г.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Нідерланди	Дохід, млн.євро	22 542,4	23 143,5	26 992,8	27 821,3	29 251,4	30 552,9
	Додана вартість, млн.євро	10 160,5	9 879,9	10 526,0	11 733,8	12 913,4	13 976,4
	Коефіцієнт ДВ	0,45	0,43	0,39	0,42	0,44	0,46
Австрія	Дохід, млн.євро	8 167,4	8 674,7	9 559,1	9 881,9	10 379,4	11 218,1
	Додана вартість, млн.євро	3 321,3	3 566,6	3 802,1	3 826,9	4 072,4	4 593,5
	Коефіцієнт ДВ	0,41	0,41	0,40	0,39	0,39	0,41
Польща	Дохід, млн.євро	4 703,0	5 124,2	5 202,7	6 840,1	7 502,0	7 823,0
	Додана вартість, млн.євро	2 097,1	2 560,7	2 331,6	2 932,2	2 665,1	2 939,6
	Коефіцієнт ДВ	0,45	0,50	0,45	0,43	0,36	0,38
Португалія	Дохід, млн.євро	3 327,0	3 179,8	3 149,7	3 331,0	3 318,5	3 384,8
	Додана вартість, млн.євро	1 510,4	1 460,5	1 453,3	1 683,4	1 548,4	1 640,1
	Коефіцієнт ДВ	0,45	0,46	0,46	0,51	0,47	0,48
Румунія	Дохід, млн.євро	2 075,7	2 109,4	2 124,4	2 268,8	2 383,0	2 404,6
	Додана вартість, млн.євро	727,6	797,6	884,2	803,9	874,6	987,1
	Коефіцієнт ДВ	0,35	0,38	0,42	0,35	0,37	0,41
Словенія	Дохід, млн.євро	1 032,5	998,0	1 099,9	1 066,8	1 160,7	1 110,2
	Додана вартість, млн.євро	343,9	303,6	346,5	345,9	384,8	443,6
	Коефіцієнт ДВ	0,33	0,30	0,32	0,32	0,33	0,40
Словаччина	Дохід, млн.євро	896,0	1 138,9	848,7	2 010,1	2 547,8	2 873,8
	Додана вартість, млн.євро	582,4	467,9	316,9	543,5	627,0	810,3
	Коефіцієнт ДВ	0,65	0,41	0,37	0,27	0,25	0,28
Фінляндія	Дохід, млн.євро	2 386,3	2 697,5	2 536,0	2 454,6	2 431,4	2 583,8
	Додана вартість, млн.євро	1 069,3	1 181,3	1 124,7	1 139,0	1 126,0	1 236,7
	Коефіцієнт ДВ	0,45	0,44	0,44	0,46	0,46	0,48

Закінчення таблиці Г.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Швеція	Дохід, млн.євро	8 242,6	9 399,8	9 677,6	9 952,1	10 512,5	11 996,2
	Додана вартість, млн.євро	3 937,0	4 389,9	4 629,5	4 826,1	5 103,9	6 115,3
	Коефіцієнт ДВ	0,48	0,47	0,48	0,48	0,49	0,51
Норвегія	Дохід, млн.євро	2 143,7	2 310,0	2 420,4	2 448,3	2 294,6	2 307,0
	Додана вартість, млн.євро	1 265,3	1 370,2	1 382,6	1 411,8	1 282,8	1 282,5
	Коефіцієнт ДВ	0,59	0,59	0,57	0,58	0,56	0,56
Швейцарія	Дохід, млн.євро	14 450,9	16 574,9	28 646,7	33 707,2	43 660,4	45 614,0
	Додана вартість, млн.євро	8 619,2	9 699,3	11 151,5	13 157,2	14 169,6	12 388,6
	Коефіцієнт ДВ	0,60	0,59	0,39	0,39	0,32	0,27
Сполучене Королівство	Дохід, млн.євро	54 845,1	61 555,3	64 115,6	75 772,7	89 404,1	91 088,0
	Додана вартість, млн.євро	31 566,9	34 836,2	33 912,7	44 017,2	49 832,6	53 741,8
	Коефіцієнт ДВ	0,58	0,57	0,53	0,58	0,56	0,59

Джерело: складено автором на основі [106]

Додаток Д

Дані Євростату за секцією M70 «Activities of head offices; management consultancy activities» у країнах Європейського Союзу за 2017-2020 рр.

Таблиця Д.1

Країна	Показник	2017	2018	2019	2020	Сумарно за період 2011-2020
1	2	3	4	5	6	7
Бельгія	Дохід, млн.євро	37 088,8	26 752,4	26 666,2	27 859,2	118 366,6
	Додана вартість, млн.євро	13 434,2	11 198,7	11 402,6	10 925,5	46 961,0
	Коефіцієнт ДВ	0,36	0,42	0,43	0,39	0,40
Болгарія	Дохід, млн.євро	537,9	653,8	882,4	668,9	2 743,0
	Додана вартість, млн.євро	316,7	323,2	579,2	371,3	1 590,4
	Коефіцієнт ДВ	0,59	0,49	0,66	0,56	0,58
Чехія	Дохід, млн.євро	2 539,1	2 642,1	2 711,2	2 538,3	10 430,7
	Додана вартість, млн.євро	1 087,6	881,1	1 184,1	1 204,1	4 356,9
	Коефіцієнт ДВ	0,43	0,33	0,44	0,47	0,42
Данія	Дохід, млн.євро	6 723,5	7 175,4	7 576,9	7 539,8	29 015,6
	Додана вартість, млн.євро	3 256,9	3 781,2	3 755,4	3 897,2	14 690,7
	Коефіцієнт ДВ	0,48	0,53	0,50	0,52	0,51
Німеччина	Дохід, млн.євро	107 658,8	83 066,7	89 965,1	90 709,4	371 400,0
	Додана вартість, млн.євро	44 569,9	35 364,6	38 955,8	37 014,3	155 904,6
	Коефіцієнт ДВ	0,41	0,43	0,43	0,41	0,42
Естонія	Дохід, млн.євро	466,0	462,0	565,4	558,2	2 051,6
	Додана вартість, млн.євро	196,2	226,9	245,1	275,7	943,9
	Коефіцієнт ДВ	0,42	0,49	0,43	0,49	0,46
Греція	Дохід, млн.євро	1 910,4	2 100,9	2 413,6	2 281,5	8 706,4
	Додана вартість, млн.євро	826,9	909,6	1 036,7	1 052,5	3 825,7
	Коефіцієнт ДВ	0,43	0,43	0,43	0,46	0,44
Іспанія	Дохід, млн.євро	15 052,1	19 516,4	20 744,8	20 603,7	75 917,0
	Додана вартість, млн.євро	7 748,6	8 628,6	10 783,1	10 801,3	37 961,6
	Коефіцієнт ДВ	0,51	0,44	0,52	0,52	0,50
Франція	Дохід, млн.євро	43 296,0	43 145,6	46 450,5	43 894,8	176 786,9
	Додана вартість, млн.євро	18 170,0	18 361,1	20 679,5	20 616,5	77 827,1
	Коефіцієнт ДВ	0,42	0,43	0,45	0,47	0,44

Продовження таблиці Д.1

1	2	3	4	5	6	7
Хорватія	Дохід, млн.євро	816,4	527,3	544,3	555,7	2 443,7
	Додана вартість, млн.євро	164,7	146,3	252,2	271,4	834,6
	Коефіцієнт ДВ	0,20	0,28	0,46	0,49	0,34
Італія	Дохід, млн.євро	21 766,0	25 559,5	28 108,3	26 355,4	101 789,2
	Додана вартість, млн.євро	9 057,3	10 740,2	11 451,0	11 210,7	42 459,2
	Коефіцієнт ДВ	0,42	0,42	0,41	0,43	0,42
Кіпр	Дохід, млн.євро	629,6	656,3	714,9	709,5	2 710,3
	Додана вартість, млн.євро	286,5	302,1	330,2	329,4	1 248,2
	Коефіцієнт ДВ	0,46	0,46	0,46	0,46	0,46
Латвія	Дохід, млн.євро	224,1	250,8	296,8	253,4	1 025,1
	Додана вартість, млн.євро	121,6	141,0	160,3	159,4	582,3
	Коефіцієнт ДВ	0,54	0,56	0,54	0,63	0,57
Литва	Дохід, млн.євро	640,2	666,6	650,0	678,3	2 635,1
	Додана вартість, млн.євро	301,9	264,1	274,4	342,5	1 182,9
	Коефіцієнт ДВ	0,47	0,40	0,42	0,50	0,45
Угорщина	Дохід, млн.євро	3 257,4	3 313,7	3 297,3	3 751,0	13 619,4
	Додана вартість, млн.євро	1 164,5	1 189,8	1 313,1	1 438,0	5 105,4
	Коефіцієнт ДВ	0,36	0,36	0,40	0,38	0,37
Нідерланди	Дохід, млн.євро		32 674,4	34 366,1	37 104,4	104 144,9
	Додана вартість, млн.євро		14 425,6	17 275,4	16 461,7	48 162,7
	Коефіцієнт ДВ		0,44	0,50	0,44	0,46
Австрія	Дохід, млн.євро	11 552,6	4 814,1	8 290,4	6 069,3	30 726,4
	Додана вартість, млн.євро	4 448,2	2 394,0	2 556,8	2 671,9	12 070,9
	Коефіцієнт ДВ	0,39	0,50	0,31	0,44	0,39
Польща	Дохід, млн.євро	7 752,3	9 180,2	10 003,7	10 180,8	37 117,0
	Додана вартість, млн.євро	4 386,5	3 404,8	4 412,3	3 748,2	15 951,8
	Коефіцієнт ДВ	0,57	0,37	0,44	0,37	0,43
Португалія	Дохід, млн.євро	3 815,5	4 287,9	4 687,5	4 540,1	17 331,0
	Додана вартість, млн.євро	1 791,7	2 056,0	2 165,7	2 399,7	8 413,1
	Коефіцієнт ДВ	0,47	0,48	0,46	0,53	0,49
Румунія	Дохід, млн.євро	2 439,0	2 528,2	2 832,4	2 823,1	10 622,7
	Додана вартість, млн.євро	967,1	1 210,8	1 365,7	1 460,7	5 004,3
	Коефіцієнт ДВ	0,40	0,48	0,48	0,52	0,47

Закінчення таблиці Д.1

1	2	3	4	5	6	7
Словенія	Дохід, млн.євро	1 208,0	1 319,5	1 158,3	1 371,9	5 057,7
	Додана вартість, млн.євро	505,6	554,8	556,7	594,6	2 211,7
	Коефіцієнт ДВ	0,42	0,42	0,48	0,43	0,44
Словаччина	Дохід, млн.євро	3 087,2	3 706,0	3 650,0	3 526,3	13 969,5
	Додана вартість, млн.євро	762,1	942,7	918,2	968,9	3 591,9
	Коефіцієнт ДВ	0,25	0,25	0,25	0,27	0,26
Фінляндія	Дохід, млн.євро	3 051,2	3 129,3	3 334,4	3 577,6	13 092,5
	Додана вартість, млн.євро	1 438,3	1 512,9	1 623,1	1 663,0	6 237,3
	Коефіцієнт ДВ	0,47	0,48	0,49	0,46	0,48
Швеція	Дохід, млн.євро	12 242,0	11 442,9	11 311,5	10 630,9	45 627,3
	Додана вартість, млн.євро	5 749,9	5 497,8	5 583,3	5 250,1	22 081,1
	Коефіцієнт ДВ	0,47	0,48	0,49	0,49	0,48
Норвегія	Дохід, млн.євро	2 500,3	2 577,9	2 593,9	2 381,1	10 053,2
	Додана вартість, млн.євро	1 401,3	1 451,7	1 478,8	1 414,2	5 746,0
	Коефіцієнт ДВ	0,56	0,56	0,57	0,59	0,57
Швейцарія	Дохід, млн.євро	54 293,5	88 472,3	75 208,5	80 397,1	298 371,4
	Додана вартість, млн.євро	15 003,7	27 131,2	24 450,8	32 220,3	98 806,0
	Коефіцієнт ДВ	0,28	0,31	0,33	0,40	0,33
Сполучене Королівство	Дохід, млн.євро	99 725,3	100 760,1			200 485,4
	Додана вартість, млн.євро	58 673,2	56 020,7			114 693,9
	Коефіцієнт ДВ	0,59	0,56			0,57

Джерело: складено автором на основі [106]

Додаток Е

Розрахунок галузевого коефіцієнта доданої вартості на основі агрегованих даних по секції М «Професійна, наукова та технічна діяльність»

Таблиця Е.1

Рік	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання, млн грн	Додана вартість суб'єктів господарювання, млн грн	Коефіцієнт доданої вартості
2013	164 738	51 204	31%
2014	159 753	38 472	24%
2015	206 688	59 594	29%
2016	274 280	122 808	45%
2017	326 311	141 572	43%
2018	379 452	151 466	40%
2019	395 448	206 490	52%
2020	343 195	109 384	32%
2021	451 805	132 780	29%
2022	296 463	98 191	33%
2023	339 274	128 965	38%
Сумарно за період 2013-2023 рр.	3 337 407	1 240 925	37%
Сумарно за період 2019-2023 рр.	1 826 186	675 810	37%

Джерело: складено автором на основі [166].

Додаток Ж

Дохід ТОП-100 підприємств з основним КВЕД 70.1 «Діяльність головних управлінь (хед-офісів)» (на основі даних ресурсу Опендатабот), млн грн

Таблиця Ж.1

№	Компанія	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7
1	НАК «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ»	121059	170462	169912	138560	157847
2	ТОВ «УКРАВТО ГРУП»	2154	3397	1557	2499	2898
3	АТ «ДПЗКУ»	7116	-	1730	1492	1626
4	СЛУЖБА ВІДНОВЛЕННЯ У КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	1513	2532	1805	1014	1446
5	ТОВ «ДТЕК ЕНЕРГО»	1053	1009	1073	1262	1262
6	СЛУЖБА ВІДНОВЛЕННЯ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	3808	-	1705	1028	1122
7	ТОВ «ДТЕК»	217	731	280	618	738
8	МФПП	1	-	-	1	689
9	ДП «ДОРОГИ ХАРКІВЩИНИ»	1033	-	303	1085	650
10	ТОВ «ОККО ХОЛДИНГ»	-	-	-	0	633
11	ТОВ «АЛЕКС ОХОРОНА ГРУП»	46	201	264	466	482
12	ТОВ «ПРОКСІМА РІСЕРЧ ІНТЕРНЕШНЛ»	180	-	258	300	382
13	СЛУЖБА ВІДНОВЛЕННЯ У ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	930	886	317	408	361
14	ТОВ «МЕДІА ГРУПА Україна»	345	468	194	339	174
15	КОРПОРАЦІЯ «АТБ»	444	165	145	159	159
16	ТОВ «НЕСС ГРУП»	44	55	42	101	140
17	ДП «ДОРОГИ ПРИКАРПАТТЯ»	705	-	373	567	102
18	ТЗОВ «ЕКОТЕСТ-ЦЕНТР»	69	135	186	52	88
19	ТОВ «УК ВІТРОПАРКИ УКРАЇНИ»	137	221	275	211	82
20	ТОВ «ПЛАТФОРМА ХОЛДИНГ Україна»	4	3	5	30	75
21	КОРПОРАЦІЯ «КАРПАТБУД»	69	-	39	67	75
22	АСОЦІАЦІЯ «ДЖІЕС1 Україна»	48	-	45	63	72
23	ТОВ «АВЕ УМВЕЛЬТ Україна»	33	-	69	58	63
24	ТОВ «ХАРВІСТ ХОЛДИНГ»	37	41	18	48	59
25	ТОВ «ДТЕК МЕРЕЖІ»	10	2	16	45	52
26	ТОВ «ВОСТОК КАПІТАЛ»	157	47	-	540	50
27	ТОВ «ЕКОМАШ ХОЛДИНГ»	-	-	-	15	48
28	ПРАТ «УКРПІДШИПНИК»	-	3	2	235	47
29	ТОВ «СІ-ТЕЛЕКОМ ХОЛДІНГ»	-	0	0	-	46
30	ТОВ «ТЕБ ГРУП»	-	-	24	31	42
31	ТОВ «САУТБЕРГ ХОЛДИНГЗ (Україна)»	23	25	24	27	39
32	КОРПОРАЦІЯ «ЄВРОКОРМ»	-	-	15	27	37

Продовження таблиці Ж.1

1	2	3	4	5	6	7
33	ТОВ «НІКО АВТО ХОЛДІНГ (Україна)»	18	30	15	31	35
34	ТОВ «АЛВІВА Україна»	-	-	-	-	32
35	ТОВ «ГЛОБАЛ ТРАНСПОРТ ІНВЕСТМЕНТС»	8	16	12	6	26
36	ТОВ «АГРОЗЕМ ХОЛДИНГ»	8	21	18	16	23
37	ТОВ «ЧЕРКАСЬКА ОБЛСПОЖИВ-СПІЛКА»	11	14	30	19	22
38	ТОВ «ДСК-1»	-	-	8	11	21
39	АСОЦІАЦІЯ «ЄМА»	8	12	11	18	21
40	АСОЦІАЦІЯ «УКРТЮТЮН»	9	-	15	20	18
41	ТОВ «А. В. ГРУПП»	6	7	7	12	17
42	ТОВ «ТЕМВОРС»	-	0	0	2	16
43	«УАМ»	5	5	11	17	16
44	ТОВ «РАЙТ ГРУП»	19	-	10	16	15
45	КОРПОРАЦІЯ «ЗАКАРПАТСАДВИНПРОМ»	8	-	10	14	14
46	ТОВ «АНДРОМЕДА ІНДАСТРІ»	-	12	3	5	14
47	ІЦСТС «ДОБРОСУСІДСТВО»	5	9	7	12	13
48	ТОВ «БІЗНЕС-ЦЕНТР ТИТУЛ»	9	11	5	6	11
49	ОБ'ЄДНАННЯ «УКРМЕТАЛУРГПРОМ»	22	26	17	21	10
50	ТОВ «КЬЮ. ЕФ. ЕМ»	5	-	0	3	9
51	ТОВ «КЛАСТЕР ІНВЕСТ»	-	147	-	8	
52	СУМСЬКА ОБЛСПОЖИВСПІЛКА	-	6	7	6	8
53	ДП «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ОБЛАВТОДОР» ВАТ «ДАК «АВТОМОБІЛЬНІ ДОРОГИ УКРАЇНИ»	45	-	17	12	7
54	ТОВ «ГІХОН»	-	-	3	5	7
55	ТОВ «МРІЯ ФІНАНС ЦЕНТР»	308	945	0		7
56	ТОВ «АВТО-ПАРИТЕТ»	7	3	5	3	7
57	КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ІНСПЕКЦІЯ З БЛАГОУСТРОЮ М. ЖИТОМИРА» ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ	12	9	6	6	6
58	ОБ'ЄДНАННЯ «ДНІПРООБЛАГРО-ПРОМБУД»	4	5	4	5	6
59	УКРФА	4	4	4	-	5
60	ТОВ «ІНТЕРПРОМХОЛДИНГ»	0	1	-	-	5
61	КОНЦЕРН «ТЕХВОЄНСЕРВІС»	4	4	3	3	5
62	ТОВ «УКРХОЛДИНГ-ІНВЕСТ»	0	1	-	-	5
63	К «ТАРЯН ГРУП»	-	-	-	4	4
64	КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛСПОЖИВСПІЛКА	3	2	3	3	4
65	ЗОССТ	4	5	3	4	4
66	ПАТ «ДАК ЛІКИ УКРАЇНИ»	40	-	2	4	4
67	ТОВ «ОРЕКСИМ Україна»	45	-	14	0	4

Закінчення таблиці Ж.1

1	2	3	4	5	6	7
68	СПОЖИВСПІЛКА СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	1	-	1	3	4
69	АТ «УРМ»	-	-	-	1	4
70	ТОВ «ХОЛДИНГ ГАЛКА»	2	4	3	3	4
71	ТОВ «СПС-ІНВЕСТ»	3	3	2	2	3
72	КП «ДСТМ»	0	1	1	1	3
73	ТОВ «ФОССІ ГРУП»	-	2	0	120	3
74	ДП «ДИРЕКЦІЯ З БУДІВНИЦТВА МЕМОРІАЛ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ»	2	4	2	3	-
75	ТОВ «УПРАВЛЯЮЧА КОМПАНІЯ СИНЕРГІЯ»	-	5	4	3	3
76	ВАП	2	2	3	3	3
77	ТОВ «ВІН ВЕСТ»	2	3	2	3	3
78	ТОВ «ТРЕЙД ІНВЕСТ ВЕНЧУРЗ»	-	-	-	-	3
79	ГОР ДОСС		2	2	2	3
80	ТОВ «ПОРТІНВЕСТ»	121	64	6	6	3
81	КОРПОРАЦІЯ «ЕТАЛОН»	3	3	2	3	3
82	ОКП «ІВАНОФРАНКІВСЬКОБЛАГРОЛІС»	2	-	-	3	3
83	ТОВ «УПА»	-	-	11	20	3
84	ДП «САТ»	-	3343	9	9	3
85	АСОЦІАЦІЯ «УКРАВТОПРОМ»	3	3	2	2	3
86	КП ФІРМА «ТЕРНОПІЛЬБУДІНВЕСТЗАМОВНИК»	3	-	2	3	2
87	ТОВ «ДЖЕТ СІСТЕМ ГРУП»	-	-	2	-	-
88	ТОВ «УКРКОРПІНВЕСТ»	0	-	-	2	-
89	ТОВ «БОЛЄРО ГРУП»	-	-	-	-	2
90	КОРПОРАЦІЯ «ТЕРВІН»	-	-	-	-	2
91	ТОВ «ГЕО ХАБ»	3	6	0	1	2
92	ТОВ «ВІБ ЕССЕТС»	-	-	-	-	2
93	ТОВ «ПЕЧЕРСЬКА НЕРУХОМІСТЬ-ЛТД»	-	-	-	2	2
94	КОРПОРАЦІЯ «СОФТСЕРВ»	1	1	1	2	2
95	НТАК (АЛКОН) НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ	2	-	2	2	2
96	ТОВ «УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОВИЙ ДІМ»	25	-	2	4	2
97	ТОВ «ГАЛС АГРО»	1	1	1	1	1
98	КОРПОРАЦІЯ «ЕКРАН СМ»	1	-	1	1	1
99	АМЕУ	1	1	1	1	1
100	«УКРТЕЦ»	-	-	-	-	1
Дохід по ТОП-100, млн.грн.		142030	185127	180985	151841	172083
Доля НАК Нафтогаз		85,23%	92,08%	93,88%	91,25%	91,73%

Джерело: складено автором на основі [107].

Додаток З

Анкета «Ідентифікація креативних видів діяльності: експертне дослідження»

Шановний респонденте!

Ця анкета є частиною дослідження, яке проводиться в межах написання дисертації на тему «Розвиток креативного сегменту ринку праці в Україні». Основною метою опитування є визначення видів економічної діяльності, які мають найбільш суттєву креативну складову і можуть бути включені до авторської класифікації креативних видів діяльності (КВД). Ваші експертні оцінки допоможуть краще зрозуміти специфіку українського контексту, уточнити перелік КВД та підвищити якість дослідження.

Опитування є конфіденційним, не потрібно вказувати свої прізвище чи ім’я.

Ваша думка є дуже важливою. Дякуємо за Ваш внесок!

Методологічне пояснення

До цільової групи відносяться експерти віком від 25 років, які працюють чи мають експертизу в наступних сферах діяльності:

- Керівники, менеджери проєктів, керівники творчих об’єднань, експерти підприємств, що працюють у галузях, які потенційно мають креативну складову (IT, дизайн, маркетинг, архітектура, медіа, мистецтво, реклама, видавнича діяльність, освіта, наукові дослідження тощо).
- Науково-педагогічні працівники (викладачі, професори), що досліджують креативну економіку, трудові ресурси, економіку знань або інноваційну діяльність.
- Представники профільних державних органів, які відповідають за розвиток культури, інновацій або підприємництва.

В перелік видів діяльності увійшли КВЕД, що включені до національної класифікації креативних індустрій згідно визначення КМУ, а також такі, що відповідають міжнародним класифікаціям UNCTAD, DCMS, WIPO, KEA щодо визначення креативних індустрій, креативної економіки, креативних товарів та послуг, або такі, що відповідають авторському баченню.

Питання, відмічені * є обов'язковими до заповнення.

1. Ваш вік:*
   - до 30 років
   - 31–40 років
   - 41–50 років
   - 51–60 років
   - понад 60 років

2. До якої сфери належить Ваша основна професійна діяльність (оберіть один варіант, який найбільш точно відповідає Вашій основній діяльності)?*
   - Освіта, наука та дослідження
   - Інформаційні технології та програмування
   - Дизайн (графічний, інтер'єрний, промисловий, моди тощо)
   - Медіа та видавнича діяльність
   - Маркетинг, реклама та PR
   - Мистецтво та культура (театр, кіно, музика, художня творчість тощо)
   - Архітектура та урбаністика
   - Державний сектор та органи державного управління
   - Промисловість, виробництво та інженерія
   - Сфера послуг (консалтинг, туризм, відпочинок та розваги, фінанси, юриспруденція та ін.)
   - Інше: _____

3. Ваш рівень освіти*

- Повна загальна середня освіта
- Професійно-технічна освіта
- Незакінчена вища освіта
- Вища освіта
- Науковий ступінь кандидата наук (PhD)
- Науковий ступінь доктора наук
- Інше: _____

4. Який Ваш професійний статус на цей час?*

- Керівник підприємства, організації, установи (в т.ч. ФОП з найманими працівниками)
- Керівник структурного підрозділу (відділу, департаменту, управління)
- Керівник проєкту або напряму діяльності
- Художній керівник, керівник творчого об'єднання
- Спеціаліст (працівник без керівних функцій)
- Підприємець (самозайнята особа, фрилансер, в т.ч. ФОП без найманих працівників)
- Науково-педагогічний працівник (викладач, науковець, дослідник)
- Консультант або незалежний експерт
- Інше: _____

5. Назва підприємства / установи, яку Ви представляєте: _____

6. Основна сфера діяльності Вашого підприємства: КВЕД або описово: _____

7. Оцініть рівень креативності діяльності Вашого підприємства (по шкалі 0–5), де 0 – повна відсутність креативної складової, а 5 – діяльність має надпотужну креативну складову.*

8. Згідно авторського визначення, креативні види діяльності (КВД) – це сукупність видів економічної діяльності, результатом яких є створення культурного, художнього, інтелектуального або інноваційного продукту, що має економічну, інноваційну, соціальну або символічну вартість, базується на творчості, знаннях, таланті й індивідуальному або колективному вираженні, та може бути формалізована за допомогою офіційних класифікаторів видів економічної діяльності.

Наскільки Ви згодні з коректністю такого визначення?*

Оцініть за шкалою 0–10, де 0 – вважаю визначення абсолютно не коректним, 10 – повністю погоджуюся з даним визначенням.

9. Якщо Ви вважаєте наведене визначення не коректним, напишіть чому?

_____

10. Оцініть, наскільки вираженою, на Вашу думку, є креативна складова кожного з наведених нижче видів економічної діяльності?*

Шкала оцінки:

1 – креативна складова мінімальна або повністю відсутня. Діяльність носить технічний, адміністративний або рутинний характер;

2 - низький рівень креативності. Існує певний простір для креативних рішень, проте вони не є визначальними в цій діяльності;

3 - помірна креативна складова. Творчі або інтелектуальні елементи присутні, але не є домінуючими;

4 - висока креативність. Значна частина діяльності пов’язана з творчістю, знаннями, інноваціями чи художнім самовираженням;

5 - дуже висока, визначальна креативність. Творчість, креативність, інноваційна чи інтелектуальна складова – центральні і визначальні ознаки діяльності.

Код КВЕД	Назва виду діяльності	1 міні-мальна	2 низька	3 помірна	4 висока	5 визна-чальна
13.93	Виробництво килимів і килимових виробів					
14	Виробництво одягу					
15	Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів					
16	Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння					
16.29	Виробництво інших виробів з деревини; виготовлення виробів з корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння					
18.1	Поліграфічна діяльність і надання пов’язаних із нею послуг					
18.2	Тиражування звуко-, відеозаписів і програмного забезпечення					
20.42	Виробництво парфумних і косметичних засобів					
23.1	Виробництво скла та виробів зі скла					
23.4	Виробництво іншої продукції з фарфору та кераміки					
23.41	Виробництво господарських і декоративних керамічних виробів					
23.69	Виробництво інших виробів із бетону, гіпсу та цементу					
31	Виробництво меблів					
31.01	Виробництво меблів для офісів і підприємств торгівлі					
31.02	Виробництво кухонних меблів					
31.09	Виробництво інших меблів					
32.12	Виробництво ювелірних і подібних виробів					
32.13	Виробництво біжутерії та подібних виробів					
32.2	Виробництво музичних інструментів					
32.4	Виробництво ігор та іграшок					
41.1	Організація будівництва будівель					
58.11	Видання книг					
58.12	Видання довідників і каталогів					

58.13	Видання газет					
58.14	Видання журналів і періодичних видань					
58.19	Інші види видавничої діяльності					
58.21	Видання комп’ютерних ігор					
58.29	Видання іншого програмного забезпечення					
59.11	Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм					
59.12	Компонування кіно- та відеофільмів, телевізійних програм					
59.13	Розповсюдження кіно- та відеофільмів, телевізійних програм					
59.14	Демонстрація кінофільмів					
59.2	Видання звукозаписів					
60.1	Діяльність у сфері радіомовлення					
60.2	Діяльність у сфері телевізійного мовлення					
61	Телекомунікації (електрозв’язок)					
62.01	Комп’ютерне програмування					
62.02	Консультування з питань інформатизації					
62.03	Діяльність із керування комп’ютерним устаткованням					
62.09	Інша діяльність у сфері інформаційних технологій і комп’ютерних систем					
63	Надання інформаційних послуг					
63.91	Діяльність інформаційних агентств					
69.1	Діяльність у сфері права					
70	Діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування					
70.21	Діяльність у сфері зв’язків із громадськістю					
70.22	Консультування з питань комерційної діяльності й керування					
71.11	Діяльність у сфері архітектури					
71.12	Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах					
71.2	Технічні випробування та дослідження					
72.1	Дослідження й експериментальні розробки у сфері природничих і технічних наук					

72.2	Дослідження і експериментальні розробки у сфері суспільних і гуманітарних наук					
73.11	Рекламні агентства					
73.12	Посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації					
73.2	Дослідження кон'юнктури ринку та виявлення громадської думки					
74.1	Спеціалізована діяльність із дизайну					
74.2	Діяльність у сфері фотографії					
74.3	Надання послуг з перекладу					
79	Діяльність туристичних агентств, туристичних операторів, надання інших послуг із бронювання та пов'язана з цим діяльність					
80.30	Проведення розслідувань					
85	Освіта					
85.52	Освіта у сфері культури					
90.01	Театральна та концертна діяльність					
90.02	Діяльність щодо підтримання театральних і концертних заходів					
90.03	Індивідуальна мистецька діяльність					
90.04	Функціювання театральних і концертних залів					
91	Функціювання бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури					
91.01	Функціювання бібліотек і архівів					
91.02	Функціювання музеїв					
93.2	Організування відпочинку та розваг					

11. На Вашу думку, які ще види економічної діяльності, не згадані вище, могли б бути включені до переліку креативних видів діяльності? _____

12. Які основні критерії, на Ваш погляд, повинні бути визначальними для віднесення того чи іншого виду діяльності до креативних? _____

Джерело: авторська розробка.

Додаток И

Характеристики експертної вибірки та результати експертного оцінювання креативної складової видів економічної діяльності в межах опитування «Ідентифікація креативних видів діяльності»

Таблиця И.1

Експертне оцінювання креативної складової видів економічної діяльності

Код КВЕД	Стислий опис виду діяльності	Мода	Середнє арифм.	Коеф. варіації	Включено до авт. переліку КВД
1	2	3	4	5	6
13.93	Виробництво килимів	2	2,5	30%	ні
14	Виробництво одягу	2	2,7	32%	ні
15	Виробництво виробів зі шкіри	2	2,5	30%	ні
16	Оброблення деревини; вироби з деревини, корка, соломки тощо	2	2,4	33%	ні
16.29	Виробництво виробів з деревини, корка, соломки	3	3,0	24%	ні
18.1	Поліграфічна діяльність	3	2,8	28%	ні
18.2	Тиражування звуко-, відеозаписів і програмного забезпечення	2	2,3	37%	ні
20.42	Виробництво парфумів і косметики	3	2,8	28%	ні
23.1	Виробництво виробів зі скла	2	2,3	32%	ні
23.4	Виробництво продукції з фарфору та кераміки	3	2,7	29%	ні
23.41	Виробництво декоративних керамічних виробів	3	2,8	24%	ні
23.69	Виробництво інших виробів із бетону, гіпсу, цементу	2	2,2	39%	ні
31	Виробництво меблів	2	2,6	28%	ні
31.01	Виробництво меблів для офісів і підприємств торгівлі	2	2,3	29%	ні
31.02	Виробництво кухонних меблів	3	2,5	29%	ні
31.09	Виробництво інших меблів	3	2,8	23%	ні
32.12	Виробництво ювелірних виробів	4	3,8	17%	так
32.13	Виробництво біжутерії	3	3,2	27%	ні
32.2	Виробництво музичних інструментів	3	3,0	24%	ні

Продовження таблиці И.1

1	2	3	4	5	6
32.4	Виробництво ігор та іграшок	3	3,1	32%	ні
41.1	Організація будівництва	2	2,3	31%	ні
58.11	Видання книг	4	4,0	19%	так
58.12	Видання довідників і каталогів	3	2,5	26%	ні
58.13	Видання газет	4	3,5	22%	так
58.14	Видання періодичних видань	4	3,9	21%	так
58.19	Інша видавнича діяльність	4	3,5	23%	так
58.21	Видання комп’ютерних ігор	5	4,7	13%	так
58.29	Видання іншого програмного забезпечення	4	4,1	20%	так
59.11	Виробництво кіно- та відеофільмів, телепрограм	5	4,7	11%	так
59.12	Компонування кіно- та відеофільмів, телепрограм	4	3,9	18%	так
59.13	Розповсюдження кіно- та відеофільмів, телепрограм	3	2,8	28%	ні
59.14	Демонстрація кінофільмів	3	2,7	28%	ні
59.2	Видання звукозаписів	4	3,7	21%	так
60.1	Радіомовлення	4	4,0	19%	так
60.2	Телевізійне мовлення	4	4,2	19%	так
61	Телекомунікації	2	2,5	32%	ні
62.01	Комп’ютерне програмування	4	4,0	23%	так
62.02	Консультування з інформатизації	4	3,7	28%	так
62.03	Керування комп'ютерним устаткованням	3	2,7	27%	ні
62.09	Інша діяльність у сфері ІТ і комп'ютерних систем	3	2,9	24%	ні
63	Інформаційні послуги	3	3,0	27%	ні
63.91	Інформаційні агентства	4	3,8	24%	так
69.1	Діяльність у сфері права	3	2,5	31%	ні
70	Діяльність хед-офісів; консультування з керування	3	3,2	26%	ні
70.21	Зв’язки з громадськістю	4	3,8	24%	так
70.22	Консалтинг з комерційної діяльності й керування	4	3,6	28%	так
71.11	Архітектурна діяльність	5	4,3	20%	так
71.12	Інжиніринг, геологія, геодезія та технічне консультування	3	2,8	26%	ні
71.2	Технічні випробування та дослідження	3	2,9	35%	ні
72.1	ДіР у природничих і технічних науках	4	3,9	25%	так

Закінчення таблиці И.1

1	2	3	4	5	6
72.2	ДіР у суспільних і гуманітарних науках	4	4,0	25%	так
73.11	Рекламні агентства	5	4,4	13%	так
73.12	Посередництво в рекламі	3	2,8	30%	ні
73.2	Дослідження ринку та громадської думки	3	3,1	26%	ні
74.1	Дизайнерська діяльність	5	4,6	14%	так
74.2	Послуги у сфері фотографії	4	4,1	16%	так
74.3	Послуги з перекладу	3	2,4	30%	ні
79	Діяльність туристичних агентств та операторів	3	2,6	27%	ні
80.30	Проведення розслідувань	3	2,5	38%	ні
85	Освіта	4	3,9	20%	так
85.52	Освіта у сфері культури	5	4,4	17%	так
90.01	Театральна та концертна діяльність	5	4,6	11%	так
90.02	Підтримання театральних і концертних заходів	4	3,9	21%	так
90.03	Індивідуальна мистецька діяльність	5	4,8	8%	так
90.04	Функціювання театральних і концертних залів	4	3,7	24%	так
91	Бібліотеки, архіви, музеї та інші заклади культури	3	3,0	25%	ні
91.01	Бібліотеки і архіви	3	2,9	27%	так
91.02	Функціювання музеїв	4	3,7	25%	так
93.2	Організування відпочинку та розваг	4	3,2	31%	ні

Джерело: складено за результатами проведеного дослідження.

Розподіл респондентів за віком:

- до 30 років: 16 осіб (16%);
- 31-40 років: 40 особа (39%);
- 41-50 років: 41 особа (40%);
- 51-60 років: 4 особи (4%);
- понад 60 років: 1 особа (1%).

Розподіл респондентів за рівнем освіти:

- Повна загальна середня освіта: 1 особа (1%);
- Незакінчена вища освіта: 1 особа (1%);
- Вища освіта: 71 особи (69%);

- Дві вищі освіти: 2 особи (2%);
- MBA: 3 особи (3%);
- Науковий ступінь кандидата наук (PhD): 20 осіб (20%);
- Науковий ступінь доктора наук: 4 особи (4%).

Таблиця И.2.

Розподіл респондентів експертного опитування за сферами основної професійної діяльності:

Сфера діяльності	Кіль-кість осіб	% від загальної кількості	Перелік підприємств
1	2	3	4
Архітектура та урбаністика	5	5%	AIMM-ГРУПП; Дроздов та партнери; ЛКП «Інститут просторового розвитку»; Baust Architects.
Промисловість, виробництво та інженерія	3	3%	Dignitas; Ajax Systems; Spaitech.
Державний сектор та органи державного управління	11	11%	Державна установа Офіс із залучення та підтримки інвестицій; Проєкт «Реабілітація в Україні»; Управління молодіжної політики Департаменту гуманітарної політики Львівської міської ради; Департамент культури виконавчого органу Київської міської ради; Український інститут книги; Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України; Департамент розвитку підприємництва та інновацій; Державне агентство з питань мистецтв та мистецької освіти; Міністерство освіти і науки України; Український інститут.

Продовження таблиці И.2

1	2	3	4
Дизайн (графічний, інтер'єрний, промисловий, моди тощо)	3	3%	Апстрім; Креативна агенція «Provid»; Студія архітектури та дизайну Martin Architects.
Інформаційні технології та програмування	19	18%	SoftServe; Room 8 Studio; ТОВ Хелсі; EPAM Ukraine; Locomotive Media Group; Luxoft; DataArt; InWeb; Nova Digital; Integrality; Innovations IT Group; Live Animations; INFORCE; PERFSOL; Yieldy.
Маркетинг, реклама та PR	10	10%	ТОВ НЕТПІК; Delta Design; ТОВ «Banda Agency»; Fedoriv Group, Postmen, HUMAN AGENCY
Мистецтво та культура	12	12%	Арт-простір Lera Litvinova gallery; Signal Event Hall; Довженко-центр; Мистецький арсенал; Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара»; Культурна платформа «Острів»; Музей сучасного мистецтва Одеси; Національний центр «Український Дім»
Медіа та видавнича діяльність	6	6%	ТОВ «КОНТИНЕНТ ТВ»; Інтернет-видання «Українська правда»; Видавництво «Книголав»; The Ukrainians Media; Видавництво Yakaboo Publishing
Освіта, наука та дослідження	20	19%	Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана; Західноукраїнський національний університет; Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського; Львівський національний університет імені Івана Франка;

Закінчення таблиці И.2

1	2	3	4
Освіта, наука та дослідження			Київський національний університет ім. Шевченка; Національний університет «Львівська політехніка»; Київський національний університет технологій та дизайну; Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Київський національний університет культури і мистецтв; Міжрегіональна Академія управління персоналом; Ужгородський національний університет; Інститут економіки та прогнозування НАН України; ACE School
Рітейл	1	1%	4PARTY
Сфера послуг	12	12%	The HOUSE quest&party; Розважальний квестовий простір Pastka; Ingame; Voice of space; TeamMaster; KPMG Ukraine

Розподіл респондентів за професійним статусом:

- Керівник підприємства, організації, установи (в т.ч. ФОП з найманими працівниками): 23 особи (22%);
- Керівник проєкту або напряму діяльності: 22 особи (21%);
- Керівник структурного підрозділу (відділу, департаменту, управління): 20 осіб (20%);
- Консультант або незалежний експерт: 4 особи (4%);
- Спеціаліст (працівник без керівних функцій): 5 осіб (5%);
- Науково-педагогічний працівник (викладач, науковець, дослідник): 18 осіб (18%);
- Підприємець (самозайнята особа, фрилансер, в т.ч. ФОП без найманих працівників): 8 осіб (8%);
- Художній керівник, керівник творчого об’єднання: 2 особи (2%).

Додаток І

Додана вартість креативного сектору України: статистичні дані та результати авторських розрахунків

Таблиця І.1

Додана вартість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, млрд грн

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік											
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
13.91	0,012	0,067	0,159	0,227	0,059	0,072	0,084[1]	0,032[1]	0,032[1]	0,032[1]	0,033[1]	0,279
13.93	0,107	0,184	0,126	0,089	0,009	0,294	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
16.29	0,273	0,507	0,388	0,544	0,956	1,012	1,144	1,137	1,641	1,653	1,576	1,471
18.2	0,206	0,013	0,007	0,030	0,038	0,016	0,029[2]	0,043	0,041	0,006	0,023	0,015
23.1	1,149	1,213	1,606	2,202	3,070	4,186	5,539	6,033	5,800	4,710	6,713	5,090
23.4	0,285	0,315	0,368	0,355	0,437	0,561	0,540	0,612	0,637	0,236	0,379	0,540
32.12	0,245	0,188	0,186	0,223	0,293	0,759	0,346	0,372	0,384	0,196	0,315[3]	0,435
32.13	0,004	0,004	0,004	0,007	0,013	0,016	0,048	0,034[4]	0,019	0,007	0,144	0,219
32.2	0,004	0,006	0,010	0,006	0,009	0,009	0,009[5]	0,009	0,027	0,000[6]	0,000[6]	0,020
47.61	0,131	0,268	0,080	0,186	0,153	0,166	0,188	0,220	0,413	0,307	0,476	0,664
47.62	0,437	0,318	0,300	0,317	0,295	0,353	0,484	0,462	0,381	0,133	0,189	0,146
58.11	0,478	0,470	0,295	0,464	0,560	0,622	1,070	0,915	1,015	1,003	2,005	2,327
58.12	0,007	0,011	0,004	0,010	0,013	0,012	0,019	0,012	0,016	0,005	0,011	0,016
58.13	0,732	0,560	0,615	0,569	0,626	0,659	0,749	0,596	0,620	0,334	0,278	0,355
58.14	0,679	0,833	0,884	0,703	0,630	0,730	0,786	0,582	0,812	0,452	0,420	0,472
58.19	0,383	0,372	0,393	0,493	0,594	0,738	0,644	0,622	0,849	0,471	0,580	0,654
58.21	0,045	0,064	0,075	0,094	0,253	0,266	0,277	0,447	0,592	0,268	0,350[7]	0,625
58.29	0,554	0,441	0,540	1,024	1,431	1,304	1,504	1,683	2,288	1,362	1,984[8]	1,810
59.11	0,644	1,038	0,823	1,626	2,367	2,987	4,745	5,496	6,444	2,143	3,065	2,559
59.12	0,037	0,023	0,031	0,048	0,078	0,128	0,159	0,135	0,249	0,055	0,086	0,086
59.13	0,171	0,221	0,286	0,511	0,451	0,741	1,171	0,737	0,793	0,889	0,757	0,762
59.14	0,379	0,428	0,522	0,812	1,137	2,094	2,532	0,752	1,612	0,766	1,412	1,115
59.2	0,037	0,045	0,038	0,072	0,098	0,110	0,131	0,145	0,142	0,078	0,107	0,156
60.1	0,099	0,221	0,167	0,206	0,227	0,134	0,291	0,268	0,239	0,129	0,449[9]	0,503

Продовження таблиці І.1

60.2	3,703	4,284	4,058	5,019	9,630	8,086	10,783	9,782	8,650	3,140	5,746	6,767
62.01	6,476	9,760	11,578	20,377	32,687	39,354	49,858	66,265	101,26	58,318	65,750[10]	96,641
62.02	2,951	2,614	3,194	5,709	7,600	9,441	12,083	12,640	16,745	7,119	8,363	10,224
62.03	0,054	0,101	0,101	0,149	0,250	0,335	0,779	0,685	0,824	0,415	0,428	0,620
62.09	0,785	1,045	1,715	1,862	2,548	2,386	3,125	3,746	5,639	2,153	5,201[11]	5,405
63	2,997	3,581	4,467	7,590	10,581	15,532	20,255	23,032	32,155	17,149	37,054	40,303
63.91	0,049	0,053	0,068	0,081	0,142	0,138	0,207	0,262	0,346	0,154	0,222	0,100
70.21	0,202	0,177	0,232	0,254	0,318	0,419	0,507	0,488	0,602	0,189	0,291	0,217
70.22	3,859	2,972	2,484	3,155	7,915	8,243	11,225	12,651	17,325	11,937	8,013	8,860
71.11	1,475	1,636	1,281	2,548	2,454	3,206	4,068	3,763	4,855	1,631	2,330	2,286
72.1	4,939	4,140	5,088	12,665	7,093	9,739	12,970	12,454	16,698	9,969	14,623	18,413
72.2	0,053	0,065	0,057	0,104	0,104	2,652	0,250	0,238	0,286	0,111	0,147	0,605
73.11	5,607	5,382	5,335	8,837	12,255	13,902	14,510	14,812	19,100	7,667	12,821	16,368
73.12	4,008	2,944	1,950	3,284	4,129	3,685	4,729	4,762	9,591	1,225	2,993	1,515
73.2	2,349	2,383	2,101	2,816	3,961	4,189	5,225	6,222	7,040	3,271	3,571	2,786
74.1	0,216	0,187	0,235	0,394	0,674	0,921	1,406	1,966	2,927	0,644	0,650[12]	0,800[19]
74.2	0,258	0,164	0,187	0,223	0,373	0,458	0,505	0,508	0,706	0,039	0,080[13]	0,080[19]
74.3	0,205	0,189	0,216	0,328	0,514	0,632	0,723	0,815	1,073	0,108	0,153	0,171
77.40	0,241	0,349	0,323	0,488	0,707	0,421	1,163[14]	1,370	2,369	3,347	2,330[15]	3,648[20]
85	1,513	1,357	1,478	2,123	2,859	3,836	5,736	6,206	8,853	3,446	4,781	5,597
85.52	0,028	0,028	0,035	0,058	0,099	0,149	0,212[16]	0,202	0,327	0,012	0,014	0,164
90.01	0,892	0,651	0,759	0,668	1,442	1,759	2,031	1,906	1,217	0,989	1,485	1,486
90.02	0,087	0,086	0,096	0,144	0,249	0,305	0,405	0,357	0,412	0,101	0,093	0,256
90.03	0,024	0,037	0,043	0,091	0,141	0,254	0,356	0,471	0,732	0,008	0,009	0,026
90.04	0,069	0,039	0,091	0,107	0,150	0,185	0,217	0,205	0,170	0,108	0,121	0,072
91	0,065	0,047	0,061	0,097	0,174	0,200	0,204[17]	0,280[18]	0,233	0,206	0,258	0,322
91.01	0,024	0,026	0,029	0,041	0,064	0,084	0,070	0,137	0,113	0,119	0,137	0,166
91.02	0,018	0,017	0,026	0,031	0,069	0,070	0,084	0,063	0,060	0,020	0,054	0,065

Джерело: складено автором на основі [166]

[1] Оцінка обсягу ДВ за 2019-2023 рр. зроблена на основі наявних даних в розрізі регіонів. Дана оцінка, вірогідно, є заниженою.

[2] Для визначення показника за 2019 р. було обрано середнє значення для даних за 2018 та 2020 роки.

[3] ВДВ за загальним КВЕД 32.1 зріс у 2,1 рази в порівнянні з 2022 роком. При цьому, доля КВЕД 32.12 в складі КВЕД 32.1 поступово зменшувалася, а доля КВЕД 32.13 – зростала, сягнувши 27,8% у 2023 р. Доля КВЕД 32.11 та 32.13 у

2021-2022 рр. коливалася в діапазоні 7-20% від загального показника. Оцінка внеску КВЕД 32.12 у 2023 р. обрана на рівні 60% від загального показника ВДВ по КВЕД 32.1, який у 2023 р. становив 520,5 млн грн.

[4] Для визначення показника за 2020 р. було обрано середнє значення для даних за 2019 та 2021 роки. Дане значення наближене до значення, отриманого при побудові поліноміальної апроксимуючої функції $y=0,0015*x^2-0,0107*x+0,021$

[5] Для визначення показника за 2019 р. було обрано середнє значення для даних за 2018 та 2020 роки.

[6] При визначенні значення показника за 2022-2023 рр., за відсутності об'єктивних даних, було застосовано нульове наближення.

[7] Дані по Україні за 2023 р. відсутні. ВДВ по КВЕД 58.21 по м.Києву за 2023 р. склала 350,6 млн грн. Враховуючи, що у попередньому 2022 р. ВДВ по м.Києву склала 90% від загальноукраїнського рівня, визначаємо для 2023 р. оціночне значення у 0,35 млрд грн. як нижню оціночну границю можливого діапазону у 0,35-0,42 млрд.грн.

[8] Наявні статистичні дані в розрізі регіонів сумарно дають показник в 1,34 млрд.грн. ВДВ за 2023 р. З них по Києву – 1,29 млрд грн. (+50% до значень 2022 р.) Загальний обсяг доданої вартості по КВЕД 58.2 Видання програмного забезпечення у 2023 р. склав 2,334 млрд грн. Ці дані свідчать про стрімке відновлення галузі. Розрахунок значення за 2023 р. для КВЕД 58.29 здійснено на основі загального обсягу ДВ по КВЕД 58.2 і розрахункового значення по КВЕД 58.21

[9] Наявні статистичні дані в розрізі регіонів сумарно дають значення показника в 449 млн грн. і охоплюють більшість значущих регіонів, включно з м.Київ. Ці дані було взято у якості оцінки показника за 2023 р.

[10] Наявні статистичні дані в розрізі регіонів сумарно дають показник в 65,75 млрд грн. і охоплюють більшість значущих регіонів, включно з м.Київ. Ці дані було взято у якості оцінки показника за 2023 р.

[11] Наявні статистичні дані в розрізі регіонів сумарно дають показник в 5,135 млрд грн., в тому числі м. Київ – 2,39 млрд грн. (+50% до показника 2022 р.). Проте, по більшості областей присутні дані лише по ВДВ в розрізі ФОП. Це означає, що оцінка в 5,14 млрд грн. є заниженою і відповідає нижній границі діапазону 5,14-6,8 млрд грн., який визначено через екстраполяцію тенденцій та

даних за минулі періоди. При розрахунках використовуємо оцінку значення за 2023 р., складену на основі математичної моделі, вираженої у вигляді експоненційної функції y=0,9016*EXP(0,1593*11) (R^2=0,75)

[12] Наявні статистичні дані в розрізі регіонів сумарно дають показник в 650 млн грн. і охоплюють більшість значущих регіонів, включно з м.Київ. Ці дані було взято у якості оцінки показника за 2023 р.

[13] Наявні статистичні дані в розрізі регіонів сумарно дають показник в 79 млн грн. і охоплюють більшість значущих регіонів, включно з м.Київ (35 млн грн.). Ці дані було взято у якості оцінки показника за 2023 р.

[14] Оцінка значення за 2019 р. складена на основі математичної моделі, вираженої у вигляді поліноміальної функції y=0,0598*x^2-0,3609*x+0,7588 (R^2=0,95)

[15] Об'ємні дані за 2023 рік відсутні. Часткові дані в розрізі регіонів показують обсяг у 698 млн грн. За 2018-2022 роки доля доступних даних в розрізі регіонів відносно загальних обсягів ДВ по Україні коливалася в рамках 23-38%. Водночас обсяг ДВ по КВЕД 77.40 для м.Києва зменшився з 1,04 млрд грн. у 2022 р. до 0,39 млрд грн. у 2023 р. Наявні дані не дають підстав вважати, що додана вартість продовжила збільшуватися у 2023 році згідно раніше побудованої моделі. На підставі наявних даних автор оцінює обсяг ДВ по КВЕД 77.40 у 2023 р. на рівні 2,33 млрд грн. (якщо враховувати, що доступні дані щодо 698 млрд грн. складають близько 30% загального обсягу ДВ по Україні). Така оцінка відповідатиме зміненій математичній моделі y=0,0301*x^2-0,0818*x+0,2956 (R^2=0,85).

[16] Наявні статистичні дані в розрізі регіонів сумарно дають показник в 212 млн грн. і охоплюють більшість значущих регіонів, включно з м.Київ (78,4 млн грн.). Ці дані було взято у якості оцінки показника за 2023 р.

[17] Оцінка значення за 2019 р. складена на основі математичної моделі (яка включала оціночні дані за 2020 р.), вираженої у вигляді поліноміальної функції y=-0,0019*x^2+0,0453*x-0,0196 (R^2=0,85)

[18] Наявні статистичні дані в розрізі регіонів сумарно дають показник в 279,8 млн грн. і охоплюють більшість значущих регіонів, включно з м.Київ. Ці дані було взято у якості оцінки показника за 2020 р.

[19] За 2024 рік доступні дані по КВЕД 74, 74.3, 74.9. Сумарний показник доданої вартості по КВЕД 74.1 та 74.2 може бути розрахований, як додана вартість по батьківському КВЕД 74 за вирахуванням показників по КВЕД 74.3 та 74.9 і складає 0,988 млрд грн. Аналізуючі тенденції співвідношення доданої вартості підприємств та організацій з КВЕД 74.1 та 74.2 за попередні 5 років, виводимо середнє співвідношення 1 до 7,1 на користь діяльності з дизайну (КВЕД 74.1). Розрахунки на основі даної пропорції дають можливість оцінити ДВ СГ у 2024 р. на рівні 0,866 млрд грн для КВЕД 74.1 та на рівні 0,122 млрд грн для КВЕД 74.2.

[20] Оцінка значення за 2024 р. складена на основі математичної моделі, вираженої у вигляді поліноміальної функції $y=0{,}0301*x^2-0{,}0818*x+0{,}2956$.

Таблиця І.2

Валова додана вартість підприємств та організацій креативного сектору за різними методологічними підходами у номінальних цінах, млрд грн

Показник	Рік											
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ВДВ СГ $КІ_{КМУ}$	30,8	33,3	34,3	55,2	81,9	97,0	117,5	132,4	185,3	89,9	113,3	150,2
ВДВ СГ $КІ_{DCMS}$	30,7	33,1	34,2	55,0	81,6	94,2	117,0	131,9	184,6	89,6	112,8	149,3
ВДВ СГ $КВД_{А}$	36,4	37,9	40,4	68,1	93,5	111,6	138,2	156,6	215,0	112,2	135,3	179,0
ВДВ СГ $КТП_{UNCTAD}$	44,6	47,5	50,9	84,4	111,6	135,8	168,3	187,8	258,1	133,0	185,5	229,4
Валова додана вартість суб'єктів господарювання, загалом по економіці	1109	1377	1513	1917	2357	2641	3121	3295	4594	3948	4839	4704

Джерело: складено автором на основі [47; 48; 55; 104; 166].

Таблиця І.3

Валова додана вартість креативного сектору та суб'єктів господарювання загалом, у порівнянних цінах 2013 р.*, млрд грн

Рік	Валова додана вартість підприємств та організацій креативного сектору	Валова додана вартість суб'єктів господарювання, загалом
2013	36,35	1109,2
2014	32,84	1193,1
2015	26,12	979,2
2016	37,82	1064,7
2017	42,55	1074
2018	44,06	1043,8
2019	49,89	1128,7
2020	51,57	1086,1
2021	57,16	1223,3
2022	21,98	773,5
2023	22,19	794
2024	26,65	699,9

Джерело: складено автором на основі [47; 48; 55; 104; 166; 167; 175].

Таблиця І.4

Частка ВДВ креативного сектору економіки, визначеного за різними методологічними підходами, % від ВДВ суб'єктів господарювання

Методологічний підхід	Рік											
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
$КІ_{КМУ}$	2,78	2,42	2,27	2,88	3,47	3,67	3,76	4,02	4,03	2,28	2,34	3,10
$КІ_{DCMS}$	2,77	2,41	2,26	2,87	3,46	3,57	3,75	4,00	4,02	2,27	2,33	3,09
$КВД_{A}$	3,28	2,75	2,67	3,55	3,96	4,22	4,42	4,75	4,67	2,84	2,80	3,81
$КТП_{UNCTAD}$	4,02	3,45	3,36	4,40	4,74	5,14	5,39	5,70	5,62	3,37	3,83	4,74

Джерело: складено автором на основі [47; 48; 55; 104; 166].

* Показники доданої вартості приведено до порівнянних цін 2013 року на основі індексу-дефлятора валової доданої вартості в основних цінах [167].

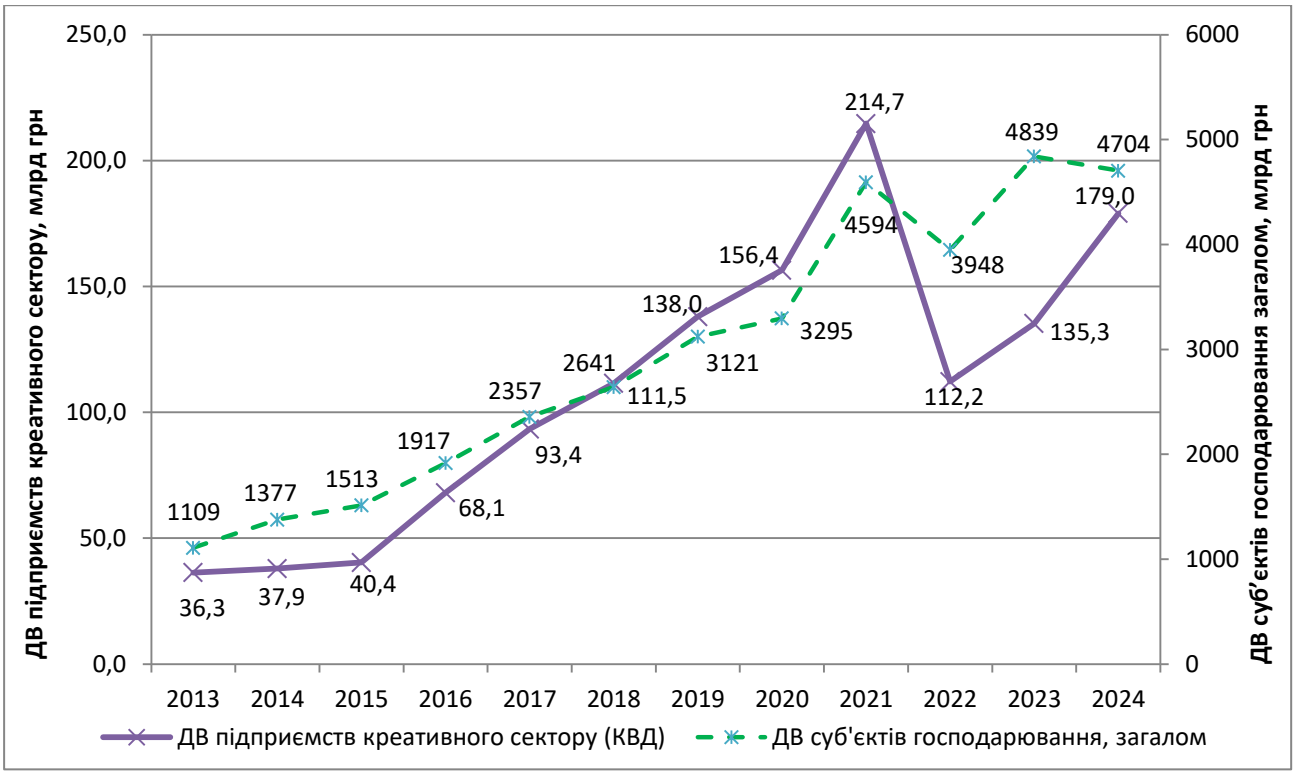

Рисунок І.1. Додана вартість підприємств креативного сектору та суб'єктів господарювання загалом у номінальних цінах

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Таблиця І.5

Галузі-лідери креативного сектору з доданої вартості суб'єктів господарювання, млрд грн

КВЕД	Рік											
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
62.01	6,48	9,76	11,58	20,38	32,69	39,35	49,86	66,27	101,26	58,32	65,75	96,64
72.1	4,94	4,14	5,09	12,67	7,09	9,74	12,97	12,45	16,70	9,97	14,62	18,41
73.11	5,61	5,38	5,34	8,84	12,25	13,90	14,51	14,81	19,10	7,67	12,82	16,37
62.02	2,95	2,61	3,19	5,71	7,60	9,44	12,08	12,64	16,74	7,12	8,36	10,22
70.22	3,86	2,97	2,48	3,16	7,92	8,24	11,22	12,65	17,33	11,94	8,01	8,86
60.2	3,70	4,28	4,06	5,02	9,63	8,09	10,78	9,78	8,65	3,14	5,75	6,77
85	1,51	1,36	1,48	2,12	2,86	3,84	5,74	6,21	8,85	3,45	4,78	5,60
59.11	0,64	1,04	0,82	1,63	2,37	2,99	4,74	5,50	6,44	2,14	3,06	2,56
77.40	0,24	0,35	0,32	0,49	0,71	0,42	1,16	1,37	2,37	3,35	2,33	2,33
71.11	1,48	1,64	1,28	2,55	2,45	3,21	4,07	3,76	4,85	1,63	2,33	2,29
58.11	0,48	0,47	0,30	0,46	0,56	0,62	1,07	0,91	1,01	1,00	2,01	2,33
58.29	0,55	0,44	0,54	1,02	1,43	1,30	1,50	1,68	2,29	1,36	1,98	1,81
90.01	0,89	0,65	0,76	0,67	1,44	1,76	2,03	1,91	1,22	0,99	1,49	1,49

Джерело: складено автором на основі [166].

Розшифровка кодів згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010 (КВЕД):

62.01 – комп'ютерне програмування;

72.1 – дослідження й експериментальні розробки у сфері природничих і технічних наук;

73.11 – рекламні агентства;

62.02 – консультування з питань інформатизації;

70.22 – консультування з питань комерційної діяльності й керування;

60.2 – діяльність у сфері телевізійного мовлення;

85 – освіта;

59.11 – виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм;

77.40 – лізинг інтелектуальної власності та подібних продуктів, крім творів, захищених авторськими правами;

71.11 – діяльність у сфері архітектури;

58.11 – видання книг;

58.29 – видання іншого програмного забезпечення;

90.01 – театральна та концертна діяльність.

Таблиця І.6

Приріст валової доданої вартості суб'єктів господарювання креативного сектору (у порівнянних цінах 2013 року), % до попереднього року

Показник	Рік										
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Приріст ВДВ підприємств в $КВД_А$	-9,6	-20,5	44,8	12,5	3,6	13,2	3,4	10,9	-61,5	1,0	20,1
Приріст ВДВ суб'єктів господарювання	7,6	-17,9	8,7	0,9	-2,8	8,1	-3,8	12,6	-36,8	2,7	-11,9

Джерело: складено автором на основі [47; 48; 55; 104; 166; 167].

Таблиця І.7

Галузі-лідери креативного сектору з доданої вартості суб'єктів господарювання, млрд грн

Вид діяльності	Роки						% від ВДВ $КВД_А$
	2014	2018	2021	2022	2023	2024	
Комп’ютерне програмування	9,76	39,35	101,26	58,32	65,75	96,64	54,0%
ДіР у природничих і технічних науках	4,14	9,74	16,70	9,97	14,62	18,41	10,3%
Рекламні агентства	5,38	13,90	19,10	7,67	12,82	16,37	9,1%
Консультування з інформатизації	2,61	9,44	16,74	7,12	8,36	10,22	5,7%
Консультування з комерційної діяльності й керування	2,97	8,24	17,33	11,94	8,01	8,86	5,0%
Телевізійне мовлення	4,28	8,09	8,65	3,14	5,75	6,77	3,8%
Освіта	1,36	3,84	8,85	3,45	4,78	5,60	3,1%
Кіно- і відеовиробництво	1,04	2,99	6,44	2,14	3,06	2,56	1,4%
Архітектурна діяльність	1,64	3,21	4,85	1,63	2,33	2,29	1,3%
Видання книг	0,47	0,62	1,01	1,00	2,01	2,33	1,3%
Видання іншого програмного забезпечення	0,44	1,30	2,29	1,36	1,98	1,81	1,0%
Театральна та концертна діяльність	0,65	1,76	1,22	0,99	1,49	1,49	0,8%

Джерело: складено автором на основі [166]

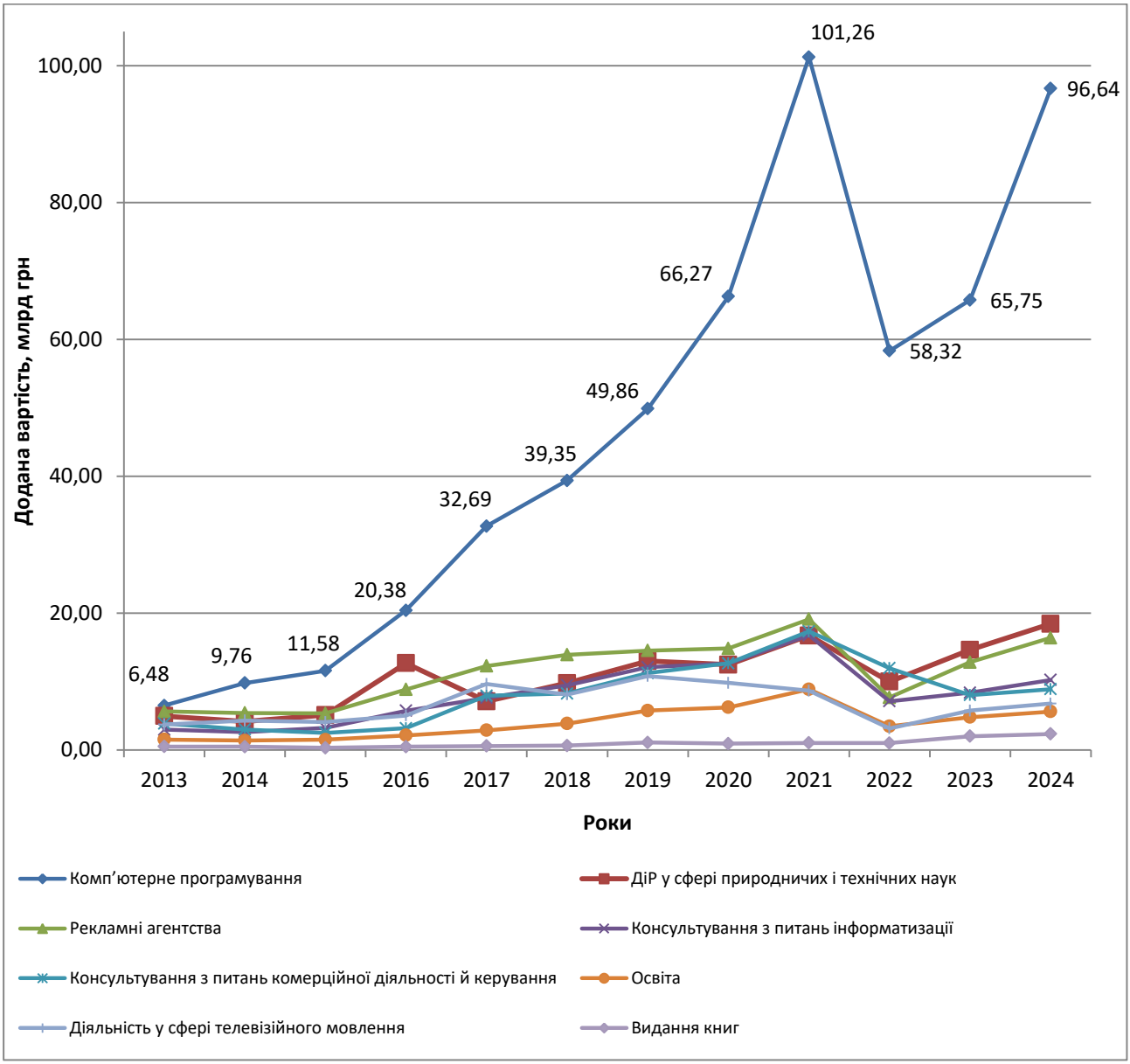

Рисунок І.2. Галузі-лідери креативного сектору за показником доданої вартості суб'єктів господарювання

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Додаток К

Капітальні інвестиції підприємств креативного сектору України: статистичні дані та результати авторських розрахунків

Таблиця К.1

Капітальні інвестиції підприємств за видами економічної діяльності у 2012-2017 рр., тис. грн

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
13.91	750	22130	27729	0[1]	366[2]	2713[2]
13.93	10516	48173	60658	0	0	0
16.29	50942	142258	57024	63334	77668	109270
18.2	701	54082	98	317	2257	4724
23.1	702894	803355	354437	435417	822298	925276
23.4	40683	131475	32104	46525	46192	134101
32.12	17300	10194	8130	25544	9013	12251
32.13	10	0[6]	0[6]	0[6]	0[6]	0[6]
32.2	57	401	127	148	195	70[7]
47.61	4747	5611	3310	1943	3363	4640
47.62	8911	6721	1226	5143	3837	1654
58.11	22030	14243	15098	11264	30759	34858
58.12	462	0[11]	0[11]	0[11]	0[11]	2542
58.13	94378	80944	20972	17060	28865	16905
58.14	26727	18146	21531	14561	21174	17129
58.19	29723	24718	17443	11528	18283	13181
58.21	75[12]	0[12]	32	149	0[13]	3150[12]
58.29	22334	3373	0[15]	85961	58356[16]	15835
59.11	103244	210937	61371	99562	224892	414721
59.12	201	2856	23[18]	650	3600[19]	2183
59.13	17954	628	33551	23189	32351[19]	15639
59.14	130991	108945	117613	117885	329094	180558
59.2	11966	0[11]	0[11]	0[11]	336	610
60.1	5438	6207	4061[21]	49010	32187	50519
60.2	1954062	1857927	1545569	1819206	2255693	2697253
62.01	184174	300780	302786	529680	1382616	1088569
62.02	276613	72505	80534	95444	107486	161980
62.03	381	1118	2390	4421	2234	2735
62.09	27753	11471	48252	47641	35841	59154
63	181145	235191	250341	437524	492944	1101934
63.91	1301	1049	3874	1968	2179	4222
70.21	211	8239	12009[25]	4793[26]	8437[26]	17930

Продовження таблиці К.1.

70.22	259648	261247	365130	354940	140091	223549
71.11	96870	168547	29770	124585	83502	122776
72.1	233148	260150	206450	435573	436398	614855
72.2	1966	529	3218	777	784	171
73.11	253266	170778	98479	131141	301988	766712
73.12	43145	41048	14608	11584	23408	36119
73.2	113889	151803	18955	22390	145028	104224
74.1	1445	964 [29]	267	21	258	3114
74.2	3618	593	413	40 [30]	170 [30]	354 [30]
74.3	561	383	1210	2029	3102	1915
77.40	5251	16889	26659	9593	21946	42184
85	192749	121818	121774	110576	188925	436868
85.52	283	0 [34]	0 [34]	741	11	0 [34]
90	52727	21734	10694	16974	46024	107148
90.01	20849	14646	5761	11258	17267	69165
90.02	2221	3065	2332	2711	14871	17160 [36]
90.03	2624	0 [38]	0 [38]	0 [38]	20	52
90.04	27033	4023	2601 [39]	3005	13866	20771
91	56705	10594	2651	6396	2344 [42]	36455 [42]
91.01	26709	143	534 [44]	925	403	21419
91.02	24446	16423 [45]	10700 [45]	3757	1899 [46]	3204 [47]

Джерело: складено автором на основі [168, 169, 170].

Таблиця К.2

Капітальні інвестиції підприємств за видами економічної діяльності у 2018-2024 рр., тис. грн

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
13.91	1730 [2]	914 [2]	1981 [2]	0 [1]	0 [1]	0 [1]	13099
13.93	0	0	0	0	0	0	0
16.29	255832	225768	123780	91447	99350	216828	254353
18.2	34	8 [3]	0 [4]	0 [4]	0 [4]	0 [4]	0 [4]
23.1	1902930	2568182	1058917	1221504	884221	2429455	1837647
23.4	322466	117961	54275	108350	43287	102399	90225
32.12	17389	16261	14736	14640	135534	24583 [5]	12883
32.13	0 [6]	0 [6]	0 [6]	0 [6]	0 [6]	0 [6]	0 [6]
32.2	192 [7]	377 [7]	586	344	1303,5 [8]	2112 [8]	498
47.61	3746	5666	2628	688	4585	3951 [9]	22627
47.62	6969	561	3111 [10]	5661 [10]	8211	423	7258

Продовження таблиці К.2.

58.11	30931	34964	25144	34153	28365	19305	42796
58.12	479	2960	0 [11]	0 [11]	0 [11]	42	0 [11]
58.13	12314	39219	14419	11170	8432	9698	14931
58.14	17408	11399	10170	20751	20243	11397	14754
58.19	22379	17482	10135	24271	5651	19271	59881
58.21	4987 [12]	8431	4421 [12]	11706	8804	17738 [14]	17482
58.29	68300	34254	22231	75290	77498	108963 [17]	60404
59.11	627103	789820	402448	648312	451853	1270581	810322
59.12	4023	6068	4215 [20]	3233	6062	5594	336
59.13	45626	13843	141670	42126	128489	79752	3732
59.14	319120	614758	193375	197709	70503	68002	113239
59.2	72	0 [11]	0 [11]	7075	0 [11]	0 [11]	131
60.1	16767	7897 [21]	8246 [21]	10923	19951	13040 [22]	15609
60.2	3556195	4245203	4299467	5128818	1383273	1217093	1172385
62.01	1714845	1838813	1712159	1997860	1415215	1709542 [23]	3145257
62.02	317106	259083	214947	514882	345181	338100	613376
62.03	363602	441825	284317	556409	48987	577611	923921
62.09	85869	88171	72357	107600	236031	388687 [24]	79833
63	1167643	1041229	636717	1224976	1009524	1068514	1178099
63.91	6782	3116	112	31	1988	16054	1602
70.21	13820	9146	4139	8609	1045	2271	1234
70.22	188675	207655	292795	334178	143492	306619	451617
71.11	177860	202322	42392	106148	24575	94283	219912
72.1	962689 [27]	1002074	1604034	1101538	1159530	1791295	1671108
72.2	9858 [28]	20052	10722	17998	8361	20129	88612
73.11	598900	509774	258117	616664	235944	379197	397066
73.12	52075	49113	44191	28982	12181	24757	10840
73.2	482337	483545	317583	599730	284696	371472	76325
74.1	11476 [29]	35333	96 [29]	5322 [29]	2082	6096 [29]	9493 [48]
74.2	1883	486	544	788	307	531 [31]	1140 [48]
74.3	1439	2123	621	735 [32]	735	1066	1111
77.40	108042	147913	163506	135281	102311	155412 [33]	166683 [33]
85	497184	362635	312568	381426	178118	144245	502890
85.52	0 [34]	72810	0 [34]	0 [34]	6667	0 [34]	0 [34]
90 [35]	183693	228337	55603	130509	86897	435258	109929
90.01	131638	175143	37044	100892	15107	56667	82986
90.02	28383 [36]	39195 [36]	1275 [36]	20206 [36]	61722 [37]	35236 [37]	23597
90.03	0 [38]	0 [38]	0 [38]	616	0 [38]	0 [38]	0 [38]
90.04	23672	13999	17284	8795	10068 [40]	0 [41]	3346
91	97997 [43]	70192 [43]	38053 [42]	89805	27759	19190	39273
91.01	14397	25866	7146	7990	7365	3728	16371
91.02	1963 [46]	5195	1207	49284	10225	5398	6670

Джерело: складено автором на основі [168, 169, 170].

[1] Через відсутність даних та відносно не значну інвестиційну діяльність галузі вцілому, для 2015, 2021-2023 рр. застосовано метод нульового наближення.

[2] Для 2016-2020 років значення ряду заповнено на основі даних щодо інвестиційної діяльності малих та мікропідприємств з КВЕД 13.91.

[3] Заповнено на основі доступних даних по результатам діяльності мікропідприємств, на основі звіту по капітальних інвестиціях підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства.

[4] Дані відсутні, застосовано метод нульового наближення.

[5] Капітальні інвестиції по загальному КВЕД 32.1 у 2023 році склали 25877 млрд грн. У 2022 році внесок КВЕД 32.12 у загальний КВЕД 32.1 перевищив 96%, у 2021 році – склав трохи більше 94% за наявними даними. Припускаючи збереження даної тенденції у 2023 році, оцінимо обсяг капітальних інвестицій підприємств по КВЕД 32.12 у 25877*0,95=24583 млрд грн.

[6] Дані відсутні, застосовано метод нульового наближення.

[7] Аналіз показника інвестицій підприємств по КВЕД 32.2 в розрізі великих, середніх та малих підприємств показав, що весь внесок в рамках даного показника роблять малі та мікропідприємства, що говорить про занепад даної галузі. На основі доступних часткових даних, було змодельовано значення для 2017-2019, 2022 рр. на основі поліноміальної функції:

$y = 31{,}002*x^2-280{,}29*x+635{,}28$ ($R^2 = 0{,}8318$)

[8] Заповнено на основі наявних даних щодо інвестицій мікропідприємств у 2023 р.

[9] Оскільки досліджуваний часовий ряд капітальних інвестицій не демонструє статистично значущого тренду, а побудовані апроксимаційні моделі мають недостатню пояснювальну здатність (низьке значення R^2), для оцінювання пропущеного значення за 2023 рік застосовано метод простої ковзної середньої з вікном 3. Дані за 2023 рік було розраховано за формулою:

$y = (2628+688+4585)/3$

Отримане значення корелюється з припущенням щодо зменшення капітальних інвестицій даної галузі у 2023 році, як це відбувалося у 2014-2015 роках. Водночас спад не є кардинальним, адже через внутрішню релокацію підприємства мали необхідність облаштовувати книгарні на нових місцях.

[10] Через відсутність достовірних даних, в тому числі в розрізі інвестицій в залежності від розмірів підприємств, а також не можливість побудови апроксимуючої функції з достатнім рівнем достовірності, значення за 2020-2021 рр. було заповнено на основі лінійної апроксимуючої функції, побудованої на основі наявних даних за 2019 та 2022 рр. Додамо, що автору не вдалося знайти жодних даних щодо занепаду галузі в період 2020-2021 рр., тож припущення щодо поступового росту капітальних інвестицій до значення 2022 року вважаємо досить реалістичним.

[11] Через відсутність прямих чи опопсередкованих даних, малі обсяги інвестицій в інші роки, значення за які відомі, а також не можливість побудувати достовірну апроксимуючу функцію, було прийнято рішення застосування до пропущених значень ряду методу нульового наближення.

[12] Значення за 2012, 2013, 2017, 2018, 2020 роки розраховано на основі наявних даних по капітальним інвестиціям за відповідний рік для КВЕД 58.2 і КВЕД 58.29.

[13] Дані за 2016 рік відсутні – застосовано метод нульового наближення.

[14] Доля капітальних інвестицій для підприємств з КВЕД 58.21 у складі КВЕД 58.2 за період 2017-2022 рр в середньому складала 14%. Враховуючи розвиток ігрових студій у 2023-2024 роках, в тому числі підготовку до таких значних релізів, як S.T.A.L.K.E.R. 2: Heart of Chornobyl (розробник і видавець GSC Game World, реліз у 2024 р.) та Sherlock Holmes: The Awakened (розробник Frogwares, реліз у 2023 році), автор вважає досить обгрунтованим екстраполяцію долі КВЕД 58.21 у розмірі 14% від обсягів по КВЕД 58.2 на 2023 рік.

[15] Через відсутність даних та загальний занепад галузі у стресовому 2014 році, до значення ряду за 2014 рік застосовано метод нульового наближення.

[16] Для визначення орієнтованої оцінки обсягу капітальних інвестицій за КВЕД 58.29 було побудовано поліноміальну апроксимуючу функцію на основі даних за 2015-2022 рр.

$y = 3740*x^2-33695*x+110786$ ($R^2= 0,66$)

[17] Значення розраховане на основі наявних даних щодо обсягу капітальних інвестицій по КВЕД 58.2 та розрахункового показника по КВЕД 58.21 за 2023 рік.

[18] Розраховано на основі даних по КВЕД 59.1, 59.11, 59.13, 59.14.

[19] За 2016 рік доступні дані по КВЕД 59.1, 59.11, 59.14. Сума інвестицій по КВЕД 59.12 та 59.13 сумарно може бути розрахована, як обсяг капітальних інвестицій по більш загальному КВЕД 59.1 за вирахуванням інвестицій по КВЕД 59.11 та 59.14 і складає 35,951 млн грн. Аналізуючі тенденції співвідношення інвестицій по КВЕД 59.12 та 59.13 за інші роки, можемо зробити висновок, що всередньому інвестиції по КВЕД 59.12 значно менші за КВЕД 59.13 і можуть бути оцінені (вкрай орієнтовно) на рівні 10% від їх сумарного значення.

[20] Розраховано на основі даних по КВЕД 59.1, 59.11, 59.13, 59.14.

[21] Розраховано на основі даних щодо обсягів капітальних інвестицій по загальному КВЕД 60 та КВЕД 60.2.

[22] Дані за 2023 рік відсутні. Враховуючі тенденції «суміжного» КВЕД 60.2, можемо припустити, що інвестиції підприємств по КВЕД 60.1 у 2023 р. мали нисхідну динаміку. Для розрахунку значення за 2023 рік було застосовано метод простої ковзної середньої з вікном 3.

[23] Значення за 2023 рік змодельоване на основі поліноміальної функції:

$y = -20054*x^2+423573*x-485558$ ($R^2= 0,86$)

[24] Значення за 2023 рік змодельоване на основі поліноміальної функції:

$y = 4284,8*x^2-25630*x+79236$ ($R^2= 0,88$)

[25] Розраховано на основі наявних даних по КВЕД 70.2, 70.22.

[26] Дані за 2015-2016 роки присутні лише в розрізі діяльності мікропідприємств. Саме ці дані було внесено в якості значень ряду у відповідні роки, хоча, на думку автора, ці значення є заниженими.

[27] Розраховано на основі даних по КВЕД 72.19 та даних по КВЕД 72.1 в розрізі мікропідприємств.

[28] Оцінка на основі даних по загальному КВЕД 72 та розширеної оцінки по КВЕД 72.1. Розраховано по формулі y = 985071-960801*1,015

[29] Розраховано на основі даних по загальному КВЕД 74 та даних по КВЕД 74.2, 74.3, 74.9.

[30] Розраховано на основі даних по загальному КВЕД 74 та даних по КВЕД 74.1, 74.3, 74.9.

[31] Для розрахунку значення за 2023 рік було застосовано метод простої ковзної середньої з вікном 4.

[32] Розраховано на основі даних по загальному КВЕД 74 та даних по КВЕД 74.1, 74.2, 74.9.

[33] Значення за 2023-2024 роки змодельоване на основі поліноміальної функції:

$y = -330{,}82*x^2 + 19542*x - 31454$ $(R^2 = 0{,}77)$

Така оцінка збігається з загальною тенденцією до зростання інвестицій по КВЕД 77.40, яку можна оцінити на основі даних по КВЕД 77 та підкведам 77.1, 77.29, 77.3, дані по яким за 2023 рік наявні.

[34] Через відсутність прямих чи опопсередкованих даних, малі обсяги інвестицій в інші роки, значення за які відомі, а також не можливість побудувати достовірну апроксимуючу функцію, було прийнято рішення застосування до пропущених значень ряду методу нульового наближення.

[35] При підрахунку обсягу капітальних інвестицій підприємств театрально-концертної та мистецької галузі, через відсутність повних даних по КВЕД 90.01-90.04, для КІ (КМУ), КІ (DCMS), КВД та КТП (UNCTAD) будемо використовувати агреговане значення обсягу капітальних інвестицій по КВЕД 90, адже всі його підкведи входять в усі зазначені класифікації.

[36] Дані ряду для 2017-2021 рр. розраховано на основі даних по загальному КВЕД 90 та даних по КВЕД 90.01, 90.03, 90.04.

[37] Значення ряду за 2022-2023 рр. заповнено на основі даних щодо інвестиційної активності мікропідприємств. Ці дані в якості оцінки галузі в цілому, на думку автора, є значною мірою заниженими, що особливо вірогідно для 2023 року, коли загальний обсяг капітальних інвестицій по КВЕД 90 зріс до 435 млн грн. Більш повні дані по КВЕД 90.02 відсутні.

[38] Через відсутність даних, враховуючи що індивідуальна мистецька діяльність майже ніколи не потребує капітальних інвестицій, застосовано метод нульового наближення.

[39] Розраховано на основі даних по загальному КВЕД 90 та даних по КВЕД 90.01, 90.02, 90.03.

[40] Розраховано на основі даних щодо капітальних інвестицій по загальному КВЕД 90, з урахування припущень, що інвестиції по КВЕД 90.03 були нульові, а інвестиції по КВЕД 90.02 загалом дорівнювали врахованим інвестиціям по мікропідприємствам.

[41] Не застосовано жодного методу розрахунку через неможливість співставити існуючі дані та зробити логічне припущення щодо розміру капітальних інвестицій по КВЕД 90.04 у 2023 році.

[42] Для заповнення ряду даних за 2016, 2017 та 2020 роки було взято суму наявних даних по складовим КВЕД 91, а саме: КВЕДам 91.01-91.04.

[43] Для 2018-2019 років значення ряду розраховано на основі даних щодо інвестиційної діяльності малих та мікропідприємств з КВЕД 91.

[44] Для визначення показника за 2014 р. було обрано середнє значення для даних за 2013 та 2015 роки.

[45] Значення ряду для 2013-2014 рр. розраховано на основі поліноміальної функції:

$y = 662{,}33*x^2-9034{,}4*x+31842$ ($R^2= 0{,}92$),

побудованої для ряду даних за 2012-2020 роки, без врахування аномального збільшення капітальних інвестицій у 2021 році, яке вибивається з загального числового ряду.

[46] Значення ряду за 2016 та 2018 рр. розраховано на основі не повних даних щодо діяльності малих та мікропідприємств галузі.

[47] Для визначення показника за 2017 р. було обрано середнє значення для даних за 2016 та 2018 роки.

[48] За 2024 рік доступні дані по КВЕД 74, 74.3, 74.9. Сумарний показник капітальних інвестицій по КВЕД 74.1 та 74.2 може бути розрахований, як капітальні інвестиції по батьківському КВЕД 74 за вирахуванням показників по КВЕД 74.3 та 74.9 і складає 10633 тис. грн. Аналізуючі тенденції співвідношення капітальних інвестицій підприємств та організацій з КВЕД 74.1 та 74.2 за попередні 3 роки, виводимо середнє співвідношення 1 до 8,3 на користь діяльності з дизайну (КВЕД 74.1). Розрахунки на основі даної пропорції дають можливість оцінити капітальні інвестиції у 2024 р. на рівні 9493 тис. грн для КВЕД 74.1 та на рівні 1140 тис. грн для КВЕД 74.2.

Таблиця К.3

Капітальні інвестиції підприємств в поточних цінах, розраховані за різними методологічними підходами, млрд грн

Рік	Капітальні інвестиції підприємств $КІ_{КМУ}$	Капітальні інвестиції підприємств $КІ_{DCMS}$	Капітальні інвестиції підприємств $КТП_{UNCTAD}$	Капітальні інвестиції підприємств $КВД_{А}$	Капітальні інвестиції суб'єктів господарювання
2012	3,40	3,40	4,79	3,90	235,68
2013	3,14	3,14	5,02	3,64	222,67
2014	2,41	2,41	3,48	2,94	183,95
2015	3,20	3,20	4,70	3,95	218,80
2016	5,01	5,00	7,09	5,38	288,14
2017	5,81	5,81	8,91	6,85	366,12
2018	7,85	7,83	13,57	9,08	480,31
2019	9,10	9,08	15,26	9,92	533,73
2020	7,50	7,49	11,85	9,33	409,07
2021	9,72	9,70	14,89	11,26	545,22
2022	4,50	4,49	8,39	5,77	344,30
2023	5,90	5,87	13,00	7,97	520,20
2024	6,96	6,87	13,30	9,46	616,99

Джерело: складено автором на основі [47; 48; 55; 104; 166; 168; 169; 170].

Таблиця К.4

Частка креативного сектору (за різними методологічними підходами) у загальній структурі капітальних інвестицій підприємств

Рік	Капітальні інвестиції підприємств $КІ_{КМУ}$	Капітальні інвестиції підприємств $КІ_{DCMS}$	Капітальні інвестиції підприємств $КТП_{UNCTAD}$	Капітальні інвестиції підприємств $КВД_{А}$
2012	1,44%	1,44%	2,03%	1,65%
2013	1,41%	1,41%	2,25%	1,63%
2014	1,31%	1,31%	1,89%	1,60%
2015	1,46%	1,46%	2,15%	1,80%
2016	1,74%	1,74%	2,46%	1,87%
2017	1,59%	1,59%	2,43%	1,87%
2018	1,63%	1,63%	2,83%	1,89%
2019	1,71%	1,70%	2,86%	1,86%
2020	1,83%	1,83%	2,90%	2,28%
2021	1,78%	1,78%	2,73%	2,07%
2022	1,31%	1,30%	2,44%	1,67%
2023	1,13%	1,13%	2,50%	1,53%
2024	1,34%	1,32%	2,56%	1,82%

Джерело: складено автором на основі [47; 48; 55; 104; 166; 168; 169; 170].

Таблиця К.5

Капітальні інвестиції та валова додана вартість підприємств креативного сектору, млрд грн

Рік	Капітальні інвестиції підприємств креативного сектору	Валова додана вартість підприємств креативного сектору
2013	3,64	36,35
2014	2,94	37,90
2015	3,95	40,37
2016	5,38	68,09
2017	6,85	93,38
2018	9,08	111,49
2019	9,92	137,97
2020	9,33	156,43
2021	11,26	214,69
2022	5,77	112,20
2023	7,97	135,26
2024	9,46	179,12

Джерело: складено автором на основі [166; 168; 169; 170].

Додаток Л

Зайнятість у креативному секторі України: статистичні дані та результати авторських розрахунків

Таблиця Л.1

Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, у 2010-2016 рр, осіб

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
13.91	433	309	634	653	665	802	905
13.93	474	510	564	604	580	540	510
16.29	6247	6225	6202	6252	6172	6344	6696
18.2	388	295	257	1174	301	186	210
23.1	19568	18374	17529	15858	12915	11811	12555
23.4	7581	7033	7041	5623	4602	4548	4275
32.12	12525	11814	10467	8758	7284	6118	6466
32.13	296	228	191	194	232	220	218
32.2	177	134	168	118	103	85	94
47.61	7814	9024	6664	6186	5820	3838	4081
47.62	16314	13435	13832	13351	12207	10046	9664
58.11	5293	4952	5125	4945	4546	3847	3631
58.12	289	173	300	157	159	151	126
58.13	16953	17350	13093	12514	10255	8597	7382
58.14	7677	8680	8945	7825	7813	6254	5764
58.19	9533	8688	7036	6062	5375	4138	3838
58.21	1862	2059	1232	887	841	708	897
58.29	7907	6063	4470	4833	4916	4082	4060
59.11	12855	13039	6229	7394	7170	6582	8556
59.12	230	85	121	667	718	298	353
59.13	840	865	780	773	653	676	655
59.14	4457	4539	4629	4708	3973	3670	4084
59.2	3657	3975	1175	411	398	323	331
60.1	3322	4101	1950	1921	1641	1563	1661
60.2	10805	10874	16724	16300	13652	14283	13689
62.01	28128	33522	45312	57574	77103	74189	86032
62.02	12946	15332	21866	25271	28501	27318	28677
62.03	1121	1538	772	898	1165	1097	1261
62.09	2597	3440	5841	6969	7840	7650	7293
63	29043	25351	29000	37184	38905	37777	39746
63.91	685	824	1076	1269	1134	1300	1437

Закінчення таблиці Л.1.

70.21	2575	611	766	999	1622	1015	1155
70.22	32131	26000	30648	29211	28054	25842	28261
71.11	38309	35966	25969	24148	22133	18734	18462
72.1	64729	56467	55135	52084	42693	39632	36596
72.2	3240	2328	1123	846	957	932	992
73.11	23338	22838	27150	28506	28116	24913	27185
73.12	7937	7035	7128	7564	5801	5257	4686
73.2	18974	16621	22709	24637	25977	27474	23818
74.1	2468	2237	3525	4001	5223	4603	5115
74.2	4287	3042	7110	7233	7410	8496	6231
74.3	2273	1845	3455	4062	4789	4158	4385
77.40	556	369	562	1293	1050	903	1091
85	46732	41692	34385	33847	31024	30734	30746
85.52	2649	2296	1064	1188	1321	1296	1342
90.01	8421	7735	9366	7366	7353	9945	10152
90.02	1308	1255	1050	1301	1201	1048	1046
90.03	1835	1323	1053	1013	1378	1351	1613
90.04	2413	2545	1911	994	1016	1834	1847
91	4875	4148	1713	919	564	848	826
91.01	2715	2112	743	396	313	459	360
91.02	900	774	427	218	159	220	221

Джерело: складено автором на основі [179; 180; 181; 182; 183; 184].

Таблиця Л.2

Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, у 2017-2024 рр, осіб

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
13.91	363	399	274 [1]	202 [1]	179 [1]	170 [1]	186 [1]	467
13.93	635	824	55 [1]	37 [1]	42 [1]	36 [1]	660 [1]	52 [11]
16.29	7093	6905	6869	6739	6969	5799	6012	5778
18.2	187	138	103 [1]	138	128	113	113	106
23.1	13037	13417	13414	13150	12903	9162	9074	8987
23.4	4394	4044	3439	2869	3024	1607	1626	1602
32.12	6422	6699	6209	5029	3898	2849	2970 [2]	3186
32.13	247	285	245	188	197	158	302	442
32.2	88	91	80 [3]	69	83	57 [4]	49 [4]	74
47.61	3834	3687	3509	3349	3772	2991	2876	3114
47.62	8268	8496	8312	6820	5875	4209	4460	4383

Закінчення таблиці Л.2.

58.11	3450	3310	3963	3684	3751	2913	2963	3152
58.12	108	103	112	110	112	77	91	99
58.13	7052	6754	6266	5430	4931	2950	2440	2057
58.14	4984	4801	4649	3689	3613	2608	1899	1685
58.19	3662	3736	3813	3371	3256	2419	2375	2234
58.21	953	1072	1196	1183	1382	1399	1301 [5]	1391
58.29	4165	4389	5087	5520	6324	5844	5963 [6]	5579
59.11	8492	9538	11680	12394	14086	9665	7998	8091
59.12	442	758	790	770	964	1003	1235	1081
59.13	523	594	587	599	612	466	346	305
59.14	3860	4461	5307	3581	3268	2745	2160	2418
59.2	330	275	348	397	436	408	492	554
60.1	1473	1404	1616	1458	1357	1056	1207 [7]	1158
60.2	19533	18085	16448	14536	14254	11818	9598	9400
62.01	100103	122030	146797	163184	200818	210515	215214 [5]	217854
62.02	31201	33724	38073	40275	45242	43804	43506	42823
62.03	1530	1723	1910	1967	2135	2145	2225	2219
62.09	7032	7179	8574	9150	9386	9113	10834 [5]	10787
63	45916	52122	58966	61106	73792	70142	78506	83162
63.91	1387	1472	1613	1346	1551	1264	1325	1297
70.21	1232	1273	1632	1764	1971	2117	2806	3190
70.22	28970	28144	35286	35265	38676	35719	38526	40197
71.11	18055	16890	18967	18843	19666	16168	15547	16084
72.1	35389	35451	36475	35211	33894	27957	25626	24228
72.2	988	1129	1201	1220	1305	1218	1341	1951
73.11	27721	27525	31953	29411	30764	26230	29918	30067
73.12	4983	4670	5132	4693	4983	3772	3805	3983
73.2	20362	19716	20319	18657	20461	16156	16377	16038
74.1	5647	6764	9202	9544	12005	13049	15766 [8]	17573 [12]
74.2	5936	5946	5914	5291	5267	4430	5369 [8]	6189 [12]
74.3	4393	4585	5075	4953	4991	4448	4877	5052
77.40	1110	1137	1440	1918	1845	1708	1674 [9]	1826 [13]
85	32040	34382	41106	41391	42763	37227	46842	57394
85.52	1463	1697	2170	2109	2118	1672	2418	3024
90.01	9715	9992	10119	9773	9400	8421	8227	7961
90.02	959	1043	1133	1099	1087	846	804	781
90.03	1572	2079	2457	2650	3155	3156	4106	4752
90.04	1644	1679	1539	1469	1401	1174	1030	711
91	948	1116	962 [10]	1260 [10]	1401	1043	1184	1059
91.01	378	415	436	450	548	404	493	388
91.02	240	281	275	357	425	294	341	291

Джерело: складено автором на основі [179; 180; 181; 182; 183; 184].

[1] Розраховано на основі наявних даних в розрізі регіонів, ФОП та розбивки на малі, середні та великів підприємства. В кожному випадку обирається

найбільше зі значень, які вдалося агрегувати за наявними даними за конкретний рік.

[2] При підрахунку за не повними наявними даними в розрізі регіонів, ФОП та розбивки на малі, середні та великів підприємства, отримуємо 1595 співробітників. З них щонайменше 1197 співробітників у ФОП. Аналіз попереднього періоду 2017-2022 рр. показує, що доля працівників галузі у ФОП від загальної кількості працівників за КВЕД 32.12 була відносно сталою, коливалася у диапазоні 36-42% і в середньому складала 40%. Екстраполюючи цю тенденцію на 2023 рік, отримуємо оцінку в 2992 співробітника. Оцінка кількості зайнятих на основі різниці даних по загальному КВЕД 32.1 та КВЕДам 32.11 і 32.12, за припущення не змінності кількості працівників по КВЕД 32.11 у 2023 році, становить 2970 осіб. Для імпутації було обране найменше з розрахункових значень – 2970 співробітників.

[3] Для визначення показника за 2019 р. було обрано середнє значення для 2018 та 2020 років.

[4] Розраховано на основі наявних даних щодо кількості зайнятих у мікропідприємствах та їх долі у кількості зайнятих у малих підприємствах.

[5] Розраховано на основі наявних даних в розрізі регіонів.

[6] Наявні статистичні дані в розрізі регіонів сумарно дають показник в 5318 зайнятих у 2023 р. З них по Києву – 2303 особи (рівень 2022 р.) Загальне кількість зайнятих по КВЕД 58.2 Видання програмного забезпечення у 2023 р. залишилась на рівні, близькому до рівня 2022 р. і склала 7264 особи. Розрахунок оцінки по КВЕД 58.29 здійснено на основі загальної кількості зайнятих по КВЕД 58.2 і розрахункової кількості зайнятих по КВЕД 58.21

[7] Кількість зайнятих на основі неповних даних по регіонах у 2023 році склала: 739 осіб. Втім, наявні статистичні дані щодо доданої вартості в розрізі регіонів сумарно дають значення показника в 449 млн грн., що у 2,5 рази перевищує показник 2022 р., у 1,9 разів перевищує показник 2021 р. За оцінками Всеукраїнської рекламної коаліції, за підсумками 2023 р. радіореклама (що є найкращим проксі «економічного здоров'я» радіо) зросла найшвидше серед медіа: +160% р/р до близько 865 млн грн. [252], і вже перевищила довоєнний рівень 2021 р. Огляд TAVR Media на основі даних ВРК показує стрибок

інвестицій у радіо в 2023 після провалу 2022 та подальше зростання в 2024 році. Водночас Нацрада у своєму річному звіті за 2023 фіксує активне використання радіостанціями механізмів тимчасових дозволів на мовлення для підтримки покриття в умовах війни. Ці комплексні дані дають підставу вважати, що галузь стабільно розвивається і наявні неповні дані щодо зайнятості є значною мірою заниженими. Для розрахунку значення за 2023 рік було застосовано метод простої ковзної середньої з вікном 2.

[8] На основі наявних даних щодо зайнятості по КВЕД 74, 74.3, 74.9, підраховано, що сумарно по КВЕД 74.1 та 74.2 кількість зайнятих осіб складає 21135 осіб. На основі наявних даних за регіонами для КВЕД 74.1 отримуємо значення – 15630 осіб, для КВЕД 74.2 – 5299 осіб (що сумарно складає 20929 осіб). Різницю у 206 осіб (21135-20929) було пропорційно розподілено між КВЕД 74.1 та 74.2.

[9] Кількість зайнятих на основі неповних даних по регіонах у 2023 році склала: 1318 осіб. Доля працівників у ФОП у 2021-2022 рр. від загального обсягу працівників КВЕД 77.40 становила 9,19% при кількості працівників ФОП у 2022 р. – 157 осіб, що відповідає аналогічному значенню у 2023 році. Середня пропорція щодо долі працівників у ФОП до загальної зайнятості по КВЕД 77.40 за період 2020-2022 рр. коливалася у діапазоні 9,11%-9,65%, що говорить про відносну стабільність структури зайнятості за організаційно-правовими формами у межах КВЕД 77.40 і, відповідно, дає підстави застосувати раціо-оцінювання (ratio estimator) на основі історичної частки працівників ФОП: нижня межа – 1627 осіб, центральна оцінка – 1674 особи, верхня межа – 1723 особи. В якості оціночного значення за 2023 рік використовуємо центральну оцінку.

[10] Розраховано на основі наявних не повних даних в розрізі регіонів по КВЕД 91.01-91.04.

[11] Розраховано на основі наявних даних по зайнятих у ФОП.

[12] Наявні дані щодо кількості зайнятих у ФОП за 2024 рік становлять: 16643 особи для підприємств з КВЕД 74.1, 5879 осіб для КВЕД 74.2. Водночас сумарна зайнятість для КВЕД 74.1 та 74.2 (на основі даних щодо зайнятості у підприємствах з КВЕД 74, 74.3, 74.9) розраховується як 40923-5052-12109 =

23762 особи. Різницю 23762-16643-5879=1240 осіб було пропорційно розділено та додано до показників КВЕД 74.1 та 74.2.

[13] Значення показника за 2024 р. озраховано на основі поліноміальної функції $y = -0{,}4201*x^3 + 7{,}7917*x^2 + 71{,}394*x + 420{,}17$ ($R^2=0{,}81$).

Таблиця Л.3

Кількість зайнятих працівників у суб'єктах господарювання (згідно різних методологічних підходів), робоча сила та зайняте населення 15-70 років, тис. осіб

Рік	Зайнятих в $КІ_{КМУ}$	Зайнятих в $КІ_{DCMS}$	Зайнятих в $КТП_{UNCTAD}$	Зайнятих в креативному секторі $КВД_А$	Зайнятих осіб в суб'єктах господарю-вання	Зайняте населення 15-70 років	Робоча сила 15-70 років
2010	244,8	240,7	418,9	369,8	11001	20266	22052
2011	241,1	237,7	400,1	348,3	10394	20324	22057
2012	242,4	240,2	408,2	345,2	10199	20354	22012
2013	252,3	250,0	423,2	348,8	9965	20404	21981
2014	265,1	262,8	423,5	350,0	9008	18073	19921
2015	248,5	246,1	399,2	329,4	8332	16443	18098
2016	262,6	260,0	409,1	342,8	8244	16277	17955
2017	283,3	280,7	430,3	364,1	8271	16156	17854
2018	309,4	306,6	462,5	391,0	8661	16361	17940
2019	352,0	348,9	512,7	446,2	9146	16578	18066
2020	360,3	357,6	519,1	456,0	9057	15915	17590
2021	409,1	406,1	580,5	508,2	9056	15610	17322
2022	391,3	388,7	539,7	478,9	7606	-	-
2023	400,2	397,3	556,7	497,2	7514	-	-
2024	406,8	403,1	565,5	513,3	7533	-	-

Джерело: складено автором на основі [179; 180; 181; 182; 183; 184; 253, с. 41; 254, с. 49; 255, с. 371].

Таблиця Л.4

Частка креативного сектору в сукупній зайнятості (ЗС) та зайнятості суб'єктів господарювання (ЗСГ), згідно різних методологічних підходів, %

Рік	Частка $КІ_{КМУ}$ в СЗ	Частка $КВД_{А}$ в СЗ	Частка $КТП_{UNCTAD}$ в СЗ	Частка $КІ_{КМУ}$ в ЗСГ	Частка $КВД_{А}$ в ЗСГ	Частка $КТП_{UNCTAD}$ в ЗСГ
2010	1,21%	1,82%	2,07%	2,23%	3,36%	3,81%
2011	1,19%	1,71%	1,97%	2,32%	3,35%	3,85%
2012	1,19%	1,70%	2,01%	2,38%	3,38%	4,00%
2013	1,24%	1,71%	2,07%	2,53%	3,50%	4,25%
2014	1,47%	1,94%	2,34%	2,94%	3,89%	4,70%
2015	1,51%	2,00%	2,43%	2,98%	3,95%	4,79%
2016	1,61%	2,11%	2,51%	3,19%	4,16%	4,96%
2017	1,75%	2,25%	2,66%	3,42%	4,40%	5,20%
2018	1,89%	2,39%	2,83%	3,57%	4,51%	5,34%
2019	2,12%	2,69%	3,09%	3,85%	4,88%	5,61%
2020	2,26%	2,87%	3,26%	3,98%	5,03%	5,73%
2021	2,62%	3,26%	3,72%	4,52%	5,61%	6,41%
2022	-	-	-	5,15%	6,30%	7,10%
2023	-	-	-	5,33%	6,62%	7,41%
2024	-	-	-	5,41%	6,81%	7,53%

Джерело: складено автором на основі [179; 180; 181; 182; 183; 184; 253, с. 41; 254, с. 49; 255, с. 371].

Таблиця Л.5

Кількість зайнятих осіб в креативному секторі за окремими видами економічної діяльності, тис. осіб

Рік	Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010												
	62	62.01	85	62.02	70.22	73.11	72.1	74.1	71.11	60.2	90.01	59.11	58.29
2010	44,8	28,1	46,7	12,9	32,1	23,3	64,7	2,5	38,3	10,8	8,4	12,9	7,9
2011	53,8	33,5	41,7	15,3	26,0	22,8	56,5	2,2	36,0	10,9	7,7	13,0	6,1
2012	73,8	45,3	34,4	21,9	30,6	27,2	55,1	3,5	26,0	16,7	9,4	6,2	4,5
2013	90,7	57,6	33,8	25,3	29,2	28,5	52,1	4,0	24,1	16,3	7,4	7,4	4,8
2014	114,6	77,1	31,0	28,5	28,1	28,1	42,7	5,2	22,1	13,7	7,4	7,2	4,9
2015	110,3	74,2	30,7	27,3	25,8	24,9	39,6	4,6	18,7	14,3	9,9	6,6	4,1
2016	123,3	86,0	30,7	28,7	28,3	27,2	36,6	5,1	18,5	13,7	10,2	8,6	4,1
2017	139,9	100,1	32,0	31,2	29,0	27,7	35,4	5,6	18,1	19,5	9,7	8,5	4,2
2018	164,7	122,0	34,4	33,7	28,1	27,5	35,5	6,8	16,9	18,1	10,0	9,5	4,4
2019	195,4	146,8	41,1	38,1	35,3	32,0	36,5	9,2	19,0	16,4	10,1	11,7	5,1
2020	214,6	163,2	41,4	40,3	35,3	29,4	35,2	9,5	18,8	14,5	9,8	12,4	5,5
2021	257,6	200,8	42,8	45,2	38,7	30,8	33,9	12,0	19,7	14,3	9,4	14,1	6,3
2022	265,6	210,5	37,2	43,8	35,7	26,2	28,0	13,0	16,2	11,8	8,4	9,7	5,8

Закінчення таблиці Л.5.

2023	271,8	215,2	46,8	43,5	38,5	29,9	25,6	15,8	15,5	9,6	8,2	8,0	6,0
2024	273,7	217,9	57,4	42,8	40,2	30,0	24,2	17,6	16,0	9,4	8,0	8,0	5,6

Джерело: складено автором на основі [179; 180; 182; 183; 184].

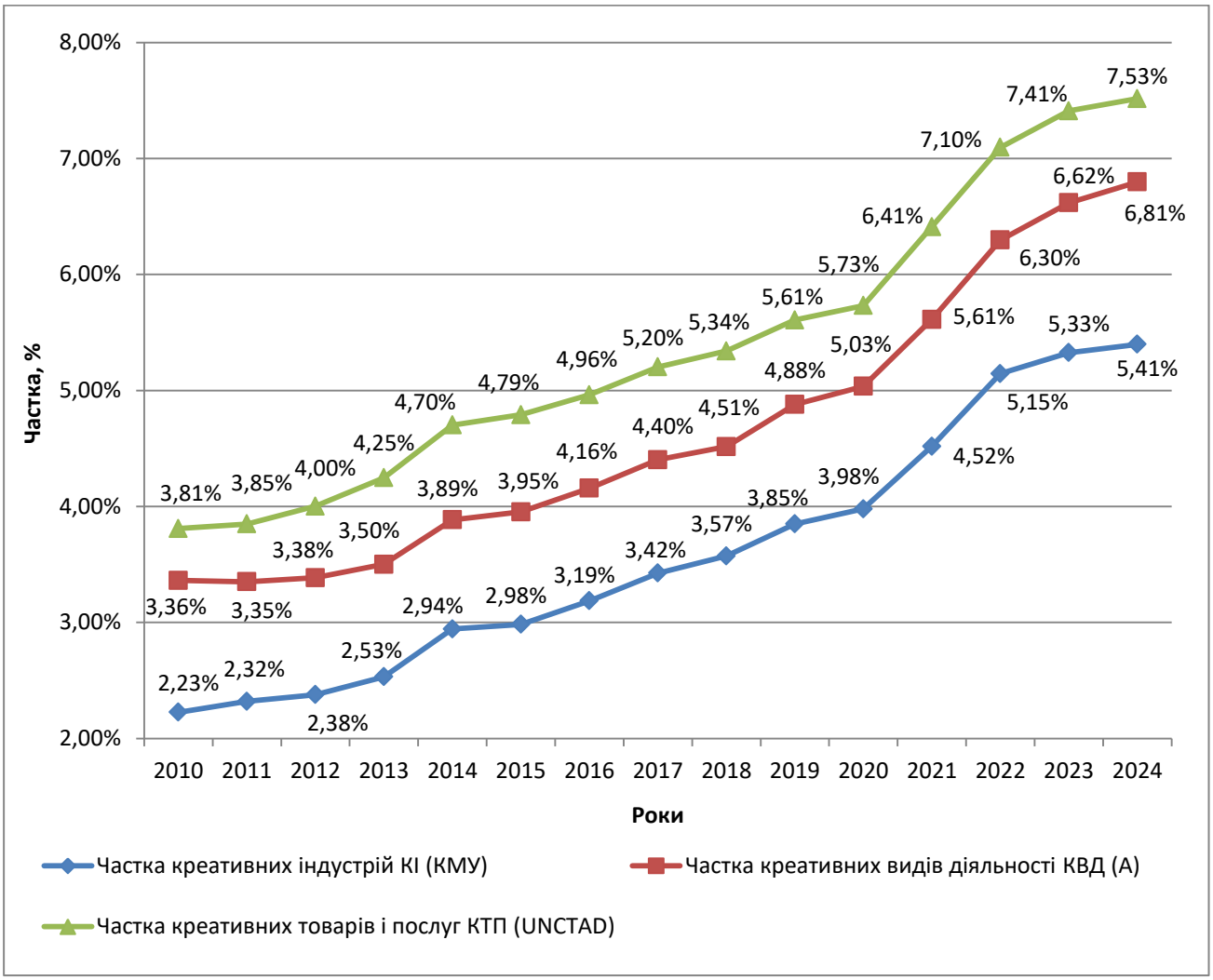

Рисунок Л.1. Частка креативного сектору в зайнятості суб'єктів господарювання за різними методологічними підходами

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

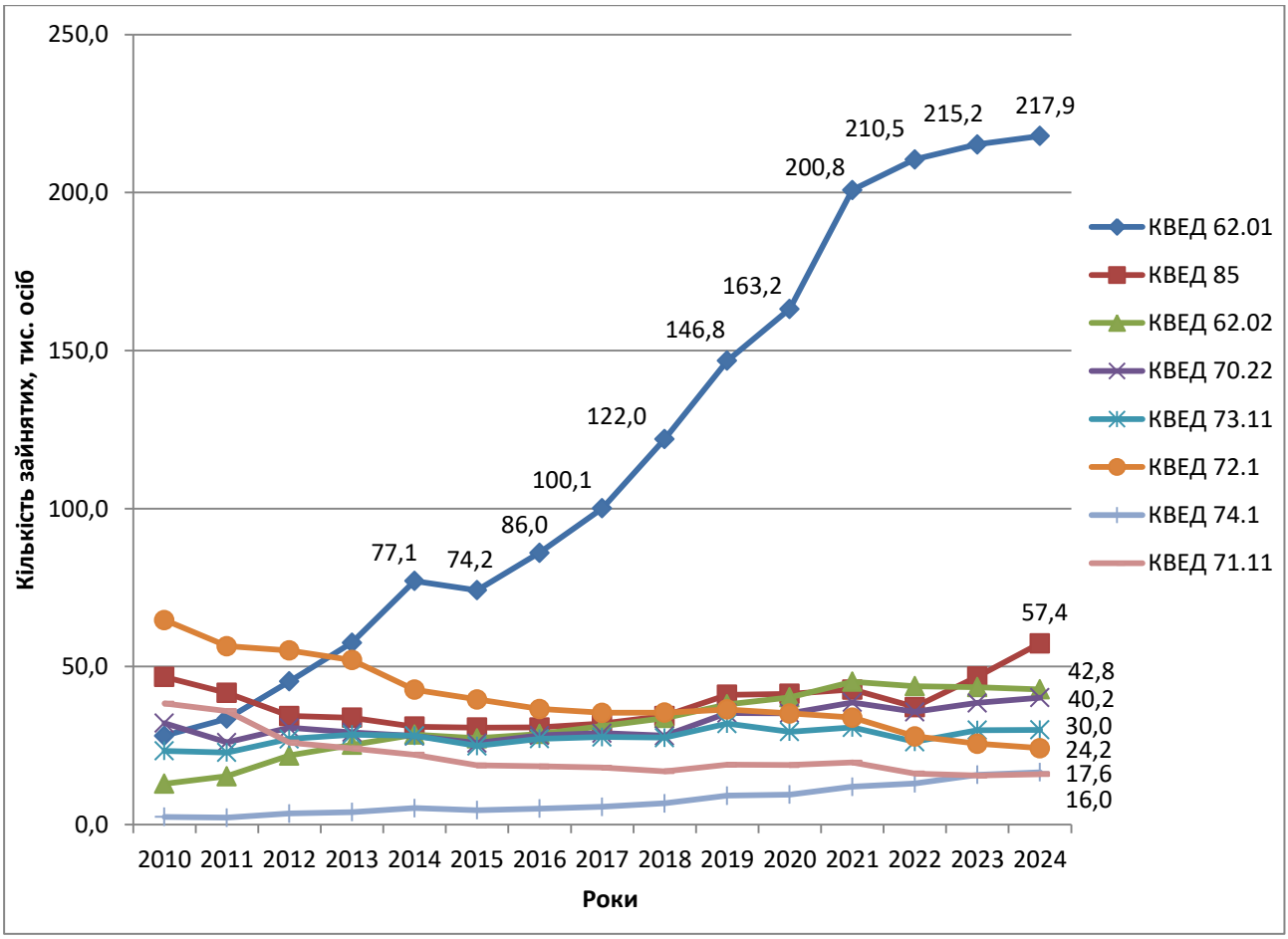

Рисунок Л.2. Галузі-лідери креативного сектору за кількістю зайнятих у суб'єктах господарювання

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Розшифровка кодів згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010 (КВЕД):

62.01 – комп'ютерне програмування;

85 – освіта;

62.02 – консультування з питань інформатизації;

70.22 – консультування з питань комерційної діяльності й керування;

73.11 – рекламні агентства;

72.1 – дослідження й експериментальні розробки у сфері природничих і технічних наук;

74.1 – спеціалізована діяльність із дизайну;

71.11 – діяльність у сфері архітектури.

Таблиця Л.6

Кількість зайнятих працівників у суб’єктів господарювання креативного сектору за видами діяльності у 2024 році, осіб

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Зайнятих у суб'єктів господарювання	З них зайнятих у ФОП
32.12	3186	1185
58.11	3152	464
58.13	2057	161
58.14	1685	216
58.19	2234	690
58.21	1391	917
58.29	5579	3494
59.11	8091	3714
59.12	1081	891
59.2	554	406
60.1	1158	44
60.2	9400	227
62.01	217854	167894
62.02	42823	34969
63.91	1297	776
70.21	3190	2710
70.22	40197	26236
71.11	16084	6088
72.1	24228	2301
72.2	1951	1083
73.11	30067	17199
74.1	17573	16643
74.2	6189	5879
85	57394	37330
90.01	7961	1053
90.02	781	274
90.03	4752	4710
90.04	711	17
91.01	388	103
91.02	291	105
Загалом:	512059	337779

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Додаток М

Витрати на персонал у креативному секторі України: статистичні дані та результати авторських розрахунків

Таблиця М.1

Витрати на персонал суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2013-2018 рр., тис. грн

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
13.91	16685	14794	18938	28786	15500	18789
13.93	28050	29325	28863	20441	35342	57071
16.29	113973	107036	146154	171750	278592	314496
18.2	61693	9595	1548	9587	19801	1681
23.1	715324	637857	716719	857020	1116459	1491975
23.4	198318	167073	198866	208902	261528	316107
32.12	197921	165658	167861	189849	255250	296095
32.13	1712	1927	1635	1794	5081	6951
32.2	2167	2292	3164	3765	5078	6785
47.61	85438	93295	55208	78913	95682	110090
47.62	237381	198150	144747	147496	152223	171474
58.11	160443	141608	134078	146999	180889	227645
58.12	2844	2210	2570	1818	1903	2982
58.13	568101	501731	491137	387986	472614	588031
58.14	371530	396254	319566	328348	335162	434425
58.19	194833	127816	114730	134959	180818	236116
58.21	11048	7713	32326	40499	63102	61224
58.29	115854	75278	112906	174316	178199	202174
59.11	465865	465478	473620	623770	784639	1020054
59.12	14385	10880	12892	18615	23101	42171
59.13	58591	55194	64084	100963	115884	127296
59.14	152439	147195	156449	190235	282417	276683
59.2	15051	8448	5991	7979	9486	7098
60.1	47589	51508	55886	68319	89538	94501
60.2	1152019	1078669	1275510	1139212	2132299	2569158
62.01	1635538	2198691	3122990	3825410	4989087	5962875
62.02	939125	741170	975079	1225093	1356143	1746308
62.03	18105	21662	34729	49281	70210	86328
62.09	185202	278427	328721	495095	585603	628402
63	1454760	1438504	1607995	1848892	3260334	4347033
63.91	34916	38887	49792	49420	61969	74919

Закінчення таблиці М.1.

70.21	62361	59157	32739	40007	48391	57607
70.22	1982642	1662246	1906759	2362882	2742309	2636996
71.11	1019562	876222	923731	1006657	1210023	1363588
72.1	3171287	2922305	3615428	3935080	4954821	6528856
72.2	22337	20177	23846	26165	26326	87418
73.11	1214911	1183795	1362867	1427633	1936608	2487906
73.12	402216	326529	349845	319373	479010	579361
73.2	596475	757783	990031	1006796	1154613	1277766
74.1	36999	51143	35699	50699	73268	91330
74.2	83227	64834	45878	47589	57722	99553
74.3	41080	44473	41626	48930	59684	70418
77.40	114728	125395	136310	169971	199180	195821
85	867135	785008	894150	1035380	1364191	1722013
85.52	6720	4338	7299	6667	10123	12472
90	701343	640662	872996	931540	1357248	1614830
90.01	611603	577234	761811	801148	1187972	1402670
90.02	37329	27595	27333	35490	41418	50177
90.03	3182	3699	3661	5360	6190	8738
90.04	49229	32134	80191	89541	121668	153245
91	35429	25114	46295	44640	75156	100912
91.01	11906	11965	22030	16151	20606	23698
91.02	14433	11321	16132	18029	32408	43109

Джерело: складено автором на основі [256; 257; 258]

Таблиця М.2

Витрати на персонал суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2019-2024 рр., тис.грн

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
13.91	15906 [1]	10682 [1]	15244 [1]	7095 [1]	14552 [1]	74805
13.93	4062 [1]	2488 [1]	2017 [2]	688 [1]	87883 [1]	85600 [11]
16.29	370951	424591	513781	467535	533033	594076
18.2	3419 [3]	5157	5489	4686	5154	4414
23.1	1931057	1990734	2280919	1425717	1882468	2323950
23.4	351550	342274	403137	236642	262684	336527
32.12	325326	239284	225658	146858	150096 [4]	183142
32.13	5698	3772	5450	3792	8044	18459
32.2	6188 [5]	5591	6452	667 [6]	907 [6]	8974
47.61	113262	108704	127438	92639	124020	184518

Закінчення таблиці М.2.

47.62	178402	147558	140352	83207	116785	125177
58.11	351223	307415	370006	317221	378471	533786
58.12	3312	4070	5143	3787	6545	8276
58.13	612768	600346	550987	343602	292983	295672
58.14	476896	415474	503876	401043	300059	329652
58.19	239201	216742	284939	193603	283739	333775
58.21	94279	104474	142873	175755	214296 [7]	141882
58.29	257906	427516	592117	674011	857184 [7]	1035841
59.11	1351224	2127121	2351501	1722392	1301047	1496017
59.12	39605	34918	32052	28937	27015	18952
59.13	229079	272559	299184	208023	199547	103109
59.14	459173	266100	381813	249536	251058	434652
59.2	8615	10594	12070	10022	16453	20711
60.1	124042	144099	147948	117538	125150 [1]	236493
60.2	3082873	3029745	3594767	2983200	2918785	3284220
62.01	7069068	8732200	10755373	16695065	26227151 [1]	47863553
62.02	2324651	2648466	2436348	2447895	2777790	4412259
62.03	118380	145504	150068	216753	296129	320587
62.09	964802	1301609	1346442	1380704	3331401 [1]	2025394
63	4806128	5632452	7211539	7981211	9660433	11540991
63.91	77994	71569	85065	111971	90612	66353
70.21	93326	108273	113564	120951	140384	108240
70.22	4188585	4299669	4841780	4934245	5212880	5645461
71.11	1709554	1694072	1886463	1301500	1425230	1419198
72.1	7599039	7502846	8568080	7037955	7990384	9328936
72.2	92309	97315	103008	78310	84357	414547
73.11	3115032	3080966	3336811	3550090	3677864	4456208
73.12	758189	752297	911540	571071	487046	608595
73.2	1684006	2012705	2183463	1917989	2001114	1924469
74.1	266734	335744	467807	469196	409385 [8]	464993 [12]
74.2	77431	61296	55556	28527	39876 [9]	46766 [12]
74.3	87907	91249	99405	69205	73502	81984
77.40	188504	282526	309070	302135	274610 [1]	508000 [11]
85	2444759	2530489	2984474	2298182	2653133	3324276
85.52	24464	21019	24073	7146	13259	17990
90	1859007	1842094	2073317	1886607	1839170	1929909
90.01	1610673	1616357	1810298	1696168	1670860	1788024
90.02	62516	59373	79814	58469	52269	55393
90.03	9906	8839	10354	5917	6378	7544
90.04	175913	157526	172853	126054	109664	78949
91	113137 [10]	134761 [10]	183436	162894	211624	183671
91.01	36103	37936	64458	57163	83496	77219
91.02	52176	52823	65760	51908	70621	34764

Джерело: складено автором на основі [256; 257; 258]

[1] Розраховано на основі наявних даних в розрізі регіонів.

[2] Розраховано на основі наявних даних по витратам на персонал суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва.

[3] Для визначення показника за 2019 р. було обрано середнє значення для 2018 та 2020 років.

[4] Загальні витрати на персонал по КВЕД 32.11 та 32.12 у 2023 р. склали 154738 тис. грн. Доля витрат на персонал по КВЕД 32.11 від цього сумарного показника у 2022 р. складала 2,5%. Орієнтовний обсяг витрат по КВЕД 32.12 у 2023 р. розраховано за оцінкою на рівні 97% від сумарних витрат по КВЕД 32.11 та 32.12.

[5] Для визначення показника за 2019 р. було обрано середнє значення для 2018 та 2020 років.

[6] Заповнено на основі наявних даних по витратам на персонал мікропідприємств у 2022-2023 р.

[7] Загальні витрати на персонал по КВЕД 58.2 у 2023 р. склали 1071480,6 тис. грн. За період 2019-2022 рр. доля КВЕД 58.21 у складі основного КВЕД 58.2 складала в середньому 20%. Значення за 2023 р. було розраховано на основі даної пропорції.

[8] Сумарні витрати по КВЕД 74.1 та 74.2 у 2023 р. склали 449261 тис. грн (розраховано на основі даних по КВЕД 74, 74.3, 74.9). Оцінка витрат за 2023 р. розрахована на основі наявних даних в розрізі регіонів (394173 тис. грн.) з додаванням галузевого коефіцієнта для рівномірного розподілу витрат між КВЕД 74.1 та 74.2, що був розрахований на рівні 15212 тис. грн.

[9] Сумарні витрати по КВЕД 74.1 та 74.2 у 2023 р. склали 449261 тис. грн (розраховано на основі даних по КВЕД 74, 74.3, 74.9). Оцінка витрат за 2023 р. розрахована на основі наявних даних в розрізі регіонів (38186 тис. грн.) з додаванням галузевого коефіцієнта для рівномірного розподілу витрат між КВЕД 74.1 та 74.2, що був розрахований на рівні 1690 тис. грн.

[10] Значення ряду за 2019-2020 рр. розраховано на основі поліноміальної функції: $y = 960{,}33*x^2+7219{,}2*x+15546$ ($R^2= 0{,}96$)

[11] Розраховано на основі даних по витратах ФОП та їх долі у загальному показнику витрат суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності, з урахуванням співставності до наявних даних за попередній період.

[12] На основі даних по витратах ФОП та їх долі у загальному показнику витрат суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності отримуємо наступні значення: для КВЕД 74.1 витрати на персонал становлять 466343 тис. грн, для КВЕД 74.2 – 46902 тис. грн. Водночас, різниця показників по КВЕД 74 та його складових КВЕД 74.3, 74.4 становить 511759 грн. Відповідно, оцінка витрат підприємств та організацій з КВЕД 74.1 та 74.2 має бути пропорційно відкоригована таким чином, щоб їх сума становила 511759 тис. грн. Після такого корегування отримуємо наступні значення: для КВЕД 74.1 – 464993 тис. грн, для КВЕД 74.2 – 46766 тис. грн.

Таблиця М.3

Витрати на персонал суб'єктів господарювання креативного сектору, згідно різних методологічних підходів, млрд грн

Рік	Витрати на персонал для $КІ_{КМУ}$	Витрати на персонал для $КІ_{DCMS}$	Витрати на персонал для $КВД_{А}$	Витрати на персонал для $КТП_{UNCTAD}$	Витрати на персонал суб'єктів господарювання, загалом
2013	9,76	9,70	15,11	16,67	425,16
2014	9,51	9,45	14,30	16,22	401,46
2015	11,30	11,23	17,10	19,26	432,10
2016	12,60	12,52	19,26	21,55	477,29
2017	16,83	16,74	24,94	28,95	620,36
2018	20,51	20,34	30,32	35,96	790,69
2019	25,31	25,13	37,97	43,49	970,69
2020	27,83	27,66	40,75	47,61	1061,84
2021	31,98	31,79	46,65	55,10	1248,39
2022	35,02	34,83	48,18	56,00	1108,00
2023	44,76	44,59	59,59	71,18	1271,56
2024	70,48	69,98	87,50	99,76	1516,19

Джерело: складено автором на основі [256; 257; 258]

Таблиця М.4

Частка креативного сектору у витратах на персонал суб'єктів господарювання, згідно різних методологічних підходів, %

	Рік											
Методологія	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
$КІ_{КМУ}$	2,29	2,37	2,62	2,64	2,71	2,59	2,61	2,62	2,56	3,16	3,52	4,65
$КІ_{DCMS}$	2,28	2,35	2,60	2,62	2,70	2,57	2,59	2,60	2,55	3,14	3,51	4,62
$КВД_{А}$	3,55	3,56	3,96	4,03	4,02	3,83	3,91	3,84	3,74	4,35	4,69	5,77
$КТП_{UNCTAD}$	3,92	4,04	4,46	4,51	4,67	4,55	4,48	4,48	4,41	5,05	5,60	6,58

Джерело: складено автором на основі [256; 257; 258]

Додаток Н

Витрати на оплату праці персоналу у креативному секторі України: статистичні дані та результати авторських розрахунків

Таблиця Н.1

Витрати на оплату праці персоналу суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2013-2018 рр., тис. грн

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
13.91	12063	10482	13679	23468	12595	15219
13.93	20841	21385	21509	16957	29277	47387
16.29	83733	78932	108746	141549	224774	251573
18.2	45613	7077	1138	7849	15988	1306
23.1	524355	467671	538712	709196	918894	1227424
23.4	145742	122577	147957	172816	213362	258999
32.12	143736	120376	123080	152568	204972	236753
32.13	1253	1414	1192	1325	3987	5451
32.2	1595	1695	2328	3076	4180	5584
47.61	63070	68348	40352	60458	74202	84822
47.62	174936	145719	106280	113461	116357	129635
58.11	118783	104246	99985	120295	147743	188188
58.12	2113	1696	1867	1459	1506	2358
58.13	425548	373705	368408	319027	387165	480462
58.14	277384	294919	241397	268048	275858	357951
58.19	143647	95420	85389	110400	148895	195634
58.21	8176	5656	23895	34717	54521	50585
58.29	85644	55305	84478	148111	147647	166562
59.11	352801	347512	362390	516090	651793	845234
59.12	11549	9043	10838	16621	18974	34425
59.13	44180	42564	49896	86226	101600	108510
59.14	112283	107813	116676	156888	233691	226399
59.2	11156	6313	4438	6507	7544	5549
60.1	35408	37848	41532	55824	72753	76513
60.2	875341	816389	971643	950238	1772068	2140177
62.01	1248493	1720807	2564312	3298032	4327605	5127755
62.02	720453	577308	794375	1041024	1161023	1496523
62.03	13371	15927	26405	40664	56605	70615
62.09	142040	223028	266133	436211	513083	555158
63	1089941	1083905	1242467	1551290	2747341	3630064
63.91	25825	28832	37314	40099	50235	59619

Закінчення таблиці Н.1.

70.21	48197	43856	23277	32026	39374	46825
70.22	1561900	1357070	1582168	2097709	2368826	2242431
71.11	752266	643433	686332	824044	988394	1114139
72.1	2342262	2167314	2732096	3270402	4112823	5429797
72.2	16628	15297	17990	20996	20917	75109
73.11	912804	890791	1052518	1191493	1618587	2077930
73.12	308546	248610	267877	267676	401437	487193
73.2	468638	600245	802702	860759	978816	1068915
74.1	27125	36992	26086	39570	57266	70317
74.2	60770	47758	33520	35610	43900	77469
74.3	30081	32438	30501	38390	47060	55268
77.40	93136	105698	114326	148198	172525	163946
85	642318	583989	676341	842736	1113269	1402025
85.52	4920	3174	5402	5000	7686	9329
90	517590	470741	641739	766039	1111887	1326882
90.01	451317	423908	559824	659431	972756	1152792
90.02	27460	20282	19998	28976	34151	41215
90.03	2365	2734	2699	4044	4734	6565
90.04	36448	23817	59219	73588	100245	126309
91	26130	18729	34750	36922	61972	82448
91.01	8968	9134	16986	13706	17370	19291
91.02	10568	8305	11863	14825	26702	35454

Джерело: складено автором на основі [256; 257; 258]

Таблиця Н.2

Витрати на оплату праці персоналу суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2019-2024 рр., тис. грн

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024
13.91	13005 [1]	8683 [1]	12585 [1]	5804 [1]	11993 [1]	61190
13.93	3331 [1]	2079 [1]	1602 [2]	541 [1]	72451 [1]	62800 [12]
16.29	300209	343666	411678	379814	433987	484577
18.2	2735 [3]	4164	4311	3604	3992	3394
23.1	1573957	1637533	1872106	1169640	1550704	1908246
23.4	288116	280186	328940	193051	215458	275751
32.12	260723	191151	180006	116871	118515 [4]	146925
32.13	4441	2946	4368	3036	6509	14782
32.2	5084 [3]	4584	5147	518 [5]	698 [5]	7383
47.61	89022	84863	98942	72892	97936	146793

Закінчення таблиці Н.2.

47.62	135746	113906	107667	63936	90465	97754
58.11	285179	253581	301305	262233	305886	435401
58.12	2624	3195	3965	2945	5148	6352
58.13	501199	491296	441206	279355	236825	238543
58.14	390313	339364	407873	330310	244734	270403
58.19	195048	175216	229519	159141	235660	279125
58.21	78707	88431	119750	156508	150089 [6]	128232
58.29	213393	352303	494052	577279	787965 [6]	947187
59.11	1124562	1810581	1958524	1438486	1075377	1235841
59.12	32673	28565	25835	23344	22054	15006
59.13	193419	239946	264888	181038	178918	86047
59.14	377620	218007	312819	201551	205508	358519
59.2	6849	8468	9603	7824	12821	16249
60.1	101199	117896	119967	94715	100391 [7]	192906
60.2	2545603	2505970	2994715	2478220	2449791	2745416
62.01	6005160	7460187	9109999	15220879	20371260 [8]	46057767
62.02	1976159	2243958	2033706	2115948	2473173	4078233
62.03	96179	120275	121047	180791	263154	284618
62.09	838763	1130423	1163570	1249583	1258433 [1]	1844538
63	4008547	4694418	5982846	6859286	8520679	10341893
63.91	62958	57774	66677	93164	71359	53389
70.21	76511	88484	92487	98043	113324	87608
70.22	3635968	3659976	4079217	4196944	4457041	4818587
71.11	1396026	1380294	1512734	1051556	1158241	1162057
72.1	6321336	6224388	7090428	5845362	6616646	7765632
72.2	76801	79430	83658	63168	68798	340875
73.11	2581721	2569524	2765398	3002716	3094203	3772803
73.12	637472	632858	759273	474487	415969	507838
73.2	1403505	1731575	1828647	1608247	1682297	1606935
74.1	197391	269443	380845	434696	379518 [9]	433050 [13]
74.2	59314	46951	42161	21961	30418 [10]	36270 [13]
74.3	68736	71553	77324	54479	57895	64487
77.40	156033	233496	254991	258972	226786 [1]	371500 [12]
85	1988932	2051939	2408307	1865846	2143477	2725899
85.52	18369	15729	17887	5410	9942	13673
90	1527166	1510888	1701775	1545437	1507099	1579599
90.01	1323859	1327047	1487593	1390974	1370817	1465292
90.02	51101	48237	64668	47337	42114	44230
90.03	7473	6738	7895	4522	4800	5663
90.04	144733	128866	141619	102604	89368	64414
91	92665 [11]	110239 [11]	149095	132703	171790	149963
91.01	29747	31070	52691	46645	67449	63269
91.02	43034	43166	53380	42214	57464	28074

Джерело: складено автором на основі [256; 257; 258]

[1] Розраховано на основі наявних даних в розрізі регіонів.

[2] Розраховано на основі наявних даних по витратам на оплату праці персоналу суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва.

[3] Для визначення показника за 2019 р. було обрано середнє значення для 2018 та 2020 років.

[4] Загальні витрати на оплату праці персоналу по КВЕД 32.11 та 32.12 у 2023 р. склали 122180 тис.грн. Доля витрат на оплату праці по КВЕД 32.11 від цього сумарного показника у 2022 р. складала 2,5%. Орієнтовний обсяг витрат по КВЕД 32.12 у 2023 р. розраховано за оцінкою на рівні 97% від сумарних витрат по КВЕД 32.11 та 32.12.

[5] Заповнено на основі наявних даних по витратам на оплату праці персоналу мікропідприємств у 2022-2023 р.

[6] Загальні витрати на оплату праці по КВЕД 58.2 у 2023 р. склали 938054 тис.грн. За період 2019-2022 рр. доля КВЕД 58.21 у складі основного КВЕД 58.2 складала в середньому 16%. Значення за 2023 р. було розраховано на основі даної пропорції.

[7] Розраховано на основі наявних даних в розрізі регіонів (44265 тис. грн.), доповнених змодельованими даними по м.Києву. За 2021-2022 рр. доля заробітної плати в структурі витрат на персонал по КВЕД 60.1 для м.Києва становила в середньому 80%. У 2023 р. за наявними даними, витрати на персонал суб'єктів господарювання по даному КВЕД в м.Києві склали 70157,5 тис. грн. Відповідно, оціночний обсяг витрат на оплату праці для Києва склав 70157,5*0,8=56126 тис. грн. Загальний розрахунковий обсяг витрат на персонал по КВЕД 60.1 у 2023 р. склав 56126+44265=100391 тис. грн.

[8] Загальні витрати по КВЕД 62.01 у 2023 р. за наявними даними в розрізі регіонів склали 2074616,3 тис. грн, за виключенням витрат по м.Києву. Витрати на персонал по м.Києву у 2023 р. склали 19930984,2 тис. грн. У 2022 р. доля витрат на заробітну плату у структурі витрат на персонал склала близько 91,8%. Оцінка витрат на заробітну плату по КВЕД 62.01 для м.Києва здійснена на

основі долевого показника за попередній рік і складає 19930984,2*0,918=18296643,5 тис. грн.

Загальна оцінка по КВЕД 62.01 за 2023 р. розрахована як сума значень по м.Києву та регіонах і складає 2074616,3+19930984,2= 20371259,8 тис. грн.

[9] Сумарні витрати по КВЕД 74.1 та 74.2 у 2023 р. склали 409935,7 тис. грн. (розраховано на основі даних по КВЕД 74, 74.3, 74.9). Оцінка витрат за 2023 р. розрахована на основі наявних даних в розрізі регіонів (31218,4 тис. грн.), змодельованих витрат для м.Києва (333784,9 тис. грн) з додаванням галузевого коефіцієнта для рівномірного розподілу витрат між КВЕД 74.1 та 74.2, що був розрахований на рівні 14514,7 тис. грн.

[10] Сумарні витрати по КВЕД 74.1 та 74.2 у 2023 р. склали 409935,7 тис. грн. (розраховано на основі даних по КВЕД 74, 74.3, 74.9). Оцінка витрат за 2023 р. розрахована на основі наявних даних в розрізі регіонів (17190,4 тис. грн.), змодельованих витрат для м.Києва (12064,4 тис. грн) з додаванням галузевого коефіцієнта для рівномірного розподілу витрат між КВЕД 74.1 та 74.2, що був розрахований на рівні 1163 тис. грн.

[11] Значення ряду за 2019-2020 рр. розраховано на основі поліноміальної функції: $y = 692{,}73*x^2+7183{,}2*x+8438{,}8$ ($R^2= 0{,}96$)

[12] Розраховано на основі даних по витратах ФОП та їх долі у загальному показнику витрат суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності, з урахуванням співставності до наявних даних за попередній період.

[13] На основі даних по витратах на оплату праці персоналу ФОП та їх долі у загальному показнику витрат суб'єктів господарювання відповідного виду діяльності отримуємо наступні значення: для КВЕД 74.1 витрати на оплату праці персоналу становлять 435112 тис. грн, для КВЕД 74.2 – 36443 тис. грн. Водночас, різниця показників по КВЕД 74 та його складових КВЕД 74.3, 74.4 становить 469320 грн. Відповідно, оцінка витрат на оплату праці персоналу підприємств та організацій з КВЕД 74.1 та 74.2 має бути пропорційно відкоригована таким чином, щоб їх сума становила 469320 тис. грн. Після такого корегування отримуємо наступні значення: для КВЕД 74.1 – 433050 тис. грн, для КВЕД 74.2 – 36270 тис. грн.

Таблиця Н.3

Витрати на оплату праці персоналу суб'єктів господарювання креативного сектору, згідно різних методологічних підходів, млрд грн

Рік	Витрати на оплату праці для підприємств $КІ_{КМУ}$	Витрати на оплату праці для підприємств $КІ_{DCMS}$	Витрати на оплату праці для підприємств $КВД_{А}$	Витрати на оплату праці для підприємств $КТП_{UNCTAD}$	Витрати на оплату праці персоналу суб'єктів господарювання, загалом
2013	7,34	7,30	11,39	12,50	312,87
2014	7,20	7,15	10,87	12,25	296,44
2015	8,80	8,74	13,31	14,91	325,51
2016	10,57	10,51	16,23	18,07	394,31
2017	14,15	14,08	20,95	24,27	512,43
2018	17,20	17,06	25,38	30,06	651,65
2019	21,07	20,93	31,71	36,19	801,90
2020	23,33	23,19	34,08	39,83	876,47
2021	26,62	26,46	38,76	45,79	1028,06
2022	30,58	30,42	41,57	48,33	917,30
2023	36,01	35,87	48,35	56,92	1059,90
2024	65,40	64,99	79,65	90,58	1266,94

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Таблиця Н.4

Частка витрат на оплату праці персоналу в загальній структурі витрат на персонал суб'єктів господарювання креативного сектору

Рік	Частка, %
2013	75,34
2014	76,01
2015	77,88
2016	84,26
2017	84,01
2018	83,71
2019	83,52
2020	83,63
2021	83,08
2022	86,27
2023	81,14
2024	91,03

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Додаток О

Кількість найманих працівників підприємств та організацій креативного сектору: статистичні дані та результати авторських розрахунків

Таблиця О.1

Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010-2016 рр., осіб

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
13.91	383	274	596	619	622	753	865
13.93	441	488	544	581	562	523	491
16.29	3625	4484	4421	4516	3822	3750	4125
18.2	327	253	179	1092	197	59	100
23.1	18618	17776	16865	15172	12123	10968	11876
23.4	6718	6491	6456	5031	3929	3877	3688
32.12	10952	10717	9575	7826	6279	5132	5480
32.13	103	93	81	83	87	68	69
32.2	162	124	149	103	83	63	76
47.61	4890	6806	4645	4097	3592	1957	2454
47.62	11228	9611	10388	9759	8029	5509	5504
58.11	4545	4365	4569	4316	3859	3002	2945
58.12	227	127	257	113	96	89	65
58.13	16199	16755	12394	11799	9665	7956	6773
58.14	6982	8114	8371	7201	7095	5523	5160
58.19	7927	7464	5939	4944	4042	2953	2744
58.21	1059	1426	732	380	271	232	356
58.29	3883	2984	2024	2276	1897	1632	1654
59.11	11225	11857	5339	6479	5881	4853	7059
59.12	133	21	64	613	631	190	217
59.13	699	760	701	678	565	567	545
59.14	3877	4149	4312	4359	3616	3288	3715
59.2	3408	3771	1061	307	253	160	183
60.1	2960	3850	1814	1826	1560	1380	1568
60.2	9327	9831	16276	15979	13354	13984	13386
62.01	15262	18501	20273	22648	24979	21052	21708
62.02	7492	8978	11283	10540	9415	8826	9050
62.03	931	1314	409	392	450	384	450
62.09	1729	2423	4175	4649	4793	3477	3428
63	19182	17579	19631	24255	20882	18989	18522

Закінчення таблиці О.1

63.91	452	625	836	921	721	731	893
70.21	2094	328	483	644	1091	422	466
70.22	20137	18150	22850	19804	15497	13854	14219
71.11	28042	28802	23384	22084	19321	15945	15530
72.1	62835	54898	53553	50157	40642	37390	34734
72.2	2832	2005	825	501	487	358	402
73.11	18856	19383	21992	22230	20974	17078	19620
73.12	6969	6268	6111	6369	4387	3997	3552
73.2	8119	8697	10092	10121	8639	9480	7474
74.1	1157	1407	1495	1410	1487	1012	1196
74.2	2083	1663	3730	2938	2352	1520	1543
74.3	1011	1044	1520	1565	1555	1270	1398
77.40	494	328	508	1214	976	819	993
85	37686	35753	28712	27170	22495	21377	21205
85.52	1400	1487	308	290	198	222	233
90.01	7027	6813	8527	6408	6151	8615	8800
90.02	873	968	780	996	792	623	684
90.03	525	470	304	176	177	146	188
90.04	2363	2502	1887	958	992	1809	1774
91	2245	2303	1288	712	332	619	605
91.01	675	684	433	254	151	292	221
91.02	645	592	381	188	127	190	196

Джерело: складено автором на основі [259; 260; 261]

Таблиця О.2

Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2017-2024 рр., осіб

Код згідно з Національним класифікатором України ДК 009:2010	Рік							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
13.91	330	367	251 [1]	175 [1]	163 [1]	158 [1]	168 [1]	441
13.93	616	801	48 [1]	30 [1]	19 [1]	14 [1]	643 [1]	575 [11]
16.29	4899	4946	4706	4996	5385	4399	4379	4152
18.2	94	51	54,5 [2]	58	58	50	44	39
23.1	12436	12888	12794	12656	12451	8789	8652	8583
23.4	3805	3508	2943	2450	2643	1328	1314	1298
32.12	5534	5820	5332	4253	3219	2335	1769 [3]	2624
32.13	124	165	129	87	99	57	103	161
32.2	72	76	63,5 [2]	51	60	55 [4]	46 [4]	46
47.61	2385	2294	2130	2020	2378	1733	1650	1939

Закінчення таблиці О.2

47.62	4711	5175	5012	3877	3352	2238	2543	2467
58.11	2832	2683	3225	3150	3193	2511	2490	2696
58.12	49	52	54	67	69	45	58	68
58.13	6518	6293	5704	5042	4548	2715	2140	1865
58.14	4412	4333	4045	3300	3271	2338	1576	1426
58.19	2736	2885	2856	2610	2532	1859	1742	1613
58.21	367	361	370	265	339	349	288 [5]	471
58.29	1761	1802	2101	2088	2482	2090	2004 [6]	2183
59.11	6934	7415	8869	9299	10589	6482	4339	4425
59.12	275	460	416	327	403	361	424	192
59.13	423	503	481	520	550	422	291	260
59.14	3541	4163	4975	3280	3009	2553	1942	2217
59.2	177	105	120	139	150	106	102	129
60.1	1370	1279	1424	1345	1243	991	958 [7]	1083
60.2	19196	17760	16074	14229	13996	11649	9363	9192
62.01	23107	25311	28539	27538	29961	29119	34163 [8]	51232
62.02	9965	10436	11535	11452	11246	8606	7620	8600
62.03	705	793	814	777	780	739	685	744
62.09	3334	3141	3866	4083	3410	2623	3599 [8]	3424
63	22706	25308	25929	24482	28642	21906	21848	22676
63.91	869	988	995	819	928	650	605	515
70.21	494	433	596	639	623	534	558	510
70.22	15670	14044	18079	18322	19232	15789	14404	15311
71.11	14873	13204	14321	14603	14864	11576	10208	10555
72.1	33463	33366	33808	32934	31340	25649	23080	21856
72.2	363	459	474	510	554	425	371	911
73.11	20212	19494	21607	19275	19040	14958	15412	13834
73.12	3945	3597	3835	3529	3632	2358	1848	1652
73.2	7660	8235	8506	7569	9761	6550	5845	5774
74.1	1527	1888	3097	2294	2513	1982	1802 [8]	1993 [12]
74.2	1734	1829	1653	1209	1119	682	784 [8]	802 [12]
74.3	1432	1480	1663	1523	1472	1014	1008	1086
77.40	992	1012	1248	1794	1705	1575	1271 [9]	1420 [13]
85	22005	22956	27169	26993	26922	21394	23166	26662
85.52	318	375	584	499	501	255	468	620
90.01	8528	8792	8786	8419	8153	7480	7177	6944
90.02	579	657	690	643	694	530	494	499
90.03	181	262	281	234	270	140	171	207
90.04	1598	1644	1498	1443	1380	1158	1009	695
91	735	915	730 [10]	920 [10]	1149	857	940	844
91.01	239	279	279	303	395	293	352	280
91.02	217	256	245	311	366	250	281	231

Джерело: складено автором на основі [259; 260; 261]

[1] Розраховано на основі наявних даних в розрізі регіонів, ФОП та розбивки на малі, середні та великів підприємства. В кожному випадку обирається найбільше зі значень, які вдалося агрегувати за наявними даними за конкретний рік.

[2] Для визначення показника за 2019 р. було обрано середнє значення для 2018 та 2020 років.

[3] Розраховано на основі даних щодо кількістості найманих працівників на підприємствах з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства, а також частки найманих працівників мікропідприємств в загальній кількості найманих працівників відповідного виду діяльності. Згідно наявних даних, у мікропідприємствах у 2023 р. було 223 найманих працівника, що складає 12,6% від загального показника по КВЕД 32.12. Відповідно, оціночна загальна кількість по КВЕД 32.12 розрахована за формулою y=223*100/12,6=1769 осіб.

[4] Розраховано на основі наявних даних щодо кількості найманих працівників у мікропідприємствах та їх долі у загальній кількості найманих працівників суб'єктів господарювання за КВЕД 32.2.

[5] Розраховано на основі наявних даних щодо кількості найманих працівників у мікропідприємствах та їх долі у загальній кількості найманих працівників суб'єктів господарювання за КВЕД 58.21 за формулою y=60*100/20,8=288 осіб.

[6] Наявні (не повні) статистичні дані в розрізі регіонів сумарно дають показник в 1584 найманих працівників у 2023 р., з них по Києву – 1388 людини. Оцінку загальної кількості зайнятих здійснено на основі наявних даних щодо кількості найманих працівників у мікропідприємствах та їх долі у загальній кількості найманих працівників суб'єктів господарювання за КВЕД 58.29 за формулою y=495*100/24,7=2004 осіб.

[7] Розраховано на основі наявних даних щодо кількості найманих працівників у мікропідприємствах та їх долі у загальній кількості найманих працівників суб'єктів господарювання за КВЕД 60.1 за формулою y=499*100/52,1=958 осіб.

[8] Розраховано на основі наявних даних в розрізі регіонів.

[9] Розраховано на основі наявних даних щодо кількості найманих працівників у мікропідприємствах та їх долі у загальній кількості найманих працівників суб'єктів господарювання за КВЕД 77.40 за формулою y=263*100/20,7=1271 осіб.

[10] Розраховано на основі наявних не повних даних в розрізі регіонів по КВЕД 91.01-91.04.

[11] Різниця показників за «батьківським» КВЕД 13.9 та його складовими 13.91, 13.92, 13.94-13.96, дає можливість оцінити сумарну кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання по КВЕД 13.93 та 13.99 як 1247 осіб. Водночас виходячи з середнього співвідношення за 2022-2023 рр. показника по ФОП до загальної кількості найманих осіб для підприємств та організацій з КВЕД 13.99, можна оцінити відповідне значення для 2024 р. на рівні 672 осіб. Тоді оцінка для КВЕД 13.93 становитиме 1247-672=575 осіб.

[12] Розраховано на основі наявних даних по батьківському КВЕД 74 та його складовими 74.3, 74.9, а також середньорічної пропорції між КВЕД 74.1 та 74.2 за 2021-2023 рр.

[13] Значення розраховано на основі поліноміальної функції ступеня 3, що описується формулою $y = -0{,}8529*x^3 + 15{,}659*x^2 + 23{,}021*x + 430{,}06$ ($R^2 = 0{,}7312$) з урахуванням оцінок росту показників витрат на персонал та оплату праці персоналу суб'єктів господарювання у 2024 р.

Таблиця О.3

Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання креативного сектору, тис. осіб

Рік	Найманих осіб в $КІ_{КМУ}$	Найманих осіб в $КІ_{DCMS}$	Найманих осіб в $КВД_{А}$	Найманих осіб в $КТП_{UNCTAD}$	Найманих осіб в суб'єктах господарювання, загалом
2010	183,2	179,9	289,6	321,3	9074
2011	188,8	186,1	283,7	320,4	8987
2012	178,0	176,3	269,9	309,8	8861
2013	170,3	168,8	254,0	300,8	8515
2014	154,5	153,2	222,6	262,1	7312
2015	135,1	134,0	198,2	232,1	6589
2016	139,4	138,0	200,0	233,0	6598
2017	146,5	145,1	207,7	243,6	6706
2018	147,5	145,9	207,5	248,4	7089
2019	156,9	155,3	224,2	257,6	7419
2020	145,2	143,8	214,0	242,0	7380
2021	147,4	145,8	215,6	248,4	7369
2022	118,9	117,7	175,0	195,8	6088
2023	113,9	112,8	168,9	188,8	5827
2024	131,7	130,2	189,5	206,5	5810

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Додаток П

Авторегресійна модель з розподіленим лагом для оцінювання взаємозв'язку доданої вартості та капітальних інвестицій підприємств креативного сектору

З метою формалізації висновку про нетипову для виробничих галузей залежність між капітальними інвестиціями та динамікою доданої вартості в креативному секторі оцінено авторегресійну модель з розподіленим лагом для річних даних за 2013-2024 рр. Усі показники наведено в порівнянних цінах 2013 року[*]. Вихідний набір даних наведено у таблиці П.1.

Таблиця П.1

Валова додана вартість та капітальні інвестиції підприємств креативного та некреативного секторів, у порівнянних цінах 2013 р., млрд грн

Рік	Валова додана вартість суб'єктів господарювання креативного сектору	Валова додана вартість суб`єктів господарювання, загалом	Валова додана вартість підприємств, що не належать до креативного сектору	Капітальні інвестиції підприємств креативного сектору
2013	36,348	1109,21	1072,86	3,635
2014	32,844	1193,13	1160,29	2,463
2015	26,125	979,20	953,08	2,498
2016	37,825	1064,68	1026,85	3,000
2017	42,552	1073,99	1031,43	3,474
2018	44,065	1043,77	999,70	4,017
2019	49,892	1128,66	1078,77	4,398
2020	51,566	1086,06	1034,49	4,040
2021	57,162	1223,26	1166,10	4,179
2022	21,983	773,46	751,47	1,638
2023	22,195	794,02	771,82	1,773
2024	26,647	699,86	673,21	1,985

Джерело: складено автором на основі [166; 168; 169; 170; 175; 262].

[*] Показники капітальних інвестицій приведено до порівнянних цін 2013 року на основі індексу-дефлятора валового нагромадження основного капіталу (усього) [263]. Показники доданої вартості, своєю чергою, приведено до порівнянних цін 2013 року на основі індексу-дефлятора валової доданої вартості в основних цінах [167]. Використання різних індексів-дефляторів у межах логарифмічних моделей не є методологічною помилкою, оскільки для кожного показника застосовано дефлятор, релевантний його економічному змісту.

Введемо умовні позначення:

$ВДВ_t$ – валова додана вартість підприємств $КВД_А$ у році t, млрд грн (у порівнянних цінах 2013 р.);

$Інв_t$ – капітальні інвестиції підприємств $КВД_А$ у році t, млрд грн (у порівнянних цінах 2013 р.);

$ВДВ_{t-1}$, $Інв_{t-1}$ – відповідні значення у попередньому році.

Для інтерпретації оцінок у термінах еластичностей застосовано натуральні логарифми:

$y_t = \ln(ВДВ_t)$, $x_t = \ln(Інв_t)$

Для врахування структурних зсувів введено індикаторні змінні кризових періодів:

D_{1415} = 1 для 2014-2015 рр., інакше 0;

D_{2020} = 1 для 2020 р., інакше 0;

D_{2223} = 1 для 2022-2023 рр., інакше 0.

Оцінено модель:

$$Y_t = c + \varphi * y_{t-1} + \beta_0 * x_t + \beta_1 * x_{t-1} + \gamma_1 * D_{1415} + \\ + \gamma_2 * D_{2020} + \gamma_3 * D_{2223} + \varepsilon_t \quad (П.1)$$

де c – константа; φ – параметр інерційності (авторегресійна складова); β_0 – «синхронна» еластичність ВДВ відносно Інв; β_1 – «лагова» еластичність (перевірка класичного лагу «інвестиції в попередній період – валова додана вартість поточного року»); ε_t – випадкова похибка.

Параметри моделі оцінено методом найменших квадратів. З огляду на малу довжину ряду та можливу наявність автокореляції та гетероскедастичності похибок, використано стійкі стандартні похибки, узгоджені щодо гетероскедастичності та автокореляції (оцінювання дисперсійно-коваріаційної матриці за методом Ньюї-Веста з урахуванням автокореляції залишків до першого порядку). Надалі під стійкими стандартними похибками розуміємо стандартні похибки, які одночасно враховують можливу гетероскедастичність і автокореляцію в часовому ряді.

Значення p (p-value) характеризує імовірність отримати таке саме або більш екстремальне значення статистики перевірки за умови істинності нульової гіпотези (відсутності ефекту). Коефіцієнт детермінації R^2 характеризує частку варіації залежної змінної, пояснену моделлю.

В нашому випадку кількість спостережень n=11 (менша на 1 за кількість наборів даних через використання лагів), R^2= 0,966.

Таблиця П.2

Оцінки параметрів авторегресійної моделі з розподіленим лагом для $\ln(ВДВ_t)$ 2014-2024 рр.

Змінна	Оцінка коефіцієнта	Стійка стандартна похибка	z-статистика	p-значення
Константа c	3,3487	0,6241	5,3654	0,0000
$\ln(ВДВ_{t-1})$	-0,2506	0,2352	-1,0655	0,2866
$\ln(Інв_t)$	0,7048	0,1000	7,0503	0,0000
$\ln(Інв_{t-1})$	0,3824	0,2406	1,5893	0,1120
D_{1415}	-0,1429	0,0326	-4,3814	0,0000
D_{2020}	0,0237	0,0480	0,4936	0,6216
D_{2223}	-0,1028	0,0466	-2,2064	0,0274

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Оцінка коефіцієнта β_1 при $\ln(Інв_{t-1})$ є статистично незначущою (на рівні 5%): β_1=0,3824 при p=0,1120. Це означає, що на річних даних не підтверджується стійка закономірність «зростання капітальних інвестицій у попередньому році → приріст доданої вартості у наступному році». Водночас знак коефіцієнта β_1 є додатнім, що вказує на можливу наявність слабкого відкладеного ефекту, проте не дає достатніх підстав для впевненого висновку про нього.

Оцінка коефіцієнта β_0 при $\ln(Інв_t)$ є позитивною і статистично значущою: β_0=0,7048 при p<0,001. Це скоріше відображає синхронний рух інвестицій та доданої вартості у межах одного року (короткі проєктні цикли, одночасне коригування інвестицій і випуску, вплив спільних факторів попиту і ділового циклу), ніж «класичний» інвестиційний мультиплікатор із запізненням.

Негативний і статистично значущий коефіцієнт при D_{1415} (γ_1 = -0,1429, p < 0,001) свідчить, що економічна криза 2014-2015 рр., спричинена початком російської військової агресії, супроводжувалася додатковим зниженням рівня доданої вартості у креативному секторі навіть за контролю інвестицій та інерційності показника. Своєю чергою, коефіцієнт при D_{2223} також є негативним і значущим (γ_3 = -0,1028, p = 0,0274), що вказує на додатковий негативний структурний зсув у перші роки повномасштабної російсько-української війни у 2022-2023 рр.

Для відокремлення трендової компоненти та концентрації на річних змінах оцінено модель:

$$\Delta y_t = \alpha + \delta * \Delta x_t + \gamma_1 * D_{1415} + \gamma_2 * D_{2020} + \gamma_3 * D_{2023} + \varepsilon_t \qquad (П.2)$$

де:

$\Delta y_t = \ln(ВДВ_t) - \ln(ВДВ_{t-1})$, $\Delta x_t = \ln(Інв_t) - \ln(Інв_{t-1})$

Кількість спостережень n=11, R^2=0,861.

Таблиця П.3

Оцінки параметрів моделі у приростах для Δln($ВДВ_t$) 2014-2023 рр.

Змінна	Оцінка коефіцієнта	Стійка стандартна похибка	z-статистика	p-значення
Константа α	0,0623	0,0435	1,4327	0,1519
Δln($Інв_t$)	0,7845	0,1723	4,5532	0,0000
D_{1415}	-0,0803	0,1381	-0,5813	0,5610
D_{2020}	0,0373	0,0523	0,7136	0,4755
D_{2223}	-0,1990	0,1104	-1,8026	0,0714

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Оцінка коефіцієнта δ = 0,7845 при p < 0,001 означає, що у роки, коли капітальні інвестиції у креативному секторі зростали на 1% (у відносному вимірі), валова додана вартість креативного сектору в середньому зростала приблизно на 0,78% у тому ж році. Це підтримує висновок про коротший, ніж річний, лаг, або ж щодо домінування механізму спільної короткострокової

проциклічності, а не «класичного» відкладеного ефекту інвестування. Індикатор D_{2223} = -0,1990 за 2022-2023 рр. є негативним, однак його статистична значущість є слабшою, ніж у попередньому розрахунку: p=0,0714. Це може вказувати на погіршення короткострокової динаміки у період повномасштабної війни навіть за контролю змін інвестицій.

Обмеження інтерпретації (загрози валідності):

– мала кількість спостережень (12 років вихідного ряду; 11 спостережень у моделях із лагами та у моделі приростів) підвищує чутливість оцінок до специфікації;

– можлива одночасність: інвестиції та додана вартість можуть коригуватися паралельно (ендогенність), реагуючи на спільні фактори;

– показник капітальних інвестицій не охоплює повною мірою нематеріальні вкладення (програмне забезпечення, контент, інтелектуальна власність, підвищення кваліфікації персоналу тощо), які є ключовими для частини КВД;

– структурні зсуви (2014-2015, 2022-2023) можуть змінювати поведінку сектору та послаблювати стабільність параметрів у часі.

Додаток Р

Оцінювання індикатора капіталомісткості креативного сектору

Для кількісної ілюстрації структурної особливості креативного сектору (відносно високої доданої вартості за обмежених капітальних вкладень) розраховано індикатор:

$$R_t = \frac{\text{ВДВ}_t}{\text{Інв}_t} \quad \text{(Р.1)}$$

де ВДВ_t – валова додана вартість підприємств креативного сектору у році t, млрд грн;

Інв_t – капітальні інвестиції підприємств креативного сектору у році t, млрд грн.

Таблиця Р.1

Значення індикатора R за роками та періодами

Рік	Значення R	Середнє значення R за період
2013	9,999	11,039
2014	12,888	
2015	10,231	
2016	12,646	13,116
2017	13,629	
2018	12,280	
2019	13,907	
2020	16,763	17,912
2021	19,060	
2022	19,459	18,456
2023	16,971	
2024	18,938	

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Динаміка R_t демонструє зростання співвідношення $\text{ДВ}_t/\text{Інв}_t$ упродовж досліджуваного періоду, що загалом узгоджується з висновком про відносно

нижчу капіталомісткість та більшу роль людського й нематеріального капіталу в генерації доданої вартості креативними видами діяльності.

Для оцінювання середнього темпу зміни показника застосовано модель:

$$Ln(R_t) = \alpha + b * t + \gamma_1 * D_{1415} + \gamma_2 * D_{2020} + \gamma_3 * D_{2223} + \varepsilon_t \qquad (P.2)$$

де t – порядковий номер року (t = 0 для 2013 р., t = 11 для 2024 р.);

ε_t – випадкова похибка;

D – індикаторні змінні кризових періодів:

D_{1415} = 1 для 2014–2015 рр., інакше 0;

D_{2020} = 1 для 2020 р., інакше 0;

D_{2223} = 1 для 2022–2023 рр., інакше 0.

Параметри моделі оцінено методом найменших квадратів, використано стійкі стандартні похибки, узгоджені щодо гетероскедастичності та автокореляції. Кількість спостережень n=12, R^2=0,828.

Таблиця Р.2

Оцінки параметрів моделі тренду для ln(ДВ/Інв) у 2013-2024 рр.

Змінна	Оцінка коефіцієнта	Стійка стандартна похибка	z-статистика	p-значення
Константа α	2,3318	0,0313	74,5339	0,0000
Коефіцієнт b (тренд t)	0,0583	0,0064	9,1051	0,0000
γ_1 (D1415)	0,0215	0,0859	0,2509	0,8019
γ_2 (D2020)	0,0790	0,0372	2,1224	0,0338
γ_3 (D2223)	0,0139	0,0451	0,3079	0,7582

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Оцінка коефіцієнта b = 0,0583 при p<0,001 означає, що ln(ДВ/Інв) в середньому зростає на 0,058 пункту щороку. У термінах темпу приросту це відповідає приблизно:

exp(0,0583) – 1 = 0,06

тобто, приблизно 6% на рік.

Отже, показник співвідношення доданої вартості до капітальних інвестицій у креативних видах діяльності має стійку висхідну тенденцію, що узгоджується з висновком про зростання здатності креативного сектору генерувати додану вартість за відносно обмежених капітальних вкладень.

Індикаторна змінна D_{2020} для 2020 р. виявилася статистично значущою, тоді як для 2014-2015 та 2022-2023 рр. – ні, що свідчить про наявність у 2020 році окремого короткострокового відхилення показника від загального висхідного тренду, тоді як зміни в інші кризові періоди не сформували самостійного стійкого ефекту, загалом вкладаючись в загальну тенденцію динаміки показника.

Додаток С

Сценарне прогнозування впливу зростання креативної зайнятості на додану вартість креативного та некреативного секторів

З метою кількісного оцінювання потенційних економічних ефектів від нарощування зайнятості у креативному секторі застосовано сценарно-прогнозний підхід на основі лог-лінійних регресійних моделей.

Завданнями є:

– оцінити еластичність доданої вартості креативного сектору за зайнятістю з урахуванням кризових періодів;

– оцінити, чи пов’язана динаміка доданої вартості некреативного сектору зі зростанням креативної зайнятості після контролю зайнятості некреативного сектору (чи присутній «ефект переливу»);

– виконати сценарний розрахунок економічних ефектів підвищення креативної зайнятості за умов фіксованої загальної зайнятості.

Для оцінювання використано річні дані за 2013-2024 рр. у порівнянних цінах 2013 року. Загальні вихідні дані наведені у таблиці С.1.

Таблиця С.1

Вихідні дані дослідження у порівнянних цінах 2013 р., млрд грн

Рік	ВДВ суб'єктів господар. креативного сектору, млрд грн	ВДВ суб`єктів господар., загалом, млрд грн	Капітальні інвестиції підприємств креативного сектору, млрд грн	Зайнятих в КВД, тис.осіб	Частка КВД в зайнятості суб'єктів господар., %	Зайнятих осіб у суб'єктах господар., загалом, тис.осіб
1	2	3	4	5	6	7
2013	36,348	1109,21	3,635	348,79	3,50%	9965
2014	32,844	1193,13	2,463	350,00	3,89%	9008
2015	26,125	979,20	2,498	329,36	3,95%	8332
2016	37,825	1064,68	3,000	342,76	4,16%	8244
2017	42,552	1073,99	3,474	364,14	4,40%	8271
2018	44,065	1043,77	4,017	391,04	4,51%	8661
2019	49,892	1128,66	4,398	446,24	4,88%	9146

Закінчення таблиці С.1.

1	2	3	4	5	6	7
2020	51,566	1086,06	4,040	456,00	5,03%	9057
2021	57,162	1223,26	4,179	508,19	5,61%	9056
2022	21,983	773,46	1,638	478,93	6,30%	7606
2023	22,195	794,02	1,773	497,23	6,62%	7514
2024	26,647	699,86	1,985	513,30	6,81%	7533

Джерело: складено автором на основі [167; 179; 180; 166; 175; 181; 168; 169; 170; 182; 183; 184; 263].

Введемо умовні позначення:

$ВДВ_КВД_t$ – валова додана вартість креативного сектору у рік t, млрд грн (у порівнянних цінах 2013 р.[1*]);

$ВДВ_t$ – валова додана вартість суб'єктів господарювання загалом у рік t, млрд грн (у порівнянних цінах 2013 р.[*]);

$ВДВ_НЕКР_t$ – валова додана вартість некреативного сектору у рік t, визначена як:

$$ВДВ_НЕКР_t = ВДВ_t - ВДВ_КВД_t \quad (С.1)$$

$Інв_КВД_t$ – капітальні інвестиції підприємств креативного сектору у рік t, млрд грн (у порівнянних цінах 2013 р.[*]);

$З_КВД_t$ – кількість зайнятих осіб в суб'єктах господарювання креативного сектору $КВД_A$ у рік t, тис. осіб;

$З_t$ – кількість зайнятих осіб в суб'єктах господарювання загалом у рік t, тис. осіб;

$З_НЕКР_t$ – кількість зайнятих осіб в некреативному секторі у рік t, визначена як:

$$З_НЕКР_t = З_t - З_КВД_t \quad (С.2)$$

[1*] Показники капітальних інвестицій приведено до порівнянних цін 2013 року на основі індексу-дефлятора валового нагромадження основного капіталу (усього) [263]. Показники доданої вартості, своєю чергою, приведено до порівнянних цін 2013 року на основі індексу-дефлятора валової доданої вартості в основних цінах [167]. Використання різних індексів-дефляторів у межах логарифмічних моделей не є методологічною помилкою, оскільки для кожного показника застосовано дефлятор, релевантний його економічному змісту.

Для врахування структурних зсувів використано індикаторні змінні кризових періодів:

D_{1415} = 1 для 2014-2015 рр., інакше 0;

D_{2020} = 1 для 2020 р., інакше 0;

D_{2224} = 1 для 2022-2024 рр., інакше 0.

З метою інтерпретації коефіцієнтів у термінах еластичностей застосовано натуральні логарифми.

Модель доданої вартості креативного сектору демонструє залежність реальної валової доданої вартості креативного сектору від масштабу зайнятості з урахуванням структурних зламів кризових і воєнних періодів та має загальний вигляд:

$$Ln(\text{ВДВ_КВД}_t) = c + \alpha * \ln(\text{З_КВД}_t) + \gamma_1 * D_{1415} + \gamma_2 * D_{2020} + \\ + \gamma_3 * D_{2224} + \varepsilon_t \qquad \text{(С.3)}$$

де α – еластичність валової доданої вартості креативного сектору за зайнятістю, що демонструє, на скільки % змінюється ВДВ_КВД при зміні З_КВД на 1% (за інших рівних умов);

γ_i – зсуви рівня ВДВ_КВД, пов'язані з кризовими і воєнними періодами.

Оцінювання виконано методом найменших квадратів. З урахуванням часової природи ряду та малої вибірки для коректнішої інференції використано стійкі стандартні похибки, узгоджені щодо гетероскедастичності та автокореляції (оцінювання дисперсійно-коваріаційної матриці за методом Ньюї-Веста з урахуванням автокореляції залишків до першого порядку). Статистична значущість коефіцієнтів перевірялась за z-статистикою та відповідними значеннями p. Такий підхід дає змогу врахувати вплив основних кризових і воєнних структурних зламів досліджуваного періоду та підвищити стійкість інтерпретації результатів за малої кількості спостережень.

Таблиця С.2

Оцінки моделі доданої вартості креативного сектору для часового ряду 2013-2024 рр.

Змінна	Оцінка коефіцієнта	Стійка стандартна похибка	z-статистика	p-значення
Константа c	-3,044	0,260	-11,72	<0,001
$\ln(З_КВД_t)$	1,142	0,098	11,70	<0,001
D_{1415}	-0,233	0,068	-3,44	0,001
D_{2020}	-0,004	0,020	-0,22	0,828
D_{2224}	-0,886	0,179	-4,94	<0,001
Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,974$				

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Інтерпретація ключового результату: оцінка $\alpha = 1,142$ означає, що збільшення зайнятості креативного сектору на 1% асоціюється із зростанням його доданої вартості приблизно на 1,14% (за інших рівних умов, з урахуванням кризових зламів). Це свідчить про більш ніж пропорційний характер зв'язку між зайнятістю у креативному секторі та його реальною валовою доданою вартістю. Індикатор $D_{2224,}$ що описує період повномасштабної російсько-української війни, а саме 2022-2024 рр., має значущий негативний ефект, відображаючи системне падіння рівня показника в умовах повномасштабної війни. Водночас індикатор D_{1415} також є статистично значущим, проте його негативний ефект є помірнішим, у порівнянні з $D_{2224.}$

Модель доданої вартості некреативного сектору демонструє, як пов'язана динаміка реальної валової доданої вартості некреативного сектору з його власною зайнятістю, а також чи є зв'язок зі змінами зайнятості у креативному секторі після контролю зайнятості некреативного сегменту та структурних шоків. Модель має такий загальний вигляд:

$$Ln(\text{ВДВ_НЕКР}_t) = c + \alpha * \ln(\text{З_НЕКР}_t) + \beta * \ln(\text{З_КВД}_t) + \\ + \gamma_1 * D_{1415} + \gamma_2 * D_{2020} + \gamma_3 * D_{2224} + \varepsilon_t \qquad \text{(С.4)}$$

де: α – еластичність валової доданої вартості за зайнятістю для некреативного сектору;

β – «міжсекторальний» ефект, що демонструє, як зміна зайнятості креативного сектору асоціюється зі зміною доданої вартості некреативного сектору за контролю кількості зайнятих осіб в некреативному секторі (тобто, після того, як у моделі вже враховано З_НЕКР).

Таблиця С.3

Оцінки моделі доданої вартості некреативного сектору для часового ряду 2013-2024 рр.

Змінна	Оцінка коефіцієнта	Стійка стандартна похибка	z-статистика	p-значення
Константа c	1,108	1,761	0,63	0,529
$\ln(З_НЕКР_t)$	0,485	0,171	2,83	0,005
$\ln(З_КВД_t)$	0,246	0,083	2,96	0,003
D_{1415}	0,037	0,049	0,77	0,444
D_{2020}	-0,068	0,018	-3,70	<0,001
D_{2224}	-0,340	0,044	-7,75	<0,001
Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,920$				

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Інтерпретація ключового результату: позитивна й статистично значуща оцінка $\beta = 0{,}246$ свідчить про наявність позитивного міжсекторального ефекту: зростання зайнятості в креативному секторі у річній динаміці корелює зі зростанням доданої вартості некреативного сектору навіть за контролю зайнятості некреативного сектору. Це узгоджується з логікою позитивних міжсекторальних спіловер-ефектів: зростання креативної зайнятості супроводжується підвищенням результативності (продуктивності) або зростанням випуску в інших, формально некреативних, видах діяльності через комплементарність виробничих факторів і послуг. Економічний зміст такого зв’язку полягає в тому, що значна частина креативних видів діяльності (передусім ІТ-послуги, цифрові рішення, дизайн, маркетингові й комунікаційні послуги, контент-продакшн, консалтинг, створення інших нематеріальних

активів) виступають проміжним ресурсом для підприємств некреативного сектору. У міру поширення таких послуг у бізнес-середовищі можуть проявлятися такі позитивні ефекти та тенденції:

– цифровізація процесів і зниження трансакційних витрат (системи програмного забезпечення для автоматизації бізнесу, аналітика даних, електронні канали збуту тощо);

– підвищення продуктивності праці й капіталу через кращу організацію процесів, управління, логістику, стандартизацію та контроль якості;

– комплементарність послуг: креативні та цифрові рішення доповнюють виробництво і торгівлю, підсилюючи ефективність використання наявних ресурсів у некреативних видах діяльності;

– розширення ринків і каналів збуту (онлайн-канали, експортні контракти, бренд/упаковка/дизайн як чинники конкурентоспроможності).

Разом з тим, причинно-наслідкова інтерпретація в рамках даної моделі потребує обережності, що пов'язано з наступними факторами:

– Ендогенність і зворотний зв’язок: періоди прискорення економічної активності в формальному секторі економіки можуть одночасно стимулювати попит на креативні послуги і зростання зайнятості в КВД. Тобто, має місце не лише вплив КВД на некреативний сектор, а й зворотний зв’язок: загальне економічне пожвавлення підсилює попит на креативні види діяльності.

– Пропущені змінні: на додану вартість некреативного сектору впливають макро- та інституційні фактори: діловий цикл, кон’юнктура попиту, умови торгівлі, регуляторні зміни, кредитні умови тощо, які не включені до моделі й можуть бути корельовані з динамікою зайнятості в КВД.

– Короткий річний ряд 2013–2024 і структурні злами: мала кількість спостережень у поєднанні з кризовими періодами підвищує чутливість оцінок до окремих років та специфікацій індикаторів зламів.

– Можлива нестабільність параметрів у часі: взаємозв’язки між зайнятістю та доданою вартістю можуть змінюватися між фазами відновлення й спаду, а також у різних інституційних умовах.

Оскільки оцінені коефіцієнти логарифмічних моделей можуть інтерпретуватися як еластичності, на їх основі можна виконати умовний сценарний розрахунок того, як зміна структури зайнятості за незмінної загальної чисельності працюючих може вплинути на додану вартість креативного та некреативного секторів.

За сценарну ціль прийнято підвищення креативної зайнятості до 600 тис. осіб, що приблизно еквівалентно 8% від зайнятості суб'єктів господарювання у 2024 р. за умови незмінного рівня загальної зайнятості.

Наведемо фактичні значення факторних змінних моделі за базовий 2024 рік (для вартісних показників – у порівнянних цінах 2013 р.):

З_КВД$_{2024}$ = 513,3 тис. осіб (частка в зайнятості бізнес-суб'єктів 6,81%);

З_НЕКР$_{2024}$ = 7019,7 тис. осіб;

ВДВ_КВД$_{2024}$ = 26,647 млрд грн;

ВДВ_НЕКР$_{2024}$ = 673,213 млрд грн;

ВДВ$_{2024}$ = 699,86 млрд грн;

Сценарій S1 (перерозподіл у межах незмінної загальної зайнятості) передбачає, що загальна зайнятість суб'єктів господарювання лишається незмінною на рівні 2024 р. (7533 тис. осіб), а зростання креативної зайнятості відбувається за рахунок зміни структури зайнятості:

З_КВД$_{s1}$ = 600 тис. осіб;

З$_{s1}$ = 7533 тис. осіб;

З_НЕКР$_{s1}$ = 7533-600 = 6933 тис. осіб.

Формула сценарного розрахунку (через еластичності) для креативного сектору має вигляд:

$$\text{ВДВ_КВД}_{s1} = \text{ВДВ_КВД}_{2024} * \exp\left(\alpha * ln\left(\frac{\text{З_КВД}_{s1}}{\text{З_КВД}_{2024}}\right)\right) \qquad \text{(С.5)}$$

Підставивши параметри моделі та фактичні значення, отримуємо:

$$\text{ВДВ_КВД}_{s1} = 26{,}647 * \exp\left(1{,}142 * \ln\left(\frac{600}{513{,}3}\right)\right) = 31{,}845 \text{ млрд грн} \quad \text{(С.6)}$$

Формула сценарного розрахунку (через еластичності) для некреативного сектору має вигляд:

$$\text{ВДВ_НЕКР}_{s1} = \\ = \text{ВДВ_НЕКР}_{2024} * \exp\left(\beta * \ln\left(\frac{\text{З_КВД}_{s1}}{\text{З_КВД}_{2024}}\right) + \alpha * \ln\left(\frac{\text{З_НЕКР}_{s1}}{\text{З_НЕКР}_{2024}}\right)\right) \quad \text{(С.7)}$$

Підставивши значення факторних змінних та оцінені коефіцієнти, одержуємо:

$$\text{ВДВ_НЕКР}_{s1} = \\ = 673{,}213 * \exp\left(0{,}246 * \ln\left(\frac{600}{513{,}3}\right) + 0{,}485 * \ln\left(\frac{6933}{7019{,}7}\right)\right) = \quad \text{(С.8)}$$
$$= 695{,}375 \text{ млрд грн}$$

Таким чином, для *сценарію S1* (перерозподіл у межах незмінної загальної зайнятості), за умови, що зайнятість у креативних видах діяльності зростає з 513,3 до 600,0 тис. осіб (+16,89%; частка креативного сектору в загальній бізнес-зайнятості підвищується до близько 7,97%), отримуємо наступні результати:

– прогнозована додана вартість креативного сектору складе 31,845 млрд грн (у цінах 2013 р.), що відповідає росту на 5,198 млрд грн. або на 19,5% відносно рівня 2024 р.;

– прогнозована додана вартість некреативного сектору складе 695,375 млрд грн (у цінах 2013 р.), що відповідає росту на 22,162 млрд грн, або на 3,3% відносно рівня 2024 р.;

– прогнозована валова додана вартість за сумою секторів складе 727,22 млрд грн (у цінах 2013 р.), що відповідає росту на 3,91% відносно рівня 2024 р.;

– частка креативного сектору у доданій вартості суб’єктів господарювання зростає з 3,81% до 4,38%, або приблизно на 0,57 в.п.

Таблиця С.4

Порівняння бази 2024 та сценарію S1

Показник	2024 (факт)	Сценарій S1
Зайнятість КВД, тис. осіб	513,30	600,00
Частка зайнятості КВД, %	6,81	7,97
ВДВ КВД, млрд грн (ціни 2013)	26,647	31,845
ВДВ некреативного сектору, млрд грн (ціни 2013)	673,213	695,375
ВДВ загалом, млрд грн (ціни 2013)	699,860	727,220
Частка ВДВ КВД у загальній ВДВ, %	3,81	4,38

Джерело: складено на основі авторських розрахунків.

Висновки та інтерпретаційні застереження:

– оцінка α = 1,142 свідчить про високу еластичність доданої вартості креативного сектору за зайнятістю: зростання зайнятості у КВД асоціюється з більш ніж пропорційним приростом його ВДВ;

– додаткова перевірка альтернативної специфікації, у якій зайнятість креативного сектору розглядалася як залежна змінна, а валова додана вартість креативного сектору – як пояснювальна, також підтвердила наявність додатного статистично значущого зв’язку між цими показниками. Водночас така перевірка не дає достатніх підстав для жорсткої причинно-наслідкової інтерпретації ні в прямому, ні в зворотному напрямі, а радше свідчить про їх стійкий односпрямований рух у межах досліджуваного періоду. Отже, модель (С.3) доцільно трактувати передусім як інструмент оцінювання статистичної залежності та сценарної еластичності валової доданої вартості креативного сектору за зайнятістю;

у базовій специфікації моделі некреативного сектору отримано позитивний і статистично значущий міжсекторальний ефект: параметр β = 0,246 вказує на наявність міжсекторальних спіловер-ефектів креативної

зайнятості для некреативного сегменту. Важливо, що зазначений результат отримано в моделі, де окремо враховано структурні злами, пов’язані з кризовими періодами (COVID-19, російсько-українська війна), а також використано стійкі стандартні похибки Ньюї-Веста, що знижує ризик викривлення оцінок унаслідок короткого річного ряду та нестабільності економічного середовища;

– сценарій підвищення креативної зайнятості до близько 8% загальної зайнятості суб’єктів господарювання пов’язаний із прогнозованим збільшенням ВДВ креативного сектору на 19,5%, ВДВ некреативного сектору – на 3,3%, загальної ВДВ на 3,9%, а також із підвищенням частки ВДВ КВД приблизно на 0,57 в.п.

– отримані оцінки відображають умовні статистичні залежності на короткому річному ряді; можливий вплив факторів ендогенності (двобічні зв’язки між доданою вартістю і зайнятістю), пропущених змінних, що не увійшли в модель (попит, експорт, регуляторні зміни), структурних зламів. Отже, результати доцільно трактувати як сценарно-орієнтовані аналітичні оцінки, а не як точний прогноз фактичної динаміки.

Додаток Т

Оцінка логарифмічної регресійної моделі залежності між капітальними інвестиціями креативного сектору та суб'єктів господарювання за вирахуванням креативного сектору

Таблиця Т.1

Рік	Капітальні інвестиції креатив-ного сектору, млрд грн	Капітальні інвестиції суб'єктів господарю-вання, млрд грн	Капітальні інвестиції суб'єктів господарювання без креативного, млрд грн	ln(капітальні інвестиції креативного сектору)	ln(капітальні інвестиції суб'єктів господарювання без креативного сектору)
2012	3,9	235,68	231,78	1,361	5,446
2013	3,64	222,67	219,03	1,291	5,389
2014	2,94	183,95	181,01	1,079	5,198
2015	3,95	218,8	214,85	1,374	5,371
2016	5,38	288,14	282,76	1,682	5,643
2017	6,85	366,12	359,27	1,925	5,884
2018	9,08	480,31	471,23	2,206	6,154
2019	9,92	533,73	523,81	2,297	6,261
2020	9,33	409,07	399,74	2,234	5,991
2021	11,26	545,22	533,96	2,422	6,28
2022	5,77	344,3	338,53	1,753	5,823
2023	7,97	520,2	512,23	2,075	6,239
2024	9,46	616,99	607,53	2,246	6,41

Джерело: складено автором на основі [168, 169, 170].

Капітальні інвестиції суб'єктів господарювання без креативного сектору розраховано як різницю між загальними капітальними інвестиціями суб'єктів господарювання та капітальними інвестиціями креативного сектору ($КВД_А$). Логарифмічні значення обчислено за натуральним логарифмом.

Для оцінювання зв'язку між динамікою капітальних інвестицій у креативному секторі та інвестиціями суб'єктів господарювання без урахування креативного сектору (щоб уникнути автокореляції) обчислено коефіцієнт кореляції Пірсона: $r = 0{,}934$. Високе значення коефіцієнта свідчить про

наявність дуже тісного позитивного зв’язку, що вказує на спільний характер динаміки інвестиційної активності та подібну реакцію на макроекономічні та інші шоки.

Додаток У

Показники оплати праці у креативному секторі України

Таблиця У.1

Середньомісячна заробітна плата штатних працівників за видами економічної діяльності, грн

Рік	Вид економічної діяльності							
	У середньому по економіці	Інформація та телекомунікації (секція J, код 58-63)	Професійна, наукова та технічна діяльність (секція M, код 69-75)	з неї наукові дослідження та розробки (код 72)	Освіта (секція P, код 85)	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (секція R, код 90-93)	з неї діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг (код 90)	з неї функціювання бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури (код 91)
2013	3274	4633	4478	4026	2707	3301	2909	2741
2014	3475	5167	5252	4268	2747	3589	2863	2767
2015	4207	7177	6713	4984	3138	4174	3166	3050
2016	5187	9580	7940	6109	3787	4876	3851	3732
2017	7105	12029	10040	8209	5858	6610	5773	5465
2018	8867	14288	12152	10265	7044	7614	6802	6386
2019	10504	17552	14557	11658	8139	8666	7837	7524
2020	11597	19910	16629	12893	9272	9626	8564	8021
2021	14018	25541	19373	15185	11814	12507	11314	10463
січень 2022	14577	27198	19968	14801	11489	11962	10914	9848
2023	17442	37946	23413	19359	12439	13336	11345	10990
2024	21473	52457	29200	22445	14593	15872	13143	13142

Джерело: складено автором на основі [262]

Таблиця У.2

Середньомісячна заробітна плата штатних працівників за видами економічної діяльності в цінах 2013 року, грн

Рік	Вид економічної діяльності							
	У середньому по економіці	Інформація та телекомунікації (секція J, код 58-63)	Професійна, наукова та технічна діяльність (секція M, код 69-75)	з неї наукові дослідження та розробки (код 72)	Освіта (секція P, код 85)	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (секція R, код 90-93)	з неї діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг (код 90)	з неї функціювання бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури (код 91)
2013	3274	4633	4478	4026	2707	3301	2909	2741
2014	2782	4137	4205	3417	2199	2873	2292	2215
2015	2351	4010	3751	2785	1753	2332	1769	1704
2016	2578	4762	3947	3037	1882	2424	1914	1855
2017	3106	5259	4389	3589	2561	2890	2524	2389
2018	3531	5689	4838	4087	2805	3032	2708	2543
2019	4018	6713	5568	4459	3113	3315	2998	2878
2020	4224	7253	6057	4697	3378	3506	3120	2922
2021	4642	8458	6415	5029	3912	4142	3747	3465
січень 2022	3813	7114	5223	3872	3005	3129	2855	2576
2023	4341	9444	5827	4818	3096	3319	2824	2735
2024	4772	11657	6489	4988	3243	3527	2921	2920

Джерело: складено автором на основі [175; 262]

Таблиця У.3

Середні номінальні витрати суб'єктів господарювання на оплату праці одного найманого працівника, грн на місяць

Рік	СВОПНП для підприємств креативного сектору, грн.	СВОПНП суб'єктів господарювання загалом, грн.
2013	3736	3062
2014	4068	3379
2015	5597	4117
2016	6763	4981
2017	8403	6368
2018	10193	7661
2019	11788	9007
2020	13272	9898
2021	14982	11626
2022	19795	12556
2023	23862	15158
2024	35022	18171

Джерело: складено автором на основі [256 – 261]

ДОДАТОК Ф

Список опублікованих праць за темою дисертації із зазначенням форми участі у наукових заходах

У міжнародних наукових виданнях:

1. Marshavin, Y., Petrova, I., Kytsak, T., Marshavin, O., Atamaniuk, R. Structural and functional concept of the labor market ecosystem. *The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences (EPESS).* № 44. С. 10-21. DOI: https://doi.org/10.55549/epess.933 (1,3 д.а., особисто автору належить 0,25 д.а.).

У наукових фахових виданнях України:

2. Кицак Т.Г., Маршавін Ю.М., Василенко А.О., Маршавін О.Ю., Гутніцький В.В. Капіталізм стейкхолдерів як сучасна модель соціальної відповідальності бізнесу. *Social and labour relations: theory and practice.* 2023. № 13(1). С. 31-39. DOI: http://dx.doi.org/10.21511/slrtp.13(1).2023.03 (0,4 д.а., особисто автору належить 0,08 д.а.).

3. Маршавін О.Ю. Креативна зайнятість як модерновий ресурс соціально-економічного відновлення України. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика.* 2023. № 13(2). С. 11-19. DOI: http://dx.doi.org/10.21511/slrtp.13(2).2023.02 (0,75 д.а.).

4. Маршавін О.Ю., Атаманюк Р.Ф. Екосистемна парадигма соціальної трансформації ринку праці в умовах повоєнного відродження України. *Трансформаційна економіка.* 2024. № 3(08). С. 5-12. DOI: https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-8-1 (0,9 д.а., особисто автору належить 0,45 д.а.).

5. Маршавін О.Ю. Український ринок праці в умовах глобальних зовнішньоекономічних зрушень. *Економіка та суспільство.* 2025. № 77. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-65 (0,9 д.а.).

6. Маршавін Ю.М., Кицак Т.Г., Маршавін О.Ю. Український ринок праці в умовах глобальних зовнішньоекономічних зрушень: уроки та адаптаційні пріоритети. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та*

управління. 2025. № 21. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-21-07-01 (0,9 д.а., особисто автору належить 0,3 д.а.).

7. Маршавін О.Ю. Домінанти розвитку людського креативного капіталу у контексті повоєнного відродження України. *Економіка та суспільство.* 2026. № 83. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-109 (0,95 д.а.).

В інших виданнях:

8. Маршавін Ю.М., Кицак Т.Г., Маршавін О.Ю. Ринок праці України в нових соціально економічних реаліях: проблеми трансформації публічної політики. *International Partnership and Cooperation of Ukraine in Wartime (Міжнародне партнерство та співпраця України в умовах війни): Collective monograph* / edited by D. Nascimento, G. Starchenko. University of Coimbra, Portugal – Chernihiv: REICST, 2022. С. 175-190. DOI: https://doi.org/10.54929/monograph-02-2022-01-13 (1,1 д.а., особисто автору належить 0,35 д.а.).

9. Маршавін О.Ю. Креативна економіка в Україні: значення у післявоєнній відбудові. *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: зб. матеріалів XIV Міжнар. наук.-практ. конф., 13-14 квітня 2023 р., м. Київ.* Київ: НАУ, 2023. С. 131-134 (0,21 д.а.). (форма участі – заочна).

10. Маршавін О.Ю. Пропозиції щодо детінізації доходів фізичних осіб: збільшення видатків та трансформація ринку праці. *Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку, менеджменту і права: теорія і практика: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 04 серпня 2023 р., м. Житомир.* Житомир: ЦФЕНД, 2023. С. 12-14 (0,26 д.а.). (форма участі – заочна).

11. Маршавін О.Ю. Креативна зайнятість як засіб професійної ресоціалізації. *Професійна ресоціалізація безробітного населення у соціологічному вимірі: колективна монографія* / за заг. ред. М. В. Туленкова, В. В. Чепак. Київ: Каравела, 2024. С. 347-354 (0,4 д.а.).

12. Маршавін О.Ю. Формування і розвиток креативної зайнятості у повоєнній Україні. *Проблеми і перспективи поствоєнної розбудови України: зб.*

матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 07-08 грудня 2023 р., м. Київ. Київ: МДУ, 2023. С. 378-380 (0,23 д.а.). (форма участі – заочна).

13. Маршавін О.Ю. Перспективи розвитку креативних індустрій в умовах повоєнного відродження України. *Теорія і практика розбудови екосистеми соціальної сфери в умовах повоєнного відродження України: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 17-18 квітня 2024 р., м. Київ.* Київ: КНЕУ, 2024. С. 230-235 (0,28 д.а.). (форма участі – заочна).

14. Маршавін О.Ю. Розвиток креативних видів зайнятості та трансформаційні процеси на ринку праці. *Нова парадигма економічної освіти у контексті інноваційної моделі розвитку вітчизняної освіти: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листопада 2024 р., м. Київ.* Київ: УДУ, 2024. С. 135-141 (0,12 д.а.). (форма участі – заочна).

15. Маршавін Ю.М., Маршавін О.Ю. Структурні детемінанти повоєнного розвитку екосистеми ринку праці України. *1 International Scientific and Practical Conference «Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry»: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 15-17 січня 2025 р., м. Торонто.* Торонто: ISU, 2025. С. 76-81 (0,35 д.а., особисто автору належить 0,15 д.а.). (форма участі – заочна).

16. Маршавін О.Ю. Креативний сегмент ринку праці: ідентифікація та класифікація креативних видів діяльності. *Праця в XXI столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 жовтня 2025 р., м. Київ.* Київ: КНЕУ, 2025. С. 176-180 (0,24 д.а.). (форма участі – заочна).

17. Маршавін О.Ю., Маршавін Ю.М. Креативна зайнятість як пріоритет людського розвитку і модернізації економіки у повоєнній Україні. *Економічні кризи та механізми їх подолання: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 3 квітня 2026 р., м. Одеса.* Львів-Торунь: Liha-Pres, 2026. С. 44-48. (0,22 д.а., особисто автору належить 0,11 д.а.). (форма участі – заочна).

18. Маршавін Ю.М., Кицак Т.Г., Маршавін О.Ю. Креативна конфігурація сфери зайнятості як чинник інноваційної модернізації України. *Розвиток ринку праці в умовах глобалізаційних зрушень: виклики для України*: *зб. матеріалів IV*

Всеукр. наук.-практ. конф., 23 квітня 2026 р., м. Київ. Київ: МДУ, 2026. С. 166-168 (0,16 д.а., особисто автору належить 0,05 д.а.). (форма участі – заочна).

МІНІСТЕРСТВО
СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ, СІМ'Ї ТА ЄДНОСТІ УКРАЇНИ
(Мінсоцполітики)

вул. Еспланадна, 8/10, м. Київ, 01601, тел.: (044) 204-72-73, (044) 204-73-06,
E-mail: info@mlsp.gov.ua, сайт: www.msp.gov.ua, код згідно з ЄДРПОУ 37567866

ПАПЕРОВА КОПІЯ ОРИГІНАЛУ
ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА

від _____ 20___ р. № _____ На № _____ від _____ 20 __ р.

Олегу Маршавіну
просп. Голосіївський, 95А, кв. 99,
м. Київ, 03127
e-mail: olmarshavin@gmail.com

Шановний пане Олеже!

Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України розглянуло Ваше звернення від 07 квітня 2026 року щодо вдосконалення державної політики стимулювання розвитку креативної зайнятості та повідомляє.

Надані Вами пропозиції та аналітичні матеріали щодо розвитку креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні взято до відома та можуть бути використані у діяльності Мінсоцполітики, зокрема, під час підготовки проєктів нормативно-правових актів на виконання Закону України від 15 січня 2025 року № 4219-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права осіб з інвалідністю на працю», відповідних аналітичних матеріалів та пропозицій, а також міжвідомчої взаємодії з іншими органами державної влади щодо підтримки працевлаштування, підвищення залученості вразливих груп у продуктивну зайнятість, зниження ризиків їх тривалого безробіття та соціальної ізоляції з урахуванням розмежування повноважень між центральними органами виконавчої влади, пріоритетів діяльності й наявних ресурсних можливостей.

Дякуємо за активну громадянську позицію та надані пропозиції.

З повагою

Заступник Міністра **Інна СОЛОДКА**

Богдан Хуторний
+38(063)1233255

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ, СІМ'Ї ТА ЄДНОСТІ УКРАЇНИ
ідентифікаційний код 37567866
ДЛЯ ДОКУМЕНТІВ
м. КИЇВ

СЕД АСКОД
Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України
№ 1411-14393/03-26 від 09.04.2026
Підписувач Солодка Інна Василівна
Сертифікат 3FAA9288358EC0030400000000293C0083E6E900
Дійсний з 24.10.2025 0:00:00 по 23.10.2027 23:59:59

FUTURE DEVELOPMENT AGENCY

SOCIAL INNOVATIONS | CIVIC TECH | SOCIAL IMPACT

WE SUPPORT UN GLOBAL COMPACT

Вих. № 2502 від 25 лютого 2026 р.

ДОВІДКА
про впровадження наукових результатів дисертаційного дослідження
Олега Юрійовича Маршавіна на тему:
Розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні

«Агенція розвитку майбутнього» (далі – Фонд) підтверджує, що наукові положення, аналітичні висновки та практичні рекомендації дисертаційного дослідження Маршавіна О. Ю. використано у діяльності Фонду під час реалізації Освітньо-грантової програми для розвитку ветеранського бізнесу «Жити назустріч» (далі – Програма) у частині методичного забезпечення відбору, навчально-менторського супроводу та оцінювання результативності підтриманих проєктів.

Маршавін О. Ю. у межах програми «Жити назустріч 2.0» (2025 р.) здійснював менторський супровід учасника програми – Ярослава Лобаня, проєкт «ЯрЛ» (культурно-креативне виробництво: лиття автентичних мініатюр і сувенірної продукції, розробка настільних ігор в стилістиці слов'янської міфології та української культури), який здобув грантову підтримку в розмірі 1 000 000 грн на розвиток.

У практичній діяльності Фонду застосовано результати дисертаційного дослідження, на основі яких удосконалено/запроваджено:

– відповідну термінологію та визначення понять щодо видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій та креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості, використано при формуванні підходів до ідентифікації, визначення критеріїв віднесення та класифікації заявок, їх групування за типами підприємництва, формуванні тематичних освітніх заходів і доборі профільних менторів та експертів;

– аналітичні висновки щодо ролі креативних видів діяльності у соціально-економічній адаптації та реінтеграції ветеранів використані для обґрунтування пріоритетності підтримки ветеранських проєктів у Програмі, та в якості додаткових аргументаційних матеріалів для партнерської взаємодії з державними та приватними інституціями і залучення ресурсів;

– рекомендації щодо фінансово-інституційних механізмів підтримки креативного підприємництва використано для удосконалення моделі підтримки, розроблення навчально-менторського модуля креативного напряму та впровадження елементів моніторингу результативності підтриманих проєктів.

Практичне застосування результатів дисертаційного дослідження сприяло підвищенню якості відбору та адресності підтримки ветеранських ініціатив у креативному секторі, стало основою для модернізації навчальних програм та курсів.

Агенція розвитку майбутнього - це проєктний офіс соціальних змін, створений у 2015 році для впровадження соціальних інновацій і сучасних методів роботи в соціальній сфері, розвитку соціального підприємництва, в тому числі ветеранського бізнесу.

Ми реалізуємо власні проєкти і працюємо як бек-офіс для розвитку державних інституцій, органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства, відповідального бізнесу та ініціатив, які мають значення та вагомий соціальний вплив в Україні.

.....
Лія Котяш
Керівниця Програми

.....
Ігор Арбатов
Голова Правління

NETPEAK
Performance Marketing for Business
67840, Одеська обл.
Одеський район
с. Молодіжне
вул. Квіткова, буд. 73
ТОВ "Нетпік"
ЄДРПОУ: 37184690
тел.: (048) 73 73 501
факс: (048) 73 74 306

Вих. № 51
від 23 лютого 2026 р.

ДОВІДКА
про впровадження наукових результатів дисертаційного дослідження
Маршавіна Олега Юрійовича на тему:
Розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні

Товариство з обмеженою відповідальністю «Нетіпк» (далі - Агенція) підтверджує, що окремі наукові положення, аналітичні висновки та рекомендації дисертаційного дослідження О.Ю. Маршавіна були розглянуті та використані під час удосконалення підходів до стратегічного планування, розвитку людського капіталу та внутрішніх організаційних процесів Агенції.

Зокрема, було враховано та застосовано такі результати дослідження:

1. Авторську класифікацію креативних видів діяльності використано як аналітичну рамку для внутрішньої типологізації напрямів діяльності групи та портфельного аналізу компаній і проєктів, що дозволило обґрунтованіше визначати креативно-знаннємісткі напрями, планувати розвиток компетентностей і кадрові потреби за ключовими функціями та уточнювати пріоритети інвестицій у навчання і розвиток команд відповідно до специфіки креативно-технологічної діяльності.

2. Узагальнення та висновки дослідження щодо поширення нових форм зайнятості та пов'язаних регуляторних і організаційних ризиків використано під час актуалізації підходів до планування роботи зі змішаними моделями залучення, зокрема для вибору доцільних форматів співпраці залежно від типу робіт і критичності процесів, стандартизації базових правил взаємодії із залученими фахівцями та оцінки ризиків комплаєнсу і документального супроводу.

3. Рекомендації та підходи дисертаційного дослідження щодо інфраструктурної підтримки креативного підприємництва і функцій інфраструктури (зокрема, мережевої взаємодії та координації) було враховано у стратегічному плануванні та використано як методичний орієнтир для удосконалення внутрішніх платформ і механізмів взаємодії: обмін знаннями, координація між командами і компаніями, стандарти проєктної взаємодії.

4. Напрацювання автора щодо навчання впродовж життя, розвитку систем підвищення кваліфікації та перекваліфікації, а також підходи до визнання результатів неформального навчання використано під час удосконалення корпоративного навчання, зокрема для запровадження прозорих критеріїв оцінювання результатів і внутрішньої сертифікації та врахування результатів неформального навчання при плануванні кар'єрного розвитку і професійних траєкторій працівників.

Аналітичні висновки дисертаційного дослідження щодо тенденцій розвитку креативного сектору економіки, а також впливу факторів невизначеності, зокрема наслідків війни, трансформації економіки та перспектив повоєнного відновлення, було враховано під

NETPEAK
Performance Marketing for Business

67840, Одеська обл.
Одеський район
с. Молодіжне
вул. Квіткова, буд. 73

ТОВ "Нетпік"
ЄДРПОУ: 37184690
тел.: (048) 73 73 501
факс: (048) 73 74 306

час формування середньострокових пріоритетів розвитку групи компаній. Використання зазначених результатів сприяло підвищенню обґрунтованості управлінських рішень у розвитку креативно-технологічних напрямів діяльності, удосконаленню підходів до роботи зі змішаними форматами залучення фахівців, розвитку внутрішніх механізмів взаємодії.

Директор _____ **/ Дмитро СКЛЯР/**

УКРАЇНА
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
"НЕТПІК"
37184690
УКРАЇНА

УНІВЕРСИТЕТ "КРОК"
Україна, м. Київ, 03113,
вул. Табірна, 30-32, а/с 65
Тел.: (044) 339-99-09, 455-57-12
Тел./факс: (044) 456-84-28
krok@krok.edu.ua

Вих. №14/15 від 26 грудня 2025 року

ДОВІДКА

про впровадження наукових результатів дисертаційного дослідження Маршавіна Олега Юрійовича на тему:

Розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні

Бізнес Школа КРОК Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» (далі – Бізнес Школа КРОК) підтверджує, що ряд наукових положень, аналітичних матеріалів та практичних результатів дисертаційного дослідження Маршавіна О.Ю., які були отримані особисто автором, використовуються в освітньому процесі під час викладання та оновлення навчально-методичного забезпечення дисциплін магістерського рівня: «Креативний та інноваційний менеджмент» (освітня програма «Бізнес-адміністрування (MBA)») та «Креативний та інноваційний менеджмент в проектах» (освітня програма «Менеджмент проектів та процесів»).

Окрім цього, результати дисертаційного дослідження використано в діяльності Центру досліджень креативності та інновацій Бізнес Школи КРОК у межах освітньо-наукової та консультаційно-аналітичної діяльності, зокрема під час підготовки навчально-методичних матеріалів, розробки методологій, аналітики трендів, підготовки практичних кейсів і проведення тематичних семінарів та інших навчально-наукових заходів.

Результати дисертаційного дослідження використано, зокрема, у таких напрямах:

– під час розроблення та уточнення навчально-методичних підходів до визначення і розмежування ключових понять, що застосовуються у відповідних

темах дисциплін та навчально-наукових матеріалах, зокрема: креативність, креативність людського капіталу, креативна економіка, креативні індустрії, креативна зайнятість, креативний сегмент ринку праці, нові форми зайнятості;

– у навчальних матеріалах, практичних завданнях і кейс-обговореннях щодо методології ідентифікації та групування креативних видів діяльності за критеріями, на основі теоретичного обґрунтування, експертного оцінювання та порівняння з наявними підходами;

– у змісті тем, присвячених організації праці та управлінню людським капіталом у сучасній економіці, через використання підходів до класифікації нових форм зайнятості та аналітичних висновків щодо їхніх управлінських імплікацій і потенціалу, зокрема для проєктної організації роботи, гнучких моделей співпраці, мотивації та вибору форм правового оформлення зайнятості;

– у методичних матеріалах з прикладної аналітики та обґрунтування управлінських рішень як елементи комплексного підходу до роботи з неповними статистичними рядами та відновлення даних, включно з імпутацією, інтерполяцією та подальшим моделюванням і перевіркою якості отриманих оцінок.

Директор виконавчий
Бізнес Школи КРОК Ольга КАРПОВА

Вищий навчальний заклад "Університет економіки та права "КРОК"
Підпис Карпової засвідчую
Директор департаменту кадрів Вищого навчального закладу
Університет економіки та права "Крок"
"26" грудня 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Проректор з наукової роботи
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

д.е.н., проф. _____ Лариса АНТОНЮК

10 лютого 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Проректор з науково-педагогічної роботи
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

д.е.н., проф. _____ Анатолій КОЛОТ

10 лютого 2025 р.

ДОВІДКА

про впровадження наукових результатів дисертаційного дослідження
Маршавіна Олега Юрійовича на тему:
«Розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні»

Результати дисертаційного дослідження Маршавіна Олега Юрійовича на тему «Розвиток креативного сегменту ринку праці та сфери зайнятості в Україні» використано в навчальному процесі кафедри соціоекономіки та управління персоналом під час викладання дисциплін: «Менеджмент соціально-трудових відносин», «Екосистема ринку праці», «Стратегічне управління людськими ресурсами», а також дисциплін рівня PhD «Інноваційні технології управління людськими ресурсами» та «Управління змінами у сфері соціально-трудових відносин» (протокол №3 від 17.10.2025).

Зміст навчальних дисциплін збагачено та оновлено новими знаннями, які включають уточнення понятійно-категоріального апарату креативної зайнятості та креативного людського капіталу, науково-методичні підходи до окреслення меж креативного сектору економіки, узагальнення щодо поширення та класифікації нових форм зайнятості, обґрунтовану систему освітніх траєкторій і соціальних стратегій розвитку креативності людського потенціалу і людського капіталу.

Завідувач кафедри соціоекономіки
та управління персоналом,
д.е.н., професор _____ Галина ЛОПУШНЯК